¶ His tractatis que ad doctrinā rerum pertinent quibus fruēdum est et quibus vtendum. et que fruuntur et vtuntur ad doctrinaz signorum accidam⁹

¶ Incipit tabula libri quarti.

De sacramentis

Quid sit sacramentum
Quid sit signum.
Quō differant signum ⁊ sacramentum.
Quare instituta sunt sacramenta.
De differētia sacramentorum veteruz et nouorum.
De circumcisione.
Quod remediuz illi habuerunt qui fuerunt añ circumcisionem.
De institutōe circūcisionis et de causa
De paruulis defunctis ante diem octauum qno fiebat circumcisio.
De sacramētis noue legis.
De baptismo.
De differētia baptismi iohis et christi
Quid vtilitatis baptismus iohānis habuerit.
Si fuit sacramentum baptismus ille.
De forma baptismi iohannis.
Quid sit baptisma.
De forma baptismi.
Q̄ apli in nomine christi baptizauerūt
Si nomine patris tantum vel spiritus sanctus possit tradi baptismus.
De institutione baptismi.
Quare in aqua tm̄ fiat.
De immersione quotiens fieri debeat
Quando circumcisio amisit vim suam.
De causa institutionis baptismi.
De illis qui suscipiūt sacramentuz ⁊ rē ⁊ nō sacramentum. et scr̄m et non rē.
De ficte accedentibus.
Quō intelligat̄ illud. quotquot in xp̄o baptizati estis christum induistis.
Q̄ passio supplet vicez baptismi ⁊ fides ⁊ contritio.
Quid ꝓsit baptism⁹ cū fide accedētib⁹
Quid dimittitur in baptismo iustis.
Cuius rei sit sacramentum baptismus quem recipit iustus.
Q̄ baptismus eque bon⁹ est a bono vel a malo datus.
De potestate christi ⁊ mīsterio.
Ne fuit potestas baptismi quaz christ⁹ potuit dare seruis. ⁊ non dedit
Quibus liceat baptizare.
Si rebaptizādi sunt ab hereticis baptizati.
Q̄ nullus in materno vtero baptizat̄.
Vtrum baptismus sit cum verba corrupte proferunt̄.
De illo qui pro ludo immergit̄.
De responsione patrinorum.
De cathecismo ⁊ exercismo.
De sacramento ꝯfirmationis quod nō nisi a summis sacerdotibus tradi potest
Que sit virtus huius sacramenti.
Vtꝝ h̄ sacramētuz digni⁹ sit baptismo
Vtrum possit iterari.
De sacramento altaris.
Q̄ huius sacramēti in veteri testamēto figura precessit sicut ⁊ baptismus.
De institutione huius sacramenti.
De forma.
Quare christus post alium cibuz dedit hoc sacramentum discipulis.
De sacramento ⁊ re.
Q̄ res sacramenti duplex est.
De duobus manducandi modis.
De errore illoꝝ qui dicunt corpus xp̄i tantum a bonis sumi.
De intelligētia q̄rundā v̄boꝝ ābiguoꝝ
De heresi illoꝝ q̄ dicunt corpus xp̄i nō esse in altari nisi in figura. vel in ligno
De sanctoꝝ testimonijs quibus ꝓbatur verum corpus christi esse in altari.
De modo ꝯuersionis.
Quomodo dicitur corpus christi confici de substantia panis.
Quare sub alia specie sumat̄.
Quare sub duplici specie.
Quare aqua misceatur.
Quare corp⁹ dedit xp̄s discipul' ī cena
Vbi illa accidentia fundent̄.
De fractione ⁊ partibus.
De confessione berengarij.
Quid ille partes significent.
Si xp̄s immolat̄ in altari quotidie et

an sit sacrificiuz qd a sacerdote geritur
De causa institutionis.
Si hoc sacramentuz conficiatur ab he/
reticis vel excommunicatis.
Quid faciat hereticum. z quid sit here
ticus.
De penitentia.
Unde dicitur penitentia.
Quid sit penitentia.
Quid sit penitere.
De solenni et vnica penitentia.
Q; peccata sepe dimittuntur per pniam
Q; pluribus irrecitus peccatis non po
test vere de vno penitere nisi de omni/
bus peniteat.
Quibus de causis contingunt flagella
De egiptijs et zodomitis qui dicuntur
temporaliter puniti ne ineternū pirent
De generibus elemosine.
Quid sit elemosina.
Utrum in mortali peccato permanētes
et largas elemosinas facientes debeāt
dici satisfacere.
Utrum bona que fiunt ab aliquib' ma
lis valeant ad meritum vite cum fue/
rint conuersi ad bonum.
De tribus in penitentia cōsiderandis
scz ꝓpunctione. ꝓfessione. satisfactione
Que sit vera satisfactio.
Que sit satisfactio falsa.
De tribus actionibus penitentie.
De multitudine venialium que grauāt
vt vnum grande peccatum.
De satisfactione venialium.
Utrum sine confessione dimittant' pec/
cata.
Si sufficit soli deo confiteri.
Q; non sufficit soli deo confiteri. si pos
sit sacerdoti confiteri.
An sufficiat confiteri laico.
Ad quid valeat confessio.
De remissione quaz prestat sacerdos.
De clauibus.
De vsu clauium.
Si sacerdos potest dimittere peccata
vel retinere.
Quomodo sacerdotes dimittunt pec/
cata vel retinent.
Quomodo sacerdotes ligāt vel soluūt
a peccatis.
Quomodo intelligendum sit illud qd/
cunqz solueritis super terram ꝛc.
Que sint interiores tenebre z interior
macula.
Quando hee claues dantur et quibus
Utrum per indignos transfundat' gra
tia dignis.
Quomodo intelligendum sit maledicaz
benedictionibus vestris.
Qualis esse debeat iudex ecclesiasticus
De his qui in fine penitent.
De his qui penitentiam nō complent.
De illo cui sacerdos indiscretus iniun/
git penitentiam.
Q; morientibus nō est imponenda sa/
tisfactio sed innotescenda.
Q; non est penitentia neganda vel re/
conciliatio in necessitate.
Q; presbiter non reconciliet aliquez in
consulto episcopo nisi in necessitate.
An oblatio eius sit recipienda qui cur/
rens ad penitentiam preuenit' morte.
De peccatis que post hanc vitaz dimit
tuntur.
De his qui edificant aurum. argentuz
lapidem. lig. fe. sti.
De igne purgatorio quo alij citius alij
tardius purgantur.
Quid sit edificare lignum. fe. sti.
Quid sit edificare au. arg. la. pre.
Q; aliquez vere penitet et si nō de omni
veniali.
Quid sit generalis confessio.
Q; nemo debet confiteri peccata q̄ nō
fecit.
De pena sacerdotis qui peccatum con
fitentis publicat.
Si peccata dimissa redeant.
Quid sit sacramentum et res.
De sacramento vnctionis extreme.
De tribus generibus vnctionis.
A quib' fuerit ꝑ sacramentū institutū
De iteratione huius sacramenti.
De ordinibus ecclesiasticis.
Quot sint.
Quare sunt septem.
Quales assumendi sint ad clericum
De corona et tonsura.

De hostiarijs.
De lectoribus.
De exorcistis.
De acolitis.
De subdyaconibus.
De dyaconibus.
De presbiteris.
Qui dicuntur ordines sacri.
Quid appelletur ordo.
De nominibus dignitatis ⁊ officij.
De episcopo.
De pontifice.
De quadripartito episcoporum ordie
De vate.
De cantore.
De ordinatis ab hereticis.
De simonia vnde dicitur ⁊ quid sit.
De his qui a simoniacis ordinant̄ sciē ter vel non.
De his qui dicunt se emere corporalia et non spiritualia.
De distinctione simoniacorum.
De his q̄ violent̄ ab hereticis vel alijs simoniacis ordinant̄.
De sacramento coniugij.
De institutione ⁊ eius causa.
Quando secundum preceptum ⁊ scd̄m indulgentiam contractum sit ꝯiugium.
Quibus modis accipitur indulgentia
Q̄ nuptie bone sunt.
Cuius rei sacramentum sit coniugium
Que sunt consideranda in coniugio
Quid sit coniugium.
De consensu qui efficit coniugium.
Quando incipit esse coniugium.
De opinione quorundaz qui dicunt cō iugium non esse ante carnalez copulaz
Q̄ sponsa potest eligere monasterium sine consensu sponsi.
Q̄ coniugatus sine coniugis consensu nequit profiteri continentiam.
De adulterinis coniugijs.
Q̄ multiplicit̄ sponsus ⁊ spōsa accipit̄
Que sponsa sit vidua mortuo sponso ⁊ que nō.
Si consensus de futuro etiam iuramē to firmatus faciat coniugium.
De his que pertinent ad substantiaz et ad decorem sacramenti.

Utrum consensus ille qui facit matrimonium sit de carnali copula. an d̄ cohabitatione. an de alio.
Quare de latere viri formata ē mulier
Q̄ non est consensus legitimus vbi est coactio.
De errore qui euacuat consensum.
De coniugio marie ⁊ iosep.
De finali causa coniugij.
Q̄ malus finis non contaminat sacramentum.
De tribus bonis coniugij.
De duplici separatione.
De his qui ꝓcurant venena sterilitatis
Quando sint homicide qui procurant abortum.
De excusatōe coit' q̄ fit ꝑ bona ꝯiugij
De indulgentia quaz facit apostolus.
De malo incontinentie.
De carnis delectatione que peccatum sit vel non.
De solutione carnalis debiti.
De continentia ex cōi ꝯsensu seruanda
Quando cessandum sit a coitu.
Quib' tꝑib' ñ sint celebrande nuptie.
De diuersis legibus coniugij
Utrum iohannis virginitas sit preferē da castitati abrahe.
Que erat cōsuetudo coniugij sub lege
Cui licebat tunc plures habere vel nō
De personis legitimis.
De frigidis separandis vel non.
De his q̄ maleficijs impediti coire nequeunt.
De furiosis.
De hijs q̄ dormiunt cuz duab' sororib'
Q̄ non est dimittenda vxor ꝓ aliqua macula corporis.
De iure viri ⁊ mulieris.
Q̄ fornicatoriam neq̄t dimittē vir nisi ipse exp̄s fuerit fornicatōis ⁊ ecōuerso
De reconciliatione eorum qui propter fornicationem separantur.
De illis qui ante coniunctionem se polluerunt per adulterium.
De seruis.
Utrum ꝓpter extremam conditionem possit fieri separatio.
De copula ſui ⁊ ancille diuersoꝝ dñoꝝ

De viro qui se facit seruum vt diuida'
tur ab vxore.
De etate ꝓtrahentium.
In quibus ordinibus nequeat contra'
hi matrimonium
De interfectoribus suarũ coniugum.
De votis et deuotorum differentia
De illis qui post longam captiuitatem
redeunt.
De dispari cultu.
De coniugio fidelis ⁊ infidelis ⁊ duo'
rum infidelium.
De fornicatione spirituali ꝓpter quaꝫ
dimitti coniunx potest
Pro quibus peccatis possit fieri sepa'
ratio vel non.
Quando licet fideli aliaꝫ ducere vl' nõ
Utrum coniugium inter infideles sit
Qꝫ ꝓiugium sit legitimum
De cognatione carnali.
De computatione graduum consang'
uinitatis.
Quare sex gradus computantur.
De dispensatione gregorij habita ad
anglicos.
De gradibus affinitatis.
De varijs traditionibus affinitatis
Si coniugium sit inter eos qui nota cõ
sanguinitate diuidunt.
Quibus personis testificantib' sunt di
mittenda coniugia.
Quid sit fornicatio. ⁊ quid stuprum
Quid adulterium et quid incestus.
Quid raptus et de spirituali ꝓgnatiõe
Qui sint filij spirituales.
De copula spiritualium vel adoptiuo'
rum et naturalium filiorum.
De copula filiorum qui ante compater
nitatem vel post nati sunt.
Si cui liceat duas ꝓmatres ducẽ vnaꝫ
post aliam.
Si vir ⁊ vxor simul tenere valeãt pueꝫ
De scdis ⁊ tercijs ⁊ deinceps nuptijs
De resurrectione ⁊ iudicij ꝓditione.
De voce tube
De nocte media.
De libris qui tunc aperient
De memoria electorũ si tunc preterita
mala teneat.
Quomodo intelligit christus iudex vi
uorum et mortuorum.
De his qui vim reperientur.
De etate et statura resurgentium.
Qꝫ resurget quicquid fuit de substãtia
et natura corporis et si non in eadẽ par
te corporis
Qꝫ sine omni deformitate resurgent
Utꝫ reproborꝫ corpora cum deformita
tibus resurgant quas hic habuerunt.
Qꝫ non consument malorum corpora q̃
tunc ardebunt.
Si demones corporali igne cremabũt
Si anime sine corporib' sentiunt ignem
materialem.
De abortiuis fetibus et monstris.
De diuersis animarum receptaculis p'
mortem.
De suffragijs defunctorum.
De officijs sepulture.
De duobus eque bonis quorum alter
post mortem plura habet auxilia.
Quib' suffragijs iuuabunt ĩ fine repci
Quomodo sancti et glorificati et ange'
li audiunt preces supplicantiuꝫ et inter
cedunt pro eis.
Si valde malis prestat mitigatio pene
De occulto iudicio dei.
De iusticia et misericordia dei.
Quare quedaꝫ opa dicunt iusticie que
dam misericordie vel bonitatis dei
Quomodo vniuerse vie domini dicun'
tur misericordia ⁊ veritas.
De sententia iudicij q̃ sancti iudicabũt
et quomodo.
De ordinibus eorꝫ q̃ erunt in iudicio.
De ordine iudicij ⁊ misterio angelorũ
Si post iudiciuꝫ demones preerunt ho
minibus ad puniendum.
De forma iudicis.
Qualis apparebit forma serui.
Quare secunduꝫ formam serui dicitur
christus suscitaturus corpora.
De loco iudicij.
De q̃litate lumiariũ ⁊ tp'is p' iudiciuꝫ
De differẽtia mãsionũ ĩ celo ⁊ ĩ iferno
Si quid ibi cognoscit ab aliquo quod
non intelligant omnes.
De parilitate gaudij.

Si maior sit beatitudo scōꝝ p⁹ iudiciū
Si mali in inferno peccabunt.
Quare dicuntur tenebre exteriores
Si damnatorum anime noticiam habe
ant eorum que hic fiunt.
De lazaro ⁊ diuite.
Si boni ⁊ mali inuicem se vident.
De chaos inter bonos ⁊ malos.
Utrum visa impiorū pena minuat vel
augeat gloriam bonorum.

Incipit liber quartus

DI. I

Samaritanus enim vulnerato appropians curationi eius sacramentorum alligamēta adhibuit. qꝛ contra originalis peccati et actual' vulnera. sacramentoꝝ remedia deus instituit. De quibus quatuor primo consideranda occurrunt. Quid sit sacramentum. Quare institutum In q̄bus ꝯsistat ⁊ ꝯficiat. ⁊ que sit distātia inter sacramenta veteris ⁊ noue legis.

De sacramentis vbi q̄tuor consideranda sunt.

Quid sit sacramentum.

Aug. in li. x. de ci. dei.

Sacramentum est sacre rei signuz. Dicit tamen sacramentum etiam sacrum secretum. sicut sacramentum diuinitatis. vt sacramentum sit sacrum signans. et sacrum signatum. sed nunc agitur de sacramento secundum qd̄ est signum. Item sacramentum est inuisibilis gratie visibil' forma. Signuz. vero est res preter speciē quaz ingerit sensibus aliquid aliud ex se faciens in cognitionem venire. Signoꝝ vero alia sunt naturalia. vt fumus significans ignem. alia data et eorum que data sunt. quedam sunt sacramenta/quedam nou. Omne enim sacramētum est signum sed non econuerso. sacmentum eius rei similitudinez gerit cuius signum est Si enim sacramenta nō haberent similitudinem rerum quarum sacramenta sunt/ ꝓprie sacramenta nō dicerent. Sacramentū enim ꝓprie dr̄ quod ita signum est gratie dei. ⁊ inuisibilis gratie forma. vt ipsius imaginem gerat ⁊ causa existat. Non ergo signficandi tantum gratia sacramenta instituta sunt. sed etiam sanctificandi. que eniz significandi gratia tantū instituta sunt. solum signa sunt. et non sacramēta sicut fuerūt sacrificia carnalia. ⁊ obseruantie cerimoniales veteris legis. que nunquaz poterant istos facere offerentes. Quia vt ait apostol⁹. Sanguis hircoꝝ ⁊ thauroruz ⁊ cinis vitule aspersus. inq̄natos sanctificabat ad emūdationem carnis non anime. Nam inquinatio illa erat contactus mortui. vnde aug. Nihil aliud intelligo inquinationem quā lex mundat nisi ꝯtactum mortui hominis/ quez qui tetigerat immūdus erat septem diebus. sed purificabatur secundum legem die tercio ⁊ septimo. ⁊ ita mundus erat vt iam intraret in templum. Mundabant etiā int̄dum a corporali lepra illa legalia. sed nunquaz ex operibus legis aliquis iustificatus est. vt ait apostolus. etiam si in fide ⁊ caritate fierent. Queritur q̄re qꝛ imposuit ea deus in seruitutem. non in iustificationē ⁊ vt figura futuri essēt volens ergo sibiipsi potius offerri ea q̄z idolis. illa ergo signa erant. sed tamen ⁊ sacramenta. licet minus proprie in scripturis sepe vocant. Quia signa erant rei sacre quam vtiq̄z non prestabāt Illa autē apostol⁹ opera legis dic̄ que tantum significādi gracia vel in on⁹ instituta sunt Triplici autem de causa sacramenta instituta sunt. propter humiliationem. eruditionē. exercitationem ꝓpt̄ hūiliationē q̄dez vt dum hō insensibilib⁹ reb⁹ q̄ natura infra ip̄m sunt ex p̄cepto creatoris se reuerēdo subicit vt ex hac hūilitate ⁊ obediētia deo magis placeat ⁊ vt apd̄ eū mereat cui⁹ impio salutem querit in inferioribus se. et si non ab illis sed per illa a deo. propter eruditionem etiam instituta sunt. vt ꝑ id quod foris in specie visibili cernitur

Aug. in li. d̄ doctrina xp̄iana q̄d sit signum.

Quo differāt signuz et sac̄mentum.

Quid ꝓprie dicitur sacramentum

Q̄ legalia melius dicuntur signa q̄z sacra

Aug. sup epistolam ad hebreos.

Que dicant opa legis de causa institutionis sacramentorum.

Secunda

Secunda

ad inuisibilem virtutem que intus ē agnoscendam mens erudiatur Homo em̄ qui ante peccatum sine medio deum videbat per peccatum adeo habuit vt nequaquaz diuina nequeat capere nisi humanis exercitatus. propter exercitationem similiter instituta sunt. qz cum homo ociosus esse non possit. proponitur ei vtilis z salubris exercitatio in sacramentis qua vanam z noxiam declinet occupationem. non enim facile capitur a temptatore qui bono vacat exercitio. Unde hic hieronimus monet semper aliquid boni operis facito vt te occupatum diabolus inueniat.

Tercia.

De triplici genere exercitationis.

Sunt autem exercitationum tres species. vna ad edificationem anime pertinet. alia ad corporis fomentum. alia ad vtriusqz subuersionem. Cum igitur absqz sacramentis quibus non alligauit potentiam suam deus homini gratiam donare possz predictis de causis sacramenta instituit. Duo autem sunt in quibus sacramentum consistit. scilicet verba et res verba vt inuocatio trinitatis. res vt aqua oleum et hutusmodi.

In quib' consistit sacramē tum.

De differentia sacramentorum veterum et nouorum.

Iam videre restat differentiam sacramentorum veterum et nouorum vt sacramenta vocem' que antiquitus res sacras signabant. vt sacrificia et oblationes et hutusmodi. Eorum autem differentiam breuiter augustinus assignat dicens. quia illa promittebant tantuz et significabāt hec autem dant salutem.

De circumcisione

Fuit tamen inter illa sacramenta sacramentum quoddā. scilicet circumcisionis illud conferens remedium contra peccatum quod nūc baptism'. vnde Aug'. Ex quo nunc instituta est circumcisio ī populo dei que erat tunc signaculum iusticie fidei ad purgationem valebat magnis z paruulis originalis veterisqz peccati. sic baptismus ex illo valere cepit ad innouationem hominis. ex quo institutus est. Item beda idem salutifere curationis auxilium circumcisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat. qd baptismus agere reuelate gratie tempore consueuit. excepto q regni celestis ianuam nondum intrare poterant. Tamen in sinu abrahe post mortem requie beata consolati superne pacis ingressum spe felici expectabant. Hic aperte traditur per circumcisionem ex quo instituta fuit scilicet remissionem peccati originalis z actualis paruulis et maioribus a deo prestitam. sicut nunc p baptismum datur.

Aug' ad valerium ꝓtra iulianum.

Beda super euangelium.

De viris qui fuerunt ante circumcisionez et de feminis que fuerunt ante et post.

Queritur autē de viris qui fuerunt ante circūcisionez et de feminis que fuerunt ante et post quod remedium contra peccatū habuerint. Quidam dicunt sacrificia z oblationes eis valuisse ad remissionem peccati. Sed melius est dicere illos qui ō abraham pdierunt per circumcisionez iustificatos. mulieres vero per fidem z operationem bonam. vel suaz si adulte erant. vel parentū si paruule. Eos vo qui fuerunt ante circumcisionez paruulos in fide parentum. parentes vero p virtutem sacrificiorum. scilicet quā intelligebant spū aliter in illis sacrificijs iustificatos. vnde Greg'. Quod apud nos valet aqua baptismi hoc egit apud

Gre. in mor.

veteres. vel pro paruulis sola fides vl' pro maioribus virtus sacrificij. vel pro his qui ex abrahe stirpe pdierunt mi/ sterium circuncisionis.

De institutione circumcisio/ nis et causa.

Hic dicendum ē in quo instituta fuerit circumcisio. Et quare ⁊ cur mutata p baptismuz. abra ham primus mandatum circumcisiōis habuit ad pbationem obedientie. nec ei soli precepta fuit circumcisio sed ⁊ se mini eius id est omnibus hebreis. q̄ fie bat secunduz legem octaua die lapideo cultro in carne prepucij. Data aūt fuit circumcisio pluribus de causis scilicz vt per obedientiam mandati abrahaz pla ceret deo. cui per preuaricationez adā displicuerat/ data etiam fuit in signum magne fidei abrahe qui credidit se ha/ biturum filium in quo fieret benedictō omnium. deinde vt hoc signo a ceteris nationibus discerneretur populus ille In carne vero prepucij ideo iussa ē fie/ ri circumcisio. quia in remedium insti/ tuta est originalis peccati quod a parē tibus trahimus per concupiscentiam. que in parte illa magis dominatur. et quia in parte illa culpam inobedientie prim' homo sensit. decuit vt ibi signuz obedientie acciperet.

Quare data fuit circūcisio

Quare in carne prepucij.

Quare die octauo. et petrino cultro.

Fiebat autez octaua die ⁊ petrino cultro quia et in re/ surrectione communi octaua die etate futura per petram christum omnis ab electis abscidetur corruptio. ⁊ per chri sti resurrectionem octaua die factam cir cumciditur a peccatis anima cuiusq̄ ī eum credentis. due ergo res sunt illius sacramenti.

Quare i baptisma mutata sit circumcisio.

Ideo autez mu tata est circumcisio per baptismum/ qz sacramentū baptismi communius est ⁊ perfectius. qz pleniozi gratia accumula tum. Ibi enim peccata solum dimitte bantur. sed nec gratia ad bene operan dum adiutrix/ nec virtutum possessio vl' augmentū ibi prestabatur vt in bap tismo. vbi non tantummodo abolentur peccata sed etiam gratia adiutrix con/ fertur. ⁊ virtutes augent. Unde aqua refectionis vel regenerationis dicitur. quia aridos fecundat. ⁊ iam fructificā/ tes ampliozi vbertate donat. qz quan/ tumcunq̄ per fidez ⁊ caritatem añ ha/ bitam aliquis iustus ad baptismum ac/ cedit vberiozem ibi recipit gratiam. ꝗ non ita in circumcisione. Unde abrahe per fidem iam iustificato/ signaculū tm̄ fuit. nihil ei intus contulit.

De paruulis defunctis ante di em octauum.

Si vero querit de paruulis qui ante diem octauum mo riebantur antequam fiebat circumcisio ex lege/ vtruz saluarentur vel non Idē potest responderi quod sentitur ō par/ uulis ante baptismum defunctis. quos perire constat. Unde beda qui nunc p euangelium suum terribiliter et salu/ briter clamat Nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spiritusancto non intrabit in regnuz dei. ipse dudum clamat per su am legē. anima cuius prepucij caro cir cumcisa non fuerit peribit de populo meo. quia pactum meum irritum fecit. forte tamen sub lege ingruente necessi/ tate mortis ante octauuz diem circum/ cidebant sine peccato filios. sicut modo fit in ecclesia de baptismo.

Beda.

De sacramento noue legis.

OI II

Iaaz ad sacramenta noue legis accedamus que sunt baptismus confirmatio panis benedictionis. i. eukaristia. penitētia. vnctio extrema. ordo. coniugium. quoꝝ alia remedium ꝯtra peccatum p̄bent ⁊ gratiam adiutricem conferunt. vt baptismus alia in remedium tantuz sunt. vt coniugium. alia gratia et virtute nos fulciunt vt eukaristia. et ordo

Quare mox post hominis casum non fuerunt instituta.

Si vero queritur quare non fuerint hec sacramenta instituta mox post hominis lapsuz. cum in his sit iusticia ⁊ salꝰ. dicimus q̄ non añ aduentum christi qui gratiam attulit. gratie sacramenta fuisse dāda. que ex ipsius morte ⁊ passione virtutem sortita sunt. Christus autem venire noluit anteq̄ homo de lege naturali. et scripta ꝯuinceret. qđ neutra iuuare posset

Quod sacramentum coniugij fuit ante peccatum.

Fuit tamē cōiugium añ peccatum institutuz. nō vtiq̄ ꝓpter remedium. sed ad sacramentuz et ad officium post peccatum vero fuit ad remediuz ꝯtra carnalis concupiscētie corruptelā. đ q̄ suo loco tractabimꝰ

De baptismo.

Nūc vero de baptismi sacramento videamus qđ inter noue gratie sacramenta primnz ē Baptismum christi iohannes suo baptismo prenunciauit qui primus baptizasse legit / sed in aqua. non in spiritu. sic̄ ipse ait. Ego baptizo vos in aqua. i. in penitentia. Sola em̄ corpora abluebat a peccatis vero non mundabat. Baptismus vero iohannis erat in penitentiaz non in remissionem. baptismus v̄o xp̄i in remissionem. Quia iohannes baptizans homines ad penitentiam vocabat et quos baptizabat penitere docebat. secundum illud. Veniebant ad iohannez in iordanē confitentes peccata sua Sed in baptismo iohannis non dabat peccatoꝝ remissio. que data est in christi baptismo.

De bap. io.

De differētia baptismi xp̄i et iohannis.

Quid vtilitatis habebat baptismus iohannis.

Ad quid ergo vtilis erat baptismus iohannis. quia homines vsu baptizandi preparabat ad baptismum christi. Sed queritur quare dictus est baptismus iohannis. sicut veritas dicit. baptismus iohannis vnū est. qꝛ ibi iohannis operatio tm̄ visibil' erat exterius lauantis. nō inuisibil' gratia dei virtutis operantis interiꝰ Sed tñ et illa iohannis operatio a deo erat. et baptismus ille a deo erat non ab homine. sed hominis dictus est. qꝛ nil gerebat quod non ageret homo.

Quare dictus ē baptismus iohannis.

Si vero q̄rit an sacram̄tuz fuerit. satis potest concedi ex eo sensu quo legalia signa dicuntur sacramenta. Significabat eniz baptismus iohannis esse rem sacramenti scilicet baptismuz christi qui non tm̄ est penitentie sed et remissionis peccatorum

Si fuerit sac̄mentuz batismus illep/

De forma baptismi iohannis et de baptizatis ab eo.

Hic ꝯsiderandū est si baptizati a iohanne iterum baptizati sunt baptismo christi. ⁊ qua forma verborum vsus sit iohannes. Illi qui baptizati sunt a iohanne nescientes spi

ritumsanctum esse ac spem ponentes in illius baptismo/postea baptizati sunt baptismo christi. baptismus autem iohannnis in nomine venturi tradebatur Unde hieronimus sup iohelem qui dicit se in christum credere. et non credit in spiritumsanctum/nondum habz claros oculos. Unde baptizati a iohanne in nomine venturi. i. domini iesu/qz dixerunt. sed neqz si spiritussanctus est audiuimus. Item baptizabant. immo verum baptisma accipiebant. illi vero qui spem non posuerūt in baptismo iohannis. et patrem et filium et spiritū/sanctum credebant/non post baptizati fuerunt. ꝑ impositione manuuz ab apostolis super eos facta spiritumsanctum receperunt. alij vero qui non ita credebant. baptizati sunt baptismo christi vt predictuz est. vnde hieronimus Qui spiritumsanctum nesciebant cum baptismum a iohanne acceperunt iterꝫ baptizati sunt baptismo christi vt predictū est. ne quis ex iudeis vel gentib⁹ putaret aquam sine spiritusancto ad salutez posse sufficere. de h̄ etiam ambrosi⁹. in primo li. de spiritusancto ait. Quidaz neg auerunt se scire spiritumsanctuz cū baptizatos se dicerent baptismo iohis qui in aduenientis iesu/non in suo baptizauit nomine. Isti ergo qz nec in christi nomine/nec cum fide spiritussancti baptizati fuerant/non potuerunt accipere baptismi sacramentuz. baptizati sunt ergo in nomine christi nec iteratū est in his baptisma sed nouatum.

Ieron⁹.

Hic non tenetur magister

Hieronimus in epistola d̄ vnius vxoris viro.

Ambro. i li. A spiritusco

DI. III

Quid sit baptismus

Post hoc videndum est quid sit baptismus. et que sit forma. et quando institutus. ꝛ cā institutionis. Baptismus d̄r intinctio id est ablutio corpis exterior facta sub forma verboꝝ prescripta. Si enim ablutio fiat sine verbo. nō est ibi sacramētum. Sed accedente verbo ad elementum/fit sacramentum/non vtiqz ipsuz elementum fit sacramentum. sed ablutio facta in elemento. Unde aug⁹. verbo baptisma ꝯsecrat. detrahe verbum et quid est aqua nisi aqua. accedit verbuz ad elementum. ꝛ fit sacramentum Unde est hec tanta virtus aque. vt corp⁹ tangat ꝛ cor abluat. nisi faciente v̄bo/nō quia dicit/sed qz creditur. Nam ꝛ in ipso v̄bo aliud est son⁹ transiens. aliud est virtus intus manens. In duobus ḡ consistit sacramentum baptismi scz in verbo et elemento. ergo et si alia desūt que ad decorem sacramenti instititutа sunt. nō ideo minus est veruz sacramētum ꝛ sanctum. si verbū sit ibi ꝛ elemētum. Nam et in hoc sacramento et in alijs quedam solent fieri ad decorem ꝛ honestatem sacramenti quedaz ad substantiam ꝛ causam sacramenti pertinētia. De substantia huius sacram̄ti sunt verbum ꝛ elementum. cetera ad solennitatem eius pertinent.

Aug. sup io.

Q̄ in hoc ꝛ in alijs sacramētis. quedam fiunt ad decorem. quedam ad necessitatem ad sacramentum ꝛ cā sacramenti ꝑtinentia.

De forma baptismi

Sed quod ē illd̄ verbum quo accedente ad elementum fit sacramentum. veritas te docet que huius sacramenti formam tradens ait discipulis. Ite docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris et filij et spiritussancti amen. Inuocatō igitur trinitatis verbuz d̄r quo baptisma consecrat. ꝛ hec est forma verboꝝ sub qua traditur baptismus. Unde bonifacio episcopo zacharias papa ait. Firmissime preceptum est in sinodo anglorum. vt quicunqz sine inuocatione trinitatis mersus fuisset. q̄ sacramentuz regenerationis nō haberet/qd̄ omnino verum est q̄ si mersus in fontem baptismi quis fuerit sine inuocatione trinitatis. perfectus xp̄ianus non est nisi in nomine patris ꝛ filij ꝛ spiritussancti fuerit baptizatus. Legitur tamen in actibus apostoloꝝ apostolos baptizasse in noīe christi. ꝑ in hoc nomine vt exponit am

Q̄ apostoli in christi nomīe baptizauerūt

brosius tota trinitas intelligit. Intelligit enim cum christum dicis / ⁊ pater a quo vnctus est ⁊ ipse qui vnctus est. ⁊ spiritussanctus per quez vnctus est Vñ nicolaus papa ad consulta bulgarorum A quodaz iudeo multos baptizatos asseritis ⁊ quid inde agenduz sit consulitis Hij ꝓfecto si in nomine sancte trinitatis vel in nomine christi sicut in actibus apostolorum legimus baptizentur baptizati sunt. Vnuz eñ idemq; est vt exponit ambrosius.

Nicolaus papa ad cõsulta bulgaroruz.

Si in nomine patris tantũ vl' spiritussancti possit tradi baptismus

Hic queritur an baptismus esset verus si diceret in nomine patris tantum. vel spiritussancti tantum. vt cum dicit in nomine christi Ambrosius videt dicere q̃ si fide misteriuz trinitatis teneat ⁊ vna persona tãtum nominet / plenum est sacramentuz ⁊ econuerso. Si tres nominent et non recte de aliquo illoꝝ sentiat. vacuũ fieret misteriuz trinitatis. Ait eñ sic. vbi nõ est plenum baptismi sacramentum. nec principium nec species aliqua baptismi estimatur. Plenum autem est si patrem ⁊ filium et spiritumsanctum fatearis. Si vnum neges totuz subrues et si vnum in sermone comprehendas. vel patrem vel filium vel spiritumsanctum. fide autem nec patrem nec filium nec spiritumsanctum abneges. plenuz est fidei sacramentum. ita etiaz licz patrem et filium et spiritumsanctum dicas. ⁊ patris et filij ⁊ spiritussancti minuas potestatem vacuum est omne misterium. Cum eñ dicit in nomine xp̃i per virtutem nominis impletum est misterium. nec a christi baptismate spirit⁹ separatur. qꝛ christ⁹ baptizauit in spũ.

Ambro. in libro d̃ spiritu sancto.

Questio ambrosij.

Nõ cõsiderem⁹. vtꝝ sicut in christi nomine legim⁹ baptismi plenuz esse sacramentum / ita etiam spiritusancto nũcupato / nihil desit ad misterij plenitudinem. Rationez sequimur qui vnum dixerit. trinitatem significauit. Si christuz dicas / ⁊ patrẽ a quo vnctus est filius. ⁊ ipsum qui vnct⁹ est scz filium. ⁊ spiritumsanctum a q̃ vnctus est designasti. Scriptum est eñ hunc iesum a nazareth quem vnxit de⁹ spiritusancto. ⁊ si patrem dicas. filium eius et spiritum oris eius pariter indicas / tamen id etiam corde comprehendas. si spirtumsanctum dicas. deuz patrem a quo ꝓcedit. ⁊ filium cuius ẽ spiritus nuncupasti. Vnde vt rationi copuletur autoritas dominus dicit. Vos autẽ baptizabimini in spiritusancto ex quo indicat nos recte posse baptizare in spiritusancto.

Ambro.

Solucio.

Prestringit premissoꝝ intelligentia cum determinatione.

Ex his aperte intellexisti in nomine christi verum baptisma tradi. Vnde nihilomin⁹ insinuari videt verum baptisma dari posse in nomine patris tantum vel spiritussancti. Si tamen ille qui baptizat fidẽ trinitatis teneat que trinitas in quolibet hoꝝ nominum intelligit. Si autem aliquis peruerse credens ⁊ errorem inducere intendens vnum de tribus tantuz nuncupet. non impleuit misterium. q̃ vero ait nominatis trib⁹ vacuuz esse misterium si baptizans minuat potestatez patris vel filij vel spiritussancti. i. male sentiat de potentia alicuius horuz. nõ credens vnam potentiam trium / intelligendum est hoc super eum qui non intendit nec credit baptizare qui non tm̃ caret fide sed etiam intentionem baptizandi nõ habet. Qui ergo baptizat in nomine christi. baptizat in nomine trinitatis quando ibi intelligit. tutius ẽ tamen tres ꝑsonas ibi nominare vt dicat in nomine patris ⁊ filij ⁊ spũssancti

Ecce q̃d oportet determiari

Ambrosius in libro de trinitate qd est in nomine pa. ⁊ fi. et spi. s.

non in noibus sed in nomine. i. in inuocatione. vel in confessione patris ⁊ filij et spiritussancti. Inuocatur enim ibi tota trinitas vt inuisibiliter ibi operet per se/sicut extra visibiliter per ministerium. Si autem dicatur in nominibus. non est ibi sacramentum. quia nō seruatur forma baptismi.

De institutione baptismi.

De institutione

baptismi quādo ceperit varie sunt estimationes alij dicunt tunc esse baptismū institutuz. cum nichodemo christus ait Nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spiritusancto ⁊c. alij dicunt institutionem baptismi factā cum apostolis dixit Ite docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris ⁊ filij ⁊ spiritussancti. Sed hoc dixit eis post resurrectionem precipiens eis de vocatione gentium. quos ante passionem binos ⁊ binos miserat ad predicanduz in iudea ⁊ ad baptizandum dicens. In viam gentiuz ne abieritis. Jaz ergo institutus erat baptismns. quia baptizabant simul ⁊ predicabant.

De forma in qua baptizauerūt apostoli ante christi passionez

Si vero querit

in qua forma tunc baptizauerunt. sane dici potest in nomine trinitatis scz ī ea forma in qua baptizauerunt postea gētes que ante passionez. potest intelligi fuisse tradita. licet non sit scriptuz Nō ergo tunc illam formam christus prius tradidit cum ad euangelizandum gentibus misit Sed quam ante tradiderat mittens eos in iudeaz/post intrauit cū ad gentes misit. Commodius ergo dicitur institutio facta quando christus a iohanne baptizatus ē in iordane quod dispensauit. non quia mundari voluit cum sine peccato fuerit. sed qui contactuz munde carnis sue vim regenerati/uam contulit aquis. vt qui postea immergeret inuoca o nomine trinitatis a peccatis purgaret. tunc ergo institutus ē baptismus christi in quo trinitas cuius misterium ibi innotuit interius hominem baptizat.

Quare in aqua tantum fiat.

Celebratur aūt

Ambro. sup epl'am ad ro.

hoc sacramentuz tm̄ in aqua nō in alio liquore vt ait christus. nisi quis renat⁹ fuerit ⁊c. Ideo vniformiter id fieri in aqua precipit vt intelligat. q̄ sicut aq̄ sordes corpis ac vestes abluit. ita baptismus maculas anime. sordesq̄ viciorum emundando abstergit. vel ideo vt nullum inopia excusaret. qd potest fieri si in vino vel oleo fieret ⁊ vt communis materia baptizandi inueniret apd omnes qd aqua signauit que de latere christi manauit. sicut sanguis alterius sacramenti signum fuit. Non ergo in alio liquore potest consecrari baptismus nisi in aqua.

De immersione quotiens fieri debeat.

De immersione

vero si querit quomodo fieri debeat p̄cise respondem⁹ vel semel vel tercio ꝓ vario more ecclesie Unde greg. de trina immersione baptismi nil verius responderi potest q̄ qd vosipsi sensistis. quia ī vna fide nihil officit ecclesie sancte consuetudo diuersa. quia em̄ in tribus subsistentijs vna substantia est Reprehensibile esse nullatenus potest infātem in baptismo ter vel semel mergere quia ⁊ in tribus mersionibus personaꝝ trinitas/⁊ in vna potest diuinitatis singularitas designari. Nos vero qui tercio immergimus etiam triduane sepulture sacramentum signamus. Scdm h̄ licet nō modo ter sed etiā semel mergē

Greg. de andro episcopo

tantum Ibi tamen dumtaxat mergere semel licet vbi consuetudo ecclesie talis existit Si quis vero id facere incipiat vbi consuetudo talis non est vel semel tantum mergendum asserat. reprehensibilem se esse constituit. Unde aimo. in suo sensu abundabat. Cyprianꝰ cuꝫ semel mergebat in baptismo paruulos qui qđ intelligebat studiose implebat bonis operibus abundando. licet in h̄ nescius delinqueret. Sed qꝛ bonis opibus abundabat postea correctus a deo abundauit altiori sensu. ter illos mergendo Ecce habemus qꝛ delinquit qui semel mersit. Sed hoc ideo quia aliter se habebat ꝯsuetudo illius ecclesie. vel quia vnam tantum faciendaꝫ mersionē asserebat De trina mersione augꝰ. ait Postq̄ꝫ nos credere promisimꝰ / tercio capita nostra in sacro fonte dimersimꝰ qui ordo baptizādi duplici misterij significatione celebratur. Recte enim tercio mersi estis qꝛ accepistis baptismum in nomine trinitatis. Recte enim tercio mersi estis qꝛ accepistis baptismum in nomine christi. qui die tercia resurrexit a mortuis. Illa enim tercia repetita immersio. tipum dominice exprimit sepulture. Constat ergo baptizandos tercio debere immergi. ⁊ tamen si semel tantum immergant̄ / verum baptismum accipiunt. et qui semel immergit tantum. non peccat nisi consuetudo ecclesie obsistat. vel hoc modo tantum debere fieri asserat.

aimo sup epistolam ad ro.

Augꝰ in quadam omelia.

Qñ circūcisio amisit vim suā

Solet etiam q̄ri si circumcisio amisit statuꝫ ab institutōne baptismi. Ad qđ dicimus in christi morte terminata esse legalia omnia Extunc ergo circumcisio perdidit vim suā ita ꝙ postea non ꝓfecerit. sed potiꝰ obfuit obseruatoribus suis. Sed vsqꝫ ad oblationem vere hostie potuit ꝓdesse. Si enim ante passionez legalia finē habuissent non ea imminente vetus pasca cum discipulis manducasset.

De causa institutionis

Causa vero īstitutionis baptismi est innouatio mētis vt homo qui per peccatuꝫ vetus fuerat ꝑ gratiam baptismi renouet̄. qđ fit depositione vicioꝝ ⁊ collatione virtutuꝫ. sic enim fit quisqꝫ nouus homo / cum abolitis peccatis ornatur virtutibꝰ. ⁊ abolitio peccatoꝝ pellit feditatem. Appositio virtutum affert decorem. ⁊ hec est res huiꝰ sacram̄ti scꝫ interior mūdicia.

Queritur an baptismus aperuit celuꝫ quod non aꝑuit circumcisio.

Si querit̄ vtrū baptismus aperuit celum quod nō aperuit circumcisio dicimus. qꝛ nec baptismus nec circūcisio regni nobis adituꝫ aperuit sed hostia saluatoris. que si tēpore circumcisionis oblata fuisset illiꝰ temporis homines in regnū intrassent Res ergo huius sacram̄ti iustificatō ē

Q alij suscipiunt sacramentuꝫ et rem alij sacramentuꝫ et non rem. Alij rē et nō sacramentū

Hic dicendum ē aliquos suscipere sacramentum et rem sacramenti. aliquos sacramentum ⁊ nō rem. aliquos rem ⁊ non sacramentum. Sacramentum et rem simul suscipiunt omnes paruuli qui in baptismo ab originali peccato mundaut̄. quamuis qui daꝫ diffiteant̄ illis qui parituri ꝑuulis in baptismo dimitti peccata. innitentes illi v̄bo aug̃. Sacramenta in solis electis efficiunt quod figurant non intelligentes illud ita esse accipiendum. quia cū in alijs efficiant sacramenta remissionez non hoc eis faciunt ad salutē

DI. IIII

De errore q̄rundam

Aug̃. in li. d̄ baptismo

sed solis electis. Nam q̃ omnibus par
uulis in baptismo remittatur peccatuz
per baptismum. Ambro. euident dicit
A paruulo inquit recent nato vsq̃ ad
decrepitum senem. sicut nullus ꝓhibe
tur a baptismo. ita nullus ē qui nō pec
cato moriat in baptismo. sed paruuli
tantum originali. maiores vero etiam
omnibus que male viuendo addiderūt
ad illud nisi enormitas vite impediat
id est fictio. adulti vero qui cū fide bap
tizantur / sacramentū ⁊ rem suscipiūt.

De ficte accedentibus.

Qui vero sine fi

de vel ficte accedunt. sacramentum nō
rem suscipiunt. vnde iero. Sunt lauac̄
gentilium hereticorum sed non lauant
ad salutez. in ecclesia etiam qui nō ple
na fide accipiunt baptismum non spiri
tum sed aquam suscipiunt Aug̃. etiam
ait. Iudeis omnibus communia erant
sacramenta. sed non communis omni
bus erat gratia que est virtus sacramē
torum. Ita et nunc communis est bap
tismus omnibus baptizatis. sed nō vir
tus baptismi. i. ipsa gratia. Item om
nis qui iam sue voluntatis arbiter cō
stitutus est cum accedit ad sacramentū
fidelium nisi peniteat eum veteris vite
nouaz non potest inchoare ab hac peni
tentia cuz baptizant soli paruuli immu
nes sunt. his alijsq̃ testimonijs aperte
ostenditur adultis sine fide ⁊ penitentia
vera in baptismo non conferri gratiaz
remissionis. quia nec paruulis sine fide
aliena qui ꝓpriam habere nequeūt / da
tur in baptismo remissio Si quis ergo
ficte accedit non habens veram cordis
contritionem / sacramentum sine re ac
cipit. Videt tamen aug̃. dicere q̃ eti
am ficte accedenti qui etiaz habet odiū
fraternum in ipso momento quo bapti
zatur omnia ꝑdonent ⁊ post baptismū
mox redeant. sed non hoc asserendo di
cit. immo hanc opinionem ⁊ premissaz
sententiam conferendo. Ait enim sic.

Aug̃. in. ꝑs. lxxviij.

Aug̃. de pnia

Attende diligenter.

Eis qui in ficto corde baptizantur aut
peccata nullatenus dimittunt. qz spiri
tussanctus disciplinę effugiet fictū. aut
in ipso temporis puncto per vim sacra
menti dimissa / iterum per fictionem re
plicant vt etiam illud verum sit. q̃tq̃t
in christo baptizati estis ꝛc̄. Etiam il
lud spiritussanctus vt induat euz xp̃m
sanctitas baptismi. exuat eum christuz
pernicies fictionis. Nam redire dimis
sa peccata vbi fraterna caritas non est
aperte dominus docet etiaz in illo ser
uo a quo dominus dimissum debitū pe
tijt. qz ille conseruo dimittere noluit.
Sic non impedit baptismi gratia quo
minus omnia peccata dimittant. etiaz
si fraternum odium in eius cui dimittā
tur animo pseuerat. Voluitur enim be
sternus dies ⁊ quicquid superest. ⁊ sol
uit etiaz ipsa hora. momentumq̃z ante
baptismum. ⁊ in baptismo. Deinceps
autez continuo reus incipit esse non so
lum ꝓsequentium sed etiam preteritoꝝ
dieꝝ horarum. momentoꝝ. redeuntib'
omnibus que dimissa sunt. Hoc autem
vt prediximus / nō sub assertione dixit
quod ostenditur ex eo qd̃ ait in eodem
libro sic. Si ad baptismum fictus acce
dit dimissa sunt ei peccata. aut nō sunt
dimissa eligant qd̃ voluerint. Ecce ap
te cernis si tū intendis id dixisse aug̃.
non asserendo sed querendo ⁊ aliorum
opinionem referendo. Idem enim ait.
Tunc valere incipit ad salutem baptis
mus cum illa fictio veraci ꝓfessione re
cesserit. que corde in malicia pseueran
te peccatoꝝ ablutionem non sinebat fie
ri. non ergo ficte accedenti peccata di
mittuntur.

Quomodō intelligatur illud quotquot in christo baptizati estis christum induistis.

Queritur ergo

quō illud accipiat quotquot in christo
baptizati estis christuz induistis. pōt di
ci q̃ q̃ in christo. i. ī christi ꝓformitate

baptizant' scz vt moriantur vetustati peccati sicut christus vetustati pene. induunt christum quem per gratiaz inhabitantem habent. potest ⁊ aliter solui. duobus enim modis christum induere dicimur. vel assumptione sacramenti. vel rei perceptione. Unde aug. Induunt homines christum aliquando vsqz ad sacramenti perceptionem. aliquando vsqz ad vite sanctificationem atqz illud primũ bonis ⁊ malis potest esse cõmune. hoc autem est proprium bonorũ ⁊ piorum. Omnes ergo qui in xp̃i nomine baptizantur christum induunt vl' secundum sacramenti perceptionez vl' secundum vite sanctificationem.

Aug' in li. d baptismo.

De illis qui suscipiunt rem et non sacramentum.

Qz passio implet vicẽ baptismi.

Sunt et alij vt supra posuimus q̃ suscipiunt rem ⁊ nõ sacramentum. qui enim effundunt sanguinez ꝓ nomine iesu. ⁊ si non sacram̃tum. rem tamen accipiunt. vnde aug'. Quicunqz non percepto regeneratiõis lauacro per confessionem christi moriũtur tantũ eis valet ad dimittenda peccata. quantuz si abluerent' sacro fonte baptismi. Audistis qꝫ passio ꝓ xp̃i nomine suscepta supplet vicem baptismi.

Aug. li. xiiij. de ci. dei.

Qz nõ modo passio sed fides et cõtritio implet vicẽ baptismi

Nec tantum passio vicem baptismi implet sed etiam fides ⁊ contritio vbi necessitas excludit sacramentum. sicut aperte docet aug. dicens. baptismi vicem aliquando implere passionez. De latrone illo cui nõ baptizato dictuz est/hodie mecum eris in paradiso. Beatus ciprian' in li. iiij. de baptismo non leue documentum assumit qd etiam atqz etiam cõsiderans inuenio/non tantum passionem ꝓ nomine christi id qd baptismo deerat posse supplere. sed etiam fidem conuersionemqz cordis/si forte ad celebrandum misterium baptismi in angustijs temporum succurri non potest. Neqz enim ille latro ꝓ nomine christi crucifixus est sed ꝓ meritis facinoꝝ suoꝝ. nec qꝛ credidit passus est sed dum patitur credit Quantum ergo valeat baptismus sine etiam visibili sacramento quod ait apostolus. Corde credit' ad iusticiam. ore autem ꝯfessio fit ad salutem. in illo latrone declaratuz est. sed tunc impletur inuisibiliter. cum misteriuz baptismi ñ contemptus religionis. sed articul' necessitatis excludit. ⁊ baptismus quidẽ potest esse vbi conuersio cordis defuerit. conuersio autez cordi potest quidẽ inesse non percepto baptismo/sed contempto baptismo ñ potest nec vllo modo dicenda est conuersio cordis ad deũ cum dei sacramentum contemnit'. Ecce hic habes non solum passionem. sed etiam fidem ⁊ contritionem ꝯferre remissionem vbi non ꝯtemnit' sacramentum. vt in latrone illo ostendit' qui nõ per passionem. sed per fidem saluatus est sine baptismo. Sed dicunt quidam hoc argumentum retractasse augustinũ Retractauit quidem exemplum. ꝑ sententiam nõ. Ait enim in quarto libro d baptismo cum dicerem vicez baptismi posse habere passionem. non satis ydoneum posui illius latronis exemplum. qꝛ vtrum vel non fuerit baptizatus incertuz est. Constat ergo sine baptismo aliq̃s iustificari et saluari. Uñ ambro. de valentiniano. Uentrem meum doleo vt ꝓphetico vtar eloquio qꝛ quem regeneraturus eram amisi. veruntamẽ gratiam ille quam poposcit non amisit His autez videt' obuiare qd dominus dicit. nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spiritusancto non potest intrare in regnum celorum. qd si generaliter verum est nõ vident' esse vera superius posita sed illud intelligenduz est de illis q̃ possunt ⁊ contemnunt baptizari. vl' ita intelligenduz est nisi quis renatus fuerit ex aq̃ ⁊ spiritusan. i. ex ca regeneratõe

Aug. in li. ij retractationũ

Ambro.

Que vident' obuiare predictis.

Determiatio

que fit per aquam ⁊ spiritum sanctū nō saluabit. Illa autez regeneratio fit nō tantum ꝑ baptismum. sed etiaz per penitentiam ⁊ sanguinem. Unde autoritas dicit. ideo apostoluz pluraliter dixisse fundamentuz baptismatum. qꝛ est baptismus in aqua. in sanguine. in penitētia. Hoc autem nō ideo dicit ꝙ sacramentum baptismi fiat nisi in aqua. sed qꝛ ipsius virtus ⁊ sanctificatio dat. nō tantummodo ꝑ aquaz sed per sanguinē ⁊ penitentiam. Ratio enim id suadet. Si em̄ non valentibus credere puulis sufficit baptismus multomagis sufficit fides adultis valentibus ⁊ non valentibus baptizari Unde aug. queris quid sit maius fides an aqua. nō dubito q̄n respōdeaz fides. Si ergo quod minus est sanctificare potest nonne qđ maius est id est fides de qua christus ait. q̄ crediderit in me etiaz si mortuus fuerit viuet. Sed dicunt aliqui nullum adultuz in christum credere vel caritatem habere sine baptismo nisi sanguinem fundat ꝓ domino subdita introducentes testimonia Augustinus ait. Ex illo tempore quo saluator dixit nisi quis renatus fuerit ⁊c. absq; sacramento baptismi p̄ter eos qui in ecclesia sanguinē fundūt aliquis vitam eternam accipere nō potest. Itez nullum cathecuminum quāuis in bonis operibus defunctum vitā eternam habere credim⁹. excepto martirio vbi tota sacramenta baptismi cōplent. Item baptizatis iter tm̄ salutis esse credimus Sed qđ in his minus dixit in alijs capitulis supra positis suppleuit. Et iō hec sic intelligenda sunt. vt illi soli habētes tempus baptizandi excipiant. si em̄ aliquis hn̄s fidez ⁊ caritatem voluerit baptizari ⁊ non valet necessitate preuentus. suplet omnipotentis benignitas qđ sacramento defuerat. dum em̄ soluere potest nisi soluat tenet. sed cum iam nō potest. ⁊ tn̄ vult nō imputat ei deus qui suaz potētiam sacramentis nō alligauit. Q̄ vero inuisibil' sanctificatio sine visibili sac̄mento quibusdam insit. aperte aug. tradit dicēs super leuiticum inuisibilē sanctificationem quibusdam affuisse et profuisse sine visibilibus sacramentis Uisibilem v̄o sanctificationem que fit sacramenta visibili sine inuisibili posse adesse. non posse ꝓdesse. nec tn̄ visibile sacramentum iō contemnendum est. qꝛ ꝯtemptor eius inuisibiliter sanctificari nō potest Hinc cornelius ⁊ qui cum eo erant iam spiritu sanctificati baptizati sunt nec superflua iudicanda est sanctificatio visibilis. qꝛ inuisibilis precessit Sine visibili ergo inuisibilis sanctificatio esse potest ⁊ ꝓdesse. visibilis autez que fit sacramento tenus sine inuisibili ꝓdesse nō potest. cum ista sit omnis illius vtilitas. Simoni mago visibil' baptismus nō ꝓfuit. qꝛ inuisibiliter non affuit. Sed quibus inuisibilis affuit profuit. nec tm̄ valet fides aliena paruulo quantum ꝓpria adulto. Paruulis em̄ nō sufficit fides ecclesie sine sacramento. qui si absq; baptismo fuerint defuncti etiam cum deferunt ad baptismum damnabunt. sicut multis sanctorū autoritatibus comprobat. ad quod h̄ argumentum aug. sufficiat. Firmissime tene qui vel in vteris matrū viuere incipiunt ⁊ ibi moriunt. vel de matribus nati sine sacramēto baptismi de hoc seculo transeunt. eterno supplicio puniēdos. qꝛ ⁊ si ꝓprie actionis peccata non habuerunt. originale tamen pecccatū traxerūt carnali ꝯceptione ⁊ sicut paruuli qui sine baptismo moriunt infidelium ascribant numero. ita qui baptizant fideles dicunt. qui a fidelium consortio nō separant. Cum orat ecclesia ꝓ fidelibus defūctis. fideles ergo sunt nō ꝓpter virtutem. ꝫ fidei sacramentū vnde aug. Paruulum et si nondum fides illa que etiam in credentium voluntate ꝯsistit. iam tn̄ fidei ipsius sacramētum. i. baptismus fidelez facit. sic̄ credere respondetur. ita etiam fidelis vocatur. non rem ipsam mente annuendo sed ipsius rei percipiendo sacramentū

Super epl'az ad he.

Aug. de vnico baptismo.

Opinio quorundaz ꝙ nul' sine baptismo possit saluari nisi paciens pro xp̄o.

In ecclesiasticis dogmatibus ex verbis aug.

Responsio.

Aug. in li. đ fide ad pe.

Aug⁹ ad bonifacium.

Quid ꝓsit baptism⁹ his qui

cum fide accedunt.

Solet etiaz queri de illis qui iam sanctificati spiritu cũ fide et caritate ad baptismum accedũt quid eis ꝯferat baptismus Nihil enim eis videt̃ prestare. cum ꝑ fidem ⁊ ꝯtritionem iam remissis peccatis iustificati unt Ad quod sane dici potest. eos q̃dem ꝑ fidem ⁊ ꝯtritionem iustificatos id est a macula purgatos peccati / et a debito eterne pene absolutos. tamẽ ad huc teneri vident̃ satisfactione temporali qua penitẽtes ligant̃ in ecclia. Cũ autem baptismum percipiunt ⁊ a peccatis si qua interim post ꝯuersionez cõtraxerunt mundant̃. ⁊ ab exteriori satisfactiõe absoluunt̃. ⁊ adiutrix̃ gratia omnisq; virtus in eo auget̃ vt vere nouus homo tũc dici possit. fomes quoq; peccati in eo amplius debilitat̃. Ideo Hieronimus dicit ꝙ fides que fideles facit. in aquis baptismi dat̃ vel nutrit̃ qꝛ non habenti aliquando ibi dat̃. ⁊ iã habẽti vt plenius habeat dat̃. sic ⁊ de alijs intelligendum est. qui ergo mũdꝰ accedit ibi fit mundior. ⁊ omni habẽti ibi amplius datur.

Hieroꝰ.

Ꝙ exterior satisfactõ admittit̃

Quod vero omnis exterior satisfactio ibi relaxet̃ Ambrosius oñdit super illuz locum. sine penitentia sunt dona dei ⁊ vocatio dicens Gratia dei in baptismo nõ requirit gemitum ⁊ planctum vel aliquod opus. ⁊ omnia gratis ꝯdonat qđ quidez de exteriori gemitu vel planctu accipienduz est. Nam sine interiore nemo adultꝰ renouat̃. sed exteriores satisfactiões ⁊ afflictiones scz sordes penitentium ibi dimittunt̃. Multum ergo ꝯfert baptismus etiam iam per fidez iustificato. qꝛ accedens ad baptismum quasi ramis a columba portat̃ in archam. ante intus erat iudicio dei. sed nunc etiam iudicio ecclesie intus est. Cum vero in baptismo peccatum deleatur et satisfactio exterior nõ imputet̃. querit̃ cur penalitas cui ꝓ peccato addicti sumꝰ ñ tollat̃. hoc iõ tradunt fieri sancti qꝛ si a pena homines per baptismum liberarent̃ ipsam putarent baptismi esse precium nõ eternum regnum. Ideo soluto reatu peccati. temporalis pena tm̃ manet vt illa vita studiosius queratur. q̃ erit a penis omnibus aliena. Ideo etiã manet vt sit fideli ⁊ certandi materia ⁊ vincendi occasio qui nõ vinceret si nõ pũgnaret. nec pugnaret si in baptismo fieret immortalis.

Ambrosiꝰ

Cuius rei baptismus qui dat̃ iam iusto sit sacramentum.

Si queritur cuius rei baptismus ille sit sacramentũ q̃ datur iam iusto. dicimus sacramentuz esse et rei que p̃cessit. i. remissionis añ per fidem date. ⁊ remissionis temporalis pene siue peccati si qđ interim committit̃. habet̃ etiam sacramentuz ⁊ nouitatis ac mundicie ibi prestite. om̃is etem̃ rei signum est cuius causa est. nec mireris rẽ aliquando p̃cedere sacramẽtum. cum aliqñ etiam longe post sequatur vt in illis qui ficte accedunt quibus cum post penituerint incipiet baptismꝰ ꝓdesse in quibus fuit baptismus sacramentum huius sanctificationis quaz penitendo habẽt. sed si nunq̃ peniterent nec a figmento recederent. cuius rei sacramentum esset baptismus ab illis susceptus / potest dici rei que ibi fieret. si nõ illoꝝ enormitas impediret.

Si paruulis dat̃ in baptismo gratia qua possunt in maiori etate proficere.

Solet etiaz queri si paruulis in baptismo dat̃ gr̃a qua cum tempus habuerint vtendi libero

arbitrio / possint velle ⁊ currẽ. De ad/ultis enim qui digne recipiunt sacram̃tum non ambigit̃ quin gratiam operã tem ⁊ cooperantem ꝑceperint que i va cuum eis cedit si per liberꝫ arbitrium p⁹ mortaliter deliquerunt q̃ merito pec/cati gratiam appositã ꝑdunt. Unde di/cunt̃ ꝯtumeliaꝫ spiritu sancto facere ⁊ ipsum a se fugare. de paruulis v̄o q̃ nõ duꝫ ratione vtunt̃. questio est an i bap tismo receperint gratiaꝫ qua ad maio/rem venientes etatem / possint velle et opari bonum. Uidet̃ ꝙ non receperit quia gratia illa caritas est et fides que voluntatem preparat ⁊ adiuuat. Sꝫ q̃s dixerit eos accepisse fidem ⁊ caritateꝫ si v̄o gratiam non receperint qua bene opari possint cum fuerint adulti. Non ergo sufficit eis in hoc statu gr̃a in bap tismo data nec ꝑ illaꝫ possunt mõ boni esse nisi alia addat̃. que si non addatur non est ex eorum culpa quia iustificati sunt a peccato. Quidam putant gratiã operantem ⁊ cooperantem cunctis par uulis in baptismo dari in munere nõ in vsu vt cum ad maiorem venerint etatẽ ex munere sortiant̃ vsum nisi per liberꝫ arbitriũ vsum muneris extinguant pec cando. ⁊ etiam ita ex culpa eorum ẽ nõ ex defectu gratie ꝙ mali fuerint qui ex dei munere valentes habere vsum bo/num per liberum arbitrium rẽnuerunt et vsum prauum elegerunt.

Ꝙ baptismus eque sanctus est a bono. et a malo datus.

DI V Post hoc sciẽ dum est sacramentum bap tismi a bonis ⁊ a malis mi/nistris dari sicut a bonis ⁊ a mal' sumit̃ nec melior est baptismus qui ꝑ meliorẽ dat̃. nec minus bonus qui per min⁹ bo num dat̃. nec malus qui per maluꝫ da tur. nec maius munus datur in baptis mo dato a bono nec minus i baptismo data a malo. sed equale quia non ẽ mu nus hominis sed dei quod totum subdi tis declarat̃ testimoniis Aug⁹ ait bap tismus talis ẽ qualis est ille in cui⁹ po testate datur non qualis est ille ꝑ cuius ministerium datur. Item prorsus fieri potest vt aliqui verum habeant baptis ma ⁊ non habeant veram fidem. Item si int̃ bonos mistros cũ sit ali⁹ alio meli or nõ ẽ melior baptism⁹ q̃ per meliorẽ dat̃. Nullo mõ malus est q̃ etiam ꝑ ma lum datur qꝛ idez baptismus dat̃. ⁊ iõ ꝑ ministros dispares dei munus ẽ eq̃le quia non illoꝝ sed eius est. Idem cum baptizat malus illud qđ datum est vnũ ẽ non impar ꝓpter impares ministros sed par ⁊ equale ꝓpter hoc. hic est qui baptizat. Itez ego dico ⁊ nos dicimus omnes. qꝛ iustos oportet esse. ꝑ quos baptizat̃. quia iustos oportet esse tan/ti iudicis ministros. sint ministri iusti si volunt. si autem noluerint esse iusti qui sedent in cathedra moysi securuꝫ me fe cit magister meus scꝫ xp̃s de q̃ spiritus sanctus. hic est qui baptizat. Item q̃s baptizauit iudas xp̃s baptizauit. si q̃s ergo baptizauit ebriosus homicida ad ulter si xp̃i erat baptismus xp̃s bapti/zauit Non timeo adulterꝫ nec ebriosuꝫ nec homicidam. qꝛ columbam attendo per quam mihi dicit̃ hic est qui bapti/zat. Item homicida dedit baptismum christi qđ sacramentum tam sanctuꝫ est vt nec homicida ministrante polluatur Item si in heresi quacunqꝫ vel scisma/te quiscunqꝫ in nomine patris et filij et spiritussancti baptismi sacramentuꝫ ac ceperit integrum sacramentuꝫ accepit sed salutem que virtus est sacramenti non habebit. sed extra ecclesiaꝫ catho/licam ipsum sacramentuꝫ habuerit Debet ergo ad ecclesiam redire non vt sac̃ mentum baptismi iterꝫ accipiat qđ ne/mo debet in aliquo repetere / ꝫ vt in so cietate catholicam vitaꝫ accipiat. bap/tismus em̃ extra ecclesiaꝫ nequit ꝓdes se. Ibi em̃ cuiqꝫ ꝓdesse potest baptis/mus vbi potest ꝓdesse elemosina scꝫ in eccl̃ia. Item isidorus romanus ponti/fex non hominem iudicat qui baptizat sed spiritum dei subministrare gratiaꝫ

Aug⁹ sup io.

baptismi licet pagan' sit qui baptizat
In his pspicue cernis baptismuz vez
bonis z malis dari z a bonis z a malis
z ipsum tamen eque sanctum esse z mu
nus eius equale in bonis siue a bonis si
ue a malis baptizentur.

De potestate baptismi et mini
sterio.

Quia ministeri
um tantum habent non potestatem bap
tismi Potestatē enim sibi retinuit quā
nouit iohannes. cum vidit columbam
Aug. sup io. descendentez sup xpm. Ulī aug. quid
nouerat iohannes baptista dominū. qd
non nouerat potestatem dominici bap
tismi in nullum hominem transituraz a
domino. sed ministerium plane transi
turum potestatem a domino in neminē
sed ministerium in bonos z in malos.
Non exhoreat columba ministerium
malorum. respiciat potestatez domini
Quid faciat tibi minister mal'. vbi bo
nus est dominus. Neqz q̄ plantat neqz
qui rigat est aliquid. sed qui incremen
tum dat deus est. Si superb' fuerit mi
nister cum dyabolo computet. sed non
contaminat donum christi quod per il
lum fluit purum est. per lapideum cana
lez transit aqua ad areolas in canali la
pideo nil generat / sed ort' fructus plu
rimos affert habent ergo non mō boni
sed etiam mali ministerium baptizandi
sed neutri potestatem baptismi Mini
sterium enim dedit christus seruis. sed
potestatem sibi retinuit. quam si vellet
poterit seruis dare. vt seru' daret bap
tismum suum tanqz vice sua. z potesta
tem suaz constituere poterat in aliquo
vel in aliquibus suis suis vt tanta vis
esset in baptismo serui quanta ē vis in
baptismo domini. sed noluit ne seruus
in seruo spem poneret. baptizat seruus
vt minister. baptizat domin' tanqz po
testatem habens quam si daret suis vt
sez ipsorum esset qd domini erat. tot es
sent baptismi quot serui Ut sicut dict'
est baptismus iohannis. sic diceret bap
tismus petri vel pauli quod ne fieret re
tinuit sibi dominus potestatem baptis
mi. suis autem ministerium dedit. Si
ergo seruus dicit se baptizare recte di
cit. sed tanqz minister baptizat. z ideo
non differt siue bonus siue malus bapti
zet. Inde etiam nemo dicit baptismus
meus. cum tamen dicat euangeliuz me
um prudentia mea licet hec sint a deo i
quibus differentia est / alius enim alio
melius opat in euangelizando. z alius
alio prudentior est. alius alio autē ma
gis minus siue baptizatus siue ab inferio
ri siue a maiori baptizet dici nō potest.

Que fuit ptās baptismi quaz
potuit christus dare seruo.

Hic querit q̄ sit
illa potestas baptismi quam christ' sibi
retinuit et potuit dare seruis. hec ē vt
plurimi volunt potestas dimittēdi pec
cata in baptismo. sed potestas dimittē
di peccata q̄ in deo est de' ē. Ideo alī
dicunt hanc potestatem non potuisse
dare alicui seruorum. quia nulli potuit
dare vt esset qd ipse est. vel haberet es
sentiam quaz ipse habet cui hoc est esse
quod posse. Dicunt em si hanc poten
tiam alicui dare potuit. potuit ei dare
creaturas creare qz nō est b maioris po
tētie qz illud Ad qd dici pōt. qz potuit
eis dare potentiā dimittēdi peccata. ñ
ipsaz eandē q̄ ipse potēs est. ꝗ potentiā
creatā q̄ fu' posset dimittē peccata. nō
tñ vt auctor remissionis. ꝗ vt minister.
nec tñ sine deo auctore. vt sic in ministe
rio hz exterius sanctificare ita in mini
sterio haberet interius mūdare. z sic il
lud facit deo auctore q̄ cum eo operat
illd exteri' ita iteri' mūdaret deo au
ctore ei' vbo velut qdaz ministerio vte
ret Ita etiaz posset deus p aliquē crea
re aliq̄. non p eum tanqz auctorem sed
ministrum cum quo et in quo operare
tur sicut in bonis operibus ipse opera
tur z nos. nec ipse tantum nec nos tñ.

sed ipse nobiscum ⁊ in nobis. et tamen in illis agendis ministri eius sumus nõ auctores Ita ergo potuit dare suo suo potestatem dimittendi peccata in baptismo. i. vt in mũdatione interiori seruus cum domino operaretur. non suus sine domino nec dominus sine seruo. ꝗ dominus cum seruo et in seruo sicut in exteriori ministerio dominus operatur cum seruo ⁊ in seruo Unde ⁊ dominus dicit sanctificare ⁊ seruus. sed dominꝰ invisibili gratia. seruus visibili sacramento. Unde augꝯ. super leuiticum dominus ait Ego dominus qui sanctifico ⁊ de moyse etiam dictum est ⁊ sanctificabis eum. ꝗ moyses sanctificat visibilibus sacramentis p ministeriuz. dominus autem invisibili gratia per spiritũ vbi est totus fructus visibilium sacramẽtorum. sine hac sanctificatione visibilia sacramẽta nil ꝓsunt si quis hoc melius aperire poterit non invideo.

Aug⁹.

Quibus liceat baptizare.

QI VI

Isidorus i libro de officiis

Nunc quib⁹ liceat baptizare adamus. de hꝯ ysidorus ait Constat baptismũ sacerdotibus esse traditum eiusq; ministerium nec ipsis dyaconibus implere ẽ licitum absq; licito episcopo vel ꝓsbitero. nisi his procul absentibus et vltima languoris cogat necessitas. quod etiaz laicis fidelibus permittit.

Ex cõcilio carthaginẽsi quito

Itẽ mulier quãuis sancta baptizare non presumat. nisi necessitate cogente.

Utruz baptizandi sint qui ab hereticis baptizati sunt.

De illis vero qui ab hereticis baptizant vtꝭ rebaptizandi sint queri solet. ad qꝰ breuiter dicimus. qꝛ quicunq; sit qui baptizet si seruetur forma a christo tradita veꝛ baptismum dat. ⁊ ideo qui illum sumit non debet rebaptizari. Unde beda siue hereticus siue scismaticus siue facinoroso quisq; in ꝓfessione sancte trinitatis baptiset. non valet ille qui baptizatus ẽ a bonis catholicis rebaptizari. ne cõfessio ⁊ trinitatis invocatõ videat ãnichilari Itez augꝯ. cũ quis vnuz sit baptisma etiã hẽticoꝭ scz eoꝭ q̃ in noie pris et filij ⁊ spũssancti baptizant ⁊ ecclie catholice. tñ qui foris ecclias baptizant. nõ sumũt ad salutẽ baptismũ. ꝗ ad pniciẽ hũtes formã sacramẽti. vtutez aũt eius abnegantes. ⁊ iõ ecclia non eos rebaptizat. qꝛ i noie trinitatis baptizati sũt et ipsa est forma sacramẽti Itẽ rebaptizare hereticũ q̃ hec sanctitatis signa p̃ceperit. omino peccatũ est. catholicuz vo immanissimũ scelus ẽ. Ex his apte colligit qꝛ q̃ etiaz ab hereticis baptizati sunt / suato caractere xpi / rebaptizandi nõ sunt. ꝗ tm̃ impositione manꝰ recõciliandi vt spm̃sanctuz accipiant. etiam n signum detestationis hereticoꝭ.

Beda.

Aug⁹. ad questiones ambrosij.

Aug⁹ ad maximianum

i

Oppositio quorundam.

Sunt tamẽ nõ nulli doctoꝭ vt cypriaⁿ ⁊ alij q̃dam qui dicẽt vident ab hereticis nõ posse tradi baptismũ ⁊ eos esse rebaptizandos cuz veniũt ad ecclias q̃ ab illis dicunt baptizati. ꝗ hoc de illꝰ veꝛ est q̃ extra formam ecclie baptizare p̃sumũt. Cypria nus tñ ibi a vitate deuasse videt q̃ ait de heretico / quõ sanctificare aquã põt cũ ipse immundꝰ ẽ apud quez spũssanctꝰ nõ est. cum dñs dicat in lege. Quecũq; tetigerit immundꝰ immunda erũt quis põt dare qꝰ ipse nõ hz Hoc ergo ex ignorãtia eũ dixisse Augꝰ insinuat dicẽs martirẽ cypriaⁿũ gloriosuz q̃ apꝰ hereticos vel scismaticos datum baptismũ nolebat cognoscere / dum eos nimis de

testaretur/tanta eius merita vsqz adtri umphum martirij secuta sunt. vt z cari tatis qua excellebat luce/ obumbratio illa fugaretur. sed si quid purgandum erat/passionis falce tolleret. Nec nos qui baptismi veritatem z hereticorum iniquitatem agnoscimus/ideo cipria/ no meliores sumus. sicut nec petro qz gentes iudeizare non cogimus.

Hieronimus sup epistolaz ad ephesios.

Hoc eciam scien dum est q licet ter imergatur propter misteriuz trinitatis. tamen vnũ baptis ma reputatur.

Q nullus in mat̃no vtero bap tizatur.

Illud eciaz igno randuz non est q in materno vtero nul l⁹ baptizari potest etiaz si mater bapti zetur Unde ysidorus qui in maternis vteris sunt. ideo baptizari non possũt quia qui natus adhuc secũdum adam non est. secundum xp̃m non potest rena sci neqz regeneracio in eum dici potest in quem generatio non precessit Item aug̃. non potest quisq̃z anteq̃z sit natus renasci. Si vero opponitur de ieremia z de iohanne baptista qui ab vtero san/ ctificati leguntur. quod etiaz de iacob quidam putant. dicimus si sanctificatõ ibi accipitur interior emũdatõ in mira culis diuine potentie esse habẽdũ. Unde aug̃. ait ambigue sup hoc loquẽs. Si vsqz adeo in quit in illo puero accelera tus est vsus ratõis z volũtatis/vt intra materna viscera iam possz agnoscere z credere q̃in alq̃s puulis expectat et as vt possint/in miraculis habendum esse diuine potẽtie. non ad humanũ trahẽ/ dum exemplum nature. Nam quando voluit deus etiaz iumentum locutum ẽ Ideo de ieremia legit Prius quã exi res de vulua sanctificaui te. illa tamen sanctificatio qua efficimur templuz dei non nisi renatorum est. Nisi em̃ quis re natus fuerit ex aqua z spiritusancto nõ potest intrare in regnum dei. nemo em̃ renascitur. nisi pri⁹ nascatur Unde illa sanctificatio potest secundum predesti/ nationem accipi. Ecce videtur dubitã ter loqui qui etiam in eodem dicit Nõ dictuz est quia credidit infans in vtero sed exultauit. nec elizabz dicit exulta/ uit in fide sed exultauit in vtero meo z potuit esse hec sãctificatio tante rei a maiori cognoscente indiciũ nõ a puulo cognite. absqz assertione de hac sancti ficatione loquit. non diffiniens qualit intelligenda sit illa sanctificatio. an sit signum future rei. an veritas iustifica/ tionis p spiritum facte. ꝗ melius ẽ vt di camus illos preter communem legez in vteris iustificatos z gratia preuentos. dimissis omnib⁹ peccatis. qõ etiaz mul tis sanctoz testimoniis edocet.

Aug̃. ad dar danum de io/ hãne baptista

Si baptism⁹ sit verbis corrup te prolatis.

Queri etiam so let si corrupte pferant vba illa an bap tismus sit. de b̃ zacharias papa bonifa cio scribit. Retulerunt mihi et nuncũ tui q fuerit sacerdos in eadez puincia qui latinam linguã penitus ignorabat et dum baptizaret nesci⁹ latini eloquũ infringẽs linguã diceret. baptizo te in nomine patria z filia et spiritussancta. z ppter h̃ considerasti rebaptizare. sed si ille qui baptizauit non̄ errorem indu cens vel heresim. ꝗ pro sola ignorantia romane locutionis infringendo linguã baptizans dixisset/non possumus psen tire vt denuo baptizet. Preterea scie dum est q illi de quib⁹ nulla extant iu/ dicia inter ppinq̃s vel domesticos vel vicinos quibus baptizati fuisse docean tur agendum est vt renascantur ne pe/ reant. in quib⁹ quod non ostenditur ge stum. ratio non sinit vt videat iteratuz

conferendum est eis qd collatum eē nescitur. quia nō temeritas interuenit p̄sumptionis vbi est diligentia pietatis

De illo qui pro ludo immergitur.

Solet etiaz queri de illo qui iocans sic̄ mimus commemoratione tamen trinitatis immergit̄ vtrum baptizatus sit. hoc autez Augustinus nō diffinit ita inquiens. si totuz ludicre ꝛ mimice. ꝛ iocularit̄ ageretur Utruz approbandus esset baptismus q̄ sic daretur diuinum iudicium ꝑ alicuius reuelationis miraculū oratione implorandum esse censere. Videt̄ tamen sapientibus non fuisse baptisma vt cuz aliqui in balneum vel in flumen mergūtur in nomine trinitatis. nō est tñ baptismus qꝛ nō intentione baptizandi illud geritur. Nam in hoc ꝛ in alijs sac̄mentis sicut forma ē seruanda ita ꝛ intentio illud celebrandi ē habenda. Illud etiam non te moueat quod quidaz non ea fide paruulos ad baptismum ferunt. vt per spiritum ad vitam regenerent̄ eternaz. sed eos putant hoc remedio temporalem accipere sanitatē. nō enim ꝓpterea illi non regenerant̄. qꝛ nec ab illis hac intentione offeruntur. Cognoscendum est etiam in baptizandis electis duo tempora esse seruanda id est pasca ꝛ penthecosten. vt in sabato pasce vel penthecostes. baptismi sac̄mentum celebretur qui vero necessitate mortis vl' periculi vrgent̄. omni tē pore debent baptizari.

Augustin⁹ ad bonifacium.

Leo papa.

De responsione patrinorum.

Porro cūcti ad baptismum venientes. fidem suam ꝓfiteri debent ꝛ exponere quid petendum venerūt ad ecclesiam. Unde etiā a baptizando queritur. quid venisti ad ecclesiam petere qui si adultus est pro se respondet. fidem id est sacramentū fidei ꝛ doctrinam. Ita etiam per singula interrogatus respondet se credere in patrem ꝛ filium ꝛ spiritum sanctuz. Si autez paruulus est non valens credere vl' loqui. alius pro eo respondet Unde isidorus. paruuli alio ꝓfitente baptizantur qui adhuc loqui vel credere nesciunt sicut etiam pro egris. mutis. vel surdis. alius ꝓfitet̄ dum baptizantur. Sic et de penitentibus agendum est. si vero ꝓ eo qui respondere potest. alius respondeat non itidem valet sicut dictum est. qui etatem habet ꝓ se loquat̄.

Isidorus.

De sensu illorum verborum.

Si vero querit̄ ex quo sensu ꝓ paruulo dicatur credo vel fidem peto dicimus de sacramēto fidei id esse intelligendum. quod respōdetur petere cum defertur ad ecclesiaz et habere cum baptizatur. vt sit sensus cum dicitur fidem peto. i. sacramentū fidei presto sum recipere. credo. i. fidei sacramentum suscipio. quod est h̄ paruulus presto est sacramentum fidei accipere. Und Aug̃. nihil est aliud credere q̄ fidem habere. ꝛ ideo cum respondetur credere paruulus q̄ fidei nonduz effectum habet respondetur fidem habere propter fidei sacramentuz. ꝛ conuertere se ad deuz ꝓpter ꝯuersionis sacramentum.

Item de sensu verborum.

Sed adhuc querit̄ ex q̄ sensu ꝓ paruulo respondeatur credo in deuz p̄rez. ꝛ in ih̄m xp̄m. ꝛ in sp̄m sanctuz. Nunq̄d de sacram̄to fidei an de fide mētis ibi agit̄. Si de sacramēto cur noīatim distinguuntur ꝑsone Si v̄o de fidei affectu. quō verꝫ ē cū eo ꝑuul⁹ careat An illud facturus ꝑuulus spondetur cum creuerit sicut et omnib⁹ pompis dyaboli spondet̄ ab renūciare

quod si non seruauerit factus adultus tenebit ipse vel sponsor/sane etiam dici potest ibi spōderi pro paruulo. q ad maiorem etatez si venerit ⁊ pompis diaboli renunciabit. ⁊ sanam fidez tenebit cuius tunc sacramentuz recipit. hac autem sponsione paruulus ꝑ quo fit tenebitur nō sponsor. si tamen vt cautio impleat. quantum in se est ⁊ operam dederit. quia exigit a patrino vt sit diligens circa eum pro quo spopondit solicitudo. De hoc aug. certissimam emisistis cautionem qua renunciare pompis diaboli spopondistis.

De cathecismo et exorcismo.

Illa autez interrogatio ⁊ responsio fidei fit in cathecumino cui addit exorcismus. ante baptismum enim fit cathecismus ⁊ exorcismus post cathecismum sequit exorcismus vt ab eo qui iam fide instructus ē aduersaria virtus pellat. exorcismus de greco dicitur in latinum adiuratio Cathecismus instructio. Cathecizare est instruere. vt de simbolo ac rudimētis fidei Exorcizare ē adiurare. vt exi ab eo spiritus immunde. Simbolum ē signum vel collatio. Signum qr eo fideles ab infidelibus discernunt. Collatio quia ibi tocius fidei sufficientia ⁊ integritas est collata. Cathecismus ⁊ exorcismus neophitorum sunt magisq; sacramentalia q̄ sacramenta dici debent Neophitus nouitius interpretatur vl rudis et dicitur neophitus nuper ad fidem ꝯuersus vel in disciplina religiose conuersationis rudis. Hec ergo precedunt baptismum nō q sine istis nō possit esse baptismus verus sed vt baptizādus de fide instruat ⁊ sciat cui debitor fiat deinceps. et vt diaboli potestas in eo minuatur. Unde rabanus añ baptismum cathecizandi debet in homine p̄uenire officium vt fidei cathecumin' accipiat rudimentum ⁊ sciat cui debitor fiat deinceps. Item aug. paruuli exufflant ⁊ exorcizant vt ab eis pellat potestas diaboli ne iam ꝯtendat eos subūtere. ne baptismum consequant. nō ergo in infantibus creatura dei exufflat vel exorcizatur/sed diabolus vt recedat ab homine.

Rabanꝰ d̄ instructione clericorum.

Aug. i libro de simbolo.

De confirmatione

Nunc de sacramento confirmationis addendum est de cui' virtute queri solet. Forma em̄ aperta est scz verba que dicit ep̄us cum baptizatos in frontibus sacro signat crismate. Quod sacramentum ab alijs perfici non potest nisi a summis sacerdotibus. nec tempus apostolorum ab alijs q̄ ab ipsis apostolis legitur peractum. nec ab alijs q̄ qui locum eorum tenent perfici potest aut debet. nam si aliter presumptum fuerit irritū habeatur. ⁊ vacuum nec inter ecclesiastica reputabitur sacramenta. Licet autem p̄sbiteris baptizatos tangere in pectore sed non crismate signare in fronte Virtus autem huius sacramenti est donatō spiritussancti ad robur qui i baptismo dat est ad remissionem. vnde rabanus a summo sacerdote per impositionē manus paraclit' traditur baptizato vt roboret per spiritumsanctum ad predicādum alijs illud qd̄ ipse in baptismo cōsecutus est. Item omnes fideles ꝑ manus impositionē episcoporum post baptismum accipere debent spiritumsanctū vt pleni christiani inueniant Scito te vtrumq; esse magnum sacramentum sed vnum maiori veneratione tenendū sicut a maioribus datur Ecce mai' dicim' scr̄m ꝯfirmatiōis. forte nō ob maiorē v̄tutez vel vtilitatē quaz ꝯferat. s̄ qr a dignioribꝰ dat ⁊ indigniori parte corpis fit. i. in fronte. vel forte qr mai' augmentū v̄tutuz prestat. licz baptism' pl' ad remissionem valeat. quod videtur innuere rabanus dicens In vnctione baptismi spiritumsanctum descendē

DI VII

Eusebi' papa

Gregorius tñ ita scribit Januario ep̄o ꝑuenit ad nos quosdaz scandalizatos fuisse ꝑ presbiteros crismate tangē eos qui baptizati sūt ꝓhibuimus ⁊ nos quidā s̄m veteruz vsum nr̄e ecclie fecim'. sed si om̄ino de hac re aliq̄ contristātur vbi ep̄i d̄sunt vt presbiteri etiā i frōtibus baptizatos crismate tangere debeant ꝯcedim'. Sz istud pro scādalo sedādo semel tm̄ ꝯcessum ē estimatur.

ad habitationem deo ꝯsecrandam. In hac vo eiusdem septiformem gratiam cum omni plenitudine sanctitatis ⁊ virtutis venire in hominem Hoc sacramẽtum tm̃ a ieiunis ⁊ ieiunis tradi debet sicut et baptismus nisi aliter cogat necessitas. Nec debet iterari sic̃ nec baptismus vel ordo Nulli em̃ sacramento facienda est iniuria. qd̃ fieri putat̃ quãdo nõ iteranduz iterat̃. sed vtꝝ aliqua vel nulla iterari possint questio ẽ. Nã de baptismo ⁊ ordine q̃ nõ debeant iterari apte Aug̃. dicit. Utrunqꝫ sacram̃tum est ⁊ quadam ꝯsecratione dat̃. illud quidem cum babtizat̃. illud vo cũ ordinat̃. Ideoqꝫ in ecclesia catholica vtrunqꝫ nõ licet iterari. qꝛ neutri faciẽda est iniuria. qd̃ indubitant̃ etiam de confirmatione tenendum est. De alijs vero vtrum iterari valeant vel debeãt postea disseremus.

Aug.

De sacramento altaris et eucharistie.

DI VIII

Post sacramentum baptismi ⁊ cõfirmationis sequitur eukaristie sacramentum. Per baptismuz mundamur. per eukaristiam in bono consummamur. baptismus estus viciorꝫ extinguit. eukaristia spũaliter reficit. Vñ excellenter eukaristia dr̃ id est bona gratia. quia in hoc sacramento non modo est augmentum virtutis ⁊ gratie. sed ille totus sumit̃. qui est fons et origo tocius gratie Cui⁹ figura precessit quando mãna pluit deus patrib⁹ in deserto. q̃ quotidiano celi pascebant̃ alimento. Unde panẽ angelorum manducauit homo. Sed tunc qui panem illum manducauerunt mortui sunt. Iste vo panis viuus q̃ de celo descendit vitaz mundo tribuit Mãna illud de celo. hoc super celum Illud scaturiebat in alteram diem reseruatũ hoc ab omni incorruptione alienum. q̃cunqꝫ gustauerit religiose corruptionẽ non videbit Illud datuz fuit antiquis post transitũ maris rubri. vbi submersis egiptijs liberati sunt hebrei. Ita h̃ celeste manna. non nisi renatis prestari debet. Corporalis ille populum antiquum ad terram ꝓmissionis per desertum eduxit Hec esca celestis fideles huius seculi desertuz transeuntes in celo subuehit. Unde recte viaticuz appellatur. quia in via nos reficiens vsqꝫ in patriaz deducit Sicut ergo in mari rubro figura baptismi processit. Ita in manna significatio dominici corporis. hec duo sacramenta demonstrata sunt vbi de latere christi sanguis ⁊ aqua fluxerunt. quia ꝑ sanguinem redemptiõis ⁊ aquam ablutionis nos redimere venit a dyabolo et a peccato. sicut ⁊ israhelitas per sanguinem agni pascalis ab exterminatore. ⁊ per aquam maris rubri ab egiptijs liberauit. Huius etiam sacramenti ritum melchisedech ostẽdit vbi panem ⁊ vinuz abrahe obtulit Vñ vt ait Ambrosius intelligi dat̃ anteriora esse sacramenta xp̃ianorꝫ q̃ꝫ iudeorũ

De institutione sacramenti.

Hic etiam ante alia consideranda occurrunt q̃tuor. scilicet sacramentum. institutio. forma et res. Sacramentum dominus instituit qñ p⁹ tipicum agnuz corp⁹ ⁊ sanguinez suũ discipul' in cena porrexit. Vñ eusebius emisenus. qꝛ corp⁹ assumptũ ablaturus erat ab oculis. ⁊ illatur⁹ siderib⁹ necesse erat vt die cene sacramentũ nobis corpis ⁊ sanguinis consecraret. vt coleret̃ iugit̃ ꝑ misteriũ qd̃ semel offerebat̃ in preciuz. Forma vo est quam ipse ibidem edidit dicens. hoc est corpus meuz. ⁊ post. hic est sanguis meus Cum em̃ hec vba ꝓferunt̃ cõuersio fit panis ⁊ vini in substantiam corporis et sanguinis xp̃i. Reliqua ad laudez dei dicuntur. Unde Ambrosius. Sermõe xp̃i hoc conficitur sacramentuz. qꝛ sermo xp̃i creaturam mutat. ⁊ sic ex pane

Eusebi⁹ emisenus.

Ambro. in libro de sacramentis

fit corp⁹ xp̄i. ⁊ vinū cum aqua in calicē missum fit sanguis cōsecratione verbi celestis Consecratio quibus fit verbis Attende que sunt v̄ba. Accipite ⁊ edite ex eo omnes hoc est corpus meuz. et iterum. Accipite et bibite ex hoc omnes hic est sanguis meus. Per reliqua omnia que dicunt laus deo defert. oratio premittitur ꝓ populo. pro regibus Item aug̃. credendum est ꝙ in v̄bo xp̄i sacramenta ꝯficiunt. reliqua om̄ia nihil aliud sunt q̄ꝫ laudes vel obsecrationes fidelium ⁊ petitiones Ecce que sit institutio ⁊ forma huius sacram̄ti. vbi consideratione dignum est. quare illd̄ sacramentum post cenam dedit discipulis. Dominus igit̄ iesus ad inuisibilia paterne maiestatis migratur⁹ celebrato cum discipulis tipico pasca. quoddam memoriabile eis commendare volens. sub specie panis ⁊ vini. corpus et sanguinem suum ita eis tradidit vt ostēderet legis veteris sacramenta int̄ que precipuum erat agni pascalis sacrificium in morte sua terminari. ac legis noue sacramenta substitui in quib⁹ excellit misterium eukaristie. Ideo etiaz p⁹ alia dedit vt hoc vnuz artius memorie discipuloruz infigeret̄. ⁊ ab ecclesia deinceps frequentaret̄. Sed non exinde disciplinam sanxit in posteruz. vt post alios cibos sumat̄. potius a ieiunijs sumi oportet. sicut apostolus docet vt singulari reuerentia diiudicetur id est discernatur ab alijs cibis. quod dominus apostolis disponendum reliquit Unde augustinus. Apparet cum primo acceperunt discipuli eukaristiam non eos accepisse ieiunos. Non ideo tñ calumniandū est vniuerse ecclesie ꝙ a ieiunis sumitur semper Placuit enim spiritui sancto vt in honore tanti sacramēti prius in os xp̄iani dominicum corpus intraret q̄ꝫ alij cibi Ideoqꝫ vbiqꝫ mos iste seruatur. non enim qꝛ post cibos dedit dominus. ideo pransi vel cenati illud accipere debent. vt illi faciebant quos apostolus redarguit. Nam saluator q̄ vehementius commendaret misterij illius altitudinem. vltimum vero h̄ voluit infigere cordibus ⁊ memorie discipuloꝝ a quibus ad passionem digressurus erat. Quo autem ordine deinceps sumeret̄ apostolis ꝑ quos ecclesias dispositurus erat reseruauit docendum.

Quare p⁹ alium cibuz dedit corpus et sanguinem discipulis.

Aug̃. i li. responsionū ad Januarium.

De sacramento et re.

Nūc quid ibi sacramentum sit ⁊ quid res videam⁹. Sacramentum est inuisibilis gratie visibil̄ forma Forma ergo panis vel vini q̄ ibi videt̄ est sacramentum. i. signuz sacre rei. qꝛ preter speciem quaz ingerit sensibus aliquid aliud facit in cognitionē venire. Tenent ergo species vocabulareꝝ que ante fuerunt scz panis et vini. Huius autem sacramenti gemina ē res vna scz ꝯtēta ⁊ significata. ⁊ altera significata ⁊ non ꝯtenta. Res ꝯtēta ⁊ significata est caro christi quam de virgīe traxit. ⁊ sanguis quem ꝓ nobis fudit. Res autem significata ⁊ non contenta est vnitas ecclesie in predestinatis vocatis. iustificatis. ⁊ glorificatis. Hec ē duplex caro christi. Unde iero. dupliciter inquit intelligit̄ caro christi ⁊ sanguis. vl̄ illa que crucifixa est ⁊ sepulta et sanguis qui militis lancea effusus ē. vel illa spiritualis ac diuina. de q̄ ipse ait. Caro mea vere est cib⁹. et sanguis meus vere est potus. ⁊ nisi manducaueritis carnem meaz ⁊ biberitis meū sanguinem non habebitis vitam in vobis Sunt ergo hic tria distinguenda Unū qd̄ tm̄ est sacramentum. alteꝝ quod est sacramentum et res. ⁊ terciuz qd̄ ē res ⁊ non sacramentum. Sacramentum et non res est species visibilis panis vl̄ vini. Sacramentuz ⁊ res caro xp̄i ꝓpria et sanguis. Res ⁊ non sacramentū mistica eius caro. Porro illa species visibilis sacramentum est gemine rei. quia vtranqꝫ rem signat. ⁊ vtriusqꝫ rei similitudinem gerit expressam. Nam sicut panis p̄ceteris cibis corpus reficit ⁊ sustentat. et vinum hominē letificat atqꝫ

Aug⁹ de ciuitate dei.

Gregorius in omelia pascali.

Iero. sup epistolā ad ephesios.

De trib⁹ qui hic possunt distingui.

inebriat. Sic caro christi interiorē hominem plus ceteris gratijs spiritualit̄ reficit ⁊ saginat. Unde calix tuus inebrians q̄ p̄clarus est. habet etiaz similitudinem cum re mistica que est vnitas fidelium. qꝛ sicut ex multis granis ꝯficitur vn⁹ panis. ⁊ ex plurib⁹ acinis vinum in vnum ꝯfluit. sic ex multis fidelium p̄sonis vnitas ecclesiastica cōstat. Unde apostolus vnus panis ⁊ vnū corpus multi sumus. Unde aug̃. vn⁹ pais ⁊ vnum corp⁹ ecclesia d̄r. ꝓ eo q̄ sicut vnus panis ex multis granis. et vnum corpus ex multis membris componit̄ sic eccl̄ia ex multis fidelibus caritate copulante ꝯnectit̄ hoc misterium pacis et vnitatis nostre christus in sua mensa ꝯsecrauit qui accipit Hoc misteriū vnitatis. ⁊ non tenet vinculum pacis. non accepit hoc misterium ꝓ se sed contra se. Cuius etiam sacramentum est corpus xp̄i ꝓprium de virgine sumptum. qꝛ vt corpus xp̄i ex multis mēbris purissimis ⁊ immaculatis ꝯstat ita societas ecclesiastica ex multis p̄sonis a criminali macula liberis ꝯsistit. In cuius rei typo facta est archa domini de lignis sethim. que sunt imputribilia ⁊ albe spine similia.

Aug̃. de sac̄mētis fideliū

De duob⁹ mōdis manducād.

DI. IX.

Aug̃. de blasphemia spiritussancti.

Aug̃ de v̄bis euangelij.

Aug̃. in li. sēnenciarum ꝓsperi.

ET sicut due sunt res illius sacramēti ita etiam duo modi manducādi Unus sacramētalis scz quo boni ⁊ mali edunt. Alter spūalis q̄ soli boni mā ducant. Unde aug⁹. Quid est christum manducare / non est hoc solum in sacramento corpus ei⁹ accipere. Multi em̄ indigne accipiunt sed in ipso manere ⁊ habere ipsum in se manentem. spūalit̄ em̄ manducat qui in vnitate christi et ecclesie quam sacramentum signat manet. Nam q̄ discordat a christo nec carnem xp̄i manducat. nec sanguinem bibit. ⁊ si tante rei sacramentum ad iudicium sui quotidie accipiat. Spiritualem manducationem aug̃. distinguens a sacramentali ait. vt quid paras ventrem ⁊ dentē / crede ⁊ manducasti Credere em̄ in eū h̄ est comedere panē ⁊ vinum. qui credit in eum manducat eum Itez quomodo manducandus est xp̄s id est quō ipse dicit qui manducat carnem meam. ⁊ bibit sanguinem meuz in me manet ⁊ ego in eo. Si in me manet ⁊ ego in eo tunc bibit. qui v̄o non ī me manet nec ego in illo. ⁊ si accipit sacramentum acquirit sibi magnum tormentum. Item nulli ambigendum est tunc quemq̄ corpis ⁊ sanguinis domini p̄ticipem fieri qñ christi membrum efficit̄ nec alienari ab illius panis calicisq̄ cōsortio. etiam si antequaz illū panē edat ⁊ calicem bibat. de hoc seculo in vnitate corpis christi ꝯstitutus abscedat qꝛ illius sacramenti beneficio non priuat̄ qñ ille in hoc qđ illud sacramentum signat inuenit̄. In illo em̄ sacramēto corpus ⁊ sangninem suum nobis commendauit. qđ et fecit nos ipsos. Nā ⁊ nos corpus ipsius facti sumus. Itez qui discordat a christo non manducat carnez eius nec sanguinem. ⁊ si tante rei sacramentum ad iudicium sibi q̄tidie acq̄rit

Aug̃. in li. d̄ remedio pnie

De errore quorundam qui dicunt a bonis tantum corpus christi sumi.

Hec v̄ba et alia huiusmodi vbi de spirituali māducatōne agit̄. quidaz obtuso corde legentes erroris caligine inuoluti sunt a deo vt presumpserint dicere corpus ⁊ sanguinem xp̄i. a bonis tm̄ sumi ⁊ non a mal'. Sed indubitanter tenendum est a bonis sumi. non modo sacramentalit̄. sed ⁊ spiritualit̄. A malis v̄o tm̄ sacramētaliter. i. sub sacramento scz sub specie visibili carnem christi de virgine sumptam ⁊ sanguinem ꝓ nobis fusum sumi. sed non misticaz que tm̄ bonoꝝ est Qđ subditis ꝓbat̄ testimonijs Greg̃. est q̄dem in peccatorib⁹ ⁊ indigne sumētib⁹

Greg̃. i libro dya. quarto.

Aug. de vbis euangelij.

vera christi caro ⁊ verus sanguis scili/
cet essentia non salubri efficiētia Item
aug. multi indigne accipiunt corp' dñi
de quibus apostolus ait. qui mãducat
et bibit calicem domini indigne iudici/
um sibi manducat ⁊ bibit. Per qd do
cemur q̃ sit cauendum male accipē bo/
num. Ecce em̃ factum est malum. dum
male accipit bonum. sicut econtra apo
stolo factum est bonum. cum bñ accipi/
tur malum scz dum stimul' sathane pa
cienter portat. ergo ⁊ mala ꝓsunt bo/
nis. sicut angelus sathane paulo ⁊ san/
cta obsunt malis. bonis sunt ad salutē
malis ad iudicium. Unde qui mandu/
cat ⁊ bibit indigne iudicium sibi mãdu
cat ⁊ bibit. nõ qr res illa mala est. sed
qr malus male accipit qd bonuz ē Idē
indigne ds sumens corpus xpi nõ effitē
vt qr mal' est. maluz sit qd accipit vel
qr nõ ad salutē accipit nil accipiat Cor
pus em̃ ⁊ sanguis domini nihilominus
erat in illis quibus ait apostolus. qui
mãducat indigne ⁊c. his alijsq̃ plurib'
aperte ostendit / q̃ etiam a malis verũ
corpus xpi ⁊ sanguis sumit. sed sacra
mentaliter nõ spiritualiter.

De intelligentia quorundam verborum.

Aug.

Secunduz hos

duos modos sumendi intelligētia quo
rundam verbor̃ ambigue dictorum di/
stinguenda est. Ait em̃ augustin' bon'
accipit sacramentum ⁊ rem sacramēti.
malus vo sacramentum ⁊ non rem Sa
cramentum hic dicit corpus xpi ꝓpriũ
de virgine natum Rem vo spiritualem
christi carnē Bonus ergo vtramq̃ xpi
carnem accipit. Malus vo tm̃ sacra/
mentum. i. corpus xpi sub sacramento
⁊ nõ rem spiritualem. Itez nõ mandu/
cans manducat. ⁊ manducans nõ mã/
ducat. qr nõ manducans sacramentali
ter aliqñ manducat spũaliter ⁊ econũ/
so. Et qui manducant spiritualiē veri/
tatem carnis ⁊ sanguinis dicunt sumē
qr ipsam efficientiam habent. i. remis/
sionem peccator̃ ꝓ qua videt orari cũ
or. Perficiant in nobis domine que/
sumus tua sacramenta qd cõtinent vt
qd nũc specie gerimus rer̃ veritate ca
piamus. Rer̃ veritatem dicit ipsaz ef
ficientiam. quasi per hec sacramēta p/
stat. vt sicut sacramentaliē carnem xpi
sumimus ita spũaliter sumamus. vl' pe
tit sacerdos vt xps qui nunc sub specie
panis. ⁊ vini sumit manifesta visiōe si/
cut in essentia diuinitatis est capiatur.
Constat ergo a bonis et a malis sumi
corp' xpi. sed a bonis ad salutē. a mal'
ad perniciem.

De heresi aliorum qui dicunt corpus christi non esse in altari nisi in signo.

DI. X.

Sunt itez

alij precedentium insa/
niam transcendentes d̃
dei virtutem iuxta mo/
dum naturalium rer̃ mentientes auda
cius ac piculosius veritati contradicūt
asserentes in altari nõ esse corpus xpi
vel sanguinem nec substantiā panis vel
vini in substantiam carnis ⁊ sanguinis
ꝓuerti. sed ita christum dixisse b̃ ē cor/
pus meum. sicut apostolus dicit. petra
erat christus. Dicunt em̃ ibi esse corp'
xpi tm̃ in sacramento. i. in signo. et tm̃
in signo manducari a nobis. qui erran/
di occasionem sumunt a verbis verita/
tis. Unde prima heresis facta est in di
scipulis xpi Cum em̃ diceret. nisi quis
manducauerit carnem meam ⁊ biberit
sanguinem meum nõ habet vitam eter
nam. Illi nõ intelligentes dixerũt du/
rus est hic sermo. quis potest eum audi
re ⁊ abierunt retro illis discedentibus
instruxit. xij. qui remanserant. Spiri
tus est inquit qui viuificat. caro nichil
ꝓdest verba que locutus sum vobis spi
ritus ⁊ vita sunt. Intellexisti spiritua/
liter sic spũs et vita sunt sed tibi non

Aug. super psal. liiij.

sunt Spiritualiter intelligite que locu
tus sum. non hoc corp' qd videtis mã
ducaturi estis. ⁊ bibituri illum sangui
nem quẽ fusuri sunt qui me crucifigẽt
Sacramentũ aliqd vobis commẽdaui
spũaliter intellectum. viuificabit vos.
caro autem non pdest quicq̃. Sũt etiã
⁊ alia illoꝝ insanie fomitem ministran
tia. Ait em̃ augustinus. donec seculuꝫ
finiat sursum est dominus. sed tamen
etiam hic nobiscum est veritas domini
Corpus em̃ in quo resurrexit vno lo
co esse oportet. veritas autẽ eius vbiq̃
diffusa est. Item vna persona deus et
homo. vbiq̃ p id quod est deus in celo
per id qd homo est. Christus etiam di
cit pauperes semp habebitis vobiscum
me aũt non semp habebitis. his alij̃sq̃
vtunt prefati heretici in assertione sui
erroris.

Augustin' super. ps. liij.

Determinatio premissorum.

Que ex eadẽ ra

tione omnia accipienda sunt. non em̃
his negat verꝫ corpus christi a fidelib'
sumi vel in altari esse. sed his veritas a
postolos ⁊ in eis nos instruxit. Q ipsi'
corpus non p partes discerptuꝫ. vt pu
tauerunt illi discipuli qui retroierũt ꝗ
integrum nec visibilit in forma huma
na sed inuisibiliter sub forma panis et
vini corpus ⁊ sanguinem nobis trade
ret. Quem sensum aug'. firmat dicẽs
ipsum quidem ⁊ non ipsum corpus qd
videbat manducabat ipsum inuisibili
ter. non ipsum visibiliter Item et si ne
cesse est illud visibiliter celebrari neces
se est tamen inuisibiliter intelligi. Ita
etiam intelligendum est corpus christi
esse in vno loco scꝫ visibilit in forma hu
mana. vitas tñ eius. i. diuinitas vbiq̃
est. Veritas etiam eius. id est verꝫ cor
pus in omni altari est vbicunq̃ celebra
tur. Sic etiam illud intelligendum est
pauperes semp habebitis vobiscũ. me
autem non semper habebitis. fm corpo
ralem p̃sentiaꝫ scꝫ qua cum eis conuersa
bat. similit per illud q̃ homo est. in ce
lo est visibilit. inuisibilit autem est i al
tari. qꝫ non in forma humana apparet
sed forma panis ⁊ vini operit. Unde ⁊
inuisibilis caro eiuu dicit que vere est
in altari. Sed qꝫ non in specie sua ap
paret inuisibilis dicit. Ait em̃ aug'. B
est quod dicimus qd modis omnib' ap
probare ꝓtendimus sacrificiuꝫ ecclesie
duobus modis ꝓfici. duobus ꝓstare vi
sibili elementorũ specie. ⁊ inuisibili do
mini nostri iesu christi carne ⁊ sanguĩe
sacramento ⁊ re sacramenti. i. corpore
christi Sicut christi persona ꝓstat ⁊ cõ
ficit ex deo et homine. cum christus sit
verus deus ⁊ homo. qꝫ omnis res illa
rum rerum naturam et veritatem in se
ꝓtinet ex quibus ꝓficit. Conficit autẽ
sacrificium ecclesie duobus. sacramen
to et re sacramenti. i. corpore christi.
Est ergo sacramentum ⁊ res sacramẽti
idem corpus christi. ecce inuisibileꝫ di
xit carnem christi. qꝫ forma panis op
ta sumit ⁊ tractat Ideoq̃ corpus xpi
dixit esse sacramentum ⁊ rem. ex q̃ cõ
firmat quod supra diximus. Deinde
addit qd magis mouet lectorem Caro
inquit eius est. quã forma panis oper
tam in sacramento accipimus. et sangu
nis eius quem sub vini specie ac sapore
potamus. caro videlicet carnis. ⁊ san
guis sacramentum est sanguinis. carne
⁊ sanguine vtroq̃ inuisibili. intelligibi
li. spũali significat corpus christi visi
bile ⁊ palpabile. plenum gratia ⁊ diui
na maiestate.

Augustin' in libro sniaꝫ p speri.

Idẽ in codeꝫ

Que sit intelligentia premis
sorum.

Attẽdite his di

ligenter qꝫ tropo quodam vtit B aug'.
quo solent res significantes rerum sor
tiri vocabula quas signant. Hic em̃ vi
sibilis species panis vocat nomine car
nis. ⁊ visibilis species vini nomine san
guinis. Inuisibilis vo et intelligibilis
dꝫ caro christi. qꝫ secundum illã speciẽ

non videt caro ꝑ intelligit. ita ⁊ sanguis. Caro ḡ inuisibilis d̄r esse sacramẽtum carnis visibilis. qr species panis ꝑm quaz non videt caro illa est sacram̃tum carnis visibilis. qr carne inuisibili .i. specie ꝑm quam caro christi nõ videtur caro. significat corpus christi. qd̄ est visibile ⁊ palpabile. vbi i sua forma apparet ita ⁊ de sanguine accipi debet Quem sensum cõfirmat aug̃. aperiens qualit̄ predicta intelligenda sint. quia obscure dixerat. ꝯsequenter dicẽs ita panem vocari corpus christi cũ vere sit sacramentum corporis christi. quod in cruce positum est. sicut ipsa immolatõ que fit manibus sacerdotis vocat̄ christi passio nõ rei veritate ꝑ significandi misterio ⁊ sicut sacramentum fidei dicitur fides. Satis responsum est hereticis ⁊ obiectionibus eoruz qui negant verꝝ corpus christi in altari esse et panẽ in corpus vel vinum in sanguinẽ mistica ꝯsecratione conuerti. dicentes quis audeat manducare dominum suum. q̄s etiam audeat dicere quotidie formari corpus christi de materia vel substãtia que non fuit caro virginis.

Ita esse intelligenduz alijs v̄bis augustini confirmat.

Autoritatibus probat verum corpus christi esse in altari et in id panem conuerti.

Hec ⁊ his similia obiciunt illi in diuino misterio legẽ nature sectantes quoꝝ perfidiam subdita conuincunt testimonia. Ait enim veritas accipite h̄ est corpus meum. Item ambrosius. si tm̃ sermo valuit helie vt ignẽ de celo deponeret non valebit tm̃ sermo christi vt substantias mutet Betocius mundi operib' legit̄. qr ipse dixit ⁊ facta sunt ⁊c̄ Sermo ergo qui potuit ex nihilo facere qd̄ non erat nõ potest ea que sunt in id mutare quod nõ erant. Non em̃ minus est dare q̄ꝫ mutare nouas naturas rebus Itez si ordinẽ querimus viro mixta femina generare consueuerat. Liquet ergo ꝙ preter nature ordinẽ virgo generauit. ⁊ h̄ quod conficimus corp' ex virgine est. Quid ergo hic queris nature ordinem in xp̄i corpore cum preter naturaz sit ipse partus ex virgine Item añ benedictionem alia species nominat̄ post ꝯsecrationẽ corpus significat̄. añ ꝯsecrationẽ aliud d̄r. post ꝯsecrationez sanguis nuncupatur. Cum dicis amen h̄ est. verꝝ est. qd̄ sermo sonat affectus sentiat. Itẽ aug̃. in specie panis ⁊ vini quaz videm'. res inuisibiles. i. carnem ⁊ sanguinem honoramus nec similit̄ pendim' has duas species sicut ante ꝯsecrationem pendebamus cum fidelit̄ fateamur añ ꝯsecrationẽ panẽ esse ⁊ vinum. qd̄ natura formauit. Post ꝯsecrationem v̄o carnem xp̄i ⁊ sanguinem quod bñdictio ꝯsecrauit. Item ambrosius. panis est in altari vsitatus añ verba sacra vbi accessit ꝯsecratio de pane xp̄i fit caro Quõ autem potest qd̄ panis est esse corpus xp̄i consecratione q̄ fit xp̄i ꝑmone in illa q̄ erant scz panis ⁊ vini et sint quantũ ad speciem et mutentur ꝑm substantiam. Itẽ si tanta vis est in ꝑmone domini vt inciperent esse que non erant. quanto magis operatorius ẽ. vt sint que erant ⁊ in aliud commutent̄. ⁊ sic ꝙ erat panis añ ꝯsecrationem. iam corpus christi ẽ post ꝯsecrationẽ. qr ꝑmo xp̄i creaturam mutat. ⁊ sic ex pane fit corp' xp̄i ⁊ vinum cum aqua in calice missum fit sanguis ꝯsecratione verbi celestis Itẽ aug̃. Sicut per spiritum sanctum vera christi caro sine coitu creat̄. ita ꝑ eundem ex substantia panis ⁊ vini idẽ corpus xp̄i ⁊ sanguis ꝯsecrat̄. Corp' christi ⁊ v̄itas ẽ ⁊ figura Veritas dum corpus xp̄i ⁊ sanguis virtutem spũs ex panis viniq̄ꝫ substantia efficit̄. Figura vero est id qd̄ exteri' sentit̄. Itẽ eusebi' emisenus. Inuisibilis sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis ⁊ sanguinis sui v̄bo suo secreta potestate commutat. Ex his alijsq̄ꝫ pluribus constat verum corpus christi ⁊ sanguinem in altari esse. immo integꝝ christũ ibi sub vtraq̄ꝫ specie ⁊ substantiã panis

Aug' in libro de sacram̃tis

Ambrosi'

Aug̃. i libro sniaꝝ ꝓsperũ

Ambrosius in libro d̄ sacramentis.

Aug̃. in ꝑmone quodaz de v̄bis euãgelij

Eusebi' emisenus.

in corp⁹. viniq̄ substantiam in sangui/
nem conuerti.

De modo conuersionis.

DI XI Si autem queri
tur qualis sit illa cōuersio. an formalis
an substantialis. vel alterius generis
diffinire non sufficio. Formalem tamē
non esse cognosco. quia species rerum
que ante fuerant remanēt ⁊ sapor ⁊ pō
dus. Quibusdam esse videtur substan/
tialis dicentib⁹ sic substantiam cōuerti
in substantiam. vt hec essentialiter fiat
illa Cui sensui p̄misse autoritates con
sentire videnť. Sed huic sententie sic
opponiť ab alijs. Si substātia panis in
quiunt vel vini ꝯuertiť substantialiter
in corpus vel sanguinem christi. quoti
die fit aliqua substantia corpus ⁊ sang
uis xp̄i. que ante nō erat. ⁊ hodie ē ali/
quid corpus xp̄i qđ heri nō erat. ⁊ q̄ti/
die augeť corpus christi atq̄ formatur
de materia. de qua in conceptione non
fuit factum. Quibus hoc modo respon
deri potest. quia nō ea ratione đr corp⁹
christi ꝯfici verbo celesti. ꝙ ipsum cor/
pus in ꝯceptu virginis formatum dein
ceps formeť. sed qr substantia pāis vl̄
vini que ante non fuerat corpus xp̄i vel
sanguis verbo celesti fit corpus ⁊ sang/
uis. Et ideo sacerdotes dicunť ꝯficere
corpus christi ⁊ sanguinem. quia eorū
ministerio substantia panis fit caro. et
substantia vini fit sanguis xp̄i. nec ta/
mē aliquid addiť corpori vel sanguini
nec augeť corpus xp̄i vel sanguis. Si
vero queris moduz quo id fieri possit
breuiter respondeo misterium fidei cre
di salubriter potest. inuestigari salubri
ter nō potest. Q̄ ergo corpus christi pa
nis mutatione in id non augmentatur.
nec sanguis ex vini ꝯuersione ei⁹ volū/
tati ⁊ potentie ascribať qui idem cor/
pus de virgine eduxit. fit ergo substan/
tia illa ista sine augmento. nec tamē cō
cedunt quidam ꝙ substantia panis ali/
quando sit caro xp̄i. ⁊ si fiat caro xp̄i.

Aug. i li. sen
tenciarum ꝓ/
speri.

sicut farina facta est panis ⁊ aqua facta
est vinum. nec tamen đr farina est pāis
⁊ aqua est vinum. Alij vo ꝯcedunt illđ
ꝙ erat panis vel vinum. post consecra/
tionem esse corpus ⁊ sanguinem non tñ
sequiť panis est caro christi vel vinum
est sanguis. qr substantia panis vel vi/
ni postq̄ facta est caro xp̄i vel sanguis.
nō est substantia panis vel vini. sed ca/
ro ⁊ sanguis. Ideo distinguendum vi/
deť cum diciť. substantia panis vel id
quod erat panis modo ē corpus christi
Manens em̄ panis non est corpus xp̄i
ꝑ mutata. i. id qđ facta ē/ est corp⁹ xp̄i
Nec dicimus substantiaz panis vl̄ vini
materiam esse corporis vel sanguinis.
qr non de ea vt de materia formať cor
pus. ꝑ ipsa formať in corpus ilud et ef
ficitur illud. Unde aug. corpus chri/
sti dicimus illud quod ex fructibus ter
re acceptum ⁊ prece mistica ꝯsecratum
sumimus in memoriam dominice pas/
sionis. Quod cum per manus hominis
ad illam visibilez speciem ꝑducať/non
sanctificať. vt sit tam dignum sacramē
tum nisi operante inuisibiliť spū dei

Aug. in li. de
trinitate.

Asserunt dictum panem tran/
sire in corpus christi.

Quidaz vero sic
dicunt ꝯuersionem illam esse intellgen/
dam vt sub illis accedentibus sub qui/
bus erat prius substantia panis ⁊ vini
post ꝯsecrationem sit substantia corpo
ris ⁊ sanguinis. sic tamen vt non eis af/
ficiať. ⁊ sic asserunt dictum panem trā/
sire in corpus xp̄i. quia vbi erat panis
nunc est corpus xp̄i. Quod si est. q̄d er/
go fit de substantia panis ⁊ vini Illi di
cunt vel in preiacentem materiam re/
solui. vel in nihilum redigi. Alij vero
putauerunt ibi substantiam panis ⁊ vi
ni remanere. ⁊ ibidez corpus christi es
se ⁊ sanguinem. ⁊ hac ratione dici illaz
substantiam fieri istaz. quia vbi est hec
et illa. Quod mirum est ⁊ ipsam substā
tiaz panis vel vini dicūt esse sacrāmtuz

Ambrosi' i libro de sacramentis.

Sed q̃ nõ sit ibi substantia nisi corpus christi ⁊ sanguis ex p̃dictis et subditis apte ostendit. Ait em ambrosi'. Panẽ istum quem sumimus in misterio illum intelligo vtiq̃ qui manu sanctispiritus formatus est in vtero virginis. et igne passionis decoctus in ara crucis. Panis em angelorum factus est cibus hominum. Unde ait. ego sum panis viu' qui de celo descendi. ⁊ itez panis quẽ ego dabo caro mea est pro mundi vita Ex his nanq̃ duabus sententijs apte dat intelligi. q̃ panis ille ⁊ iste/ñ duo sed vnus panis. ⁊ vna caro. pculdubio vnum efficit corpus. Illud vere. illud sane. q̃ sumptuz est de virgine. quod resurrexit ⁊ in celũ ascendit. Item gregorius. quis fidelium habere dubium possit in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocez celos aperiri in illo xp̃i misterio angelorum choros adesse summa ⁊ ima sociari. vnuz quidem ex inuisibilibus atq̃ visibilibus fieri. Idez in eodem momento ⁊ in celum rapit mini sterio angelorz p sociandus corpore xp̃i ⁊ ante oculos sacerdotis in altari videtur. sicut diuinitas verbi totuz implet mundum. ita multis locis illud corpus consecratur. nec sunt tñ multa corpora xp̃i. sed vnum corpus ⁊ vnus sanguis. Ideoq̃ siue plus siue minus quis inde pcipiat Omnes ergo equaliter corpus christi integerrime sumunt. Post consecrationem ergo non est ibi substantia panis vel vini licz species remaneant. Est enim ibi species panis et vini sicut ⁊ sapor. Unde aliud videtur aliud intelligitur.

Gregori'.

Quare sub alia specie.

Bubalia autem

pecie tribus de causis carnem ⁊ sanguinem tradidit christus. ⁊ deinceps sumendum instituit vt fides scz haberet meritum que est de his que non videntur. quia fides non habet meritum cui humana ratio prebet experimentũ Et ideo etiam ne abhorreret animus. q̃ cerneret oculus. quia non habemus in vsu carnem crudam ⁊ sanguinem pmedere. Quia ergo xp̃m vorari dentibus fas non est. in misterio carnez ⁊ sanguinem nobis commendauit. ⁊ etiam ideo ne ab incredulis religioni xp̃iane insultaret Unde aug. Nihil rationabilius q̃z vt sanguinis similitudinem sumam' vt ita ⁊ veritas non desit. et ridiculum nullum fiat a paganis. q̃ cruorez occisi hominis bibamus. Ne ergo hoc fieret ⁊ ne veluti quidam horror esset cruoris in similitudinem accipimus sacramentum. Ex premissis ia liquet quare sub alia specie ⁊ quare sub ista hoc sacramtum dominus celebrauerit ⁊ celebrari a nobis instituerit.

Gregorius i omelia pascali.

Aug'.

Quare sub duplici specie.

Sed quare sub

duplici specie sumit. cuz sub alterutra totus sit xp̃s/vt ostenderet totam humanam naturam assumpsisse. vt totam redimeret. Panis em ad carnem refertur. vinum ad animam. q̃ vinum opatur sanguinẽ in quo sedes anime a phisicis esse dicit. Ideo ergo in duab' speciebus celebratur vt anime ⁊ carnis susceptio in xp̃o ⁊ vtriusq̃ liberatio in nobis significet. Valet em vt ambrosius ait ad tuitionez corporis ⁊ anime quod percipimus. quia caro christi p salute corporis. sanguinis vo p anima nostra offert. Sicut prefigurauit moyses. caro inquit p corpore vestro offert. sanguis p anima. ꝗ tamẽ sub vtraq̃ specie sumitur q̃ ad vtramq̃ valet quia sub vtraq̃ sumit ipse totus christus. Dz si in altera tm sumeret ad alterius tantũ id ẽ anime vel corporis nõ vtriusq̃ pariter tuitionẽ valere significaret. Sub vtraq̃ specie tñ totus sumit christus. nec plus sub vtraq̃. nec minus sub altera tm sumit. Eadem enim ratio est. vt ait Hylarius. in corpore xp̃i q̃ in mãna pcessit. de q̃ dz. Qui pl' collegerat.

Ambrosi' super epistolam ad corin.

Hylarius.

non habuit amplius. nec qui minus parauerat habuit min⁹ Et licz sub vtraqz specie sumat totus christus. tamen nõ fit conuersio panis nisi in carnem. nec vini nisi in sanguinem. Nec debent dici duo sacramenta sed vnum. quia sub vtraqz specie idem sumit. Neqz debet iterari sacramentum. quia benedictõ ñ repetitur super speciem eandem. Neqz alie substantie in sacrificium veritatis offerri debent. quia de alijs non potest consecrari corpus christi vel sanguis.

Quare aqua admisceatur.

Aqua vo admiscenda est vino. quia aqua populum signat qui per christi passionem redempt⁹ est. Calix ergo dominicus iuxta canonum preceptum aqua ⁊ vino mixtus debet offerri. quia videmus in aqua populum intelligi. in vino ostendi sanguinem christi. Cuz ergo in calice vino aq̃ misceat christo populus adunat. ⁊ credentium plebs ei in quem credit copulatur. que copulatio aque ⁊ vini sic miscetur in calice christi vt mixtio illa nõ possit separari. Nam si vinuz quis tm̃ offerat. sanguis christi incipit esse sine nobis. Si vero queritur an irritum sit quod geritur si aqua pretermittatur. Audi quod sequit in eodem canone. Non potest inquit calix domini esse aq̃ sola aut vinuz solum nisi vtrũqz misceatur. Item cyprianus. calix domini nõ est aqua sola aut vinũ solum nisi vtrũqz misceatur. sicut nec corpus domini potest eẽ farina sola nec aq̃ sola nisi vtrũqz fuerit adunatũ ⁊ panis vnius compage solidatum. Si quis tamen non intẽdens introducere heresim obliuione vl̃ ignorantia aquam pretermiserit nõ videtur esse irritum sacramentum. ꝑ ille grauiter est corripiendus. Nam ⁊ grecorum ecclesia non apponere aquaz dicitur. Quod etiaz ex dictis cypriani videt posse colligi. Ait em̃ si quis de antecessoribus nostris vel ignoranter vel simpliciter non b̃ seruauit quod nos dominus exemplo ⁊ maijsterio docuit. potest simplicitati eius indulgẽtia dñi venia concedi Nobis vo non potest ignosci. qui nunc a domino instructi sumus vt calicem domini cum vino mixtum secundum q̃ dñs obtulit offeramus. Ex hoc videt q̃ si quis simpliciter vel ignoranter vinuz offerat sine aqua sacramentum conficiat. Aqua vo nullaten⁹ sine vino potest offerri in sacrificiũ. nec panis nisi de frumento. nec granuz frumenti nisi redactum fuerit in panez. qz christus et panem se dicit ⁊ grano frumenti se comparat. Quod ergo sup̃ dictũ est non posse vinũ solum offerri. determinari oportet. recipit enim exceptionem. non potest nisi simplicit̃ vel ignoranter fiat. vel non potest id est non debet. Quibusdam tamen videtur hoc generaliter verum. Colligit etiam ex predictis q̃ christus vinum aq̃ mixtum dedit discipulis Corpus vo tale dedit quale tunc habuit id est mortale ⁊ passibile Nunc vero sumit a nobis immortale ⁊ impassibile. nec tamen maiorem habet efficientiaz. Eukaristia quoqz intincta non debet dari populo ꝓ supplemento communionis. quia non legitur christus alicui discipulorũ prebuisse panem intinctum nisi iude. Tunc vero nõ accepit iudas corpus christi ꝑ tm̃ panẽ corpus vero ⁊ sanguinez christi añ cum alijs discipulis perceperat.

Julius papa

Cyprianus.

Determinatio premissoꝝ

Ubi illa accidentia fundent.

Si autez q̃ritur de accidẽtib⁹ que remanent id est de speciebus ⁊ sapore et pondere in quo subiecto fundent / poti⁹ mihi videt fatenduz existere sine subiecto q̃z esse in subiecto. qz ibi non est substãtia nisi corporis et sanguinis dominici q̃ ñ afficit illis accidentibus. Non em̃ corpus christi talez habet in se formaz sed q̃lis in iudicio apparebit. Remanẽt

DI XII

ergo illa accidentia p se subsistentia ad misterij ritum. ad gustus fideiq; suffragium quibus corpus christi habēs formam et naturam suam tegitur.

De fractione et partibus.

Solet etiaz queri de fractōne ⁊ particione que ibi videtur fieri vtꝝ vera sit. et si vera fractio existit/cuius rei sit/vl' in q̄ re fiat. Cūq; non sit ibi alia substantia q̄ꝫ christi. si in aliqua substantia est illa fractio in corpore christi videt' esse. sed econtra cuz ipsum corpus incorruptibile sit. qꝛ immortale ⁊ impassibile in ipso non posse esse videt'. Nam et christus redarguit carnalem sensum discipulorum qui putabant carnem xp̄i sicut aliam in ꝑtes diuidendam ⁊ morsib' dilacerandam. Ideo quibusdaz placet ꝙ nō sit ibi fractio sicut videt'. sed dicit' frangi qꝛ videtur frangi. Quibus obicit' quod ait ambrosius. nihil falsi putandū est in sacrificio veritatis. sicut fit in magorum p̄stigijs vbi delusione quadam fallunt' oculi. vt videant esse qd̄ non est. Ad h̄ illi dicunt non fallit nos visus nec fallitur qd̄ esset si crederet' ita frangi vt videt'. Nec illusio est. quia ad vtilitatez fidei. non ad deceptionem ita fit. sic̄ et christus se ostendit duob' discipulis in via in specie peregrini. nec in eo tamen talis forma erat. sed oculi eoꝝ tenebantur ne eum agnoscerent.

q̄rundaz opinio.

Aliorum opinio.

Alij vero dicūt ꝙ sicut ibi species panis est ⁊ non ē ibi res cuius vel in qua sit illa species/ita est ibi fractio que nō fit in aliqua re. qꝛ nihil ibi frangit' qd̄ mirabiliter dei potentia fieri dicunt vt ibi fit fractio vbi nihil frangitur.

Aliorum opinio.

Alij tradunt corpus christi essentialiter frangi ⁊ diuidi et tamen integꝝ ⁊ incorruptibile existē qd̄ se colligere asserunt ex ꝯfessione berengarij q̄ ꝯfessus est coraz nicolao papa ⁊ plurib' episcopis panem ⁊ vinuz q̄ in altari ponunt' post consecrationez ñ solum sacramentum sed etiam veꝝ corpus ⁊ sanguinem christi esse. ⁊ sensualiter non solum sacramento. sed in veritate manibus sacerdotum tractari ⁊ frangi. ⁊ fidelium dentibus atteri.

Confessio berengarij.

Sententia probabilior.

Sed quia corp' xp̄i incorruptibile est sane dici pōt fractio illa ⁊ partitio nō in substantia corporis. sed in ipsa forma panis sacramētali fieri. vt vera fractio ⁊ ꝑtitio sit ibi que fit nō in substantia corporis sed in sacramento id est in specie. Ne autem mireris vel insultes si accidentia videantur frangi cum ibi sint sine subiecto. licet quidam asserant ea fundari in aere. est ibi vera fractio ⁊ partitio que fit in pane .i. in forma panis. Unde apostolus ait. panis quem frangimus quia forma panis ibi frangit' ⁊ in partes diuidit'. xp̄s vero integer manet ⁊ totus est in singulis Unde aug̃. qñ christ' mā ducat' vita manducat'. ꝑ q̄s audeat mā ducare dominum suum/ ⁊ tamen vitas inuitans nos ad manducandum ait qui manducat me viuit ꝓpter me. Nec occidit' xp̄s vt manducet' ꝑ mortuos viuificat qñ manducat'. reficit. non deficit viuit manducatus qꝛ surrexit occisus. nec qñ manducam' partes de illo facimus ⁊ quidez in sacramento sic fit. Itē norunt fideles quō manducent carnem xp̄i vnusquisq; accipit partem suā Uñ et ipsa gratia partes vocant'. per partes manducat' in sacramento et manet integer totus. ꝑ partes manducatur in sacramēto ⁊ manet integer totus in celo. manet integer totus in corde tuo.

Aug' in ꝑmone de verbis euangelij.

Ideo ista dicunt sacramenta qꝛ in eis aliud videt ⁊ aliud intelligit. videtur panis ⁊ calix qđ ⁊ oculi renunciant qđ autem fides postulat instrueuda panis est corpus christi. calix est sanguis Ex his satis dat intelligi ꝙ fractio et ꝑtes que ibi vident fieri in sacramento fiunt id est in specie visibili. Ideoqꝫ v̄ba berengarij ita distinguenda sunt vt sensualiter non modo sacramento ꝑ in veritate dicat corpus christi tractari manibus sacerdotum. frangi vero ⁊ atteri dentibus vere quidem / ꝑ in sacramẽto tantum. Vera ergo est ibi attritio ⁊ partitio. ꝑ in singulis partibus totus ẽ christus. Unde iero. singuli accipiunt christum dominum ⁊ in singulis portionibus totus ẽ. nec per singulos minuitur. ꝑ integrum se prebet in singul' Itẽ hyl. vbi pars est corporis est ⁊ totum.

Iero. in ꝑmone quodam

Quid ille partes significent.

Quid autez partes ille significẽt. sergius papa tradit inquiens triforme est corpus christi. ꝑs oblate in calicem missa. corpus christi qđ iam surrexit. monstrat. pars comesta ambulans adhuc super terram. ꝑs in altari vsqꝫ ad finem misse remanens corpus iacens in sepulchro. qꝛ vsqꝫ i finem seculi corpora sanctoꝝ in sepulcris erunt ⁊ sicut partes ille misticam tenẽt significationem. ita etiam ⁊ fractio passionis christi ⁊ mortis est representatõ Unde ipse ait. h̄ facite in meaz commemorationem. i. in memoriam passiõis ⁊ mortis mee Nam vt ait ambro. quia in morte christi liberati sumus. hui' in edendo ⁊ bibendo carnem ⁊ sanguinez memores esse debem'. Sz caueat q̄sqꝫ ne indigne ꝑcipiat qꝛ iudicium manducat. Non est enim iste panis q̄ vadit in corpus ꝑ panis vite eterne q̄ anime nostre substantiaz fulcit Sic ergo viue vt quotidie merearis accipe. ne accedas indignus. Indignus est qui aliter celebrat misterium q̄m christus tradidit.

Ambro.

Si q̄s indignus sumat

vel q̄ h̄ñs mortale peccatuz accedit ḡ ⁊ si sint peccata q̄tidiana vel nõ sint mortifera. anteq̄ꝫ accedatis dimittite debitorib' vestris. si dimittis dimittet tibi et sic secur' accede. panis em̄ salutaris est ⁊ non venenũ. Si ita accedis spiritualiter manducas. spiritualit̄ em̄ mãducat q̄ innocentiam ad altare portat

Si illud sit sacrificium ⁊ si sepius immoletur christus.

Post hoc querit si qđ gerit sacerdos ꝓprie dicat sacrificium vel immolatio ⁊ si christus quotidie immolet vel semel tm̄ immolatus sit. Ad h̄ breuiter dici potest illđ quod offertur et consecratur a sacerdote vocari sacrificium ⁊ oblationem. quia memoria est ⁊ representatio veri sacrificij et sancte immolationis facte in ara crucis. ⁊ semel christus mortu' in cruce ẽ. ibiqꝫ immolatus ẽ in semetip̄o Quotidie autez immolat in sacramento qꝛ in sacramento recordatio fit illius qđ factuz est. semel. Unde aug̃. certuz habemus. qꝛ xp̄s resurgens ex mortuis iaz non morit ⁊c̄. tamen ne obliuiscamur qđ semel factum est in memoria nostra om̄i anno fit scz quotiẽs pasca celebratur. Nunq̄d tociens xp̄s occidit. ꝑ tm̄ anniuersaria recordatõ representat qđ olim factum est. et sic nos facit moueri tanq̄ꝫ videamus dominuz in cruce Itẽ semel immolatus est christus in semetipso ⁊ tamen quotidie immolat in sac̄mento. quod sic intelligendum est. qꝛ in manifestatione corporis ⁊ distinctione membroꝝ semel tantum in cruce pependit offerens se deo patri hostiam redemptionis efficacem. eoꝝ scz quos p̄destinauit. Item ambrosius. in xp̄o semel oblata est hostia ad salutẽ potens. quid ergo nos. nonne per singulos dies offerimus. et si quotidie offeramus ad recordationem mortis eius fit. ⁊ vna ẽ hostia. nõ multe. Quomodo vna ⁊ non multe / qꝛ semel immolatus ẽ xp̄s Hoc

Augu. super psal'. xx.

Aug̃. in sententijs ꝓsperi

Ambro'. sup epl'az ad heb.

autem sacrificium exemplum est illius Idipsum semper. idipsum offertur. ꝓ inde hic est sacrificium. alioquin quoniam in multis locis offertur multi sunt christi. non sed vnus vbiq; est christ⁹. ⁊ hic plenus existens ⁊ illic plenus. sicut qđ vbiq; offertur vnum est corpus ita ⁊ vnum sacrificium. christus hostiã obtulit. ipsam offerimus et nunc. ꝑ quod nos agimus recordatio ẽ sacrificij. nec causa sue infirmitatis repetit. q⁊ perficit hominem. ꝑ nostre. q⁊ quotidie peccamus. Ex his colligit esse sacrificium ⁊ dici qđ agit in altari. ⁊ christũ semel oblatuz. ⁊ quotidie offerri. ꝑ aliter tũc aliter nunc. Et eciaz que sit virtus huius sacramenti ostenditur remissio scz peccatoꝝ venialium. ⁊ ꝑfectio virtutis

De vtute sacramenti.

De causa institutionis.

Institutum est hoc sacramentuz duabus de causis In augmentuz virtutis scz caritatis. ⁊ in medicinam quottidiane infirmitatis. Unde ambro. Si quotiens effunditur sanguis christi in remissionem peccatoruz effundit debeo semper accipere. q̃ semper pecco debeo semꝑ habere medicinam. Item aug. Iterat quotidie hec oblatio licet christus semel sit passus/ q⁊ quotidie peccamus peccatis sine quibus mortalis infirmitas viuẽ nõ potest. Et q⁊ quotidie labimur quotidie christus mistice immolat ꝓ nobis. Dedit enim nobis hoc sacramentuz salutis. vt q⁊ nos quotidie peccamus et ille iam mori non potest per h̃ sacramẽtum remissionem consequamur. quotidie commedit ipse ⁊ bibit in veritate sed integer ⁊ viuus manet. Item misterium fidei dicit quia credere debes ꝙ ibi salus nostra ꝯsistit. Si autem queratur vtꝝ quotidie ꝯmunicandum sit. audi quid inde tradit Aug. Quotidie inquit eukaristiã accipere nec laudo nec vitupero. omnibus tamen dominicis dieb⁹ ꝯmunicandum hortor. Si tamẽ mens in affectu peccãdi est grauari magis dico eukaristie ꝑceptione q̃ purificari Et licz q̃s peccato mordeat si peccandi tñ de cetero non habeat voluntatem ⁊ satisfaciat lacrimis ⁊ orationib⁹ accedat securus. ꝑ h̃ de illo dico quem mortalia peccata nõ grauant/ si nõ frequentius saltem ter in anno homines cõmunicent. nisi forte q̃s criminalibus impediat. in pasca scz ⁊ penthecoste. ⁊ in natali. omnes ḡ communicent q̃ noluerint carere ecclesiasticis luminibus.

Ambrosi⁹

Aug⁹

Si heretici ⁊ excommunicati hoc sacramentum conficiant.

Solet etiã queri vtꝝ praui sacerdotes h̃ sacramentũ cõficere queant Ad qđ dici põt ꝙ aliq̃ licet sint praui consecrant vere scz que intus sunt nomine ⁊ sacramento. ⁊ si nõ vita q⁊ non in merito cõsecrantis ꝑ in verbo efficit creatoris. Unde aug. intra catholicam ecclesiam in misterio corpis ⁊ sanguinis domini. nihil a bono mai⁹. nihil a malo minus perficit sacerdote. q⁊ non in merito cõsecrantis. ꝑ in verbo conficitur creatoris ⁊ vtute spiritussancti Credenduz ẽ enim ꝙ in verbis christi sacramenta cõficiantur. sic̃ ipse est q̃ baptizat. ita ip̃e est q̃ per spiritumsanctum suam efficit carnẽ ⁊ sanguinez. Itez gregorius. putant quidaz ꝯmunionẽ corporis minus esse sanctificatam si illoꝝ fiat officio. q̃ruz vita eoꝝ ocul' videt ignobilis Heu in q̃ magnũ laqueũ incidunt. vt diuina ⁊ occulta misteria plus ab alijs sanctificata posse fieri credant Cũ vn⁹ idemq; spiritussanct⁹ in tota eccl'ia inuisibiliter ea misteria ⁊ opando sanctificet/ ⁊ sanctificando benedicat Misterium iõ đr ꝙ secretam ⁊ reconditam habeat dispẽsationem. Sacrificium vero quasi sacrum factum. quia prece mistica consecratur ꝓ nobis in memoriam dominice passionis. Sacramentum est in aliqua

DI XIII

Aug. in libro de corpe dñi

Gregorius

celebratione cum res ita fit vt aliq̄d significate rei accipiamus. sacram̄ta sunt baptisma/crisma/corpus. que iō sacramenta dicunt. quia sub tegumento visibilium rerum diuina virtus secretius salutem eorundem sacramentorum operatur. Unde a secretis virtutib⁹ vel sacris sacramenta dicunt. Panis ⁊ calicis sacramentum grece eukaristia dicitur. latine bona gratia interpretatur ⁊ qd̄ melius corpore ⁊ sanguine christi Siue ergo per bonos siue ꝑ malos ministros intra ecclesiam dispenset. sacr̄ tamē est. quia spiritussanctus viuificat nec bonor̄ dispensatorum meritis ampliatur nec malorum attenuat. hoc de corpore domini. hoc et de baptismate ⁊ crismate sciendum est ⁊ tenendū. q̄r virtus diuina secretius operat in eis ⁊ diuina solummodo est hec virtus siue potestas non humane efficacie. Illi vero q̄ excommunicati sunt vel de heresi manifeste notati non videntur hoc sac̄mentum posse conficere. licz sacerdotes sint q̄r nemo dicit in ipsa consecratione offero. sed offerimus quasi ex persona ecclesie. et iō cum alia sacramēta extra ecclesiam possint celebrari/de hoc non videtur. qd̄ etiaz aug̃. tradere videtur dicens. Recolite nomē ⁊ aduertite veritatem. Missa enim dicitur. eo q̄ celestis missus ad ꝯsecrandum ⁊ viuificādum corpus adueniat iuxta dictum sacerdotis dicentis. Omnipotens deus iube hec perferri per manus sancti angeli tui in sublime altare tuum ⁊c̄ Idcirco nisi angel⁹ venerit missa nequaq̄ iure vocari potest. Nunquid enim si h̄ misterium hereticus fuerit ausus vsurpare/angelum de celis mittit deus oblationez eius consecrare. Maxime cū eisdem per ꝓphetaz ꝯminatus sit dicēs maledicaz benedictionib⁹ vestris. q̄ si benedictionibus eorum se asserit maledicturum veritas. Quid erit de hostia ergo dicemus illam posse benedici ab illo quem scimus a deo fore maledictū cum sua benedictione/si enim deus maledixerit benedictionibus hereticorum ⁊ simoniac⁹ benedixerit q̄s eor̄ ꝑualebit. Nunq̄d benedictio maledicti ad nihilum poterit redigē v̄ba verissima cōminantis dei. Ex his colligit q̄ hereticus a catholica fide ꝑcis⁹ nequeat h̄ sacramentum cōficere. q̄r sancti angeli q̄ hui⁹ misterij celebrationi assistunt/tūc non assunt qñ hereticus ⁊ simoniacus h̄ misterium temerarie ꝑsumit. Non em̄ dubitari licz vbi corpis dominici ⁊ sanguinis misteria gerunt/supernor̄ ciuiū adesse ꝯuentus. In huius aūt misterij expletione sic̄ formaz ꝑuari/ita ordinē haberi. scz vt sit sacerdos. et intētionē adhiberi oportet vt illud facē intendat Sed si non credit de illo misterio sic̄ veritas hz/nunq̄d potest intendē illud cōficere/⁊ si non intendit/nunq̄d conficit Aliqui dicunt etiā non recte de illo misterio sentientez posse intendē/nō q̄dē illud ꝯficere/qd̄ iam esset recte credere/ꝑ id ageret qd̄ gerit ab alijs dū cōficit/⁊ sic adhibet intentio/⁊ si intētio dicat deesse ꝯficiendi illud misteriū/tñ ex quo intendit ea dicere ⁊ agere q̄ ab alijs gerunt/impletur misterium Illd̄ etiaz sane dici potest. q̄ a brutis animalibus corpus christi non sumit. et si videat. Quid ergo sumit mus. quid mā ducatur. deus nouit. de hoc celesti misterio aliqua perstrinximus a catholicis fideliter tenenda. Qui enim his cōtradicit hereticus iudicatur.

Aug⁹ in ꝑmone de corpore christi.

Und̄ dicatur missa.

Gregori⁹ maledicam maledictionib⁹ vestris. i. hijs q̄ in eis benedictionibus vel q̄cq̄d a vobis benedicet vl' quoniam non bñdicunt sanctis ex v̄o corde vel q̄r q̄ in ique agūt benedicūtur ab eis adulantur q̄z peccatoribus dummodo diuites sit

Jero⁹ maledicaz benedicētib⁹ vos id est quicq̄d a vob bñdicet ꝑ me erit maledcm̄

A brutis aīalibus eukaristia nō sumit

Grego. super ezech̄ Qui in expositōne sacri eloquij vt auditoribus placeat. aliq̄d fingit sua v̄ba loquit ñ dei q̄ aūt in v̄bis dñicis aliter q̄m is q̄ ꝓtulit senserit ⁊ si sub alio ī tellectu tñ ad edificationez caritatis tendit. dñi sunt v̄ba q̄ dicit

Quid faciat hereticuz ⁊ quid sit hereticus.

Ne autem ignores q̄d faciat hēticū. vl' q̄d sit hētic⁹. audi breuit q̄d ide sācti doctores tradāt Hyl. ait. Extiterūt plures q̄ celestium v̄bor̄ simplicitatē nō v̄itas ipi⁹ absolutionē susciperent. alit̄ interpretātes q̄z dictor̄ v̄t⁹ postularet. de intelligentia enim est heresis non de scriptura est. et sensus. non sermo fit crimen. Item in viij. intelligentie sensus in crimine est.

Jero. sup se

Jero. dicit q̃ ex verbis inordinate p̃latis incurrit heresis Aug̃. diffiniens quid sit hereticus ait. hereticus ē q̃ p̃ alicuius temporalis commodi ⁊ maxime glorie principatusq̃ sui gratia falsas ac novas opiniones vel gignit vel sequitur.

De penitentia

DI XIIII

POst hoc de penitentia agendum est. Penitētia longe positis a deo necessaria est vt appropinquent. Est enim vt ait Jero. secunda tabula post naufragium. quia si quis vestem innocentie in baptismo p̃ceptam peccando corruperit / penitentie remedio repare potest. Prima tabula est baptismus vbi deponit vetus homo ⁊ induit novus. Secunda penitentia qua post lapsum resurgim̃. dū vetustas reversa repellit. ⁊ novitas p̃dita resumit. Post baptismuz p̃lapsi per penitentiam renovari valent. sed ñ per baptismuz. licet homini sepius penitere sed non baptizari Baptism̃ tm̃ est sacramentum sed penitentia dicit ⁊ sacramentum ⁊ virtus mentis. Est em̃ penitētia interior et penitētia exterior Exterior sacramentuz est. interior virtus mentis est. ⁊ vtraq̃ causa iustificationis ⁊ salutis est. Utrum vero omnis exterior penitentia sit sacramentum. vel si nō omnis que hoc nomine censenda sit / consequenter investigabim̃. A penitentia cepit iohannis predicatō dicentis. Penitentiam agite appropinq̃bit enim regnum celorum. Quod autē preco docuit idem post veritas predicavit exordium sumens ꝓmenis a penitentia. Penitentia dicitur a puniēdo. qua quis punit illicita q̃ commisit. penitentie virtus timore concipit. Unde ysaias. a timore tuo domine cōcepim̃ ⁊ peperimus spiritum salutis Est autē penitentia vt ait ambro. mala preterita plangere. ⁊ plangenda iteruz nō cōmittere. Item grego. penitere est ante acta peccata deflere. ⁊ flenda non committere. Nam qui sic alia deplorat vt alia tamen committat / adhuc penitentiaz agere. aut ignorat. aut dissimulat Quid enim p̃dest si peccata luxurie q̃o defleat ⁊ adhuc avaricie estib̃ anhelat His verbis quidam vehementius inherentes contendunt vere penitentem vltra nō posse peccare damnabiliter et si graviter peccaverit veram non precessisse penitentiam Qd̄ etiam alijs muniunt testimonijs Ait enim ysidorus. irrisor est ⁊ non penitens / qui adhuc agit qd̄ penitet. Nec videtur deuz poscere subditus sed subsannare superb̃. Canis reversus ad vomituz. ⁊ penitēs ad peccatum. Multi lacrimas indesinenter fundunt. ⁊ peccare nō desinunt. q̃s̃dam accipe lacrimas ad pniaz cerno. ⁊ affectum pnie non habere. qz in p̃stātia mentis nunc recordatione peccati lacrimas fundunt / nunc reviviscente vsu ea q̃ fleverunt iterando p̃mittunt Jsaias de peccatorib̃ dicit Lavamini mundi estote. lavat̃ ⁊ mund̃ est q̃ et preterita plangit ⁊ flenda itez non p̃mittit. lavatur ⁊ nō est mund̃ q̃ plangit que gessit nec deserit ⁊ post lacrimas ea q̃ defleverat repetit. Item aug̃. inanis est penitentia quaz sequens culpa coinquinat. Nihil p̃sunt lamenta / si replicant̃ peccata. nihil valet veniam a malis poscere ⁊ mala denuo iterare. Item greg̃. q̃ p̃missa plangit. nec tm̃ deserit pene graviori se subicit. Itez ambro. Reperiūtur infirmi q̃ sepius agendā penitentiā putant q̃ luxuriant̃ in christo. Nam si vere in xp̄o penitentiaz agerent iterandam postea non putarent. qz sicut vnū baptisma. ita est vna penitentia. His alijsq̃ plurib̃ vtuntur in assertione sue opinionis. ꝗ ambro. dic̄ hec vera penitentia est cessare peccato Et itē magni p̃fect̃ est renunciasse errori. Imbutos em̃ vicijs animos exuē atq̃ emēdar̃ vtutis ē p̃fecte ⁊ celestis gr̄e ⁊ iō sane ita diffiniri pōt. Penitētia est vt̃ q̃ commissa mala cū emendationis proposito

Hieronimus

Uñ dz pnia.

Ambrosius in sermōe q̃dragesimali.

Isidor̃ in libro d̄ summo bono.

Aug̃. in libro soliloquiorū.

Gregorius

Ambrosius in libro de vnica penitentia

Ambrosĩ super epistolam ad corinth̃.

Aug̃ sup cetonariū. xxij

Quid sit pnia

plangim⁹ ⁊ odim⁹ ⁊ plangēda vlterius
ꝓmittē nolumus. qz sic penitentia ve/
ra ē in animo dolere ⁊ odire vicia. Vñ
illa vba premissa penitere est ante acta
deflere. et. f. non con. Recte sic accipi
possunt vt nō ad diuersa tempora. sed
ad idez referantur. vt scz tempore quo
deflet commissa mala nō committat vo
luntate vel opere flenda Quod innuit
ex verbis consequentibus. Nam q̄ sic
alia deplorat et cetera. Hinc aug⁹ ait.
Cauendum est ne quis existimet infan/
da illa crimina qualia q̄ agunt regnuz
dei. non possidebunt quotidie ꝓpetran
da. ⁊ elemosinis quotidie redimenda.
In melius est enim vita mutanda. ⁊ p
elemosinas de peccatis preteritis ꝓpi/
ciandus est deus non ad hoc emendus
quodammodo vt ea semper liceat im/
pune cōmittere. Nemini enim dedit la
ꝛamentum peccandi. ⁊ si miserando de
leat commissa peccata / si non satisfactō
congrua negligatur. Item pius papa
nihil prodest homini ieiunare ⁊ orare ⁊
alia religionis opera agere nisi mēs ab
iniquitate reuocetur Qui ergo a malis
sic mentem reuocat vt commissa plan/
gat ⁊ plangenda committere non velit
nec satisfacē negligat vere penitet. nec
ideo non est vera penitentia. quia for/
te non de ꝓposito sed casu vel infirmi
tate peccabit. Ille autem irrisor est et
non penitens qui sic commissa plangit
vt plangenda voluntate vel opē cōmit
tere non desinat. Ille etiam qui post la
crimas repetit que fleuit lauat ad tem
pus. sed non est mundus. id est illa mū/
dicia non est ei sufficiens ad salutez qz
est momentanea non perseuerans Itē
illud inanis est penitentia quaz sequēs
culpa coinquinat. Vic intelligenduz ē
inanis est scz carens fructu illius peni/
tentie quam sequens culpa non inq̄nat
Illius enim fructus est vitatio iehenne
⁊ adeptio glorie. mortificatur enim il/
la penitentia ⁊ alia ante acta bona p se
quens peccatum vt nō sortiantur mer
cedem quam meruerunt cum fierent. ⁊
quam haberent si peccatum non succe/
deret. Sed et si de peccato succedenti
penitentia agatur / ⁊ penitentia que p/
cessit / ⁊ alia ante acta bona reuiuiscūt.
sed illa tantum que ex caritate prodie
runt. Illa enim sola viua sunt que i ca
ritate fiunt. Ideoqz si p sequentia pec/
cata mortificantur / per subsequentem
penitentiam reuiuiscere possunt. Que
vo sine caritate fiunt mortua et inania
generantur. ⁊ ideo per penitentiam re
uiuiscere non valent. Similiter intelli
gendum est illud. Nihil prosunt lamē/
ta ⁊ cetera. Et illud nihil valet ⁊ cete/
ra. Si enim replicantur peccata nihil
valet ad salutem. vel ad veniam in fine
p̄cedens lamentum. qz nihil relinquit
de vite mundicia. qz aut peccata dimis
sa redeunt vt quibusdaz placet cum re
plicant vel si nō redeunt eis tñ deletis
ꝓpt ingratitudinez ita reus ⁊ immun/
dus cōstituit cum adhuc in expiandis
implicat / vt si deleta redirent. De b
tñ scz an peccata redeant p⁹ pleni⁹ age
mus. Similit nihil valet ad salutē ob/
tinendam. vel ad mundiciā vite haben
dam veniaz de male factis poscē. ⁊ ma
lefacta denuo iterare. Ita etiam intelli
gendum est illud qd idez aug. alibi ait
Penitentia est quedaz dolentis vindi
cta puniens in se qd dolet ꝓmisisse. ⁊ in
fra quotidie dolendū est de peccato. qd
declarat ipsa dilectionis virtus. Peni
tere ēm est penam tenere. vt semp pu/
niat in se vlciscendo qd commisit pec/
cando. Ille penam tenet q̄ semp vindi
cat. qd ꝓmisisse dolet. Pnia ḡ est vin/
dicta semp puniens in se qd dolet cōmi
sisse. Quid restat nob nisi dolere in vita
vbi enim dolor finit deficit ⁊ pnia. Si
vo pnia finit q̄d relinquitur de venia.
Tamdiu gaudeat ⁊ speret de gr̄a. quā
diu sustentat a pnia. dicit enim dñs.
vade ⁊ amplius noli peccare. nō dixit
ne pecces. ꝑ nec voluntas peccandi in
te oriat. qd quomodo seruabit nisi do
lor in pnia continue custodiat. ꝑ semp
doleat. ⁊ de dolore gaudeat ⁊ nō sit sa
tis q̄ doleat ꝑ ex fide doleat. ⁊ nō sem
per doluisse doleat.

Determinatio premissorum vborz

Aug⁹ in libro de penitētia.

Determinatio intelligētie dictorum.

De penitentia

perfectorum vel ad salutez sufficienti intelligendum est. quod supra dixit scz. Penitentia est vindicta semper puniēs q̄ commisit. ⁊ alia huiusmodi. Illud vero si penitētia finitur nihil de venia relinquitur dupliciter accipi potest Si em̄ iuxta quorundam intelligentiā peccata dimissa redeunt facile est intellige re nihil de venia relinqui. quia peccata dimissa iterum replicant. Sicut enim ille qui ex seruitute in libertatem mānu mittit. interim vere liber est. et tamen ꝓpter offensam in seruitutez postea reuocat. sic et penitenti peccata ve dimittunt. ⁊ tamen propter offensaz que replicat itez redeunt. Si vo non redire dicant sane potest dici. etiam sic nihil de venia relinqui. nō q̄ dimissa peccata iterum imputent. sed qz propter ingratitudinem ita reus est ⁊ immundꝰ constituitur ac si illa redirent

Be solenni et vnica penitentia

Illud aūt quod

ambro. ait. reperiuntur ⁊c̄. ⁊ sic̄ vnum baptisma ita ⁊ vna penitentia. non ꝑm generalem sed ꝑm specialem morem ecclesie de solenni penitentia dictuz intelligitur. q̄ apud quosdam semel celebrata non iteratur. Item illud aliud ambrosij. Penitētia semel vsurpata. nec vere celebrata est. ⁊ fructuz priozis aufert ⁊ vsuz consequentis amittit. de solenni intelligitur Solemnis ergo penitentia vt ambrosius in eodez ait est que fit extra ecclesiam in manifesto in cinere ⁊ cilicio que pro grauioribus horrēdisq̄ ac manifestis delictis tantum imponitur. ⁊ illa non est iteranda. pro reuerentia sacramenti. ⁊ ne vilescat ⁊ cōtemptibilis fiat hominibus. Vñ aug. quamuis caute ⁊ salubriter ꝓuisuz sit. vt locus illius humilime penitentie semel in ecclesia concedatur. ne medicina vilis minus vtilis esset egrotis. que tanto magis vtilis est que quanto minus contemptibilis fuerit. Quis tamē audeat deo dicere. quare huic homini qui post penitentiam primam rursus se laqueis iniq̄tatis obstringit. adhuc iterum parcis. Origenes quoq̄ de hac solenni penitētia que pro grauiozib' criminibus iniungitur ait. si nos aliq̄ culpa mortalis inuenerit que non in crimine mortali vel in blasphemia fidei sed ī sermonis vel in morum vicio consistat hec culpa semper reparari potest. nec ī terdicitur aliquando de huiusmodi penitentiam agere. ꝗ non ita de grauioribus criminibus. In grauioribus em̄ criminibus semel tantuz penitentie cōceditur locus. Communia que frequēter incurrimus semper penitentiam recipiunt ⁊ semper redimuntur Communia dicit veialia peccata ⁊ forte mortalia quedaz alijs minus grauia que sicut sepe committuntur ita frequenter ꝑ penitentiam redimuntur. sed de grauioribus criminibus semel tantum agit penitentia scilicet solennis. Nam ⁊ de illis si iterentur iteratur penitentia. sed non solennis. quod tamen in quibusdā ecclesijs non seruat.

Aug' ad macedonium.

Origenes super leuiticū.

Autoritatibus probat q̄ non semel tantum sed frequenter peccata dimittantur per penitentiam.

Quod vero pe

nitentia non semel tantum agatur. sed frequenter iteretur. et per eam frequēter iterum venia prestetur / pluribus sanctorum testimonijs probatur. Ait enim aug. scribens contra quosdaz hereticos qui peccantibus post baptismū semel tantum dicebant vtilem esse penitentiam. Itq̄ adhuc instant perfidi q̄ sapiunt plus q̄z oportet non sobrij. sed excedentes mensurā dicunt. ⁊ si semel

peccantibus post baptismuz valeat penitentia non tamen sepe peccantib⁹ ꝓderit iterata. alioquin remissio ad peccandum esset incitatio. Dicūt em̄ quis non semꝑ peccaret si semꝑ redire possz dicunt em̄ dominum incitatorem mali si semꝑ peccantib⁹ subuenit. ⁊ eis peccata placere quib⁹ semꝑ presto est gr̄a Errant autem. constat enim ei peccata displicere / qui semper presto est ea destruere si ea amaret non semꝑ ea destrueret. Idem ad macedonium. intantum hominum iniquitas aliquando ꝓgredit̄ / vt etiam post peractam penitētiam post altaris reconciliationem vel similia vel grauiora committant. ⁊ tamen deus facit etiam super tales oriri solem suum. nec minus tribuit q̄ ante tribuerat largissima munera vite et salutis. ⁊ q̄uis eius in ecclesia loc⁹ ille penitentie non concedatur. deus tamē super eos sue patientie non obliuiscitur. Ex quoruz numero si quis nobis dicat dicite vtrum mihi aliquid prosit ad vitam futuram si in ista vita illecebrosissime voluptatis blandimenta contempsero. si me penitēdo vehementius q̄ p̄us excruciauero. si vberius fleuero. si melius vixero. si pauperes largius sustentauero. si caritate ardentius flagrauero. quis vestrū ita desipit vt huic homini dicat nihil tibi ista in posterum ꝓderunt. Vade saltem huius vite suauitatem fruere. Auertat deus tam immanem sacrilegamq̄ dementiam. Itē iohannes crisostomus de reparatione lapsi. talis mihi crede / talis est erga homines pietas dei. Nunq̄ spernit penitentiam si ei sincere ⁊ simpliciter offeratur etiam si ad summuz quis perueniat malorum. ⁊ inde tamē velit reuerti ad virtutis viam suscipit libenter ⁊ amplectitur. ⁊ facit omnia quatinus ad priorez reuocet statum. Quodq̄ est adhuc prestantius ⁊ eminentius etiam si non potuerit quis explere omnem satisfaciendi ordinem. quantulamcunq̄ tamen et quamlibet breui tempore gestam nō respuit penitentiam. suscipit etiam ipsaz nec patitur quamuis exigue conuersionis perdere mercedem. Exemplis etiā hoc idez astrui potest. Dauid enim per penitentiam adulterij simul ⁊ homicidij veniam impetrauit. grauiter tamē postea deliquit in populi enumeratiōe quod populi multitudo prostrata ostēdit. Illud autem mirabile est q̄ angelo ferienti plebē. se obtulit dicēs. grex iste quid fecit fiat manus tua in me / et in domuz patris mei. Quo facto statim sacrificio dignus iudicatus est. qui absolutione extimabatur indignus. Nec mirum si tali sua oblatione ꝓ populo. peccati sui adeptus est veniam cū moyses offerendo se pro plebis errore peccata diluerit. His alijsq̄ testimonijs pluribus euidenter ostendit̄ ꝑ penitentiā non semel tantum sed sepius nos a peccatis surgere. ⁊ veram penitentiam sepius agi. Voluntarie enim peccantib⁹ vobis vt ait apostolus non relinquitur hostia ꝓ peccatis secunda. sed quia semel tantum christuz oportuit pati. nec relinquit̄ secundus baptismus. Relinquit̄ vero secunda penitentia ⁊ tercia et deinceps vt iohannes crisostomus super hunc locum ait. Sciendum inq̄t q̄ hic quidam exurgunt horum verborum occasione penitentiam auferentes quasi per penitentiaz non valeat peccator post lapsuz resurgere secundo ⁊ tercio ⁊ deinceps. Verum etiam in h̄ penitentiam non excludit nec ꝓpiciationem que sepe fit per penitentiam ꝑ ꝑm baptismum ⁊ hostiam.

Aug⁹ ad macedonium.

Jo. Criso.

Ambrosi⁹

Jo. Criso.

Q̄ pluribus irrecitus peccatis non potest penitere de vno vere nisi de omnibus peniteat.

ET sicut p̄dictis autoritatib⁹ illorū error ꝯuincit̄ q̄ penitentiam sepe agendā et ꝑ eaz a lapsu peccātes frequent̄ surgere diffitentur. ita eisdem illorum opinio

DI XV

elidit q̄ plurib⁹ irrecitum peccatis as/
serunt de vno vere penitere. eiusdēq̄
veniam a domino cōsequi posse. sine al
terius penitentia. qd̄ etiam autoritati
bus astruere conant. Ait em̄ ꝓpheta.
Naum ꝓpha Non iudicabit deus bis inidipsum. vel
vt alij transtulerūt nō cōsurget duplex
tribulatio. Si ergo inquiunt illi aliq̄s
sacerdoti fuerit ꝯfessus vnum de duo/
bus peccatis vel pluribus. ⁊ de illo in/
iunctam sibi penitentiaz a sacerdote sa
tisfactionem expleuerit ceteris tacitis.
non ꝓ illo peccato amplius iudicandus
est de quo satisfecerit ad arbitrium sa/
cerdotis. qui vicem xp̄i in ecclesia gerit
Ideoq̄ si de eo iterum iudicet. bis in/
idipsuz iudicat deus ⁊ ꝯsurget duplex
Determina/ tio p̄cedentiū tribulatio Sed de his ergo oportet tm̄
intelligi illud qui presentib⁹ supplicijs
commutant in bonum ⁊ sic perseuerāt
super quos non consurget duplex tri/
bulatio. qui v̄o inter flagella duriores
⁊ deteriores fiunt vt pharao. presenti
bus eterna ꝯnectunt. vt temporale sup
plicium sit eis eterne pene inicium. vñ
Aug̃. sup cā/ ticum deutro nomij. aug̃. Ignis succensus est ⁊ cetera. id ē
vindicta hic incipiet et ardebit vsq̄ ad
extremam damnationem. h̄ ꝯtra illos
notandum est qui dicunt illud. non iu/
dicabit deus bis inidipsum ad om̄ia ꝑ
tinere flagella. q̄ quidaz hic flagellis
emendant. alij hic ⁊ ineternum puniū
Beda q̄t mo/ dis contingat flagella. tur. Quinq̄ enim modis flagella con/
tingunt. vel vt iustis per patientiaz me
rita augeant. vt iob. vel ad custodiam
virtutum. ne superbia temptet vt pau
lo. vl' ad corrigenda peccata vt marie
lepra. vel ad gloriam dei vt de ceco na
to. vel ad inicium pene vt herodi. qua
tinus hic videat quid in inferno sequa
tur. ꝑm illud duplici ꝯtritione contere
eos. Illa ergo autoritas naum non co/
git nos sentire om̄ia que temporaliter
puniunt non vlterius a deo punienda.
Iero. d̄ egip tijs ⁊ israheli ticis et sodo/ mitis. Nam et si sup eundē locum. Ieronim⁹
dicat egiptios ⁊ israhelitas a deo tem/
poraliter punitos ne in eternuz punirē
tur non est tamen de omnib⁹ generalit
intelligendum. Ait em̄ sic. Q̄ gen⁹ hu/
manum diluuio. zodomitas igne. egip
tios mari. et israhelitas in heremo per
didit Scitote igit temporaliter ꝓ pec
catis punisse/ne ineternuz puniret. q̄
nō iudicabit deus bis inidipsum. q̄ er/
go puniti sunt postea nō punient. alio/
quin mentitur scriptura quod nephas
est dicere.

Que sit intelligentia premisso rum.

Attende lector

his v̄bis et caue ne de omnib⁹ generali
ter intelligas. ꝑ de his tantum qui int
flagella ipsa penitentiam egerunt. cre
dentes in deum hebreoruz quā ⁊ si bre
uem ⁊ momentaneam tñ non respuit de
us. Q̄ autem qui per temporale flagel
lum non corrigunt post eternalit puniā
tur. ibidem ostendit agens de fideli de/
prehēso in adulterio qui decollat vbi
ostendit leuia peccata breui ⁊ tempora
li supplicio purgari. Magna v̄o diu/
turnis eternisq̄ supplicijs reseruari ita
inquiens. Querat hic aliquis si fidelis Hiero⁹.
deprehensus in adulterio decollet q̄d
de eo postea fiat. aut enim punietur et
falsum est qd̄ dicit non iudicabit deus
bis inidipsum. aut non punietur et op/
tandum est adulteris. vt hic breui pe/
na puniant vt frustrentur ibi cruciatus
eternos. Ad qd̄ respondemus deuz vt
oīm rex ita suppliciorū quoq̄ scire men
suras. ⁊ non p̄ueniri sententiam iudi/
cis. nec illi in peccatorez exercende de
hinc pene aufferri potestatem ⁊ magnū
peccatum magnis ⁊ diuturnisq̄ lui cru
ciatibus. Si quis v̄o punitus sit vt ille
qui israhelite maledixerat ⁊ qui in sab
bato ligna collegerat/tales postea non
puniri. q̄ culpa leuis presenti supplicō
compensat. leuis em̄ culpa leui suppli/
cio compensat. Hic satis innuit hiero.
grauia peccata ⁊ hic puniri graui sup/
plicio. ⁊ in futuro punienda eternaliter
de quib⁹ penitentia nō agit inter flagel
la. Leuia vero que hic puniuntur. leui

pena compensationem recipere. qd in bonis fieri nõ ambigimus. ⁊ in mal' forte etiam fit ita. Patis iam apparet. qd illi de ꝓphetia induxerunt nõ facẽ pro eis qui dicunt ei qui crimen sibi reservat / de alio veniam prestari ꝑ penitentiam Alias quoqꝫ autoritates inducũt Ait em̃ gregorius. pluit dominus sup vnam ciuitatem ⁊ sup alteraꝫ nõ pluit ⁊ eandem ciuitatem ex pte compluit. ⁊ ex pte aridam reliquit. Cum ille q̃ ꝓximum odit ab alijs vicijs se corrigit vna eademqꝫ ciuitas ex pte compluit. ⁊ ex parte arida remanet. qr sunt quidaꝫ q̃ cum quedam vicia resecent in alijs graviter pdurant. Item ambro. prima cõsolatio est qr nõ obliuiscit misereri deus. Secunda ꝑ punitionem. vbi ⁊ si desit fides pena satisfacit ⁊ reuelat. Ratione quoqꝫ vtunt dicẽtes. si quis vnũ peccatum ꝓfiteret altero tacito. satisfactionem a sacerdote iniunctam exple uerit. nunquid si et peccatum tacitum cõuersus fuerit ꝓfessus. ꝑ vtroqꝫ ei penitentia iniungitur longe est ꝑ a ratiõe ⁊ ecclesie ꝓsuetudine que ꝑ eodeꝫ peccato nõ iteret nulli bis penitentiam imponit. fuit ergo illa peccati cõdigna satisfactio vnde et peccatuꝫ deletũ videt

Greg. super ezech.

Ambro. sup octonariũ. xv

Quomodo accipiẽda sint premissa.

His responderi

potest sic. illud greg. pluit dominus ⁊c Non ad criminis veniaꝫ ꝗ ad opis peccati desertionem referendum est. vt iõ ps ciuitatis dicat cõplui. quia ab actu et delectatione peccati cui añ fuiebat modo cessat. non q̃ eius veniam habeat. Vocaturqꝫ pluuia illa talis ꝓtinentia qua ab ope peccati reuocat quia ex fonte gratie dei id cordi instillat vt vel sic paulatim ad penitentiam veniat. vl' eo minus puniat a deo qui diuturniori delectatione ⁊ actu peccati maius sibi accumulasset tormentum. Si vo ad indulgentiam reatus pluuia referatur euangelice snie ꝓtraire videbit Si em̃ ꝑ ꝑter misericordiam qua quis ꝓximo suo nõ miseret etiam q̃ dimissa sunt replicant ad penam. multomagis q̃ nondum sunt dimissa ꝑ ꝑter odium fraternum ad penam reseruari ꝑbant. Et si ille qui arbitriuꝫ sue voluntatis ꝓstitutus est. nõ potest inchoare nouam vitã vt ait aug. nisi peniteat eum veteris vite. quomodo ad nouitatem indulgẽtie pueniet qui odũ vetustatem non deposuit. Illud etiam qd ambrosius ait. et si fides desit pena satisfacit ⁊c Non de fide intelligit qua credit in deum. ꝗ de conscientia delicti. Deest em̃ fides. cũ conscientia peccati non subest. Nã cũ delicta omnia nemo intelligat. est aliqñ in homine peccatum cuius non hꝫ conscientiam. Unde apostolus. Nihil mihi ꝓscius sum. ꝗ non in hoc iustificatus Cum ergo quis flagellat ꝑ peccato cuius non est conscius. si patient fert penaꝫ ⁊ humiliter amplectit. cogitans se forte peccatuꝫ habere qd non intelligit ꝑ eo puniri a deo. pena illa satisfacit ⁊ releuat g̃uatũ Ad hoc aũt qd obicitur de satisfactiõe illa si satisfactio nõ fuit. iterum imponenda est. Si vo iteruꝫ imponenda non est. satisfactio fuit. ⁊ si satisfactio fuit. veniam impetrauit. Responderi potest satisfactionem ideo nõ fuisse. quia ille dignos fructus pnie nõ fecit. Est enim satisfactio penitentie vt ait aug. peccatorum causas excidere. nec suggestionib' earum aditum indulgere. Idẽ sane qui scelerate viuũt nec curant talem vitam moresqꝫ corrigere. ⁊ inter ipsa facinora sua elemosinas frequentare non cessant. frustra iõ sibi blãdiunt quia dominus ait. date elemosinam. ⁊ ecce omnia munda sunt vobis. hoc em̃ q̃ꝫ late pateat non intelligunt.

Aug' in libro de penitentia

Aug. i ench.

De generibus elemosinaruꝫ.

Multa enim sũt

genera elemosinaꝫ. que cum facim' ad iuuamur. non solum qui dat esurienti

cibum. sitienti potuz et huiusmodi sed etiam qui dat veniam petenti / elemosinam dat. ⁊ qui emendat verbere ī quē potestas dat. vel cohercet aliqua disciplina. vel orat vt ei peccatum dimittatur elemosinam dat. quia misericordiam prestat. multa em̄ bona prestantur inuitis. quando eorum ꝯsulitur vtilitati ⁊ non voluntati. ꝑ ea maior est q̄ ex corde dimittim⁹ qđ in nobis quisqꝫ peccauit. Minus em̄ magnuz est erga cū esse beniuolum qui tibi nihil mali fecit Illud multo grandius vt tuum etiā inimicum diligas. ⁊ ei qui tibi malū vult et si potest facit. semꝑ bonum velis faciasqꝫ qđ possis. qđ ergo dominus ait date ele. ⁊. o. m. s. v. ita ne intellecturi sumus vt nō credentibus in xp̄m mūda sunt omnia si elemosinas istas dederint qui vult ordinate elemosinaz dare a se debet primum incipere ⁊ eam primum sibi dare. Est em̄ elemosina opus misericordie. verissimeqꝫ dictum ē. miserere anime tue placens deo. Non ergo se fallant qui ꝑ elemosinas largissimas fructum suoꝝ vel pecunie / impunitatem se emere estimant in peccatis ꝑmanentes que ita diligunt vt in eis optent versari. Qui v̄o diligit iniquitatē odit animam suam. ⁊ q̄ odit animaz suam nō est misericors ei ꝑ crudelis. diligendo quippe eam ꝑm seculum. odit eā ꝑm deum. Si ergo vult ei dare elemosinam suaz ꝑ quam fit munda / odiat eā ꝑm seculū. ⁊ diligat eam ꝑm deum. hac elemosina quam sibi homo primitus debet mundant interiora. ad qđ hortans xp̄s ait. Mundate que intus sunt. immundis em̄ nihil est mundum ꝑ polluta sunt eoꝝ mens ⁊ ꝯscientia vt ait aplus Immundi v̄o sunt omnes quos nō mūdat fides. q̄ credit in christum de qua scriptum est. Mundans fide corda eorum. ꝑ ne istas elemosinas que fiunt de fructib⁹ terre respuere xp̄s videret hec inquit oportuit facere scz iudiciū ⁊ caritatem dei ⁊ illa non omittē. i. elemosinas fructuum terrenoꝝ. Ex his datur intelligi q̄ in peccato mortali permanē

Quid sit elemosina.

tes ⁊ si elemosinas largas faciant nō tñ ꝑ eas satisfaciūt. quia inordinate agūt dum a se non incipiunt. nec ꝓprie dicitur elemosina tale op⁹. dū sibiꝑis crudeles existunt. nō placentes deo. Non ergo dicenda est illa satisfactio peccati quam quis agit ꝓ vno peccato. dum ꝑdurat in altero. quia nihil ꝓdest ieiunare ⁊ orare. ⁊ alia bona agē nisi mēs reuocet a peccato. ⁊ si aliqñ ꝯuersus tacitum peccatum sacerdoti fuerit confessus / de vtroqꝫ imponenda est ei satisfactio. qꝛ de primo condigne nō satisfec̄.

Pius papa.

Secundum quosdam fuit satisfactio.

Quibusdam tamen videt fuisse satisfactio ꝑ infructuosa dum in peccato altero persistit. ꝑcipiet tñ fructus eius. incipietqꝫ ꝓficere cum peccati alterius penituerit. Tunc em̄ vtrunqꝫ dimittit peccatum ⁊ satisfactio p̄cedens viuificat q̄ fuerat mortua. sicut baptismus illi qui accedit ficte. tūc primitus valet cum fictio a mēte recedit ꝑ penitentiam / ⁊ in hui⁹ opinionis munimentum autoritates inducunt. Ait em̄ aug̃. pium ē credere ⁊ nostra fides h̄ postulat vt cum gr̄a christi in homine destruxerit mala p̄ora. etiā remuneret bona. ⁊ cum destrui qđ suū nō inuenit. diligit bonum qđ in peccante plantauit. Item hiero. Si qñ videris int̄ multa peccata quenq̄ facē aliq̄ iusta opa nō ē tam iniustus de⁹ vt ꝓpt̄ multa mala obliuiscat paucorū bonoꝝ sed faciet eum metere ⁊ in horrea congregare q̄ bona terra seminauit. ꝑ hec dicta intelligimus de illo q̄ in caritate quodaz tpe bona facit et bonus ē. alio v̄o tempore malus est ⁊ multa peccata facit Non ergo intelligendum est cum int̄ multa peccata iusta opa fecisse. q̄si simul eodemqꝫ tpe peccata fecerit ⁊ iusta opera. ꝑ diuersis temporib⁹ vtraqꝫ egisse. Nisi em̄ bonus foret qñ bona fecit. non seminasse diceret in terra bōa.

Aug⁹ in libro de pnia autoritates inducunt.

Hieronimus

Destructis ergo malis post opera bona commissis prioza bona in caritate. scilicet facta que sequentia mala mortificauerant. penitentia de illis malis habita. viuificant ⁊ remunerant. Vñ apostolus. Iacientes fundamentum penitentia ab operibus mortuis. opa mortua nominans prioza bona signat. que per sequens peccatum erant mortua. quia hij peccando prioza bona irrita fecerunt. hec sicut peccando irrita fiunt ita p penitentiam reuiuiscunt ⁊ ad meritum eternitatis ꝓficere incipiunt Similiter ⁊ illud bonum amat deus quod in peccante plantauit. in illo scz q̃ post illud bonum peccauit. Non simul peccans ⁊ bene operans extitit. quia talis hominis opus nõ diligeret deus ad remunerationem.

Aplus in epistola ad heb.

De operibus bonis.

Potest etiam accipi de opib' bonis que ab aliquo fiunt dum malus est. ⁊ in peccato mortali ꝑsistit vel ad temp' vel vsqz in finez que dicunt remunerari a deo ⁊ nõ dari obliuioni. non qz ꝓficiant ad vitam eternam obtinendam. ꝗ ad tolerabilius extremi iudicij supplicium sentiendum. sicut de fide ⁊ ceteris q̃ sine caritate habent. Aug'. ait. Si quis non habẽs caritatem que ptinet ad vnitatem spirit' ⁊ vinculum pacis quo ecclesia connecti tur in aliquo scismate ꝓstitutus. ne xp̃z neget. patit tribulationes. famem ꝑsecutionez vel flammas vel bestias. vl' ipsam crucem. timore gehenne. nullo mõ ista culpanda sunt. Immo ⁊ hec laudãda est patientia. Non em̃ dicere potuimus melius ei fuisse. vt christum negãdo nihil eorz pateret que passus ẽ cõfitendo. ꝗ estimandum est fortasse tolerabilius ei esse futuz iudiciuz q̃z si xp̃m negando nihil eoz pateret. vnde illud qõ ait apostolus. Si tradidero corpus meum ita vt ardeam. caritatem autem non habuero nihil mihi ꝓdest Nihil ꝑdesse intelligat ad regnum obtinendũ non ad extremi iudicij tolerabilius sub eundem supplicium. ⁊ infra hec ꝓpt caritatem dicta sunt. sine qua in nobis nõ potest esse vera penitentia. quoniaz in bonis caritas dei est que tolerat omnia

Aug' in libro de patientia.

Perstringit dictoruz summã vt alia addat.

Ex his ostendit bona que sine caritate fiunt ꝓdesse quidem ad tolerabiliorem penam sentiendam. ꝗ non ad vitam obtinendam. illa etiam que in caritate quis facit si postea ꝓlapsus fuerit. nec exurrexerit non esse in memoria dei. Ezechiel dicit. si auerterit se iustus a iusticia ⁊ fecerit iniquitatem nunq̃d viuet / omnes iusticie eius quas fecerat non recordabunt. in peccato suo morient ⁊ non erunt in memoria iusticie quas fecit. In cuius loci expositione greg'. ait. Hic nobis maxime considerandum est. quia cum mala committimus / sine causa ad memoriaz transacta bona reuocamus. quoniaz in ꝑpetratione malorum nulla debet esse fiducia bonorum preteritoz. Intelligendum est hoc ad vitam ꝓcipiendã bona ꝑterita non dare fiduciaz. ⁊ si ad mitiorem penam / alioquin ꝑmisse autoritati augustinus obuiaret. bona ergo sine caritate facta ⁊ bona in caritate facta que committat mortal' culpa / quaz nõ sequens penitentia delet / ad sensuz mitioris pene proficiunt nõ ad vite fructum.

Gregor'.

Autoritates alias inducit contra eos qui dicunt de vno peccato penitentiam agi altero tacito.

Datis arbitror illis esse responsum qui asserunt de vno crimine penitentiam agi ⁊ veniam prestari / alio in delectatione retento vel p

confessionem non exposito. qui nõ modo p̃missis autoritatib⁹ confutant̃ sed etiam subditis Ait em̃ augustin⁹ sunt plures quos penitet peccasse ꝑ non omnino ꝑuantes sibi quedam in quibus delectent̃. non animaduertentes dominũ simul mutum ⁊ surdum a demonio liberasse. ꝑ hoc docet nos nunq̃ nisi de omnibus sanari. Si em̃ vellet peccata ex parte reseruari habentem septem demonia ꝑficere potuit. vi. expulsis/expulit autẽ. vij. vt omnia crimina simul eicienda doceret. Legionem v̄o demonum ab alio eiciens nullum reliquit de om̃ibus q̃ liberatum possideret Ostendens ꝙ si etiaꝫ peccata sint mille/oportet de omnib⁹ penitere. Nunq̃ aliquẽ sanauit dominus quem omnino non liberauit. Totum em̃ hominem sanauit in sabbato quia ⁊ corpus ab omni infirmitate ⁊ animam ab omni ꝯtagione iudicans penitentem oportere simul dolere de omni crimine. Scio enim dominum inimicum omni criminoso. Quomodo ergo qui crimen reseruat de alio reciperet veniam. sine amore dei consequeret̃ veniam sine quo nemo nunq̃ inuenit gratiam. hostis em̃ dei est dũ offendit ꝑseuerant̃. Quedaꝫ impietas infidelitas est ab illo qui iustus ⁊ iusticia est. dimidiam sperare veniam Jaꝫ em̃ sine vera penitentia inueniret gratiam Penitentia em̃ vera ad baptismi puritatem conatur ducere. Recte em̃ penitẽs q̃cq̃d sordis post purificationẽ baptismi ꝯtraxit. oportet vt abluat saltem lacrimis mentis. ꝑ satis dur⁹ est cuius mentis dolorem oculi non declarant/ ꝑ sciat se culpabiliter duꝝ qui deflet dãna temporis vel mortem amici/ ⁊ dolorem peccati non oñdit in lacrimis. quẽ ergo penitet/omnino peniteat. Idẽ penitentes si vere estis penitentes et non estis irridentes/mutate vitam. reconciliamini deo. Penitentiaꝫ agis. genua flectis ⁊ rides/subsannas dei patientiã Si penitentiam agis penitet te/si non penitet te/non es penitens/si ergo penitens/cur facis que fecisti male. Si fecisse penitet/noli facere si adhuc facis certe nõ es penitens. Item innocenti⁹ secund⁹ ammonem⁹ fratres nostros ne falsis penitẽtijs laycoꝝ animas decipi ⁊ in infernuꝫ ꝑtrahi patiant̃. falsaꝫ autem penitentiam esse ꝯstat. cum spretis pluribus de vno solo pnĩa agit̃. vel cum sic agit̃ de vno. vt non discedatur ab alio.

Innocentius secundus.

Repetit de vera penitentia vt addat.

Ex premissis per

spicua fit noticia pnĩe vere ⁊ satisfactionis. Illa em̃ vera est penitentia q̃ peccatum abolet. qđ illa sola facit que scelus corrigit. Illa v̄o scelus corrigit q̃ odium commissi criminis ⁊ committẽdi cum desiderio satisfaciendi affert Judas em̃ penituisse legit̃ sine assecutiõe venie. quia tali pnĩa nõ correxit crimẽ Unde hiero. Nihil iude profuit egisse penitentiam ꝑ quaꝫ scelus corrigẽ non potuit. Sic qñ frater peccat in fratrem vt emẽdare non valeat ꝙ peccauit. potest ei dimitti. Sin autez ꝑmanent opa frustra voce assumit̃ penitentia Hoc ẽ qđ de eo đr. ⁊ oratio eius fiat in peccatum. vt nõ solum emẽdare nequiuerit ꝓditionis nephas. sed ꝓprij homicidij scelus addiderit caue qualit̃ intelligas illud vt emẽdare nõ valeat ꝙ peccauit ⁊c̃. non em̃ emendatio hic intelligẽda est rei dempte recompensatio ꝑ delicti exprobratio ⁊ abhominatio. cum satisfactionis desiderio. Demit em̃ iniuste quis alicui qđ restituẽ nõ valet. vt oculum vel vitam ⁊ huiusmodi ⁊ tamen si penituerit peccati cum amore cõdigne satisfactionis veniam hꝫ. Nec iõ quisq̃ putet qui rem alienaꝫ iniuste abstulerit quã reddere potest. de illo peccato penitere ac veniaꝫ consequi non restituat ablatum. Quamdiu enim res propter quam peccatum est non redditur si reddi potest. nõ agitur penitentia sed fingitur.

Hiero. super math.

De tribus que in penitētia cōsideranda sunt.

DI XVI

In pfectione autez penitentie tria obseruanda sunt. scilicz compunctio cordis. confessio oris. satisfactio opis. Unde iob. os aureum. pfecta penitentia cogit peccatorem omnia libenter ferre. in corde eius ꝯtritio. in ore ꝯfessio. in ope tota humilitas. hec est fructifera penitentia vt sicut trib⁹ modis deum offendimus. scz corde. ore. ope. ita trib⁹ modis satisfaciamus. Sunt em̄ tres peccati differētie. vt ait Aug⁹. ꝛ in corde. ꝛ in facto. ꝛ in ꝯsuetudine vel v̄bo. tanq̄ tres mortes. vna quasi in domo. s. cū in corde ꝯsentit̄ libidini. altera q̄si ꝓlata iā extra portam cum in factum ꝓcedit assensio. tercia est male consuetudinis tā quā mole premit̄ animus. vel noxie defensionis clipeo armat̄ q̄si in sepulchro cuius iam putens. Hec sunt tria genera mortuoꝝ que deus legitur suscitasse huic ergo morti triplici. triplici remedio occurrit̄. ꝯtritione. ꝯfessione. satisfactione Compunctio nobis ibi commēdat̄. Scindite corda vestra ꝛ non vestimenta vestra. ꝯfessio ibi. Just⁹ in p̄ncipio s̄monis accusator est sui. vere em̄ confitet̄ qui se accusat. qui execrando malum sibi imputat. Et ibi effundite coram illo corda vestra Et item. Confitemini alterutꝝ peccata vestra. Satisfactio a iohāne precipitur. vbi ait facite dignos fructus penitentie scz vt s̄m q̄litatem ꝛ quantitatez culpe/ sit q̄litas et quantitas pene. Non em̄ par debet esse fructus boni opis eius q̄ nihil vel minus peccauit ꝛ eius q̄ grauius cecidit. Ideo discretio penitenti valde necessaria est vt illa gerat que tradit aug⁹. dicens. Consideret qualitatem criminis in loco. in tempore. in pseuerantia. in varietate psone. ꝛ quali hic fecerit tēptatione ꝛ in ipsius vicij multiplici executione. Oportet em̄ penitere fornicātem. s̄m excellentiam sui status vl' officij. vel s̄m modum meretricis ꝛ in moduz operis sui. ꝛ qualiter turpitudinē egerit si in loco sacrato. si in tpe oratōi constituto. vt sunt festiuitates ꝛ tempora ieiunij. Consideret inquantum pseuerauerit ꝛ defleat q̄ pseuerant̄ peccauerit. ꝛ quanta victus fuerit in pugnatione. Sunt em̄ qui non soluz nō vincunt̄ s̄ vltro se peccato offerunt nec expectant temptationem s̄ preueniunt voluptatez ꝛ ptractent secum q̄ multiplici actione vicij delectabilit̄ peccāt. omnis ista varietas ꝯfitenda est ꝛ deflēda vt cum cognouerit qd̄ peccatuz ē/ cito inueniat deum ꝓpiciuz. In cognoscendo augmentum peccati inueniat cuius etatis fuerit. cuius sapientia ꝛ ordinis Immoret̄ in singul' istis ꝛ sentiat modum criminis purgans lacrimis omnē qualitatem vicij defleat virtutem q̄ interim caruit. Dolendum est em̄ non solum qd̄ peccauit/ s̄ quia se v̄tute p̄uauit. Defleat etiam quem offendens in vno factus est omnium reus Ingratus enim extitit q̄ plenus virtutibus deum omnino non timuit In hoc enim quisq; peccator fit culpabilior quo est deo acceptior. Ideo enim adam plus peccauit/ quia omni bono abundauit. Alio etiam modo offendens in vno factus est omnium reus. qꝛ omnis virtus patitur detrimentum ab vno vicio. Ponat se omnino in iudicio ꝛ potestate sacerdotis nihil sui reseruans sibi. vt om̄ia eo iubente paratus sit facere ꝓ recipiēda vita anime/ que faceret ꝓ euitanda corporis morte. ꝛ hoc cuz desiderio. quia vitam recuperat infinitam. Cum gaudio enim facere debet immortalis futurus/ que faceret ꝓ differēda morte moriturus semper deprecet̄ deuz. offerat deo mentem ꝛ cordis contritionem. deinde ꝛ qd̄ potest de possessione. Tunc si qd̄ offerat secur⁹ offerat/ respexit dominus ad abel ꝛ ad munera eius. Pri⁹ dicit ad abel q̄ ad munera eius. In iudicio ergo cordis conferenda est elemosina tribuentis. Nec considerandum ē

Iohes. os aureum.

Aug⁹ de s̄mone hito in mōte.

Beda.

Aug⁹ in li. d̄ penitētia que attēdēda sūt

quantum / sed qua mente qua affectione dat qd potest. Qui ergo sua peccata redimere vult temporalium oblatione / pius offerat mentem. Caveat ne ductus verecundia diuidat apud se confessionem vt diuisa diuersis velit sacerdotib' manifestare. Quidam enim vni celant qd alij manifestanda ?seruant qd est se laudare. ⁊ ad ypocrisim tendere ⁊ semper venia carere ad quam p frusta putat peruenire. Caveat etiam ne prius ad dominicum corpus accedat / qm ?fortet se bona conscientia ⁊ doleat. qd nondum audeat sumere quem multum desiderat cibum salutarem. Cohibeat etiam se a ludis a spectaculis seculi qui perfectam vult cõsequi remissionis gratiam. Isti sunt digni fructus penitẽtie animã captiuam elaqueantes ⁊ in libertate fuantes. ⁊ infra. Querat anima dignos fructus. ⁊ si non dignos penitentie. Sunt enim digni fructus virtutum. q nõ sufficiunt penitentibus penitentia em̃ graiores postulat. vt dolore ⁊ gemitibus mortuus impetret vitam. Ex his ostenditur qui sunt digni fructus penitẽtie q̃ bus vera satisfactio expleꝰ. ⁊ q nõ omnes digni fructus sunt digni fructus penitentie. Qd de illa penitentia intelligitur que maiorum est criminum Non enim sufficiunt graviter delinquentib' que sufficiunt minus vel parum peccãtibus.

qd non est diuidenda ?fessio p diuersos sacerdotes

Que sit falsa satisfactio.

Et sicut sunt digni fructus penitentie ac vera satisfactio ita ⁊ indigni fructus et falsa satisfactio id est falsa penitentia. Unde greg. falsas penitentias dicimus que nõ ꝓm auctoritates sanctorum p qualitate criminum imponunꝰ. Idcoq miles vel negociator vel alicui officio deditus qd sine peccato exerceri ñ possit. si culpis grauioribus irrecitus ad penitentiam venerit vel qui bona alterius iniuste detinet. vel qui odium in corde gerit. Recognoscat se veram penitentiam nõ posse peragere. nisi negociũ relinquat. vt officium deserat. ⁊ odium ex corde dimittat. ⁊ bona que iniuste abstulit restituat. Ne tamen desperet interim q̃cq̃d boni facere potest hortamur vt faciat. vt deus cor illius illustret ad penitentiam. cum sit penitentia interior ⁊ exterior. de vtraq per premissa satis apparet que sit vera ⁊ que sit falsa.

Gregorius

De trib' actionib' penitentie.

Predictis vero adiciendum est q tribus modis agitur penitentia ante baptismum scz de prioribus peccatis. post baptismum de graiuibus que post committunꝰ. Est etiam penitentia venialium quotidiana q̃ etiã humilium est ⁊ perfectorum. Unde aug. tres sunt actiones penitentie. quas mecum eruditio vestra recognoscit. Una est que nouum hominem parturit donec per baptismum omnium preteritorum ablutio fiat peccatorũ. quia nullus sue voluntatis arbiter. nisi peniteat eũ veteris vite. nouam incho are potest. a q̃ paruuli sunt immunes cum baptizanꝰ. quia nondũ possunt vti libero arbitrio quibus tamen ad remissionem originalis peccati ꝓdest eorum fides a quibus offeruntꝰ. Altera est actio penitentie p' baptismum que fit ꝓ illis peccatis que legis decalogus continet. Agunt ergo homines penitentiam ante baptismum de peccatis prioribus. ita tamen vt etiam baptizenꝰ. sicut petrus ait. Agite penitentiam ⁊ baptizeꝰ vnusquisq vestrum in nomine ⁊c̃. Agunt etiam penitentiam si post baptismum ita peccauerunt vt excommunicari ⁊ post reconciliari mereantur. Est etiam penitentia bonorum ⁊ humilium fidelium pene q̃tidiana in qua pectora tondimus dicentes. Dimitte nobis debita nostra ⁊c̃. Neq ea nobis dimitti volum' que dimissa nobis in baptismo non dubitamus.

Aug. ad felicianum.

In actib' apostolorum.

Qꝛ multitudo venialiuz ita aggrauat sicut vnum grande peccatum.

Sed illa que humane fragilitati quamuis parua tamen crebra surrepunt que si collecta contra nos fuerint ita nos grauabunt ⁊ opprimẽt sicut vnuz aliqđ grande peccatũ Quid enim interest ad nafragium/an vno grandi fluctu nauis operiat̃ et obruat̃. an paulatim surrepens aqua in sentinam ꝑ negligentium culpaz impleat nauem ⁊ submergat̃. Ideo ieiuniuz et elemosine ⁊ orationes inuigilẽt. In quib' cum dicimus dimitte nobis debita nostra ⁊c̃. manifestamus nos habere qđ nobis dimittat̃. ⁊ in his verbis humiliantes animas nostras quotidianaz agere penitentiam non cessamus.

De satisfactione venialium

Que autem prouenialib' sit satisfactio sufficiens Aug̃. insinuat ita inquiens in ench. de quotidianis ⁊ breuib' leuibusqꝫ peccatis sine quibus hec vita non ducit̃ quotidiana oratio fidelium satisfacit. Eoꝝ enim est dicere pater noster qui es in cel' ⁊c̃. delet omnino hec oratio minima et q̃tidiana peccata. Delet ⁊ illa a quib' vita fidelium etiam scelerate gesta. ꝑ penitendo in melius ꝯmutata discedit sicut veraciter dicit̃. dimitte nobis debita nostra. ita veracit̃ dicat̃ sic̃ et nos dimitti. debitoribus nostris. i. sic fiat quod dicit̃. quia ⁊ ipsa elemosina ẽ veniaz petentibus omnino ignoscere Ex his alijsqꝫ premissis iam facile est intelligere que ꝓ venialibus sit exhibenda satisfactio. Sufficit enim dominica oratio cum ieiunio aliquo ⁊ elemosinis. sic tamen vt p̃cedat ꝯtritio aliquantula ⁊ addat̃ cõfessio si ad sit facultas de qua confessione post tractabitur. Pro grauioribus vero peccatis hec etiam in satisfactione adhibenda sunt. sed multo vehementius atqꝫ districtius. qꝛ vt ait Aug̃. ad agendam penitentiam nõ sufficere vitam in melius commutare. ⁊ a malis factis recedere/nisi ⁊ de his q̃ facta sunt satisfaciat domino ꝑ penitẽtie dolorem. per humilitatis gemituz per contriti cordis sacrificium cooperantibus elemosinis.

Aug̃. in libro de penitentia

Tria proponuntur querenda primum an sine confessione dimittatur peccatum.

Hic oritur questio multiplex. Primo enim querit̃ vtrum absqꝫ satisfactiõe ⁊ oris confessione per solam cordis ꝯtritiõez peccatum alicui dimittat̃. Secũdo an aliquando sufficiat ꝯfiteri deo sine sacerdote Tercio an layco fideli facta valeat confessio. In his enim etiam docti diuersa sentire inueniunt̃. qꝛ super his varia ac pene aduersa tradidisse vidẽtur doctores. Dicunt enim quidaz sine ꝯfessione oris ⁊ satisfactione opis neminem a peccato mundari. si tempus illa faciendi habuerit. Alij vero añ oris cõfessionem ⁊ satisfactionem in cordis cõtritione peccatuz dimitti a deo. si tamẽ votum ꝯfitendi habeat. vnde ꝓpheta. Dixi confitebor aduer. m. in. m. do. ⁊ tu. re. im. ⁊c̃. quod exponens cassiodorus ait. dixi. i. deliberaui apud me qđ confitebor et. tu. re. Magna pietas dei ꝙ ad solam ꝓmissionem peccatum dimiserit. votuz enim ꝓ operatione iudicatur Item aug̃. nondum ꝓnunciat sed ꝓmittit se ꝓnunciatuꝝ/ ⁊ deus dimittit. quia hoc ipsum dicere. quoddã ꝓnuntiare est corde. Nondum est vox in ore vt homo audiat confessionem. ⁊ deus audit. Item sacrificium deo spiritus ꝯtri. cor. con. ⁊c̃. alibi etiaz legitur. quacunqꝫ hora peccator conuersus fuerit ⁊ ingemuerit vita viuet ⁊ nõ morietur. Non đr ore confessus fuerit sed

DI XVII

Testimonijs ꝓbat i sola cõtritione peccatuz dimitti

conuersus ingemuerit. Unde dat intelligi q etiam ore tacente veniam int̄dum consequimur. Hinc etiam leprosi illi quibus dominus precepit vt ostenderent se sacerdotib' in itinere anteq̄ ad sacerdotes venirent. mundati sunt Ex quo insinuat q anteq̄ ora nostra sacerdotibus aperiamus. i. peccata cōfiteamur. a lepra peccati mundamur. Lazarus etiam non prius de monumēto est eductus ⁊ post a domino suscitatus. ꝑ intus suscitatus ꝓdijt foras viuus. vt ostenderet suscitatio anime p̄cedere ꝯfessionem. Nemo enim potest ꝯfiteri nisi suscitatus. qꝛ a mortuo velut ille qui nō est perit ꝯfessio. Nullus ergo ꝯfitet nisi resuscitatus. nemo vero resuscitat nisi qui a peccato soluit. quia peccatum mors anime est. que vt est vita corporis. ita eius vita deus est his alijsq̄ pluribus autoritatibus probatur ante ꝯfessionem vel satisfactiōez sola compunctione peccatum dimitti. Nd qui negant eadem determinare laborant.

Item autoritatib' econtra ꝓbat sine confessione non dimitti peccatum.

Necnon in hui' sententie depressionem ⁊ sue opinionis assertionem autorum testimonia inducunt. Ait enim dominus per ysaiam. Dic tu iniquitates tuas vt iustificeris Item ambro. non potest quisq̄ iustificari a peccato. nisi peccatum ipsum antea fuerit ꝯfessus. Idem dicit. confessio a morte animam liberat. Confessio aperit paradisum. ꝯfessio spem salutis tribuit. qꝛ non meret iustificari. qui in vita sua non vult peccatum ꝯfiteri Illa ꝯfessio nos liberat que fit penitentia Penitentia vera ē dolor cordis ⁊ amaritudo anime ꝓ malis que quisq̄ commisit. Item ioh. non potest quisq̄ gratiā dei accipere nisi purgatus fuerit ab omi peccato per penitentiam ⁊ ꝯfessionem et per baptismum. Itez aug. agite penitentiam qualis agit in ecclesia. Nemo dicat sibi occulte ago apud deum ago. nouit deus qui mihi ignoscit quod in corde ago. ergo sine causa dictū est. que solueritis in terra soluta erunt et in celo. ḡ sine causa claues date sunt. frustramus verbum xp̄i. Job dic̄ Si erubui in cōspectu ꝓpli peccata mea confiteri Item ambrosius. venialis est culpa quam sequit ꝯfessio delictorum. Item aug. super illum locum psalmi. nō absorbeat me profund. neq̄ vr. super me. pu. os. su. Puteus est ꝓfunditas iniquitatis in quam si cecideris nō claudet super te os suū si tu nō claudis os tuum. Confitere ergo et dic de profundis clamaui ad te domine ⁊c̄. ⁊ euades. claudit super illum qui in ꝓfūdo contemnit. a quo mortuo velut qui non sit perit ꝯfessio Idem nullus debite grauioris pene accipit veniaz. nisi q̄ lemcunq̄ ⁊ si longe minorem q̄ debeat soluerit penam. Ita enim impartitur a deo largitas misericordie. vt non relinquat iusticie disciplina. Item iero. qui peccator est plangat delicta ꝓpria vel populi. ⁊ ingrediatur ecclesiam de qua ꝓpter peccatum fuerat egressus ⁊ dormiat in sacco vt preteritas delicias per quas deum offenderat. vite austeritate compenset. His alijsq̄ autoritatibus nituntur asserere. sine confessiōe vocis ⁊ aliqua absolutione pene/neminem a peccato mundari.

Ambro. in libro d paradiso

Idem in sermone xp̄i.

Iohes os aureum.

Aug. d pnia

Job.

Ambrosius.

Aug'

Iero. sup malachiam

Cui sententie potius consentiendum sit.

Quid ergo sup his sentiendum quid tenendum. Sane dici potest q sine ꝯfessione oris. ⁊ solutione pene exterioris peccata delentur per ꝯtritionem ⁊ humilitatem cordis. Ex quo eniz ꝓponit menet compuncta se ꝯfessuꝝ/ deus dimittit quia ibi ē cōfessio cordis ⁊ si non oris per quam anima interius mūdat a macula ⁊ ꝯtagio

peccati ꝯmissi. ⁊ debitum eterne mortis relaxat. Illa ḡ que superius dicta sunt de ꝯfessione ⁊ penitentia vel ad cōfessionem cordis vel ad interiorem penam referenda sunt. sic̄ illd̄ aug̃. ꝙ nullus d̄r veniaꝫ ꝯsequi nisi prius quantulamcunqꝫ peccati soluerit penaꝫ. vl' de exteriori pena accipiēda sunt. ⁊ ad cōtemnentes vel negligentes referēda sicut illud. Nemo dicat occulte ⁊c̄. Nō nulli em̄ in vita peccata confiteri negligunt vel erubescunt. Et iō non merent̄ iustificari. Sicut em̄ precepta est nob̄ interior penitentia. ita oris confessio ⁊ exterior satisfactō / si assit facultas Un̄ nec vere penitens est q̄ ꝯfessionis votū non hꝫ. et sicut peccati remissio munus dei ē. ita penitentia et ꝯfessio ꝑ quam peccatum deletur non potest esse nisi a deo. Ut aug' ait. Jam inquit donū spiritussancti hꝫ qui ꝯfitet̄ ⁊ penitet. quia nō potest esse ꝯfessio peccati ⁊ compunctio in homine ex seipso. Cum em̄ irascitur sibi quisqꝫ ⁊ displicet / sine dono spiritussancti non est. Oportet ergo penitentem ꝯfiteri si tempus habeat. ⁊ tamen anteq̄ꝫ sit confessio in ore si votum sit in corde / prestatur ei remissio.

Augu. super psal'. l.

Si sufficit soli deo confiteri

Jam secundum questionis articulum inspiciamus scilicet vtruꝫ sufficiat peccata confiteri soli deo / an oporteat ꝯfiteri sacerdoti Quibusdam visum est sufficere si soli deo fiat cōfessio sine iudicio sacerdotali ⁊ cōfessione ecclesie. qꝛ dudum dixit. dixi confitebor do. ⁊ tu. re. ⁊c̄. non ait sac̄doti ⁊ tamen remissum sibi peccatū dicit. Item ambrosius. Ideo fleuit petr' quia culpa obrepsit ei. non inuenio q̄d dixerit. inuenio ꝙ fleuerit. lac̄mas ei' lego. satisfactionem nō lego. Sꝫ quod defendi non potest / ablui potest. lauāt lacrime delictum quod voce pudor est confiteri ⁊ venie fletus consulunt et verecundie. hoc idem etiam maximus dicit episcopus. Item iohannes crisostomus. Non tibi dico vt te ꝓdas in publicum. neqꝫ aput alios acuses. sed obedire te volo prophete dicenti. Reuela viam tuam ante dominum tuum. ergo tua confitere peccata apud verum iudicem. cum oratione delicta tua pronuntia. non lingua. sed conscientie tue memoria. ⁊ tunc demum spera te misericordiam posse ꝯsequi Si habueris peccata tua in mente ꝯtinue nunq̄ꝫ malum aduersus ꝓximum in corde tuo teneb̄. Idem peccata tua dicito. vt deleas illa peccata. Sꝫ si ꝯfunderis alicui dicere. dicito ea quotidie in anima tua. non dico vt ꝯfitearis ea cōseruo tuo vt tibi exprobret. dicito deo qui curat ea Nec enim si non dixeris. ignorat ea cū faciebas ea presto erat. cum admittens ea cognouerat Nunq̄d ea vult a te cognoscere. peccare enim non erubuisti et ꝯfiteri erubescis Dicito in hac vita vt in alia requiem habeas. dicito ingemiscens ⁊ lacrimans in codice scripta sūt peccata tua. spongia peccatorum tuoꝝ lacrime tue sint. Item ꝓsperi illi quorum peccata humanam noticiam latēt non ab ipsis confessa. nec ab alijs publicata Si ea confiteri vel emendare noluerint deum quem habent testem. ipsum ⁊ habituri sunt vltorē. quod si sui ipsi iudices fiāt. ⁊ iudices veluti sue iniquitatis vltores. hic in se voluntariaꝫ penam seuerissime animaduersionis exerceant. temporalibus penis mutabūt eterna supplicia. ⁊ lacrimis ex vera cordis contritione fluentibus. restringunt eterni ignis incendia. ⁊ infra. Facilius sibi deum placabunt illi qui aut ꝓprijs confessionibus crimen prodeunt. aut nescientibus alijs ipsi in se voluntarie excommunicationis ferunt sententiam ⁊ ab altari cui ministrabant non animo sed officio seperati vitam suam quasi mortuam plangunt. Certiqꝫ reconciliati sibi efficacis penitentie fructibus. a deo non solum amissa recipiant. sed etiam superne ciuitatis gaudia recipiant

Auctibus ꝓbat ꝙ sufficiat.

Ambrosi' super lucam

Johes Crisostom' sup epistolā ad heb.

His autoritatib⁹ innitunt q̄ sufficē cō/
tendunt deo ꝯfiteri peccata sine sacer
dote. Dicunt em̄ q̄ si quis timens de/
tegit culpam suaꝫ apud homines ne in
de opprobrio habeat. vl' alij suo exem/
plo ad peccandum accingant. et iō ta/
ceat homini ⁊ reuelet deo. consequitur
veniam.

Q̄ non sufficit soli deo confite/
ri si tamen homini possit.

Sed q̄ sacerdo
tib⁹ ꝯfiteri oporteat. non solum illa au
toritate iacobi. ꝯfitemini alterutꝝ pec
cata vestra ⁊c. ꝑ etiam alioꝝ plurib⁹ te
stimonijs comprobat. Ait enim aug̃.
iudicet seipsum homo voluntate dū po
test. ⁊ mores ꝯuertat in melius. ne cuꝫ
iam non poterit preter voluntatē a do
mino iudicet. ⁊ cum in se ꝓtulerit seue
rissime medicine. ꝑ tamē vtilissime sen
tentiam. veniat ad antistites per q̄s il/
li claues in ecclesia ministrantur tanq̄ꝫ
bonus iam incipiens esse filius. mater/
noꝝ membroꝝ ordine custodito a p̄po/
sitis sacramentorum accipiat satisfactō
nis sue modum in offerendo sacrificiuꝫ
contribulati cordis deuotus ⁊ supplex
Id tamen agat quod non solum sibi ꝓ
sit ad salutem. ꝑ etiam ad exemplū ce
teris. vt si peccatum eius non modo in
graui eius malo. sed etiaꝫ in tanto scā
dalo aliorum est atq̄ꝫ hoc expedire vti
litati ecclesie videtur antistiti in notici/
am multorum vel tocius plebis agē pe
nitentiaꝫ non recuset. ne letali plage ꝑ
pudorem addat tumorem. cum tanta ē
plaga peccati ⁊ impetus morbi. vt me
dicam̄ta corporis et sanguinis domini
differenda sint autoritate antistitis. de
bet quis se remouere ab altari ad agen
dam penitentiam ⁊ eadem reconciliari
Itez leo papa multiplex misericordia
dei. ita lapsib⁹ subuenit humanis vt nō
modo per baptismum sed etiaꝫ ꝑ peni/
tentiam spes vite reparetur. sic diuine
voluntatis presidijs ordinatis vt indul
gentiam dei nisi supplicationibus sacer
dotum nequeant obtinere. Christ⁹ em̄
hanc prepositis ecclesie tradidit pote/
statem vt confitentibus penitentie sa/
tisfactionem darent. et eosdem salubri
satisfactione purgatos ad communiōeꝫ
sacramentorum per ianuam reconcilia
tionis admitterent Item aug̃. Quem
penitet/ omnino peniteat. ⁊ dolorez la
crimis ostendat. representet vitam su/
am deo per sacerdotem Preueniat iu
dicium dei per confessionem. Prece/
pit enim dominus mundandis vt osten
derent ora sacerdotibus docens corpo
rali presentia confitenda peccata non
per scripta manifestanda. Dixit enim
ora mōstrate ⁊ omnes non vnus ꝓ om
nibus. non alium statuatis nuncium q̄
pro vobis offerat munus a moyse statu
tum. sed qui per vos peccastis per vos
erubescatis Erubescentia enim ipsa p/
tem habet remissionis. Ex misericor/
dia eniꝫ hoc precepit dominus vt nemo
peniteret in occulto. In hoc enim q̄ ꝑ
seipsum dicit sacerdoti et erubescentiā
vincit timore offensi fit venia criminis
fit enim veniale per confessionez quod
criminale erat in operatione/ ⁊ si nō sta
tim purgatur. fit tamen veniale quod
commiserat mortale. Multum em̄ sa
tisfactionis obtulit qui erubescētie do/
minans nihil eorum que commisit nun/
cio dei negauit. Deus enim qui miseri
cors ⁊ iustus est sicut seruat misericor/
diam in iusticia. ita ⁊ iusticiam in mise
ricordia. Opus enim misericordie est
peccanti peccata dimittere. sed opor/
tet vt iustus misereatur iuste. Conside
rat enim si dignus est. non dico iusticia
sed ⁊ misericordia. Iusticia enim sola
damnat. sed dignus est misericordia q̄
spirituali labore querit gratiam. La/
borat enim mens patiendo erubescen/
tiam. Et quoniam verecundia magna
est pena/ q̄ erubescit ꝓ christo/ fit dig/
nus misericordia.

Quanto plurib⁹ quis confite
tur tanto facilius ei ignoscit.

Aug̃. in omelia de pnīa

Leo pa. theodoro forolinensi ep̄o.

Aug̃. in li. d penitentia

Qd criminale sit veniale

Inde patz quia

quanto plurib' ꝓfitebitur in ipe venie turpitudinem criminis. tanto facili' cõsequit gratiaz remissionis. Ipsi em̃ sacerdotes plus iam possunt ꝓficẽ. plus ꝓfitentib' ꝑcere. Item leo papa Leo papa Quãuis plenitudo fidei videat esse laudabilis que ꝓpt̃ dei timorem apud homines erubescẽ non veret. tamen qz non omnium sunt huiuscemodi peccata vt ea q̃ penitentiam poscunt non timeant publicare. Remoueat improbabil' cõsuetudo. ne multi a penitentie remedijs arceant. duz aut erubescunt aut timẽt inimicis sua facta reserare. quib' possunt legum ꝑcelli ꝓstitutione. sufficit em̃ confessio q̃ primum deo offert. Tunc etiam sacerdoti qui ꝑ delictis penitentium ꝑcatoz accedit. tunc em̃ plures ad penitentiam poterũt ꝓuocari. si populi auribꝰ non publicet ꝓscientia ꝓfitẽtis Ex his alijsqz plurib' indubitanter ostendit. oportere deo primuz. z deinde sacerdoti offerre ꝓfessionem. nec aliter posse ꝓueniri ad ingressum paradisi si adsit facultas.

De tercio articulo scz an sufficiat confiteri layco

Tunc priusquaz

ꝑmissis autoritatib' q̃ his ꝓtradicẽ videnẽ respondeamus. terciaz questionẽ intueamur. Qd̃ enim secunda q̃o continebat scz an sine ꝓfessiõe z iudicio sacerdotis soli deo ꝓfiteri sufficienẽ expeditum est z certificatum ꝑmissis testimonijs quod non sufficit confiteri deo sine sacerdote. nec vere humilis z penitens est si nõ desiderat z requirit sacerdotis iudicium. ꝑ nunqt̃ equiualet alicui confiteri socio vel ꝓximo suo. saltẽ cum deest sacerdos. Solutio. Bene ad hoc potest dici. q̃ sacerdotis examen requirẽdum est studiose. quia sacerdotib' concessit deus potestatem ligandi atqz solueudi. Et ideo quibus ipsi dimittunt.

et deus dimittit. si tamen defuerit sacẽdos. ꝓximo vel socio est facienda confessio.

Qualem debes querere sacerdotez.

Bz curet quisqz

sacerdotez querere q̃ sciat ligare z soluere. Talem em̃ esse oportet q̃ aliorũ crimina diiudicat. Vñ aug̃. Qui vult ꝓfiteri peccata vt inueniat gratiam q̃rat sacerdotez qui sciat ligare z soluere. ne cum negligens circa se extiterit negligat ab eo qui eum misericorditer monet z petit. ne ambo in foueam cadant quam stultus euitare noluit Aug̃. in li. 8 penitentia Tantaqz vis ꝓfessionis est. vt si deest sacerdos ꝓfiteat ꝓximo. Sepe em̃ ꝓtingit q̃ penitens non potest verecundari coram sacerdote. quoniã desideranti nec temp' nec locus offert. z si ille cui confitebit potestatem non habeat soluẽdi fit tamen dignus venia sacerdotis desiderio qui crimen confitet socio. Qñ dati enim sunt leprosi dum ibant ostendere ora vel se sacerdotibus anteq̃z ad eos ꝓuenirent. Vñ patet dñm ad coz inspicere duz ex necessitate ꝓhibentur ad sacerdotes peruenire Sepe quidez querunt eos sani et leti. sed dum querunt anteq̃z perueniant moriunt. Sed misericordia dei vbiqz est. quia et iustis parcere nouit. et si non tam cito sicut soluerentur a sacerdote. Qui ergo omnino confitetur sacerdoti meliori q̃z potest confiteatur. z si peccatum occultum est sufficiat referre in noticiam sacerdotis. Nam in resurrectione puelle pauci interfuerunt qui viderent. Nondum em̃ erat sepulta nondũ extra portam delata. nondum extra domũ in noticiaz portata. Intus resuscitauit quã intus inuenit. Relictis solis petro z iacobo z iohanne et patre z matre puelle. in quibus figuraliter continentur sacerdotes ecclesie. Quos autez extra inuenit. aduertenduz est quõ suscitauit.

Flebat eniz turba post filium, vidue fle
uit martha ⁊ maria supplicantes ꝓ fra/
tre. flebat ⁊ turba mariam secuta. In
quo docemur publice peccantib⁹ nõ ꝓ
prium ꝫ ecclesie sufficere meritum La
boret ergo penitens in ecclesia esse ⁊ ad
ecclesie vnitatem tendere. Nisi em̃ vni
tas ecclesie succurrat nisi qđ deest pec/
catori sua oratione compleat. de mani
bus inimici non eripiet̃ anima mortui
Credendum est enim ꝙ omnes oratio/
nes ⁊ elemosine eccl̃ie. et opera iusticie
et misericordie succurrant recognoscen
ti mortem suam ad ꝯuersionez Ideoqꝫ
nemo digne penitere potest quez nõ su/
stineat vnitas ecclesie. Ideoqꝫ non pe/
tant sacerdotes ꝑ aliquam culpam ab
vnitate ecclesie diuisos. Ex his satis a
perit̃ ⁊ absoluit̃ p̃misse questionis arti
culus. Querend⁹ est em̃ sacerdos sapi/
ens ⁊ discretus. qui cum potestate si/
mul habeat iudicium. q̃ si forte defue/
rit. ꝯfiteri debet socio. Beda v̓o inter
ꝯfessionez venialium ⁊ mortaliũ distin/
guit sup illum locum. ꝯfitemini alteru/
trꝝ peccata vestra. Ait em̃ coequalib⁹
quotidiana ⁊ leuia. grauiora v̓o sacer
doti pãdam⁹. ⁊ quanto iusserit tpe pur
gare curem⁹. qꝛ sine ꝯfessione emunda/
tionis peccata nequeunt dimitti. Sed
et grauiora coequalib⁹ pandenda sunt
cum deest sacerdos ⁊ vrget periculum.
Venialia v̓o etiã sacerdotis oblata co/
pia licet ꝯfiteri coequali ⁊ sufficit vt q̃/
busdam placz/ si tñ ex ꝯtemptu nõ pre/
termittat̃ sacerdos. Tutius est tamen
⁊ perfecti⁹ vtriusqꝫ generis peccata sa/
cerdotib⁹ pandere ⁊ cõsilium medicine
ab eis querere quibus ꝯcessa est pote/
stas soluendi ⁊ ligandi.

Beda.

Hic aperit qualiter supradic/
te autoritates intelligẽde sint

Cum ergo ex his
alijsqꝫ plurib⁹ testimonijs perspicuum
fiat ⁊ indubitabilit̃ ꝯstet. peccatuz pri
mum deo. deinde sacerdoti esse ꝯfiten/
dum ⁊ si ipse defuerit etiam socio illud
iohannis crisostomi superius positum
non ita est intelligendum vt liceat ali/
cui si tempus habeat sacerdoti non con
fiteri. sed quia sufficit vbi crimẽ occul/
tum est soli deo per sacerdotem dicere
et semel. Nec oportet publicari coraz
multis quod occultum est. Quod nota
uit dicens. non tibi dico vt te prodas
in publicum. sicut enim publica noxa
publico eget remedio/ ita occulta secre
ta ꝯfessione ⁊ occulta satisfactione pur
gatur. nec necesse est vt quod sacerdoti
semel confessi sumus/ iterum confitea/
mur. sed lingua cordis non carnis apđ
verum iudicem id iugiter confiteri de/
bemus Unde idem iohannes ait Nũc
autem si recorderis peccatorum tuorũ
et frequenter ea in conspectu dei ꝓnun/
cies et pro eis depreceris/ cicius illa
delebis. Si vero obliuiscaris/ tunc eo/
rum recordaberis nolens quando pub
licabũtur ⁊ in conspectu omnium ami/
corum et inimicorum sanctorumqꝫ an/
gelorum proferentur. Ita etiam illud
Ambrosij. lacrime lauant delictum qđ
voce pudor est confiteri ad publicaz pe
nitentiam referendum est. Ibi em̃ vir/
tutem lacrimarum ⁊ confessionis osten
dens significare voluit ꝙ lacrime occul
te ⁊ cõfessio secreta sicut que fit soli sa/
cerdoti/ lauant delictum qđ pudet ali/
quem publice confiteri Q̃ vero dicit se
lacrimas petri legisse non satisfactionẽ
et confessionem/ per hoc non excludit
illa. Multa enim facta sunt que scrip
ta non sunt. et forte nondum facta erat
institutio ꝯfessionis q̃ modo est Simili
ter ⁊ illđ ꝓsperi. si sui iudices fiant mu
tabunt eterna supplicia. Et illud. faci/
lius deuz placabunt sibi qui aut ꝓprijs
ꝯfessionibus crimen produnt/ aut ne/
scientibus alijs in se sententiam excom
municationis ferunt/ ad publicam con
fessionem ⁊ satisfactionez referri opor/
tet. Non em̃ solis sacerdotib⁹ ius ligã
di atqꝫ soluendi datum est/ si cuiqꝫ suo
arbitrio se pena vel excommunicatiõis

Joh. Criso. hanc expositõnem ꝯfirmat v̓ba iohannis

sententiā ligare ⁊ absq; sacerdotali iudicio seipsum deo et altari reconciliari licz qd̄ ecclesiastice institutioni ⁊ psuetudini penit' repugnat. Potius ergo si publice peccasti/publice pfitere te reum ⁊ emenda. Si vo occulte deliquisti etiam sic non taceas nec tñ dico vt publices/taciturnitas em̄ peccati ex superbia nascit cordis. Ideo em̄ peccatum suum quis celat ne reputet foris q̄lem se iam diuino pspectui exhibuit. qd̄ ex fonte supbie nascit. Species enim superbie est se velle iustum videri q̄ peccator est. atq; ypocrita puincit/qui ad instar primorꝫ parentum ⁊ tergiuersatione vborꝫ peccata sua leuigare pten dit. ⁊ sicut chaym peccatum suum reticendo supprimē querit Ubi ergo superbia regnat ⁊ ypocrisis/humilitas locū non hz. sine humilitate vero alicui veniam sperare non licet. vbi est ergo taciturnitas pfessionis/non ē speranda venia criminis. Iam certissime liquet q̄z sit detestabile peccati silentium ⁊ econuerso q̄m sit necessaria pfessio. Est enim pfessio testimonium pscientie deum timentis. Qui em̄ timet iudiciū dei peccatum non erubescit pfiteri. Perfect' timor soluit omnem pudorem. Confessio peccati pudorem hz. ⁊ ipsa erubescē tia ē grauis pena. Ideoq; iubemur cōfiteri peccata vt erubescentiam patiamur p pena. Nam hocipsum ps est diuinum iudicū. Si g̃ querit ad q̄d pfessio sit necessaria cum in ptritione iā deletum sit peccatum/dicimus q̄ quedam punitio peccati est sicut satisfactio opis Per pfessionem etiam intelligit sacerdos qualit debeat iudicare de crimine per eam quoq; peccator fit humilior et cautior.

Eficius super leuiticum

Joh. Criso.

Ad quid valeat cōfessio.

De remissione sacerdotis.

QI XVIII

Hic queri solet si peccatum omnino dimissum est a deo p cordis ptritionem exq̄ penitens votum habuit pfitendi/quid postea dimittat ei sacerdote. video em̄ quo vinculo eum ligat scz temporalis pene. sed non a quo eum absoluat. Et ideo quero si ante penitudinem quipe cordis anima rei maculam habet. ⁊ fetorem peccati. atq; eterne vltionis vinculo ligata existit. Si vero aī pfessionem p cordis ptritionem deus p scipm sine ministerio sacerdotis ⁊ debitū omnino relaxat. ⁊ animā interius purgat a ptagiōe ⁊ fetore peccati. q̄d ergo mūdat quid dimittit sacerdos/vbi sūt claues ille quas dominus tradidit petro ⁊ successoribus eius dicens. tibi dabo claues regni celorum. ⁊ quecunq; ligaueris super terram erunt ligata ⁊ in celo. ⁊ quecunq; solueris super terrā erit soluta ⁊c. vt aūt premissa questio plenius explicari valeat. quasi altius ducto rete de his clauib' ⁊ vsu eaꝫ disseram'

De clauibus.

Claues iste sunt non corporales sed spirituales. scilicet discernēdi scia. ⁊ potētia iudicandi. i. ligandi ⁊ soluendi. q̄ dignos recipe. indignos debz excludē a regno ecclīastic' iudex. Qui sic hz ius ligandi/ita ⁊ soluēdi. Ut ambro. dñs par ius et soluendi esse voluit ⁊ ligandi/q̄ vtrūq; pari conditione pmisit. g̃ q̄ soluendi ius non hz nec ligandi hz. ⁊ infra. Certum ē q̄ ecclesie vtrūq; licz. heresis vtrūq; nō hz. Ius enim b̄ sol' pmissuz est sacerdotib' Recte g̃ ecclia b̄ sibi vendicat q̄ veros sacerdotes hz. heresis vendicare nō potest q̄ veros sacerdotes non habet.

Ambro. in libro d̄ padiso.

De vsu clauium

Vsus vero harū clauiū multiplex ē discernē. s. ligādos ⁊ soluēdos ac deinde ligare vl' soluere Qui em̄ indignos ligat vl' soluit ppria ptāte se puat. i. dignū puatōe se facit.

Si sacerdos potest dimittere vel retinere peccata.

Sz queritur vtrũ a peccato soluere valeat sacerdos. id ē a culpa vt culpe maculã abstergat. vel debitum eterne mortis soluere valeat quidã arbitrati sunt. cum peccator dupliciter ligatus teneat vt predictum est scz mentis ꝯtagione a cecitate. ⁊ debito future pene alterꝫ curari per deum. alterꝫ solui per sacerdotem. Patit em̄ per peccatum quasdam tenebras interiores/ ⁊ maculas/ a quibus nisi liberetur ꝓiciet in tenebras exteriores. Cũ autem liberat ab his suscitat a morte peccati. Unde apostolus. surge q̄ dormis ⁊ illuminabit tibi christus. Solus em̄ christus non sacerdos animam resuscitat. ac pulsis tenebris interiorib⁹ et maculis eam illuminat ⁊ mundat q̄ anime faciem lauat. Debitum v̄o eterne pene soluere ꝯcessit sacerdotib⁹. qd̄ in resurrectione lazari signatum asserunt quem christus prius per se interius viuificauit. deinde foras exire iussit eũq; adhuc ligatum soluere apostolis precepit. quia vt aiunt ipse interius animaz a caligine maculaq; peccati emundat. sacerdotib⁹ vero dedit vinculuz eterne mortis soluere. Alij v̄o dicunt solum deum non sacerdotem debitum eterne mortis dimittere sicut ⁊ animam interius per se viuificat. nec tamen diffidẽter sacerdotibus traditam potestatem peccata dimittendi ⁊ retinendi. quib⁹ dictum est. quoruz remiseritis peccata ⁊c̄. Sicut enim christus tenuit sibi potestatez baptismi/ ita ⁊ penitentie. Et ideo sicut interius gratia sua animam illuminat/ ita ⁊ simul debitũ eterne mortis relaxat. Ipse em̄ per seipsum peccata penitentium tegit. ⁊ tunc tegit/ qñ ad penam non reseruat. Tunc ergo tegit quando debitum pene soluit. Q̄ autem ipse tegat aperte dicit Aug⁹. exponens illum locum psalmi. Quorum tecta sunt peccata id est cooperta ⁊ abolita Si enim texit de⁹ peccata noluit aduertere. si noluit aduertere/ noluit animaduertere id est punire. sed ignoscere. Ita ergo dicit a deo tecta/ vt deus non videat id est eternaliter puniat Videre enim dei peccata est ad penaz imputare. auertere autem faciez a peccatis/ hoc est ea ad penam non reseruare. Item ieronimus quib⁹ deus dimittit peccata/ tegit ne in iudicio reuelentur. Item cassiodorus qui grauia habent peccata/ alijs deus imputat. alijs per misericordiaz non imputat Ex his aperte ostendit q̄ deus ipse penitentẽ soluit a debito pene. ⁊ tunc soluit quãdo intus illuminat. inspirando veram cordis contritionez. cui sentencie ratio suffragatur ⁊ autoritates attestantur. Nemo enim vere compungitur de peccato hñs cor ꝯtritum ⁊ humiliatuz nisi in caritate. Qui autẽ caritatez hz dignus est vita. nemo aũt simul dignus est vita ⁊ morte. Non est ḡ tunc ligat⁹ debito eterne mortis. filius em̄ ire esse desijt ex q̄ diligẽ ⁊ penitere incipit. extũc ergo solutus est ab ira q̄ non manet super illum q̄ credit in christum. ꝑ super illum q̄ non credit. Non ḡ postmodum per sacerdotez cui ꝯfitet ab ira eterna liberat a qua iam liberatus est ꝑ dñm ex quo dixit/ ꝯfitebor. Solus ergo deus hominem interius mundat a peccati macula ⁊ a debito eterne pene soluit q̄ per ꝓphetaz ait. ego solus deleo iniquitates ⁊ peccata ꝓpli. Item ambro. verbum dei dimittit peccata sacerdos ⁊ iudex. sacerdos quidem officum suũ exhibet ꝑ nullius potestatis iura exercet. Idem ille solus peccata dimittit. qui solus ꝓ peccatis nostris mortuus ē Item aug̃. nemo tollit peccata nisi sol⁹ deus. q̄ est agnus tollens peccata mũdi/ tollit aũt ⁊ dimittendo q̄ facta sunt ⁊ adiuuando ne fiant/ ⁊ ꝑducendo ad vitã vbi omnino fieri non possunt His alijsq; plurib⁹ testimonijs docet dominum solum per se peccata dimittẽ/ ⁊ sicut dimittit quibusdam/ ita ⁊ aliorum quorundam peccata retinet.

Alioꝝ sentencia verior

Iero.

Cassiodorus

Ambro. autoritatib⁹ ꝓbat idem.

Aug̃. contra iulianum.

Q sacerdotes etiaz dimittunt peccata et tenent peccata suo modo.

Hec ideo tamen negamus sacerdotibus concessam potestatem dimittendi ⁊ retinendi peccata cum hoc veritas in euangelio aperte doceat. Hinc aug. ait Ecclesie caritas que per spiritum sanctuz diffunditur in cordibus eorum qui participes sui sūt peccata dimittit. eoruz qui nō sunt tenet Idem sacerdotes possunt confitentibus parcere quibus enim remittunt. remittit deus Lazaruz enim de monumento suscitatum obtulit discipul' soluendum. per h̄ ostendens potestatē soluendi concessam sacerdotib' Dixit em̄ quodcunqz sol. super ter. e. so. ⁊ in celo ⁊c̄. hoc est. ego deus. ⁊ omnes celestis milicie ordines. et omnes sancti in gloria mea laudant vobiscum ⁊ confirmant quos ligatis ⁊ soluitis non dixit quos putatis ligare ⁊ soluere. sed inq̄s exercetis opus iusticie ⁊ misericordie. aliter autem vel alia opera vr̄a in peccatores non ꝯgnosco. Idem cum veraciter ad deum ꝯuerso peccata dimittūtur ab eis dimittunt' quibus ipse veraci conuersione ꝯiungit'. spiritussanctus ea dimittit qui datus est omnibus sanctis sibi caritate coherentib'. siue se nouerint corporaliter siue non Similiter cum alicuius tenent' peccata. ab eis tenent' a quib' ille cordis prauitate disiungit' siue notis corporaliter siue ignotis. omnes mali spiritualit' a bonis se iuncti sunt. Ecce hic dicit peccata dimitti ⁊ teneri a sanctis viris. et tamen spiritumsanctum ea dimittere dicit Et qd̄ maiori ꝯsideratione dignum ē Idē etiam dicit q̄ deus per se vel p̄ sanctos suos tm̄ dimittit peccata. Ait enim sic Sacramentum gratie dat deus/etiaz per malos ipsam vero gratiam non nisi per seipsuz. vel per sanctos suos. Et iō remissionem peccatoꝝ vel per seipsum facit. vl' per ipsius columbe membra q̄bus ait. Si cui dimiseritis dimittent'. Ecce q̄z varia a doctorib' tradunt' sup his. ⁊ in hac tanta varietate q̄d tenendum hic sane dicere ac sentire possum' q̄ solus deus dimittit peccata. ⁊ retinz ⁊ tamen ecclesie ꝯtulit potestatem ligādi et soluendi. s̄ alit' ipse soluit et ligat alit' eccl'ia. Ipse tn̄ p̄ se tm̄ ita dimittit pcc̄m. q̄z ⁊ animam mundat ab interiori macl'a. ⁊ a debito et̄ne mortis soluit

Aug. sup io.

Quō sacerdotes ligant et soluunt a peccatis.

Non autem hec sacerdotib' ꝯcessit quib' tamen tribuit potestatem soluendi ⁊ ligandi. i. ostendendi homines ligatos vel solutos Un̄ dominus prius leprosuz sanitati per se restitnit. deinde ad sacerdotes misit. q̄rum iudicio ostenderetur mundat'. ita etiam lazarum iam viuificatum/obtulit discipulis soluendum q̄z ⁊ si aliquis apud deum sit solutus/non tamen in facie ecclesie solutus habetur nisi per iudicium sacerdotis. In soluendis g̊ culpis vel retinendis/ita operat' sac̄dos euangelicus ⁊ iudicat. Sicut olim legalis in illis q̄ contaminati erant lepra q̄ peccatum figurat. Unde Iero. super matheū. vbi dominus ait petro tibi dabo claues regni celorum. ⁊ quodcunqz ligaueris super terram erit ligatuz ⁊ in celis. ⁊ quodcunqz solueris sup terram erit solutum ⁊ in celis. Hunc inquit locum quidam nō intelligentes aliq̄d sumunt de supercilio phariseoruz. vt dānare innoxios/vel soluere se putāt noxios. cum apud deum non sententia sacerdotum/s̄ reorum vita querat'. In leuitico se ostendere sacerdotib' iubentur leprosi. quos illi non faciunt leprosos vel mundos. sed discernunt q̄ mundi vel mundi sint. Ita ⁊ hic apte ostenditur q̄ non sequitur deus ecclesie iudicium. que per subreptionem et ignorantiam interdum iudicat. Deus autē semper iudicat secunduz veritatez ⁊ in

Hieronimus

remittendis vel in retinendis culpis id iuris ⁊ officij habent ecclesiastici sacerdotes. qd olim habebāt sub lege legales in curandis leprosis. Hij ergo peccata dimittunt vel retinent/ dū dimissa a deo vel retenta iudicant ⁊ ostendāt Ponunt em̄ sacerdotes nomen dei super filios israhel/ sed ipse benedicit vt dicitur in numeris. hunc modum ligandi ⁊ soluendi Iero. supra notauit

Alius modus ligandi et soluendi.

Ligāt quoqz sacerdotes dum satisfactionez penitentie confitentibus imponunt Soluunt cum de ea aliquid dimittunt. vel per eā purgatos ad sacramentoꝝ communionem admittunt quem modum superius leo papa notauit. Secundum hunc moduz dicuntur etiaz sacerdotes dimittē peccata vel retinere. Unde superi⁹ aug⁹. dixit. quibus remittunt remittit deus ⁊c̄ Opus enim iusticie exercent in peccatores cum eos iusta pena ligant/ op⁹ misericordie/ dum de ea aliquid relaxant vel sacramentorum communioni conciliant alia opera in peccatores exercere nequeunt Et notanduz quia q̄s satisfactione penitentie ligant/ eo ipso a peccatis solutos ostendunt. qꝛ nō imponit alicui satisfactio penitential'/ nisi quem sacerdos vere penitentez arbitratur. alij non imponit. ⁊ eo ipso peccatum retineri a deo iudicat. Qꝛ autez hoc ad claues ꝑtineat Aug. ostēdit dicens. Frustrat claues ecclesie qui sine arbitrio sacerdotis penitentiaz agit. si sine oris ꝯfessione criminis indulgētia impetrat. Est et alius modus ligandi et soluendi qui ꝑ excommunicationem geritur dum aliquis ꝑm canonicam disciplinam tercio vocatus ad emendacionem manifesti delicti ⁊ satisfacē vilipendens sentencia ecclesie a loco or̄ois et sacramentorum communione ⁊ fidelium consortio preciditur vt erubescat et pudore sceleris conuersus peniteat vt sic spiritus eius saluus sit. ꝙ si penitentiam ꝓfitens resipuerit/ negate cōmunioni admittit. ⁊ ecclesie reconciliatur. Hec est autem ecclesie anathematizatio. hanc penam illis qui digne percellunt infligit qꝛ gratia dei et ꝓtectio illis amplius subtrahit. ac sibiipsis relinquitur vt sit eis liberum ruere in interitum peccati In quos etiam maior dyabolo semendi datur potestas. Orationes quoqz ecclesie ⁊ benedictionum ac meritorum suffragia eis nequaq̄z suffragari putant.

Aug. i libro de penitentia

Quomodo ꝑm hos modos intelligendum sit illud. Quodcunqz sol.

Secunduz hos ligandi et soluendi modos quō veꝝ est quod dicitur quodcūqz solueris super terraz. e. so. ⁊ in ce. ⁊ quodcunqz liga. super ter. e. liga. ⁊ in ce. ⁊c̄. Aliquando enim ostendunt solutos vel ligatos qui non sunt apud deum. ⁊ pena satisfactionis et excommunicationis interduz indignos ligant vel soluunt/ ⁊ indignos sacramentis admittunt/ ⁊ dignos admitti arcent/ sed intelligendum est hoc in illis quorum merita solui vel ligari postulant. Tunc enim sententia sacerdotis iudicio dei ⁊ tociusꝫ celestis curie approbatur ⁊ confirmatur/ cū ita ex discretione ꝓdit vt reorum merita nō cōtradicant/ quoscunqz ergo soluunt vel ligant adhibentes fidem discretionis reoruz meritis soluunt vel ligantur in celis id est apud deum/ quia diuino iudicio sacerdotis sententia sic progressa approbatur ⁊ confirmatur. Quos ergo ꝑm merita sententia ecclesie ꝑcellit ledit ⁊ illi foris sunt apud deum. Qui autem non meruit sententia ecclesie nō ledit nisi contemnat Unde origeñ Exijt quis a veritate. a fide. a caritate. per hoc exijt de castris ecclesie/ etiaz si episcopi voce non abiciatur/ sicut econtra

Origenes super leuiticum

aliquis non recto iudicio foras mittit. sed si non egit vt mereret exire nihil le ditur. Interdum enim qui foras mitti tur/intus est. ⁊ qui foras est intus vi/ detur retineri. Ecce qualis et quantus est vsus apostolicarum clauiuz Jā ostē sum est ex parte qualiter sacerdotes di mittunt peccata vel tenent/⁊ tamen re tinuit sibi deus quandam singularē po testatem dimittendi vel retinendi. qꝛ ipse solus per se debitum eterne mor/ tis soluit ⁊ animam interius purgat.

Que sint interiores tenebre ⁊ interior macula.

Hic querit que sit illa macula ⁊ que sint ille tenebre i teriores a quib' deus interius anima purgat cum veram penitentiaz immit tit De tenebris ⁊ interiori caligine sa/ tis facile est intelligere et respondere. Cum enim quis mortaliter delinquit ⁊ gratia virtutis priuatur si qua p̄ces/ sit ⁊ naturalium bonorum elisionem pa titur. vnde ⁊ intellectus obtunditur. et totus homo interior obtenebrat. ⁊ ita quasi caligine quadam mens obuoluit que caligo peccati pena est Hanc vero deus pellit cum penitentiam immittit per quā perdita bona restituit et vicia/ ta repat. Unde ꝓpheta. nebulam sicut cinerem spargit. ꝑ que est macula pec/ cati a qua animam lauat. Ecce em̄ q̄s voluit facere homicidiuz et ꝑpatrauit quo patrato desinit tam velle q̄ꝫ facere nondum tamen vere ⁊ humiliter peni/ tet/nec cōfiteri proponit. Que ergo re māsit ī aīa eius macula. mala volūtas quidem fuit macula illius anime. ꝑ illa transit Macula etiaz est si penitere cō temnit. sed hoc est peccatum aliud a p̄/ cedenti Que ergo macula remansit a q̄ in penitentia purgat. Polluta quidez est anima quousqꝫ peniteat sic̄ erat duz in ea praua erat voluntas. Sicut enim qui tangit morticinum vel aliud immū dum ita pollutus est post tactū quousqꝫ lauat/sicut fuit dum tangeret ita post actum peccati ita polluta remanet ani/ ma/sicut fuit in ipso actu peccati. quia ita est longe a deo per dissimilitudinez qui est vita ⁊ mundicia mentis/ sic̄ fuit dum peccatum ageret. Ipsa ergo dissi militudo que inest anime ex peccato. ⁊ est a deo elongatio. anime macula in/ telligit a q̄ purgat in penitentia. ꝑ aūt solus deus facit qui solus suscitat ani/ mam ⁊ illuminat. Quod sacerdotes ne queunt qui tamen medici sunt anima/ rum. Unde ꝓpheta. Nunquid medici suscitabunt ⁊ ꝯfitebunt tibi/ quod ex ponens aug̃. ait. Boni doctores recte medici dicuntur q̄ viuentes curare mi/ sterio possunt. ꝑ non mortuos suscitare Sola em̄ dei gratia reuiuiscunt.

Quando hee claues dentur et quibus.

DI XIX

Postquam oñsū ē q̄ sint claues apli ce. ⁊ quis eaꝝ vsus su/ per est inuestigare quan do iste claues dent ⁊ quibus dant hee claues per ministerium episcopi alicui in ꝓmotione sacerdotij. Cum enim re cipit ordinem sacerdotalē/simul ⁊ has claues recipit Sed non videt q̄ om̄es vel soli sacerdotes has claues habeāt quia pleriqꝫ ante sacram ordinationez scientiam discernendi habent. plures post consecrationem ea carent/ sane di ci potest q̄ alteram clauium istaꝝ. id ē scientiam discernendi non habent om/ nes sacerdotes. Unde dolenduz ē atqꝫ lugendum. Multi enim licet indiscre ti atqꝫ scientie qua eminere deberēt sa/ cerdotes exortes sacerdotij gradum re cipere presumunt. vita ⁊ scientia eo in/ digni/qui nec ante sacerdotium nec p' scientiam habent discernendi qui ligan di sint vel soluendi. Ideoqꝫ illaz clauē in consecratione non recipiunt. qꝛ sem per scientia carent. Qui v̄o ante sacer/ dotium scientia discernendi p̄diti sunt

q̄ non omnis sacerdos alte ram clauez hz scz scientiam discernendi.

licet habeant discretionem non tamen in eis est clauis. quia nō valent ea claudere vel aperire. Ideoq; cum ꝓmouetur in sacerdotem clauem discretionis recte dicit accipere. quia ⁊ ante habita discretio augetur ⁊ fit in eo clauis vt ea iam valeat vti ad claudendum vel ad aperiendum.

Si alteram clauem omnes habeant scilicet potentiam ligandi et soluendi.

Cunq; iam con

stet non oēs sacerdotes illas duas claues habere. quia scientia discernendi pleriq; carent/de altera. i. potentia ligandi ⁊ soluendi. queritur vtrum omnes sacerdotes eam habeant. Quidam enim hanc potestatem putant illis solis esse concessam qui doctrinam simul ac vitam apostolorꝫ seruant. Illas em̄ claues ꝓmisit dominus petro ⁊ imitatoribus eius tantum vt aiunt qui etiaz autoritatib' vtunt in munimentuz sue opinionis. Hoc enim dicunt augustinū sensisse vbi ait superius Remissionem peccatorum vel per seipsum facit deus vel per columbe mēbra. dicit etiaz idē peccata dimitti vl' teneri a sanctis Idē super exodum vbi de lamina aurea legit. erat autem lamina aurea semper i fronte sacerdotis. hoc inquit significat fidutiam bone vite. quam qui vere perfecteq; non significatione sed vitate sacerdos habet solus potest auferre peccata. Item gregorius. illi soli habent in hac carne positi potestatem ligandi. ⁊ soluendi. Sicut sancti apostoli/q̄ illoruz exempla simul cum doctrina tenēt Item ex dictis orign̄. hec potestas soli petro concessa est ⁊ imitatoribus petri Nam quicunq; vestigia petri imitant habent recte ligandi ⁊ soluendi potestatem. His alijsq; testimonijs innituntur qui asserunt potestatem ligandi ac soluendi illis solis concessaz sacerdotibus qui vita et doctrina pollent sicut apostoli.

Aug' in li. de baptismo

Aug'

Greg. in tractatu euangeliorum.

Aliorum sententia verior.

Alijsq; autez vi

detur quod et mihi placere fateor. cunctis sacerdotibus hanc clauem dari scz ligandi et soluendi. sed nō eam recte ac digne habent nisi qui vitam et apostolicam doctrinam seruant. Nec premisse auctoritates malos sacerdotes hanc potestatem negant habere. sed illos solos digne ac recte ac potestate vti significant qui prediti sunt vita et doctrina apostolica. quia soli ipsorum apostolorum imitatores digne recteq; possunt ligare et soluere. ⁊ per dominum tantū vel per sanctos in quibus habitat spiritussanct' digne ⁊ recte fit remissio vel retentio peccatoruz. fit tamen ⁊ per illos qui sancti non sunt. ꝗ non digne vl' recte. Dat enim deus benedictionē digne poscenti etiam per indignuz ministꝫ Q: vero hanc potestatem habeant omnes sacerdotes Hero. testat super illū locum euangelij. vbi dominus dixit petro tibi dabo claues regni celoruz. Habent inquit iudiciariam potestatem eādem alij apostoli/habet ⁊ omnis ecclesia in episcopis ⁊ presbiteris. Sed ideo petrus eam speciaiter accepit/ vt omnes intelligant q̄ quicunq; ab vnitate fidei ⁊ societate ecclesie se seperauerit nec a peccatis solui. nec celuz potest ingredi. Item q̄ sacerdos etiam si malus sit gratiam tñ transfundit pro sue dignitatis officio Aug. ostendit dicens dictum est a domino in numeris ad moysen ⁊ aaron sacerdotes. vos ponite nomen meum super filios israhel Ego dominus benedicam eos vt gratiam traditio/per ministerium ordinati transfū dat hominibus. nec voluntas sacerdotum obesse vel ꝓdesse possit. ꝗ meritū benedictionem poscentis. Quanta aūt sit dignitas sacerdotalis officij ⁊ ordis hinc aduertamus. Dictum est de neq;ssimo caypha inter cetera. Hoc autem

Aut omnes sacerdotes habeāt potestatez ligandi et soluendi confirmat.

Qd etiā ꝑ indignos transfundit gratia dignis.

Aug. in li. q̄stionum noui et ve.t.

a semetipso non dixit. ꝑ cum esset pontifex anni illius ꝓphetauit. ꝑ qđ ostenditur spiritum gratiaꝝ non personam sequi digni vel indigni / ꝑ ordinem traditionis. vt q̃uis aliq̃s boni meriti sic non tamen possit benedicere nisi fuerit ordinatus vt officij misteriuꝫ exhibeat dei autem est effectum tribuere benedictionis Hinc euident ostendit ordo nõ priuari potestate tribuendi gratiaꝫ ob ministri indignitatem. Huic tamen augustini sentencie videt obuiare qđ ait esicius. Sacerdotes inquit non ꝓpria virtute benedicunt. ꝑ quia figuraꝫ xp̃i gerunt / ꝛ ꝓpt eum qui in ipsis ẽ plenitudinem bñdictionis tribuunt. Nec solum is qui sacerdotium sortitus ẽ / sed quicunq̃ christum in seipso hꝫ ꝛ eius figuram gerit ꝑ ꝯuersionem bonam sicut ꝛ moyses ydoneus ẽ vt benedictionem prestet Ecce hic habes ꝙ non soluꝫ sacdos ꝑ omnis in q̃ christus habitat bñdictioneꝫ prestat. ꝑ ꝛ alia est benedictõ que solis sacerdotib⁹ ꝯgruit. alia q̃ ab omnib⁹ bonis communit exhibet. Deniq̃ illi sacerdotes in quibus xp̃s habitat benedictionis plenitudinem tribuẽ dicunt. non quia soli illi transfundant gratiaꝫ / ꝑ quia illi soli licite ꝛ digne id agunt / nec subditos mala vita sacerdotis ledit / si bona faciunt que ille dicit. Unde greg. multi dum plus vitam sacerdotum q̃ꝫ suam discutiunt / in erroris foueam dilabunt. minus ꝯsiderantes ꝙ nisi eos vita sacerdotis lederet si humiliter bonis sacerdotuꝫ ammonitionibus aurem accomodarent.

Esicius super leuiticum.

De hoc quod scriptũ est in malachia. Maledicaꝫ benedictõnibus vestris.

Premisse vo sententie qua đr etiam ꝑ mali sacerdotis ministerium transfundi gratiam benedictionis. videt obuiare qđ domin⁹ ꝑ malachiam ꝓphetaꝫ malis sacerdotib⁹ comminat. maledicam benedictionib⁹ vestris. Et alibi. ve his qui viuificant animas que non viuunt. ꝛ mortificant animas que non moriunt Si em̃ maledicit dominus bñdictionibus eorum. ꝛ si anime quas viuificant non viuunt. q̃modo ꝑ eos gratia benedictionis trãsfundit. Sed illud capituluꝫ. maledicã ꝛc̃. quidam referunt ad hereticos. qui ab ecclesia precisi sunt. ꝛ ad excommunicatos quoꝝ bñdictiones fiunt maledictiones. his qui eorũ sequunt errores. Illud vero alteruꝫ scꝫ viuificant ꝛc̃. super omnes illos sacerdotes exponũt q̃ absq̃ claue scientie ꝛ forma bone vite. p̃sumũt ligare vel soluere. Sed nullus officio sacerdotis vti debet nisi immunis sit ab illis que in alijs iudicat. alioquin seipsum condemnat. Qualem aũt oporteat esse qui aliorum index constituit. Aug. describit ita dicens. Sacerdos cui omnis offert peccator añ quez statuit omnis languor in nullo eorũ sit iudicandus. q̃ in alio iudicare est ꝓmptus. Iudicans enim alium qui est iudicandus condemnat seip̃m. Cognoscat ergo se ꝛ purget in se qđ alios videt sibi offerre. caueat vt a se ꝓiecerit q̃cq̃d in alio damnosum reperit. Animmaduertat ꝙ qui sine peccato est primus in illam lapidem mittat. Ideo enim liberauit peccatricem quia non erat qui iuste ꝓiceret lapidem. quomodo lapidaret qui se lapidandũ cognosceret Nullus enim erat sine peccato in quo intelligit omnes fuisse reos. Nam venialia semper remittebant ꝑ cerimonias Nota nam venialia hic dicit et criminalia ꝑm legem / vt venialia putabant que ꝑ cerimonialia dimittebant. sine morte vel mutilatione. criminalia que mortẽ vel mutilationem inferebant Si quod ergo in eis erat peccatum criminale erat. In hoc ergo patentissimum est crimen sacerdotum ꝛ detestabile qui non prius se non iudicant ꝛ alios alligant. Caueat spiritualis iudex sicut non cõmisit crimẽ nequicie / ita nõ careat munere scientie. Oportet vt sciat cognoscere quicq̃d debꝫ iudicare Iudiciaria

Qualeꝫ debꝫ esse videt ecclesiasticus.

Aug. in li. đ penitentia

enim potestas hoc postulat vt quod de
bet iudicare discernat. Diligens ergo
inuestigator sapienter interroget a pec
catore quod forsitan ignorat vel vere/
cundia velit occultare. Cognito vero cri
mine varietates eius non dubitet inue/
stigare ⁊ locum ⁊ tempus ⁊ cetera q̄ su
pra diximus quibus cognitis adsit be/
niuolus paratus erigere ⁊ secum onus
portare. ⁊ habeat dulcedinem in affe/
ctione. discretionem in varietate. doce
at perseuerantiam. caueat ne corruat
ne iuste ꝑdat iudiciariam potestatem.
⁊ si euim penitenti ei possit acquirere
gratiam/non tamen mox restituat ī po
testatem primam. Et si petrus p⁹ lap/
sum restitutus fuerit ⁊ sepe lapsis sacer
dotibus reddita sit dignitas potestas.
non tamen est necesse vt omnibus con/
cedat quasi ex autoritate Inuenit au
toritas que ꝯcedit ⁊ quasi imperat In
uenit autoritas alia que non concedit
sed vetat que scripture non repugnant
sed concordant. Cum eniz tot sunt qui
labunt. vt pristinam dignitatem ex au
toritate defendant/⁊ quasi vsuz peccā/
di faciant sibi. recidenda est spes ista.
Si vero locus est. vbi ista non concur/
rant/restitui possunt qui peccant. Ex
his satis ꝑpendit qualis debeat eē sa/
cerdos qui alios ligat ⁊ soluit discretus
scz ⁊ iustus. alioquin mortificat sepe a
nimas/que non moriunt. ⁊ viuificat q̄
non viuunt ⁊ ita incidit in maledictio/
nis iudiciuz. Illud autem malachie. s.
maledicam benedictionibus vr̄is/siue
super hereticos tantum ⁊ excommuni/
catos/siue sup omnes sacerdotes q̄ vi/
ta ⁊ scientia carentes benedicere p̄su/
munt/dictum accipiat. sic intelligi pōt
maledicam benedictionibus vestris. i.
his que in eis bn̄dictionib⁹ possidetis.
quia faciam ea credere vobis in male/
dictionem non in benedictionem. quia
et si benedicunt sanctis/non hoc faciūt
ex vero corde. ⁊ iō eorum benedictio eis
vertit in maledictionem. vel maledicā
benedictionibus vestris id est qd̄ a vob
benedicit a me erit maledictum/qz be/
nedicunt inique agentib⁹ adulanturq;
peccantibus dummō diuites sint.

De his qui in fine penitent.

Sciendū ē DI XX
etiam q̄ tempus penitē
tie est vsq; in extremuz
articulum vite. Tn̄ leo Leo papa
papa. nemo est desperand⁹ dum in hoc
corpore ꝯstitutus est. quia nonunq̄ qd̄
diffidentia etatis differt ꝯsilio maturio
re ꝑficit Aug. tn̄ de penitentiam dif/ Aug.
ferentib⁹ ita scribit. Si quis positus in
vltima necessitate. voluerit accipe pe/
nitentiam ⁊ accipit. ⁊ mox reconcilia/
bitur ⁊ hinc vadit fateor vobis non il/
li negamus qd̄ petit. ꝑ non presumim⁹
quia bene hinc exit. si securus hic exie
rit ego nescio. penitentiam dare possu
mus. securitatem vero non. Nunquid
dico damnabit. ꝑ nec dico liberabitur
vis ergo a dubio liberari. age peniten
tiam dum sanus es. si sic agis dico tibi
quia securus es. quia penitentiam egi/
sti eo tempore quo peccare potuisti. si
vis agere penitentiam quando iaz pec
care non potes peccata te dimiser̄t nō
tu illa. Item due res sunt. aut ignosci/
tur tibi/aut non ignoscit. quid horuz
tibi sit futuꝝ nescio. ergo tene certum.
dimicte incertuz. ꝑ quare h̄ dixit aug.
cum penitentia que in fine agit in psal
mo appellet sacrificium vespertinum.
qd̄ erat acceptabilius in lege. ⁊ in qua/
cunq; die inuocet de⁹ adsit. ⁊ quacunq;
hora ingemuerit et ꝯuersus fuerit pec/
cator vita viuet ⁊ non morit. Sed illa
dixit Aug. ꝓpter illos qui penitentiaz
vsq; in finē vite ꝓtrahunt. ⁊ tunc nō ex
dei amore videntur penitere ꝑ timore
mortis quasi ex necessitate. Unde idez
quasi aperiens quare supiora dixerit
ait nullus expectet qn̄ peccare non pōt Aug⁹ in libro de penitētia
Arbitrij enim libertatem querit de⁹ vt
delere possit commissa non necessitatē
caritatem. non tm̄ timorem. quia non
in solo timore viuit homo. Quam ergo

sero penitet oportet non solum timere iudicem / ꝯ diligere. quia sine caritate nemo saluus esse potest. Non ergo tm timeat penaz qui penitet ꝯ anxiet pro gloria / q̃ puersio si ptigerit alicui etiã in fine desperandum non est de eius remissione. ꝯ quoniaz vix vel raro est tã iusta puersio timendum est de penitente sero. maxime cum filij quos illicite dilexit sint presentes. vxor et mundus ad se vocet. multos solet serotina penitentia decipere. ꝯ quoniam deus semp potens est. semp etiam in morte iuuare valet quibus placet. Cum ergo op' sit non hominis ꝯ dei fructifera penitẽtia inspirare eam potest quandocunq; vult sua misericordia et remunerare ex misericordia / quos damnare potest ex iustitia. Dz quoniam multa sunt que impediunt z languentem retrahunt periculosum est z interitui vicinum ad mortẽ ptrahere penitentie remediũ. Dz magnum est cui deus tunc inspirat si quis ẽ veram penitentiam. Dz si etiam sic cõuersus vita viuat z non moriat. nõ pmittimus q; euadat omnem penam Nã prius purgand' est igne purgationis. qui in aliud seculum distulit fructuz cõuersionis Hic autem ignis z si eternus nõ sit miro modo grauis ẽ. excellit em omnem penam quaz vnq; passus sit aliquis in hac vita. nunquaz in carne tanta inuenta est penà. licz mirabilia martires passi sunt tormẽta z multi nequit quanta sepe sustinuerunt supplicia. Ex his satis ostenditur q; periculosum sit differre penitentiam. vsq; in finem vite si tã etiaz tunc vera habeat penitentia hominẽ liberat z vitam mortuo impetrat. non sic tã vt nullam sentiat penã nisi forte tanta sit vehementia gemitus z ptritionis q̃ sufficiat ad delicti punitionẽ. licz ergo sit difficile vt tũc sit vera pnia q̃ tam sera venit qñ cruciatus ligat membra. z dolor sensuz oppimit vt vix homo aliq̃d cogitare valeat / melior est tã sera q; nulla Pnia enim si in extremo vite hyatu aduenit sanat z liberat. Multum sera fuit latronis penitentia / ꝯ non fuit sera indulgentia. ꝯ licz latro veniaz meruisset in fine ꝺ omni crimine / non tã dedit baptizatis peccandi z pseuerandi autoritatem.

De his qui hic penitentiaz nõ complent.

Si vero querit de illis qui in hac vita penitentiam non complent. vtq; transituri sint p ignez vt ibi quasi compleant qꝺ hic minus fecerunt / idẽ dicimus z de istis esse sentiendum z de his qui in extremis penitent si em tanta fuerit cordis ptritio z delicti exprobratio. vt sufficiat ad puniendum peccatuz / liberi ab alijs penis trãseunt ad vitam / z si inexpleta fuerit penitentia. quia psede penituerunt z ingemuerunt corde. Qui vo nõ a deo cõterunt corde z ingemiscunt p peccato si añ expletionez penitẽtie discesserint. ignẽ purgatorium sentiunt z graui' punient q; si hic implessent penitentiam. Horrendum ẽ enim incidere in manus dei viuentis. Deus enim cum sit misericors z iustus ex miscõia penitenti ignoscit non reseruans peccatum ad penam eternam. Ex iusticia vo impunitũ non dimittit delictum. aut enim homo punit aut deus. homo autem punit penitendo. z est pnia interior z exterior. Si ergo interior penitudo fuerit tanta vt sit sufficiẽs vltio peccati deus qui ꝑ nouit ab illo qui taliter penitz vlterius penam non exigit Si vo interior penitudo non sufficit in vindictã peccati nec exterior penitentia implet / deus q̃ modos z mensuras peccatoꝝ z penaꝝ nouit addit penam sufficientẽ. Studeat ergo quisq; sic delicta corrigere vt post mortem non oporteat penam tollerare Quedam enim peccata mortalia in penitentia fiunt venialia. non tamẽ mox sanant. Sepe infirmus moreret si non medicaret. non tamen statim medicat' sanat. languet post victurus / qui prius erat moriturus. Qui autez impenitẽs

moriť omnino moriť. ⁊ eternaliter cruciatur. Si enim semper viueret semper peccaret.

De illo cui sacerdos indiscretus iniungit paruam penitentiam.

Si vero de illo queritur qui satisfactionem iniunctam impleuerit que ignorantia vel negligētia sacerdotis peccato ꝯdigna non fuerit. vtrum de vita migrans ab omni pena liber sit/idem respondeo qđ supra de illo qui penitentiam non compleuit. dixi. Qđ si tantum est lamentum interioris doloris vt sufficiat in vindictā peccati omnino liberat⁹ est. Si vero nō sufficit dolor interior simul cum pena iniuncta/addet deus penam. Quantez interdum sufficiat dolor interior ad vindictam peccati/certum documentū habemus in illo latrone qui sola mētis cōtritione ⁊ ꝯfessione statiz vt conuersus fuit/paradisum ingredi meruit. ꝑ quia dispensatores ecclesie ꝯtritionis quantitatem non perpendunt/quib⁹ non est datum intelligere occulta cordiuz/omnibus leges penitentie constituunt. tā magis q̄ꝫ minus de peccato dolentibus quorum studium ad hec p̄cipue tendere debet/vt cordis dolorem quantum fas est cognoscant ⁊ ꝑm ipsius modum satisfactionem iniungant. Unde aug. In actione penitentie vbi tale commissum est vt is qui ꝯmisit a xp̄i etiaz corpore separeť non taz ꝯsideranda ē mēsura tp̄is q̄ꝫ doloris. Cor enim contritum et humiliatum deus non despicit. verum quia plerumqꝫ dolor alteri⁹ cordis occultus est alteri/nec in alioꝝ noticiam nisi ꝑ verba vel alia quecunqꝫ signa ꝓcedit/cum sit coram illo cui diciť Gemitus meus a te non est abscondi/tus. Recte constituuntur ab his qui ecclesijs presunt tempora penitentie At satisfaciat etiam ecclesie in qua peccata ipsa remittunť. extra eaz quippe nō remittunť. Ipsa enim spiritum sanctū pignus accepit sine quo non remittunť vlla peccata. Item iero. Mensuram tp̄is in agenda penitentia iō non satis aperte prefigunt canones ꝓ vno quoqꝫ crimine/vt de singulis dicant qualiter vnumquodqꝫ emendandum sit/sed magis in arbitrio sacerdotis intelligentis relinquenduz statuerunt quia apud deum non tantum valet mensura temporis q̄ꝫ doloris. nec abstinentia tantū ciborum quantum mortificatio viciorum Ideoqꝫ tempora penitentie ꝓ fide ⁊ cōuersatione fidelium penitentiuz abbreuianda precipiunt. ⁊ ꝓ negligentia ꝓtelanda. ꝓ quibusdam tamē culpis modi penitentie sunt impositi.

Aug. i ench.

Iero.

Qꝫ morientibus non sit imponenda satisfactō ꝑ innotescēda

Solet etiaz queri vtruz satisfactionis lex morituris sit imponenda de quo theodorus cantuariensis episcopus in penitentionali suo sic ait ab infirmis i periculo mortis positis pura inquirenda est ꝯfessio peccatorum. non tamen est illis imponenda quantitas pn̄ie ꝑ innotescenda. et cum amicoꝝ orationibus ⁊ elemosinaꝝ largitionib⁹ pondus penitentie subleuanđ si forte migrauerint. si vero conualuerit penitentie modum a sacerdote impositum diligenť obseruent. Alijs vero ꝓ q̄litate peccati/penitentia decernēda ē presidentium arbitrio. Unde leo papa tempora penitudinis habita moderatioñ constituenda sunt tuo iudicio. prout conuersorum animos ꝑspexeris esse deuotos. pariť etiaz habere debes etatis senilis intuitum. ⁊ respicere periculorum quorumcunqꝫ vel egritudinum necessitates.

Leo papa

In necessitate non est negāda penitentia vel reconciliatio.

Sciendum etiã q̃ tempore necessitatis non est negãda penitentia vel reconciliatio penitentibus. Unde leo papa. his qui tempore necessitatis ⁊ periculi vrgentis instantia presidium penitentie ⁊ mox reconciliationis implorant / nec satisfactio intẽdicenda est / nec reconciliatio denegãda. quia misericordie dei nec mẽsuras possumus ponere. nec tempora diffinire. Qđ si ita aliqua egritudine aggrauati sunt vt qđ paulo añ poscebãt sub presenti significare nõ valeant / testimonia eis fidelium circumstantiuz ꝓdesse debent simulq̃ penitentie ⁊ reconciliationis consequant̃ beneficium. Item Julius papa Si presbiter penitentiaz abnegauerit morientibus reus erit animarum. quia dominus ait cum ꝯuers⁹ fuerit tunc saluus erit. Uera enim cõfessio vltimo tempore potest esse. quia non modo temporis sed etiam cordis deus inspector est sicut latro ꝓbat.

Julius papa

Q̃ presbiter nõ reconciliet inconsulto episcopo nisi in necessitate.

Non debz tamẽ presbiter reconciliare penitentem incõsulto episcopo nisi vltima necessitas cogat. Unde in cartaginẽsi concilio. presbiter inconsulto episcopo nõ reconciliet penitentez. nisi absente episcopo si vltima necessitas cogat Cuiuscunq̃ penitentis publicum crimen est q̃ vniuersam commouerit vrbez ante absidea scilicet introitum ecclesie manus ei imponatur. Item aurelius ep̃s dixit Si q̃s in ꝑiculo ꝯstitutus fuerit et se reconciliari diuinis altarib⁹ petierit si episcopus absens fuerit. debet presbiter consulere episcopum. et sic periclitantem eius p̃cepto reconciliare. In consulto vero episcopo non potest excommunicatos vel publice penitentes presbiter reconciliare. Unde in cartaginensi cõcilio secundo statutum ẽ. vt crisma vel reconciliatio penitentium ⁊ puellarum ꝯsecratio a presbiteris non fiat Item recõciliare quemq̃ in publica missa p̃sbitero non liceat. puellaꝝ tamen consecratio ꝯsulto episcopo ꝑ presbiteruz fieri valeat. Unde in cartaginensi concilio scđo presbiter in ꝯsulto ep̃o virgines non consecret. crisma vero nunq̃ conficiat. Sic̃ precepto ep̃i potest presbiter consecrare virgines / sic ⁊ reconciliare penitentes.

In ꝯcilio cartaginensi.

Aureli⁹ papa

An oblatio eius sit recipienda qui currens ad penitentiã preuenitur morte.

Si autem queritur de illo qui ad penitentiam festinans sacerdotem inuenire nõ potuit ⁊ ita decessit. vtꝝ oblatio eius sit recipienda dicimus qđ est Uñ in concilio apanẽsi. si aliquis fuerit mortuus qui non sit confessus / ⁊ testimonium hz bonum ⁊ non poterat venire ad sacerdotem. sed preoccupauit eum mors in domo vl' in via faciant ꝓ eo parentes eius oblationem ad altare / ⁊ dent redemptionem ꝓ captiuis.

De peccatis que post hanc vitam dimittuntur.

Solet etiã queri vtꝝ post hanc vitam aliqua peccata remittantur Q̃ aliqua p⁹ hanc vitam remittant̃ xp̃s ostendit in euangelio vbi ait qui peccauerit in spiritum sanctum non remittet̃ ei neq̃ in h̃ seculo neq̃ in futuro. Ex hoc dat̃ intelligi sicut sancti doctores tradunt q̃ quedam peccata in futuro dimittent̃. quedam em̃ culpe in h̃ seculo relaxant̃. q̃dam vero parue etiaz in futuro. que q̃dem post mortem grauant. ꝑ dimittuntur si digni sunt. si bonis actibus in hac

DI XXI

vita meruerunt vt dimittat eis. De illis etiam qui edificant lignum. fenum stipulā dicit aug. q ignem tribulationis transitorie inuenient cremabilia edificia que se cum portauerunt cremātem. Ait enim sic. post istius sane corporis mortem donec de igne purgatorio veniatur ad diem damnationis ⁊ remunerationis si hic temporis interuallo spiritus defunctorum qui edificauerunt lignum. fenum. stipulam. huiusmodi ignem dicant perpeti quem alij ñ sentiunt qui huiusmodi edificia nō portauerunt. vt inueniant ignem transitorie tribulationis venialia concremantē non redarguo. quia forsitan verum est sed quia dicitur saluus erit quasi p ignem contemnit ille ignis. Grauior tamē erit ignis ille q̄ quicquid potest hō pati in hac vita. Hic aperte insinuatur q illi qui edificant lignum. fenum. stipulam. quedam cremabilia edificia. i. venialia peccata secum portant que in igne emendatorio cremant. Unde cōstat quedam venialia peccata post hāc vitam deleri.

Aug. in li. d ciuitate dei.

Q alij cicius alij tardius purgantur in igne.

In illo autem igne purgatorio alij tardi⁹ alij citi⁹ purgant ſm q ista peuntia magis vel minus amauerunt. Unde aug. post hanc vitam incredibile nō est. nonnullos fideles p ignem quendam purgatorium quanto magis minusue bōa peuntia dilexerunt / tanto tardius ciciusq; saluari Unde nō frustra illa tria distinxit apostolus lignum. fenum. stipulam. que illi edificant. qui ⁊ si aliena non rapiunt rebus tamen infirmitatibus concessis aliqua dilectione inherent. qui ſm suos amandi modos vel diutius vt lignū / vl minus vt fenum / vel minimuz vt stipulam ignem sustinebunt. Qui vero sup edificant aurum. argentum. lapidez p̄ciosum. de vtroq; igne securi sunt non solū de illo eterno q̄ cruciaturus est impios ineternum sed etiam de illo emendatorio quo purgabunt quidam saluādi. Hic obici potest si p lignum. fenum stipulam. venialia intelligunt peccata et nullus adeo pfectus est qui venialit nō peccet. ergo q̄ edificant. aurum argentum lapidē preciosum edificant etiam sibi lignum. fenum. stipulam. ergo p ignem transibūt. Ad qd dicim⁹ quia non omnis q̄ venialit peccat lignū. fenum. stipulam edificat sicut econuerso nō omnis qui contemplat deum. diligit pximum. ⁊ opera bona facit / edificat aurum argentum lapidem preciosum. ⁊ tamen in auro intelligit contēplatio dei. in argento dilectio pximi. in lapide precioso bona opa. ſ illi q̄ edificant lignum fenum stipulam. dominū contemplant ⁊ proximum diligunt / et opera bona faciunt. nec tamen edificāt aurum argentum lapidem preciosum. Hec enim edificat qui sic illa tria facit vt cogitet que sunt dei. ⁊ quomodo placeat deo. non mundo. Lignum vero et fenum. ⁊ stipu. accipi possunt secularium rerum q̄uis licite ꝯcessaꝝ tales cupiditates vt amitti sine animi dolore ñ possint. Hec ergo edificat is qui cogitat que mundi sunt. quomodo placeat mundo. qui circa diuitias suas quodā modo carnali affectu tenet. ⁊ tamen ex eis multas elemosinas facit. nec p eis aliquid fraudis vel rapine molitur Ex his ergo patz q non idem homo simul hec ⁊ illa edificat. Illa em̄ edificatio pfectoꝝ tantū est qui non cogitant placere mundo / ſ tm̄ deo. qui et si venialiter aliquando peccant feruore caritatis ita assumitur in eis peccatum sicut gutta aque in camino ignis. ⁊ iō nūq̄ secum portant cremabilia. Hec autem inferior edificatio minoruz est qui non tm̄ deo ſ etiam mundo placere cogitāt deum tñ preponunt. si vo mundum p̄ponerent non superedificarent / sed destruerent fundamentum. Affectiones g̊ carnales quibus dediti sunt domibus ꝯiugib⁹ / possessionib⁹ / ita vt nil p̄ponāt

Aug. in ench

Quid sit edificare li. fe. sti.

Aug. sup p̄s cxcij.

Opinio.

Soluit.

Quid sit edificare a. a. et l. p.

Aug⁹

xp̄o illis trib⁹ significant que in mētes pfectoruz non cadunt. ⁊ si alia venialia admittant. In cordib⁹ vero minoꝝ interduz durant vsq; in finez. qui cum talibus edificijs transeūt. ꝑ dissoluent in igne. ipsi v̄o merito fundamenti salui erunt. Grauissimam tñ penam sentient Ex quo apparet quantaz hic misericordiam exhibet deus ⁊ quantaz ibi exerceat seueritatem. cum ꝓ eodem peccato multo grauius ibi puniat q̄ hic.

Opinio quorundaz cum obiectione.

Sed forte dices illud esse accipiendum de pena peccati non de ipso peccato. qđ gregorius dicit quedam leuia in futuro dimittenda Si enim veram pn̄iam habuerit quis peccata omnia dimissa sunt ei. sed pena forte remansit. Ideoq; si vere penitens obijt / sine peccato transit. Si autem vere penitens non est / in obitu maculam portat que nunq̄ delebit. Qui v̄o edificat lignum. fenum. stipulaz vere penitet qꝛ bonus est ⁊ caritatem habet / ⁊ in caritate de hac vita transit. ḡ sine peccato transit. non sequit. Verū quidez est qꝛ bonus est ⁊ caritatem habet ⁊ vere penitet / ⁊ tñ cum veniali peccato transit qđ non deleuit pn̄ia Penitentia enim non delet nisi peccatum illud qđ deserit homo. tale autem peccatum sepe in hac vita non relinquit ab homine. ⁊ tñ vere penitens est ⁊ si non de omnibus venialib⁹ peniteat. potest enim quis de omni mortali ⁊ de om̄i veniali penitere. excepto vno de plurib⁹ venialib⁹ quidez. sicut habet quis caritatem ⁊ vnum vel plura venialia. qđ đ criminalib⁹ nullatenus esse potest. Est em̄ aliquis bonus caritatem habens ꝑ adhuc quodaz cupiditatis affectu amās hec secularia. talis existēs subita morte opprimit In illo terreno affectu mortuus est. ⁊ tamen saluabit a quo nō se hic absoluit. ergo post hanc vitaz ab illo purgabit. Constat ḡ quedaz peccata ꝑ leuia post hanc vitam dimitti. Si v̄o de pena peccati illđ intelligi voluissent autores / cur magis ꝯmemorassent leuia q̄ grauia. cum etiaz grauium pena hic inexpleta post hanc vitam restet

Qđ aliq̄s vere penitet ⁊ si nō de om̄i veniali.

De generali confessione quid prosit.

Post hec cōsideranduz est quid ꝓsit ꝯfessio illa vbi singula peccata que quisq; fecit nō exprimunt Sane dici potest ꝙ omnia criminalia semel saltem oportet in ꝯfessione exprimi. nisi aliqua a mēte exciderint. sed qꝛ nemo delicta intelligit omnia generaliter saltem ea ꝯfitere quoꝝ memoriā non habes. ⁊ sic nihil celasti de scelerib⁹ tuis. Venialia v̄o qꝛ innumerabilia sunt sufficit generalit̄ ꝯfiteri. nisi aliq̄ sint frequent̄ iterata. pfectius ē tñ etiaz illa exprimere si vales. Ideoq; q̄tidie generalit̄ fit ꝯfessio in ecclesia pro venialib⁹ scz peccatis q̄ q̄tidie admittimus / ⁊ ꝓ illis mortiferis quoꝝ noticiā non habemus. Vñ aug̃. veritatem dicit deo penitens qñ nihil illi de ꝯmissis scelerib⁹ celat non ꝙ ⁊ si voluntate celauerit deus ignoret. ꝑ veritatez sibi dici vult ab eo vt veniaz ꝯsequat. Si vero mente aliq̄ exciderint. ꝯfitet veritatē deo cum generalit̄ dixerit. deus q̄ nosti occulta cordis ⁊ opa mea ⁊ delicta a te non sunt abscondita quib⁹ veniam largiaris precor. et hec est veritas ꝯfitentis quaz diligit deus. Unde. Ecce em̄ veritatem dilexisti. hic insinuat ꝙ generalis ꝯfessio etiam mortalia delet q̄rum intelligentia non habet.

Aug̃. in quinta responsiōe ꝯtra pellagionos.

Nemo cōfiteatur peccata que non fecit.

Sicut autem penitēs celare non debet peccatū suū qꝛ superbia est. ita nec hūilitatis cā fateri

se reum illius qd se non ꝯmisisse noscit qꝛ incauta est talis humilitas ⁊ peccatorem ꝯstituit. Unde aug. cum humilitatis causa mentiris / si non eras peccator anteq̄ mentireris / mentiendo efficeris quod vitaras. Veritas in te nō est nisi ita te dixeris peccatorem vt iaz esse cognoscas. Veritas autez ipsa est vt quod es dicas. nam quomodo est veritas vbi regnat falsitas.

Aug. de verbis apli.

De penis sacerdotis qui peccatum publicat confitentis

Caueat autez sacerdos ne peccata ꝯfitentium alijs prodat alioquin deponatur. Unde Greg. Sacerdos ante omnia caueat ne de his que ei ꝯfitent̄ peccata alicui recitet nō ꝓpinquis. non extraneis. nec qd absit ꝓ aliq̄ scandalo Nam si h̄ fecerit deponatur. ⁊ omnib⁹ dieb⁹ vite sue ignominiosus peregrinando pergat Q: v̄o dictū est vt penitens eligat sacerdotē sciētem ligare ⁊ soluere / videt̄ ꝯtrariuz ei qd in canonib⁹ reperit̄ vt nemo scz alterius prochianuz iudicare presumat. sed aliud est fauore vel odio ꝓpriuz sacerdotem contemnere qd canones prohibent. aliud cecum vitare. Quod vrbanus facere monet ne si cecus cecū ducat / ambo in foueam cadant. Ait enim vrbanus secundus placuit vt nulli sac̄dotum deinceps liceat quemlibet commissum alteri sacerdoti ad penitentiaz suscipere sine eius cōsensu cui se prius ꝯmisit nisi ꝓ ignorantia illius cui prius ꝯfessus ē Qui v̄o ꝯtra h̄ facere temptauerit grad⁹ sui periculo subiacebit.

Gregori⁹.

Si peccata dimissa redeant

DI XXII

Cunqz multis autoritatib⁹ sup̄ sit assētum in vera cordis contritione peccata dimitti añ ꝯfessionez vel satisfactionez. etiaz ei q̄ aliqñ in crimē relapsurus ē querit̄ si p⁹ cordis ꝯtritionem ꝯfiteri ꝯtempserit. vel in peccatū idez vel simile reciderit an peccata dimissa redeant. cuius questionis solutio obscura ē ⁊ perplexa. alijs asserentib⁹ alij se cōtra negantib⁹ peccata semel dimissa vlterius replicari ad penam Qui v̄o dicunt peccata dimissa redire / subditis se muniunt testimonijs. Ambro. ait. donate inuicē si alt̄ in alteꝝ peccat alioquin de⁹ repetit dimissa. Si em̄ in his ꝯtemptus fuerit / sine dubio reuocabit sentenciaz ꝑ quaz miscdiaz dederat sicut in euangelio de ꝟuo neq̄ legit̄. q̄ in ꝯseruum suum impius deprehensus est. Itez rabanus neq̄ seruum tradidit deus tortorib⁹ quoadusq̄ redderet vniuersum debitum. quia non solum peccata que post baptismum homo egit reputabunt̄ ei ad penam / ꝟ etiam originalia q̄ in baptismo sunt ei dimissa Itē gregorius. Ex dictis euangelicis ꝯstat qꝛ si ex corde non dimittimus. quod in nos delinquit̄ / ⁊ h̄ rursum exigit̄ quod iam nobis per penitentiaz dimissuz fuisse gaudebamus. Item aug. dicit deus dimitte ⁊ dimittet̄ tibi. ꝟ ego prius dimisi. dimitte vel postea. nam si non dimiseris / reuocabo te ⁊ quicquid dimiseram replicabo tibi. Itez q̄ diuini beneficij oblitus suas vult vindicare iniurias. non solū de futuris peccatis veniam non merebit̄. ꝟ etiaz preterita q̄ iam sibi dimissa credebat ad vindictam ei replicabunt̄. Itez beda. Reuertar in domū meaz ⁊c̄. timend⁹ est ille v̄siculus nō exponend⁹. ne culpa quaz in nobis extinctā credebam⁹ ꝑ incuriaz nos vacantes opprimat Itez quecunq̄ em̄ post baptisma siue prauitas heretica / seu cupiditas mundana arripuerit mox omnium ꝓsternet in ima vicioꝝ. Item aug. redire dimissa peccata vbi fraterna caritas non ē / apertissime dominus in euangelio docet in illo seruo a q̄ dimissum dominus debitum petijt. eo q̄ ille conseruo suo debituz nollet dimittere His autoritatib⁹ innitunt̄ qui dicunt peccata dimissa si replicant̄ redie

Autoritatib⁹ astruit peccata reddire.

Greg. in omelia quadam

Beda sup lucam.

Aug. in li. d baptismo.

simpliciter. Quib⁹ opponit. Si q̄s pro peccato de q̄ penituit ⁊ indulgentiā accepit iterꝫ punitur/non videt iustum. si punit ꝓ eo qd̄ peccauit ⁊ non emendauit/iusticia est aperta. si v̄o requiritur q̄ fuerit ꝯdonatum vel iniusticia nō est vel iusticia est occulta. videt etiam deus bis inidipsuz iudicare. ⁊ duplex tribulatio cōsurgere qd̄ scriptura negat. Sz ad h̄ potest dici. q̄ neqꝫ duplex tribulatio ꝯsurgit. neqꝫ iudicat deus bis inidipsum. h̄ enim fieret si post ꝯdiguā satisfactionem/⁊ sufficientem penaz iterum puniret. ꝑ nō satisfecit digne ⁊ sufficienter qui non ꝑseuerauerit. Debuit em̄ iugem peccati habere memoriā nō ad faciendum. ꝑ ad cauendum. debuit non obliuisci omnes tribulationes dei que tot sunt quot sunt peccatoꝝ remissiones. tot ergo debuit cogitare dona dei/quot mala sua ac ꝓ illis vsqꝫ in finem gratias agere Sed quia ingratus ad vomituz sicut canis redijt ante acta bona mortificauit. ⁊ peccatuz dimissuz reuocauit. vt cui humiliato añ de⁹ peccatum dimiserat/eidem postea elato ⁊ ingrato imputet.

Aliorum sententia.

Sed qꝛ absonuz videt vt peccata dimissa iterꝫ imputentur placet quibusdam neminez ꝓ peccatis semel dimissis/iterū a deo puniri. Sz ideo dicunt dimissa redire ⁊ imputari/qꝛ ꝓpter ingratitudinez ita reus ⁊ peccato ꝯstituit/vt ante fuerat. Sic enim qd̄ dimissuz fuerat d̄r exigi/quia remissionis percepte ingratus/ita reus fit/ vt ante fuerat. vtriqꝫ parti questionis ꝓbati fauent doctores. Ideoqꝫ alicui parti non p̄iudicans studioso lectori iudiciuz relinquo addens mihi tutum fore ac saluti ꝓpinquuz sub mensa dominorum micas edere.

Quid sit hic sacramentum et res.

Post p̄dicta restat inuestigare quid in actione penitentie sit scr̄m ⁊ res. Sacramētum em̄ signum ē sacre rei. Quid ḡ hic signuz ē ⁊ q̄ est res sacra hui⁹ signi. Quidam dicunt sacramentū hic esse qd̄ exteri⁹ tm̄ gerit/scz exterior pnia que est signum interioris penitentie scz ꝯtritionis cordis ⁊ humiliationis Qd̄ si est non om̄e sacramentuz euangelicū id efficit qd̄ figurat. Exterior em̄ penitentia nō efficit interiorez. potius interior causa est exterioris. Sed ad h̄ inquiunt illi h̄ eē intelligenduz de illis sacramentis q̄ in nouo testamento instituta sunt vt est sacramentū baptismi ꝯfirmationis ⁊ corporis xp̄i. Sacram̄tuz v̄o penitentie sicut ⁊ ꝯiugij añ temp⁹ gratie etiā a primordio humani generis fuit. Utrunqꝫ em̄ institutum fuit in p̄mis parentibus Itez si exterior penitentia scr̄m est. et interior res sacramenti. sepius p̄cedit res sacramentum. q̄ꝫ scr̄m rem Sz nec hoc inconueniens est. Nā ⁊ in alijs sac̄mentis q̄ efficiūt qd̄ figurant h̄ sepe cōtingit. Quidaz aūt dicunt exteriorem penitentiam ⁊ interiorem esse scr̄m nec duo sacram̄ta/ꝑ vnuz vt species panis ⁊ vini. non duo sunt sacramenta ꝑ vnū ⁊ sic̄ in sacramento corpis ita etiam in hoc sacramento dicunt aliud esse tm̄ sacramentum scz exteriorez penitentiā. aliud scr̄m ⁊ rem scz interiorē penitentiam. aliud rem ⁊ non sacramentum scz remissionem peccatoꝝ. Interior enim penitentia ⁊ res est sacramenti. i. exterioris penitentie/⁊ sacramentuz remissionis peccati/quam ⁊ signat ⁊ fac̄ Exterior quoqꝫ penitentia ⁊ interioris signum est remissionis peccatoꝝ

Aliorꝫ sn̄ia.

De sacram̄to vnctiōis extreme

Preter p̄missa ē etiā aliud sacram̄tum scz vnctio infirmorū q̄ fit in extremis oleo per episcopum consecrato et sunt tria

DI XXIII

De tribus generib⁹ vnctionis.

genera vnctionis. Est enim vnctio q̄ fit crismate. que dicitur principalis vnctō quia in ea principalier paraclitus dat̄ Unde ⁊ ꝓpter abundantiaz g̃tie duos liquores mixtos habet. oleum scz ⁊ balsamum. oleum conscientie. balsamum fame. Crisma vero grece vnctio latine dicitur. nec tamen omne oleū ad vnctōnez sanctificatum crisma vocatur Sed illud solum quod miscetur cum balsamo quo capita regum ⁊ pontificum vnguntur. quo etiam oleo baptizatos sacerdos vngit in vertice. et pōtifex per impositionez manus confirmandos vngit in fronte. Est ⁊ alia vnctio qua cathecuminum ⁊ neophici vngunt̄ in pectore et inter scapulas. in perceptione baptismi. Tercia vero vnctio est q̄ dicitur oleuz infirmoꝝ de qua nunc agit̄

A quib⁹ sit institutum hoc sacramentum.

Hoc sacramētuz vnctionis infirmoruz ab apostolis institutum legitur. ait enim iacobus Infirmatur aliquis in vobis inducat presbiteros ecclesie ⁊ orent super eum vngentes eum oleo in nomine domini. ⁊ alleuiabit eum dominus. ⁊ si in peccatis sit dimittentur ei. In quo ostenditur duplici ex causa sacramentum hoc institutum scz ad peccatorum remissionem. ⁊ ad corporalis infirmitatis alleuiationem Unde constat eum qui hanc vnctōnem fideliter deuoteq; perceperit ⁊ in corpore et in anima alleuiari. si tamen expedit vt ī vtroq; alleuietur Q. si forte corporis valitudinem illi habere non expedit / illam que est anime sanitatez in hoc sacramento acquirit. et sicut in alijs sacramentis ita et in isto aliud est sacramentum. aliud res sacramēti Sacramentuz est ipsa vnctio exterior Res sacramenti vnctio interior. que peccatorum remissione ⁊ virtutuz ampliatione perficitur et si ex contemptu vel negligentia sacramentuz hoc pretermittitur ⁊ periculosum est et damnabile.

De iteratione huius sacram̄ti

Querūt aliqui si hoc sacramentum iterari possit. cum baptismus ⁊ alia quedam sacramenta semel suscepta nō iterentur aug̃. dicit. Sacramentum non iterandum et sacramento non faciendam esse iniuriaz. sed hoc dicit vbi ait de sacramento baptismi ⁊ ordinationis. Unde non videtur illud generaliter accipienduz sed de sacramento baptismi ⁊ confirmationis ⁊ ordinationis que nulla tenus non sunt repetenda. quia semel tantum ⁊ non sepius datur baptismus ⁊ confirmatio ⁊ ordinatio. Sacramentum vero altaris ⁊ penitentie ⁊ coniugij sepe iterari videtur. quia sepe sacramentuz corporis percipitur. frequenter penitentia agit̄ cōiugium sepe contrahitur. Quare ergo vnctio similiter non potest iterari. Si morbus non reuertitur medicina ñ iteretur. Si vero morbus nō potest cohiberi / quare medicina debet prohiberi / sicut oratio iterari potest. ita ⁊ vnctio iterari posse videtur. vtraq; em̄ illic commemorat iacobus. ⁊ vtrunq; illic cooperatur ad ferendam alleuiationem corporis ⁊ anime. Cur ergo negetur vnctionem super infirmuz posse iterari ad impetrandam sepius sanitatez mentis ⁊ corporis / cum propter idem sepe iteranda sit oratio.

Aliorum oppositio.

Quidam autez de om̄i sacramento intelligi volunt q̄ non sit iterandum scilicet secundum totum illud quod pertinet ad sacramentum dicentes quedam sacramenta sepius posse suscipi. quedam vero non. nec tamen que sepius sumuntur. totaliter iterantur vt sacramentum altaris ⁊ vnctionis que licet sumantur sepius tamen quia non iterum benedicitur eadem hostia vel idem oleum non iterat̄

sacramentum cum iniuria Dz dicet qs sic et baptismus non iteratur. et si aliquis frequenter baptizetur dum eadez aqua non iterum benedicetur. Sed aliud est inquiũt illi de benedictione aque qua fit baptismus. aliud de benedictõne panis z olei. Potest enim baptism' celebrari in aqua etiam non benedicta quia illa benedictio pro reuerentia tantum fit. z decore non virtute sacramenti. Sed corpus christi non potest conficí nisi de pane consecrato. nec vnctio illa fieri potest nisi ò oleo ab episcopo cõsecrato. Ideoqz illa sanctificatio ad virtutem sacramenti pertinere videtur. In coniugio quoqz semel tantum benedicitur quisqz non sepius. benedicitur enim vt ait ambro. cum prima et nõ cũ secunda vxore. Di ergo cum dicitur sacramentum non esse iterandum. nec iniuria esse ei facienda/ rationẽ dicti referas ad sanctificationez rei qua sacramẽtum expletur/ de omni sacramento generaliter id verum est. Di vero ad susceptionem sacramenti de quibusdam verum est q nõ iterantur crebra susceptione. de alijs vero quibusdaz non. qz frequenter sumuntur vt hoc vnctionis sacramentum quod in omni pene ecclesia sepe repetitur.

¶ De ordinibus ecclesiasticis.

¶ Oi XXIIII

Nunc ad cõsiderationem sacre ordinationis accedamus septem sunt spiritualium officiorum gradus siue ordines/ sicut ex sanctorum patrum dictis aperte traditur. et capitis nostri scilicet ihesu christi exemplo monstrat' qui omnium officia in semetipso exhibuit z corpori suo quod est ecclesia eosdem ordines obseruandos relict Septem autem sunt propter septiformem gratiam sanctispiritus. cuius qui non sunt participes. ad gradus ecclesiasticos indigne accedunt. Illi vero in quoq mẽtibus diffusa est septiformis gratia spiritussancti cum ad ecclesiasticos ordies accedunt in ipsa spiritualis grad' promotione ampliorem gratiaz percipere creduntur.

¶ Quare septez sunt.

¶ Quales assumendi sunt ad clerum. Clemens papa.

Tales autem ad misterium spirituale eligendi sunt clerici qui digne possint dominica sacramẽta tractare. Melius est enim domini sacerdoti paucos habere ministros qui possint digne op' dei exercere/ q̃z multos inutiles qui ordinatori graue onus inducant. Tales enim decet esse ministros christi qui septiformi gratia spiritussancti sint decori. z quoruz doctrina z conuersationis forma. eadem gratia in alijs transfundatur. ne celestes margaritas spiritualium verborum officiorumqz diu inoruz sordide vite pedibus conculcent. In sacramento ergo septiformis spiritus. septem sunt grad' ecclesiastici scilicet hostiarij. lectores. exorciste. acoliti. subdyaconi. dyaconi. sacerdotes/ omnes tamen clerici vocãtur id est sortiti.

¶ De corona et tonsura.

Corona enim signaculum est quo signantur in partẽ sortis ministerij diuini. Corona regale decus significat. z fuire deo regnare est. Vñ ministri ecclie reges esse debent vt se z alios regant quib' petrus ait Vos estis gen' electũ/ regale sacerdotiuz z̃c. summitas capitis desuper nudat' vt eorum mens ad dñm libera monstret' que reuelata facie gloriam dei ꝓtempletur Summitas enim capitis est eminentia mentis. denudatio capitis est reuelatõ mentis. clericus enim secretoz dei non

ignarus esse debet. Tondent etiam capilli vsq; ad reuelationem sensuum scz oculorum ⁊ aurium vt vicia in corde et opere pullulantia doceant precidenda ne ad audiendum ⁊ intelligenduz verbum dei prepediat mens. ꝑ quo seruato reddet in excelsis corona. Tonsure autem ecclesiastice vsus a nazarenis exortus videt qui prius crine seruato deinde ob vite ꝯtinentiaz caput radebāt ⁊ capillos in igne sacrificij ponebant. Hinc vsus inoleuit vt qui diuinis cultibus mancipant quasi nazareni. i. sancti crine posito inueniant. Sicut ad ezechiel dicit fili hominis sume gladiū accutum ⁊ duc super caput tuuz ⁊ barbā In actibus etiam apostolorꝫ priscillam et aquilam h̄ fecisse legimus. Paulus quoq; ⁊ alij quidaz discipuli xp̄i hoc fecerunt. Recte ergo in quibuslibet gradibus ꝯstituti clerici vocant. quorum nomina ⁊ rationes nominum ysidorus exponens ait Cleros ⁊ clericos hic appellatos esse credimus qr mathias electus est sorte. quem primum ꝑ apostolos legimus ordinatum. cleros em̄ grece latine sors vel hereditas dicit. Jō ergo dicti sunt clerici qr de sorte sunt domini. vel quia partez domini habēt Generaliter vero clerici nuncupati sūt omnes qui in ecclesia dei seruiunt quorum gradus ⁊ nomina sunt hec. hostiarius. lector ⁊c̄.

ysidorus i li. vi. ethi.

De hostiarijs ysidorus.

Hostiarij idez et ianitores sunt qui in veteri testamento electi sunt ad custodiam templi vt non ingrederet in illud immund⁹ Dicti aūt hostiarij eo q̄ presint hostijs tēpli Ipsi enim tenentes clauem omnia int⁹ ⁊ extra custodiunt atq; inter bonos ⁊ malos habentes iudicium dignos recipiunt indignos respuunt. Unde ⁊ eis cuz ordinantur claues ecclesie dantur ab episcopo. Et dicit eis sic agite tanq̄ rōnem deo reddituri ꝑ rebus que clauib⁹ istis recludunt Hoc officium dominus in sua persona suscepit quando flagello de funiculis facto vendentes et ementes de templo eiecit. Ipse enim se hostiarium significans dicit. Ego sum hostium. per me si quis introierit et intrabit ⁊ egredietur. et pascua inueniet.

De lectoribus ysidorus.

Secund⁹ est gradus lectorum. lectores a legendo. sicut psalmiste a psalmis canendis vocati sunt. Illi enim predicant populis quid sequant. isti canunt vt excitent ad cōpunctionem animos audientium. licet quidam lectores ita miserabiliter pronuncient vt quosdam ad luctum lamentationemq; compellant. Idem etiaz ꝑnunciatores vocantur qui porro adnūciant. quia tam erit clara eoruz vox vt etiam longe positorum aures adimpleant. Ad lectores autem pertinet lectiones pronunciare. et ea que ꝓphete nūciauerunt populis predicare vt iā ex officio legant in ecclesia prophetias ⁊ lectiones Unde et ei vidente populo traditur ab episcopo codex diuinarum lectionum. et dicitur ei. Accipe et esto verbo dei relator. habiturus si fideliter impleueris officium partem cum his qui bene verbum dei ministrauerunt. qui ad hunc gradum prouehitur literarum scientia debz esse instruct⁹. vt sensum verborum intelligat. vim accentuum sciat. distincte legat. ne confusione prolationis intellectum auditorib⁹ auferat. Attendat quid indicatiue. quid interrogatiue sit legendū. vbi sit in oratione facienda distinctio. Hec enim male seruata intellectum turbant et alios ad risum ꝓuocant. auribus ⁊ cordi cōsulere debet vox lectoris Hoc officium impleuit xp̄s cum in medio seniorum librum ysaie aperiens distincte ad intelligendum legit sp̄us domini sup̄ me ⁊c̄

- Omnis ordo ordinat ad corp' christi. Aut
  - Ad corp' xpi verũ dupliciter. Aut.
    - Ad ꝓficiendu z dispensand et sic est sacerdotiũ
    - Ad subministrand dupliciter. Aut
      - 1° Primus ordo
      - 2° Disponens ad dispensationem eukaristie saltem sanguinis et sic est dyaconatus.
      - 3° Disponens ad oblationẽ materie z sic est subdyaconatus.
  - Aut misticũ disponẽdum ad digne sumendum verũ corp' christi. dupliciter. Aut
    - Auxiliu z conferendo dupliciter. Aut
      - 4° Inflamãdo afficẽ et sic ẽ acolitat' q̃ accẽdit cereu z pẽtinet circa vasa in quib' materia eukaristie continetur scilicet vinum
      - 5° Illuminando intellcẽ z sic est lectoriatus.
    - Impedimentũ remouendo duplicit. Aut
      - 6° Remouẽdo dyabolũ z sic est exorcistatus.
      - 5° Remouendo malũ hominem et sic est hostiariatus qui excommunicatos z̃c. repellit.

Ex quo lectorib' dat intelligi quia gratia spirituali clarere debent. q̃ alijs verbum dei annunciant. Hic ordo formam et inicium a pphetis accepisse videt. quibus dr. clama ne cesses quasi tuba exalta vocem tuam.

De exorcistis ysidorus.

Tercius ē ordo

exorcistarum. Exorciste autem ex greco in latinum adiurantes vel increpantes vocant. Inuocant enim sup cathecuminos ⁊ super eos qui habent spiritum immundum nomen domini adiurãtes per eum vt egrediat ab eis. Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriẽ retinere. manusq; sup energuminos et cathecuminos in exorcizando imponere. Debet autem habere spiritum mũdum qui spiritib' immundis imperat. et malignũ expellere de corde suo quẽ expellit de corpore alieno. ne medicina quam alij facit sibi nõ prosit ⁊ dicat ei medice cura teipsum. Hij cum ordinant accipiunt de manu episcopi libr exorcismor ⁊ dicit eis. Accipite ⁊ habetote potestatem imponendi man' super energuminos vel cathecuminos. B officio vsus est dominus quando saliua sua tetigit aures ⁊ liguam surdi ⁊ muti dicens. Effeta qd̃ est adaperire. per hoc docens nos spiritualit debere aperire aures precordior hominum ad intelligendum. ⁊ ora ad confitendum vt pulso demone spiritussanctus vas suuz recipiat. Hoc etiaz officio vsus est xp̃s cum demoniacos multos sanauit. Hic ordo a salomone videt descendisse quiquendam modum exorcizandi inuenit quo demones adiurati ex obsessis corporibus pellebant. huic officio mancipati exorciste vocati sunt de quib' christus in euangelio Si ego in beelzebub eicio demonia filij vestri scz exorciste ī quo eiciunt.

De acolitis.

Quarto loco succedunt acoliti.

Acoliti vero grece latine ceroferarij dicuntur a deportandis cereis quando legendum est euangeliũ vel sacrificium offerendum Tunc enim accenduntur luminaria ⁊ deportantur ab eis nõ ad effugãdas aeris tenebras cum sol eo tempore rutilet / ꝗ ad signuz leticie demonstrandum vt sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur de qua legit. erat lux vera que il. o. h. u. i. h. m. Ad acolitum ptinet preparatõ luminariuz in sacrario. Ipse cereũ portat / ipse vrceoluz cum vino ⁊ aqua suggesta p eukaristia subdyaconis preparat. hij cum ordinantur cum edocti fuerint ab episcopo qualiter in officio suo agere debeant / ab archidyacono accipiunt candelabr cum cereo ⁊ vrceoluz vacuum. Hoc officium dominus se habere testatur dicens. Ego sum lux mũdi. qui sequit me non ambulat in tenebris. Huius officij formam illi gerebãt in veteri testamento qui lucernas cãdelabri componebant ⁊ accendebant ignc celesti. ad illuminandas tenebras aquilonares.

De subdyaconis.

Quintus est ordo

subdyaconor. grece ypodyacones vocantur. quos nos subdyacones dicimus. Qui ideo sic appellant quia subiacent preceptis et officijs leitar Oblationes enim in templo a fidelibus suscipiunt ⁊ leuitis superponendas altaribus deferunt. Hij apud hebreos nathanei vocabant. id est in humilitate domino seruientes. Ad subdyaconum pertinet calicem et patenam ad altare christi deferre ⁊ leuitis tradẽ eisq; ministrare. Vrceolum quoq; ⁊ aquamanile ⁊ manutergium tenere epo ⁊ pbiteris et leuitis p lauandis ante altare manibus aquam prebere. his lex continentie imponit. qz altari ppinquantes

vasa corporis et sanguinis christi portant. Unde illud implere debent Mũdamini q̃ fertis vasa domini. Ad hos etiam pertinet tm̃ de oblationibus ponere in altari. quantum sufficere possit populo. nec non corporales ⁊ pallas ⁊ substratoria lauare. Hij cum ordinant̃ accipiunt de manu episcopi patenaz et calicem vacuum. ab archidyacono vero vrceolum cum aquamanili ⁊ manutergium. Hoc officio vsus est dominus quando lintheo se precinxit. ⁊ mittens aquam in peluim pedes discipulorum lauit ⁊ lintheo tersit.

De dyaconis

Dyaconoruz ordo sextum tenet locum ꝓpter senarij ꝑfectionem. Hic ordo in veteri testamẽto a tribu leui nomen accepit vl traxit Dicunt̃ enim ⁊ leuite. Precepit quippe dominus moysi vt post ordinationẽ aaron et filioꝝ eius / ꝓrsus tribus leui ad diuini cultus ministeria ordinarent̃ ⁊ ꝯsecrarentur domino ⁊ seruirent pro israhel coram aaron ⁊ filijs ei⁹ in tabernaculo. Ipsiq; gestarent archam et tabernaculum ⁊ omnia vasa eius ⁊ in circuitu tabernaculi excubarent ⁊ in trãsportando tabernaculo ipsi deponerent rursumq; componerent. A. xx. v̇o annis et supra iussi sunt ꝑuire in tabernaculo quam regulam in nouo testamẽto sancti patres cõstituerunt. q2 hec etas ad ferenda onera est robusta Leuite ḡ ex̃ nomine autoris vocati sunt De leui enim leuite exorti sunt a quib⁹ in templo mistici sacramẽti misteria explebãtur Hij grece dyacones latine ministri dicunt̃. q2 sicut in sacerdote consecratio. ita in dyacono ministerij dispensatio habet̃. Ad dyaconuz ꝑtinet assistere sacerdotibus ⁊ ministrare in omnib⁹ que agunt̃ in sacramentis christi scz in baptismo. in crismate. in patena ⁊ calice. oblationes quoq; inferre ⁊ disponẽ in altari. Componere etiaz mensaz domini ⁊ vestire. crucem ferre. ⁊ predicare euangelium ⁊ epistolam ad populum Nam sicut lectorib⁹ vetus testamentuz ita dyaconibus nouum ꝑdicare ꝑceptum est. Ad ipsum etiam pertinet officium precum ⁊ recitatio cathecuminorum nominuz. ipse premonet aures habere ad dominum / ipse donat pacez. et ip̃e annunciat Q̃ aũt huic ordinia moyse statutum est. hic etiam in nouo testamento representat̃ cuz dyacono super leuum humeruz stola ponit̃ ⁊ casula in diebus ieiunij complicat̃ q2 q̃cq̃d laboris ⁊ sustinentie in hac vita tolerat̃ / q̃si in leua portat̃ donec in dextra id est in eternitate requies habeatur / hic ordo ab apostolis celebratus ẽ quando vt legitur in actibus apostoloruz. vij. viros plenos spiritusancto ad hoc officiũ elegerũt ⁊ oratione premissa manus eius imposuerunt Unde ⁊ consuetudo inoleuit vt in omni matrice ecclia. vij. dyacones circa xp̃i aram q̃si septem columbe adsistant. Hij sunt septem angeli tuba canentes in apocalipsi. q̃ quales eẽ debeant apostol⁹ docet thimotheo scribens. Hij cum ordinant̃ solus ep̃us eis manum imponit. q2 ad ministeriuz applicant̃ ponit eis orarium. i. stolam super leuum humeꝝ vt per h̃ intelligant se accepisse iugum domini suaue. q̃ ad sinistrã pertinentia / diuino timori subiciant. Accipiunt ⁊ textũ euangelij veri vt intelligant se esse precones euangelij christi. Hij autem anteq̃ ordinentur ꝓbent̃ vt docet apostolus. ⁊ sic ministrent nullum crimen habentes Hoc officio vsus est christus qñ post cenã sacramentum carnis ⁊ sanguinis discipulis dispensauit. ⁊ qñ apostolos dormientes ad orationem excitauit dicẽs. vigilate ⁊ orate vt non intretis in temptationem.

De presbiteris.

Septim⁹ ẽ ordo presbiterorum Presbiter grece senior

interpretat latine non modo pro etate vel decrepita senectute. s ꝓpter honorem et dignitatem quam acceperunt p̄sbiteri nominant qui morum prudentia ⁊ maturitate ꝯuersationis precellere debent in ꝓplo. Sicut scriptum ē senectus venerabilis est nō diuturna nec annoꝝ numero computata. Cani enim sunt sensus hominuz et etas senectutis vita immaculata. Ideo autem etiaz p̄sbiteri sacerdotes vocant quia sac̄ dāt qui licz sint sacerdotes tamen pontificatus apicez non habent sicut episcopi quia ipsi nec crismate frontem signant nec paraclitum dant. quod solis deberi episcopis lectio actuum apostolorum demonstrat. Unde et apud veteres idē episcopi et presbiteri fuerunt / quia illud est nomen dignitatis nō etatis Sacerdos nomen habet compositū ex greco ⁊ latino. q̄ est sacrum dans siue sacer dux. Sicut enim rex a regendo. ita sacerdos a sanctificando dictus est. consecrat enim ⁊ sanctificat corpus christi Unde antistes sacerdos dictus ē ab eo q̄ ante stat. primus enim est in ordine ecclesie. Ad presbiterum autem ꝑtinet sacramentum corpis et sanguinis domini in altari dei conficere. orationes dicere. ⁊ dona dei benedicere. Qui cū ordinat inungunt ei manus vt intelligat se accepisse gratiaz ꝯsecrandi. ⁊ caritatis opa debere extendere ad om̄es Accipit ⁊ stolam que vtrumqꝫ tenet latus quia debet esse munitus armis iusticie. ꝯtra aduersa ⁊ ꝓspera. Accipit etiam calicem cum vino ⁊ patenam cū hostijs vt ꝑ hoc sciat se accepisse potestatem placabiles deo hostias offerēdi Hic ordo a filijs aaron sumpsit iniciuz Summos enim pōtifices ⁊ minores sacerdotes instituit deus ꝑ moysen. q̄ ex precepto dei aaron in summum pontificez. filios vero eius vnxit in minores sacerdotes. Christus quoqꝫ. xij. elegit discipulos prius quos ⁊ apostolos vocauit. quorum vicem gerunt in ecclesia maiores pontifices. deinde alios. lxx. ⁊ duos discipulos designauit. quorum vicem in ecclesia tenent presbiteri Unꝰ autem inter apostolos princeps extitit petrus cuius vicarius ⁊ successor ē pōtifex summus. Unde dr apostolicus q̄ ⁊ papa vocat scz pater patrum. Qualis autem eligi debeat presbiter apostolus scribens thimotheo ostēdit. vbi nomine ep̄i presbiteruz significat Hoc autem officio vsus est christus. cum seipsum in ara crucis obtulit. idem sacdos ⁊ hostia. ⁊ quando post cenam panez et vinum in corpus suum ⁊ sanguinem cōmutauit Ecce de septem ecclesie gradibus breuiter elocuti quid ad quēqꝫ ꝑtineat insinuauimus. Cunqꝫ omnes sint spirituales ⁊ sacri / excellent tamen canones duos tm̄ sacros ordines appellari censent. dyaconatus scz ⁊ presbiteratus. qr hos solos primitiua ecclesia legit habuisse. ⁊ de his solis preceptum apostoli habemus. Apostoli em̄ in singulis ciuitatibꝰ ep̄os et presbiteros ordinauerunt. Leuitas etiam ab apostolis ordinatos legimus quoruz maximꝰ fuit beatus stephanus. Subdyaconos vero ⁊ acolitos ꝓcedente tempore ecclesia sibi constituit.

Quid sit quod hic dicit ordo

Si autez querit

q̄d sit qd̄ hic vocat ordo. sane dici potest signaculum esse. i. sacrū quidam. quo spiritualis potestas tradit ordinato ⁊ officium. Caracter ergo spiritualis vbi fit ꝓmotio potestatis ordo vl' g̃dus vocatur. Et dicunt hij ordines sacramenta / quia in eorum perceptione res sacra. id est gratia ꝯfert quaz figurant ea que ibi gerunt.

De nominibꝰ dignitatis et officij.

Sunt ⁊ alia que

dam non ordinum s dignitatum vel officiorum nomina. dignitatis simul vel

officij nomen est episcopus. Episcopatus autem vocabulum inde dictuz est q ille qui episcopus efficit superintendat curam scz subditorum gerens. scopin enim grece/latine intendere dr Episcopi autem grece/ latine speculatores interpretant. Nam speculator preposit' est in ecclesia. dictus eo q speculet atqz pspiciat populoz infra se positoz mores z vitam Pontifex est princeps sacerdotum. quasi via sequentium. ipse em leuitas z sacerdotes efficit. ipe omnes ecclesiasticos ordines disponit

De quadripartitu ordine episcoporum.

Ordo autem episcopoz qdripartitus est. scz in patriarchis. archiepiscopis. metropolitis. et episcopis. Patriarcha grece summus patrum interpretat. quia primum. id est apostolicum tenet locum vt roman' antiochenus alexandrinus. sed omniu summus est romanus archiepiscop' pnceps episcopoz. Archos enim grece latine princeps dr/metropolite autem a mensura ciuitatum dicunt Singul' em puincijs preeminent quorum autoritati z doctrine ceteri sacerdotes subiecti sunt. Solicitudo enim tocius puincie ipsis epis commissa est. Omnes autem superius designati ordines episcopi nu cupant Nota q archiepiscopoz nomine primates superius significasse videt z metropolitarum quos nunc archiepiscopos dicimus. Horum autem discretio a gentilibus introducta videtur qui suos flamines/alios simplicit flamines alios archiflamines/alios prothoflamines appellabant. Sacerdotes enim gentilium flamines esse dicebant/ qui habebant in capite pilleum in q erat breuis virga desuper habens aliquid lane qd cum p estum ferre non possent /filu tm in capite ligare ceperut Nudis em capitibus eis incedere erat nephas. vn et a filo quo vtebant flamines dicti sut qsi filamines. Sed in festis diebus filo deposito/pilleum imponebant p sacerdocij eminentia. Uates a vi metis appellant. cuius significatio multiplex est Modo enim sacerdotez. modo pphetam modo poetam significat. Cantor vo vocatur qui vocem modulat in cantu Huius sunt duo genera precentor z succentor. pcentor q vocem premittit in cantu. succentor q subsequent canendo respondet. Concentor autem dicit qr consonat. Qui autem non consonat non pcinit/concentor no erit. His breuiter tractatis ammonendi sunt christi ministri. qtenus sicut excellent ordinis dignitate/ita pcellat vite sanctitate vt plebs eis comissa/eorumqz disciplinis edocta/grat anter eis obediat. z eoruz imitatione de die in diem pficiat. a qbus diuina sacramenta pcipiunt z missarum solennia audiunt. Missa autez dr vel qr missa est hostia cuius commemoratio fit in illo officio. vnde dicitur Ite missa est. i. sequimini hostiaz q missa est ad celestia tendentes post eaz vel quia missus celestis venit ad consecrandum dominicum corpus p quem ad altare celeste defert hostia. vnde et dicitur ite missa est.

De ordinatis ab hereticis.

DI XXV

Solet queri si heretici ab ecclesia pcisi et damnati possint tradere sacros ordines z si ab eis ordinati. redeuntes ad ecclesie vnitatem debeant reordinari Hac questionem pplexam ac pene insolubilem faciunt doctorum verba qui plurimum dissentire vident. Uident enim quidam tradere hereticos sacros ordines dare non posse/nec illos qui ab eis ordinari vident gratiam recipere Dicit em innocentius arrianoz clericos n videri suscipiendos cum sacerdotij vel ministerij dignitate alicuius. quib' solum baptisma ratum esse permittit qd

in nomine patris ⁊ filij ⁊ spiritussancti ꝑcipit. Dicit etiam eos non posse dare spiritumsanctum quez amiserunt. ⁊ ordinatos ab hereticis caput habere vulneratum. ⁊ eum qui honorē amisit/ honorem dare non posse. nec illum aliq̄d accepisse/ quoniam in dante nihil erat quod ille posset accipere. Tradit etiaz venientibus ab hereticis ꝑ manus impositionem laicam tm̄ tribuendaz communionem. nec ex his aliquem clericatus honorem vel exiguum subrogare. Gregorius etiam dicit sacrilegam esse arrianorum ꝯsecrationem cum ex eorū manu ꝯmunio percipitur. Cyprianus etiam dicit. omnia quecunqz faciūt heretici carnalia ⁊ inania ⁊ sacrilega esse ⁊ eoꝝ altaria falsa. ⁊ illicita sacerdotia ⁊ sacrificia sacrilega. que more simiarū que cum homines non sint formaz imitant humanaz/ vultum catholice ecclesie ⁊ autoritatem sibi vendicant. cū ipi in ecclesia non sint. ⁊ cum sint sacrilegi sacerdotium amministrant ⁊ altare ponunt. Cum nec sacrificari oblatio illic possit/ vbi spi. san. non sit. nec cuiq̄ dominus per eius preces ⁊ orationes prosit qui dominum ipsum violauit.

Ciprian' martyr in epistola ꝯtra hereticos.

Ieronimus super aggeum.

Ieronimus quoqz asserit omnia que offerunt ab hereticis contaminata esse in ꝯspectu dñi. quia licz sancta videant specie sui/ tamen quia ꝯtacta sunt ab illo qui pollutus ē/ polluunt omnia. Idē odit deus sacrificia hereticoꝝ ⁊ a se ꝓiecit/ ⁊ quotiens in nomine eius. ꝯgregati fuerint detestat fetorem eoruz ⁊ claudit nares suas. Idem illi offerunt panem sacrilegum ⁊ cetera.

Leo ad anatholium constantinopolitanum episcopum.

Leo etiaz testat extra ecclesiaz nec rata esse sacerdotia nec vera esse sacrificia. Idem etiam dicit per crudelissimam vesaniam in alexandrina sede omnem sacramentorū lumen extinctum. Intercepta est sacrificij oblatio. defecit crismatis sanctificatio. ⁊ parricidalibus manibus impiorū omnia se subtraxere ministeria. His alijsqz testimonijs astrui vident sacramenta ecclesiastica precipue corporis ⁊ sanguinis ordinationis ⁊ confirmationis per hereticos non posse ministrari

Autoritates ponit que videntur premissis obuiare.

Econtra aūt alij sentire vident ꝙ ab hereticis etiam ꝑcisis sacri ordines sicut ⁊ baptism' tradi valeant. nec ab hereticis redeuntes qui illic ordinati sunt ⁊ baptizati. iterū ordinandi sunt sicut nec baptizādi Vñ aug. De hereticis etiam damnatis qd̄ quidam dicunt baptisma qd̄ accepit/ ñ amittit qui recedit ab ecclesia. ius dandi qd̄ accepit amittit/ multis modis apparet inaniter dici. Primo quia nulla ostendit causa cur ille qui illud baptisma amittere non potest/ ius dādi amittere possit Vtrunqz enim sacramentū est et quadā consecratione vtrunqz homini dat illud cum baptizat/ ⁊ illd̄ cū ordinat. Ideo non licz in catholica ecclesia vtrunqz iterari. Nam si quando ex ipsa ꝑte venientes etiam ꝓpositi ꝓ bono pacis correcto scismatis errore suscepti sunt. ⁊ si visum est op' esse vt eadem officia gererent que agebant/ non sunt rursus ordinandi/ ꝑ sicut baptism' in eis/ ita in eis mansit ordinatio integra. qꝛ in precisione fuerat viciū qd̄ in vnitate pacis est correctum non in sac̄mētis que vbicunqz sunt ipsa sunt ⁊ cū ipsi expedire videt ecclesie vt prepositi eoꝝ venientes ad catholicam societatem honores suos sibi non administrēt non eis tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahunt. ꝑ super eos manent

Aug. i li. cōtra epistolam ad parmenianum.

Ideoq; manus non eis imponitur / ne non homini ꝑ ipsi sacramento fiat iniuria / sicut autem in baptismo est ius ꝙ per eos dari possit. sic in ordinatione ius dandi est. vtrunq; quidem ad pernitiem suam. ꝑ aliud est non habere. aliud ꝑniciose habere. aliud salubriter habere. Idem de his qui ab ecclesie vnitate separati sunt / nulla iam questio est quin habeant ⁊ dare possint ꝑ pernitiose habent ꝑnitioseq; dant. qꝛ extra vinculum pacis sunt. neutri sacramento iniuria facienda est. sicut non recte habꝫ q̄ ab vnitate recedit. ꝑ tamen dat. ⁊ ideo redeunti non reddit̄. sicut etiam nō recte dat qui ab vnitate recedit. ꝑ tamē dat. et ideo qui ab eo accipit venienti ad vnitatem non iterat̄. Idem aliud ē nō habere aliquid. aliud est nō iure habere. vel illicite vsurpare. Hec ergo ñ ideo nō sunt sacramenta christi ⁊ ecclesie qꝛ eis illicite vtant̄. non modo heretici ꝑ etiam omnes impij / ꝑ illi corrigēdi sunt ⁊ puniendi. illa autez sunt agnoscenda ⁊ veneranda. Item gre. ꝙ dicitis vt qui ordinatus est iterum ordinetur valde ridiculosum est. Ut em̄ baptizatus semel iteꝝ baptizari non debet ita qui ꝯsecratus est semel in eodez ordine non valet iterum consecrari. His alijsq; autoritatibus videt̄ asseri in omnibus impijs. etiam in hereticis precisis ⁊ damnatis christi sacramenta permanere cum iure dandi Possunt enim dare ꝑ pernitiose. ⁊ quib⁹ dederint nō sunt iterum ordinādi. que premissis ex opposito obuiare vident̄.

Determinatio premisse cōtradictionis autoritatum.

Hec autē quidā ita determināt. Dicunt em̄ hereticos accepta sacerdotali vel episcopali vnctione ab ecclesia recedentes. baptismi quidem dandi ius retinere. ꝑ non habere facultatem tribuendi sacros ordines vel consecrandi dominicū corp⁹. postq̄ precisi ⁊ damnati sunt ab ecclesia. Sicut degradatus episcopus non hꝫ potestatem largiendi sacros ordines facultatem tamen baptizandi nō amisit Qd̄ vero aug̃. ait intelligunt dictum de hereticis. qui non sententia ecclesie / sed prauitate sensus sui a fidei veritate ac doctrine vnitate diuisi sunt. qui licꝫ tales sint / ius tamen ordinandi ⁊ consecrandi habent. ⁊ qui ab eis ordinantur ante manifestā precisionem etiam si cū eis aperte exierint / et sententia ecclesie damnati fuerint / tamē si redierint / iterum ordinandi nō sint. ⁊ vbicunq; legitur de ordinatis ab hereticis ꝙ ꝑuatis eis ordinibus ministrare valeant / vel iteꝝ ordinandi non sint / de huiusmodi accipiendum dicunt. Nam postq̄ precisi fuerint ⁊ damnati iudicio ecclesie / ius ordinandi eis detractum asserunt vt degradatis vel excommunicatis. Alij vero dicunt sacramenta ab hereticis ⁊ p̄cisis ꝑm formam ecclesie celebrata vera esse ⁊ rata. quia recedentes ab ecclesia ius dandi ⁊ consecrandi non perdiderunt. ⁊ qui sic ab hereticis ordinantur cum redeunt iteruꝫ ordinandi non sunt Que v̄o ab hereticis aliter q̄ in ecclesia fiunt / falsa sunt ⁊ inania. ⁊ qui a talibus ordinari vident̄ / non munus sed vulnus accipiunt / ⁊ ꝑm hanc differentiam varie de his loquunt̄ doctores Quidam vero dicunt eadez sacramenta ab hereticis p̄cisis posse celebrari que a catholicis si ab illis forma ecclesie seruet̄ ⁊ ab eis celebrata vera esse ⁊ rata quātum ad se. Quantum v̄o ad effectuꝫ falsa esse ⁊ inania. ⁊ in his q̄ male tractāt ⁊ in his qui male suscipiunt. Ideo irrita ⁊ falsa. qꝛ quod ꝓmittunt ⁊ conferre credunt / nō retribuunt / damnanda etiam dicunt̄ / qꝛ illicite dantib⁹ vel / accipientibus sunt in iudiciū. Polluta etiam dicunt̄ non quantuꝫ ad se / ꝑ ꝓpter indignam hereticoꝝ tractationem. Iō greg̃. communionē arrij vocat execratōnem. ⁊ innocentius bonosij ordinationem. damnationez. non ꝙ ita in se sint sed qꝛ male dātes vel accipientes tales

Iero. super osee.

facit. Sicut etiam iero. Sacrificia cor panem luctus vocat non quantuz ad se sed quantum ad effectuz. Nonnulli vo tradunt illos hereticos q̃ in ecclesia ordinati sunt / ius ordinandi z consecrandi etiam cum separati fuerint habere. Qui vo in scismate vel heresi positi ab eis ordinati z iniuncti fuerint / illo iure carent. Ideoqz cum ordinare volunt vulnus potius infigunt q̃z gratiam conferant.

De simonia vnde dicit z quid sit.

De simoniacis

vero non est ambigendum quin sint heretici qui tamen ante sentenciaz degradationis z ordinant et consecrant. Et licet simoniaci ꝓprie dicantur q̃ instar simonis magi impreciabilem gratiaz p̃cio conducere volunt. z qui ꝑ ministerio sacro precium recipiunt in modum gyezi. Gyezite vocandi sunt omnes tamen et dantes z accipientes simoniaci dicunt. z vtriqz eadem sentencia percelluntur.

De his qui scienter a simoniacis ordinantur.

Differt tamẽ inter

eos qui ordinant a simoniacis sciẽter z eos qui ignoranter. Qui enim scienter a simoniacis se ꝑmiserint ꝓsecrari immo execrari / eorz consecratio omnino irrita est. Qui vero ordinant a simoniacis. quos cum ordinant nesciũt esse simoniacos qui z tunc ꝑ catholicis habent / eorũ ordinatio misericorditer sustinetur.

De his qui dicũt se emere corporalia non spiritualia.

Si vo aliqui ob

iecerint se non consecrationes emere sed res ipsas q̃ ex consecratione ꝓueniunt / penitus desipere ꝓbant. Nam quisquis horum alterum vendit sine q̃ alterum non habetur / neutrum vendere derelinquit.

Distinctio simoniacorum.

Simoniace aũt

heresis triptita est distinctio Simoniace eniz alij a simoniacis ordinant Alij enim simoniace a nõ simoniacis. alij ñ simoniace a simoniacis Unde nicolaus papa. statuimus decretum de simoniaca tripartita heresi id est de simoniacis simoniace ordinantibus vel ordinatis. z de simoniacis simoniace a non simoniacis et simoniacis ñ simoniace a simoniacis. Simoniaci simoniace ordinati vel ordinatores ꝓm canones a ꝓprio g̃du decidant. Simoniaci etiaz simoniace a non simoniacis ordinati / similit ab officio remoueant. Simoniacos vero non simoniace a simoniacis ordinatos misericorditer ꝑ manus impositionem ꝑ temporis necessitate in officio ꝑmittimus permanere. quod intelligendum est de his qui ordinant a simoniacis ignorantes eos esse simoniacos. hos facit simoniacos non reatus criminis sed ordinatio simoniaci.

Alexander papa ō his qui violenter a simoniacis vel ab hereticis ordinantur.

Similiter cũ de

cernit alexander papa simoniacos omnino damnandos ac deponendos subintelligenduz est nisi violenter quis attractus fuerit De his enim z a quibuslibz hereticis violenter ordinatis. dicit innocentius q̃ possunt habere aliquez colorem excusationis si statim discedunt ab eis z pessimo eorum conciliabulo renunciant.

De etate ordinandorum ita decreuit nicolaus papa.

Sacri inquit canones sanxerunt vt subdyaconus nõ ordinet ante.xiiij. annos. nec diaconus ante.xxv. nec presbiter ante.xxx. deinde si dignus fuerit/ad episcopatũ eligi potest. qd nos etiam pari modo seruare iubemus. Item fabianus si quis xxx. etatis non impleuerit annos/nullo modo presbiter ordinet. et si valde sit dignus quia ⁊ ipse dominus triginta annorum baptizatus est. et sic cepit docere.

De sacramento coniugij cuius institutio et causa ostenditur.

DI XXVI

Quum alia sacramenta post peccatum ⁊ ꝓpter peccatum exordiũ sumpserũt/matrimonij sacramentum etiam ante peccatum legit institutum a domino nõ tamen ad remedium sed ad officium. Refert enim scriptura genesis in adã misso sopore. atq; vna de costis eius sumpta. ⁊ exinde muliere formata/virum in spiritu intelligentem ad quem vsq; mulier facta esset post extasim ꝓphetice dixisse. hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea. ꝓpt̃ b̃ relinquet homo patrem et matrem et adherebit vxori sue. ⁊ erunt duo in carne vna

De duplici institutione coniugij.

Coniugij autez institutio duplex est vna ante peccatuz ad officium facta est in paradiso. vbi esset thorus immaculatus. ⁊ nuptie honorabiles/ex quibus sine ardore concipperent. sine dolere perent/altera post peccatum ad remedium facta extra paradisum. ꝓpter illicitum motum deuitandum. Prima vt natura multiplicaret. Secunda vt natura exciperet. et vicium cohiberet. Nam ⁊ ante peccatum dixit deus crescite et multiplicamini. ⁊ post peccatum omnib̃ pene hominib̃ per diluuium ꝓsumptis Ut vero ante peccatum institutum fuerit coniugium ad officium/post peccatum vero ad remedium ꝓcessum Aug. testat dicens. Nõ sanis est ad officium. egrotis est ad remedium. Infirmitas em̃ incõtinentie q̃ est in carne per peccatũ mortua ne cadat in ruinam flagitiorũ/excipitur honestate nuptiarum Si vo non peccassent ꝑmi homines/sine carnis incentiuo ac feruore libidinis ipsi ac successores eorũ ꝓuenirent. ⁊ sicut remunerabile est aliquod bonum opus. sic coitus eorũ bonus esset ⁊ remunerabilis Quia vero ꝓpter peccatum letalis cõcupiscentie lex membris nostris inhesit sine qua carnalis non fit ꝓmixtio reprehensibilis est ⁊ malus coitus. nisi excuset per bona ꝓiugij.

Aug. sup genesis in li. de nuptijs ⁊ concupiscentijs.

Quando secundum preceptũ quando secundum indulgentiã contractum sit coniugium

Prima istitutio habuit preceptum. secunda indulgentiam Dicimus enim ab apostolo humano generi ꝓpter vitandam fornicationem indultum esse ꝓiugium. Indulgẽtia vero quia melioza non eligit/remedium habet non premium/a quo si q̃s declinauerit meret exiciale iudicium. quod ꝓm indulgentiaz cõcedit/voluntarium est non necessarium. Alioquin transgressor esset qui illud non faceret Et potest sane intelligi illud sub ꝓcepto dictum hominibus primis ante peccatuz. Crescite ⁊ multiplicamini Quo etiam post peccatum tenebant vsqueq; facta est multiplicatio. Postq̃ ꝓm indulgentiam matrimonij ꝓtractus fuit. ita etiam post diluuium quo vniuersuz

pene humanum genus deletum est/secundum preceptum dictum est filijs noe. Crescite ⁊ multiplicamini. Multiplicato vero homine secundum indulgentiam contractum est non secundum imperium.

Quibus modis accipiatur indulgentia.

Indulgētia autem diuersis modis accipit scz ꝓ ꝯcessione. ꝓ remissione. ꝓ permissione. Et est ꝑmissio in nouo testamento de minoribus bonis ⁊ de minoribus malis De minoribus bonis est coniugium qđ nō meret palmam. ꝑ est in remedium. De minoribus malis id est de venialibus ē coitus/qui fit causa incontinentie. Illud em̄ ꝯiugium indulget id est ꝯcedit Illud ṽo id est coitus talis permittitur id est toleratur/ita ꝙ non ꝓhibet.

Q nuptie sint bone

Fuerunt autez nonnulli heretici nuptias detestātes q̄ daciani appellati sunt. hij nuptias om̄ino damnant. ac pares fornicationibus alijsqz corruptionibus faciunt nec recipiunt in suorum numero coniugio vtentes mares vel feminas. Q autem res bona sit ꝯiugium/non modo ex eo probat ꝙ dominus legit ꝯiugiuz instituisse inter primos parentes. ꝑ etiam ꝙ in chana galilee nuptijs interfuit christus easqz miraculo ꝯmendauit. aqua in vinum conuersa. Qui etiam postea viruz dimittere vxorē ꝓhibuit nisi causa fornicationis. Apostolus etiam ait. Virgo non peccat si nubat. Constat ḡ rem bonam esse matrimonium. alioquin nō esset sacramentum. Sacramentuz em̄ sacrum signum est.

Cuius rei sacramentum sit cōiugium.

Cum ergo coniugium sacramentum sit. ⁊ sacrum signū est. ⁊ sacre rei scz ꝯiunctionis xp̄i et ecclesie. sicut ait apostolus. Scriptum ē inquit. Relinquet homo patrem ⁊ matrez ⁊ adherebit vxori sue et erunt duo in carne vna. hoc autem est magnuz sacramentum. Ego autez dico in christo ⁊ in ecclesia/vt enim inter coniuges cōiunctio est ꝑm ꝯsensum animorum ⁊ ꝑm permixtionez corporꝝ/sic eccl̄ia christo copulat voluntate ⁊ natura/quia idez vult cum eo. ⁊ ipse formaz assumpsit đ natura hominis. Copulata ē ergo spōsa sponso. spūaliter et corporaliter. id est caritate ac conformitate nature huius vtriusqz copule figura est in ꝯiugio Consensus em̄ ꝯiugum copulam spiritualem xp̄i ⁊ ecclesie que fit per caritatem significat. Commixtio ṽo sexuum illam significat que fit per nature ꝯformitatem.

Qualiter intelligēda sint verba mulier illa non pertinet ad matrimonium cum qua non ē cōmixtio sexuum.

Inde est ꝙ quidam doctoꝝ dixerunt. illam mulierem non pertinere ad matrimonium. q̄ non experitur carnalem copulam. Ait em̄ aug̃. Non dubium est illam mulierez ñ pertinere ad matrimonium/cum q̄ docetur non fuisse ꝯmixtio sexus. Item leo papa cum societas nuptiarum ita a principio sit instituta/vt preter commixtionem sexuum nō habeat in se xp̄i ⁊ ecclesie sacramentum. non dubium ē illam mulierez non pertinere ad matrimonium in qua docet non fuisse nuptiale misterium. Item aug̃. Non est perfectum coniugiuz sine ꝯmixtione sexuū hoc si ꝑm superficiem verboꝝ quis acceperit/inducit in errorem tm̄/vt dicat sine carnali copula non posse contrahi matrimonium/⁊ inter mariā et ioseph

Aug̃. in li. đ soliloquijs

non fuisse coniugium vel non fuisse perfectum quod nephas est sentire. Tanto enim sanctius fuit atq; perfectius / quãto a carnali opere immunius / sed superius posita ea ratione dicta intelligendum est non quin pertineat mulier illa ad matrimonium / cum qua non est permixtio sexuum / sed nõ pertinet ad matrimonium. q̃ expressam ⁊ plenaz teneat figuram coniunctionis christi ⁊ ecclesie Figurat enim illam vnionem christi ⁊ ecclesie que est in caritate. sed non illam que est in nature conformitate Est ergo ⁊ in illo matrimonio typus ꝯiunctionis christi ⁊ ecclesie. ꝑ illius tantum qua eccelesia christo caritate vnitur. nõ illius qua per susceptionez carnis capiti membra vniuntur. Nec ideo tamen minus sanctum est coniugium qꝛ vt ait aug̃ In nuptijs plus valet sanctitas sacramenti / q̃ fecunditas ventris. Est enim coniugium signum spiritualis cõiunctionis ⁊ dilectionis animorum qua inter se coniuges vniri debent. Unde apostolus ait. Viri diligite vxores vestras vt corpora vestra.

Aug̃. in li. de coniugali

Que sunt consideranda in cõiugio.

DI XXVII

Post hoc aduertendum est quid sit cõiugium. ⁊ que sit efficiẽs causa ꝯiugij. ⁊ causa ꝓpt̃ quaz contrahi debeat ⁊ que sint bõa cõiugij. ⁊ quomodo per ea excusetur coitus carnalis ⁊ que sint legitime persone ad matrimonium. Sunt ⁊ alia plura in matrimonio consideranda q̃ sub cõpendio perstringemus.

Quid sit coniugium.

Sunt ergo nuptie vel matrimoniũ viri mulierisq; coniunctio maritalʼ int̃ legitimas ꝑsonas indiuiduã ꝯsuetudinez retinens Ad indiuiduã ꝯsuetudinez vite pertinet q̃ absq; ꝯsensu alterius neut̃ ꝯtinentiam ꝓfiteri põt vel orationi vacare. ⁊ q̃ int̃ eos dum viuunt vinculum ꝯiugale ꝑmanet vt alij se copulare non liceat ⁊ vt inuicez alter alteri exhibeat qđ quisq; sibi. hac autem descriptione legitimorũ ⁊ fidelium tm̃ matrimonium includit̃.

De cõsensu qui efficit cõiugiũ

Efficiens autem causa matrimonij est ꝯsensus. non quilibet. ꝑ per v̄ba expressus. nec de futuro / ꝑ de p̃nti Si enim ꝯsentiant in futuꝝ dicentes accipiam te in viꝝ / et ego te in vxorẽ. non est iste ꝯsensus efficax matrimonij. Itẽ si ꝯsentiant mẽte ⁊ nõ exprimant̃ v̄bis. vel alijs certis signis nec talʼ ꝯsensus efficit mr̃imonium. Si aũt v̄bis explicant qđ tñ corde non volunt si non sit coactio ibi vel dolus. obligatio illa verboꝝ quibꝰ ꝯsentiunt dicentes / accipio te in virum. ⁊ ego te in vxorem / matrimonium facit.

Autoritatibus probat q̃ solus consensus facit matrimonium

Quod autem cõsensus matrimonium faciat subditis ꝓbat̃ testimonijs. Ait enim isidorus Cõsensus facit matrimonium Itez nicolaus papa. sufficiat solus ꝑm leges eoruz consensus / de quoꝝ ꝯiunctionibus agitur. Qui solus si forte in nuptijs defuerit / cetera etiaz cum ipso coitu celebrata frustrantur. Itez iohannes crisosto. Matrimonium quidem non facit coitus. sed voluntas. ⁊ ideo non soluit illud separatio corporis. Item ambro. Non defloratio v̄ginitatis facit ꝯiugium. ꝑ pactio ꝯiugalis. Ex his apparet q̃ cõsensus id est pactio coniugalis matrimonium facit et extunc coniugium est / etiaz si non precessit vl̃ secuta sit copula carnalis.

Jo. Cris. super math̃.

Quando incipiat esse coniugium.

Quod enim ab ipsa dispensatione in qua pactio ꝓiugalis exprimit ꝓiuges sint/sanctoꝝ testimonia ꝓbant. Ait enim ambro. Cum iniciat ꝓiugium ꝓiugij nomen adscisci tur. cum coniungit viro ꝓiugiuz ē non cum viri ammixtione cognoscit. Item ysidorus. Coniuges verius appellant a ꝑma desponsationis fide q̃uis adhuc inter eos ignoretur ꝓiugalis cõcubitus Item aug. Coniunx vocat ex prima desponsationis fide q̃uis ꝓcubitus agnoscat nec fuerat agniturus/nec perierat nec mendax manserat ꝓiugis appellatio/ vbi nõ fuerat nec futura erat carnis vlla commixtio ꝓpter qd̃ fidele cõiugiũ ambo parentes christi vocari meruerunt non solum illa mater sed etiam ille pater eius sicut ꝓiunx matris eius vtrunq̃ tamen mente non carne Ex his euidenter insinuat q̃ ex tempore q̃ incedit consensus voluntarius ac maritalis qui solis coniugium facit veri cõiuges sunt sponsus ⁊ sponsa.

Ambro. in libro de virginibus.

Isidor' in libro ethi.

Aug. in li. de bono ꝓiugij.

Secundum quosdam non est coniugium ante carnalem copulaz sed sponsi et sponse sunt

Quidaz tamen asserunt verum ꝓiugiuz non ꝓtrahi ante traductionem ⁊ carnalem copulã nec vere ꝓiuges esse aliquos anteq̃ interceda commixtio sexus. sed a prima fide despõsationis vir spõsus. ⁊ mulier spõsa est. nõ ꝓiunx. Sponsus autem ⁊ spõsas ꝓiuges frequenter appellari dicũt/ nõ quia sint/ sed quia futuri sunt cuius rei sponsionez inuicem fecerunt. ⁊ ꝑm hꝰ verba premissarum autoritatum intelligenda fore tradunt.

Qua ratione vtuntur.

Quod vero int sponsam ⁊ coniugem plurimum interfit. ex eo astruunt quia licet sponse ante carnalem copulam inconsulto vel nolente sponso monasterium eligere Quo facto. sponso etiam licet aliam ducere.

Q̃ sponsa potest monasterium eligere nõ exquesito sponsi cõsensu.

Coniugatus vero vel coniugata nec continentiam nisi ex communi ꝓsensu seruare valet. nec monasterium petere. nisi vterq̃ continentiam pariter profiteatur. Q̃ vero liceat sponse monasterium eligere. autoritatibus sanctorum probatur. Ait em̃ eusebius papa. Desponsatam puellam non licet parentibus alij viro tradere. tamen licet sibi monasterium eligẽ Item̃ gregorius. Decreta legalia desponsatam si conuerti voluerit nullo penitus censuerũt damno mulctari. Refert etiam iero. q̃ machabarius inter christi heremitas precipuus celebrato nuptiali conuiuio. cum vespere thalamum esset ingressurus. ex vrbe egrediens transmarina petij ⁊ heremi solitudinem sibi elegit. Beatus etiam alexius similiter ex nuptijs diuina gratia vocat' spõsam deseruit et nudus christo famulari cepit. His autoritatibus ⁊ exemplis liquet licere sponsis sine consensu suaruz sponsarum ⁊ econuerso continentiaz ꝑfiteri.

Exempla ponit.

Qd̃ coniugatus vl' coniugata nequeant continentiam profiteri sine alterius consensu.

Hoc autem con
iugatis nullatenus licet Non enim po/
test vir melioris vite propositum sume
re sine vxoris consensu et econuerso .
vñ greg̃ scribẽs theutiste patricie sunt
qui dicunt religionis gratia debere cõ/
iugia solui. Unde sciendum ẽ quia ⁊ si
hoc lex humana ꝯcessit tñ lex diuina ꝑ
hibuit. Si vero vtrisq; conueniat con/
tinẽtem vitam ducere hoc quis audeat
accusare Sic em̃ nouimus multos sanc
torum cum suis coniugibus et p̃us cõti
nentem vitam duxisse. et post ad sãcte
ecclesie regimina migrasse. Si vero cõ/
tinentiam quam vir appetit mulier non
sequitur. aut quam vxor appetit vir re
cusat. coniugium diuidi non potest qꝛ
scriptum est. Mulier potestatẽ sue car
nis nõ habet sꝫ vir Similiter ⁊ vir po
testatem sue carnis non habet sꝫ mulier
Item agatosa latrix presentium q̃sta
est virum suum contra voluntatem suã
in monasterium esse cõuersum. q̃ ꝓpter
experiẽtie tue p̃cipimus vt diligẽti inq̃
sitione discutias. ne forte eius volũtate
conuersus sit. vel ipsa mutare se ꝓmise
rit et si hoc tua diligentia repererit et
illum in monasteriũ ꝑmanere ꝓuideat
et hanc sicut promisit mutare vitam cõ
pellat Si vero nichil horũ est nec quõ/
dam fornicationis crimen ꝓpter qđ li/
cꝫ vxorem dimittere p̃dictam mulierem
cõmisisse cognoueris. ne illius ꝯuersio
vxoris relicte in seculo fieri possit ꝑditi
onis occasio. volumus vt maritũ suum
illi etiam si iam tonsuratus est reddere
debeas om̃i excusatione cessante. quia
nisi fornicationis causa virum vxorẽ di
mittere nulla ratio cõcedit. Postq̃ em̃
copulatiõe cõiugij viri ⁊ mulieris vnũ
corpus efficit. non potest ex ꝑte cõuer
ti. ⁊ ex ꝑte remanere in seculo Itez ex
viij. sinodo. Si quis coniugatus cõuer
ti ad monasteriuꝫ velit nõ est recipiẽd⁹
nisi prius a ꝯiuge castimoniam ꝓfitẽte
fuerit absolutus . Tales ergo tũc sine
culpa sequũt cristũ/relicto seculo. si ha
bẽt ex pari volũtate castitatis cõsensũ

Item si vir et vxor diuertere pro sola
religiosa inter se cõsenserint vita nulla
ten⁹ sine ꝯsciẽtia episcopi fiat. vt ab eo
singulariter prouiso constituãtur loco.
Nã vxore nolẽte vel altero illoꝝ etiam
ꝑ tali re matrimoniuꝫ non soluit. Itez
Aug̃. Si abstines sine vxoris volũta/
te. tribuis ei fornicandi licentiam ⁊ pec
catuꝫ illius tue ĩputabit abstinẽtie Itẽ
nicola⁹ papa. Scripsit nobis thaberga
regina se velle regia dignitate vl' copu
la exui. ⁊ sola vita p̃uata esse contentã
desiderare. cui scripsimus. non hoc ali
ter fieri posse nisi eãdem vitaꝫ vir eius
lotarius elegerit Ex his patet q̃ ꝯiuga
ti sine ꝯmuni cõsẽsu monasteriũ eligere
continentiã ꝓfiteri vl' habitũ religiois
sumere nõ valent. ⁊ si fecerint reuocari
debẽt Sponsi vero possunt sine ꝯmuni
ꝯsensu monasteriũ eligere Unde vide/
tur inter sponsum ⁊ spõsam ꝯiugiũ non
esse. Ideoq; asserũt a p̃ma fide despõ/
sationis ꝯiuges appellari. nõ re p̃sentiũ
sꝫ spe futuroꝝ. qꝛ ex fide quam ex des/
ponsatione sibi inuicem debent. postea
efficiunt ꝯiuges. Premissas autẽ auto
ritates quibus asserit q̃ consensus ma
trimoniũ facit. ita intelligi volũt vt cõ/
sensus vel pactio coniugalis nõ ante co
itum faciat matrimonium sed in coitu.
Sicut enim defloratio virginitatis non
facit matrimoniũ nisi p̃cedat pactio cõ
iugalis ita nec pactio ꝯiugalis. anteq̃
assit copula carnal'. Ex pactione ergo
cõiugali spõsi ⁊ spõse fuerit añ coitum.
In coitu vero efficiunt coniuges facit
em̃ pactio coniugalis vt q̃ p̃us erat spõ
sa in coitu fiat coniunx.

Respõsio ad predicta cũ deter
minatione superiorum

His autẽ ita res
pondem⁹ fit aliqñ despõsatio vbi ẽ ꝯꝓ/
missio viri ⁊ mulieris đ cõtrahẽdo ma
t̃monio . Nõ est autem ibi consensus
de presenti et est desponsatio habens
cõsensum de presenti id est pactionem
coniugalem que sola facit coniugium

In illa ergo disponsatione. vbi est pollicitatio ꝓtrahendi matrimonij. sponsi tantum ⁊ sponse fiunt nõ ꝓiuges. et talibus sponsis licet sine communi ꝓsensu cõtinentiam ꝓfiteri ⁊ monasterium eligere. In ea vo desponsatione vbi ē consensus de ꝓsenti ꝓiugium ꝓtrahitur. et ab illius desponsationis prima fide veri ꝓiuges appellant. ꝑm hanc distinctionem desponsationis de sponsis varie loquunt doctores.

Quomodo accipiatur sponsa in supradictis capitulis.

Aliquando enim sponsas vocant que talem habuerunt desponsationem vbi fuit pactio ꝓiugalis de ꝓsenti. ⁊ ille vere ꝓiuges sunt Unde grego. Si quis vxorem desponsauerit vel subarrauerit. quanq̃ postmodum preueniente die mortis eius nequiuerit eam ducere in vxorem. tamen nulli de consanguinitate eius licet accipere eam in ꝓiugio. et si inuentum fuerit factum separet omnino Item Julius papa. Si quis desponsauerit vxorem et subarrauerit vel preueniente die mortis vel irruentibus quibusdam de causis eā nõ ꝓgnouerit. nec fr̃ eius nec vll' de ꝓsanguinitate ei' eandē sibi tollat in vxorē vllo vnq̃ tpe Item gregori' Qui desponsatam ꝓximi sui puellam ceperit in ꝓiugium anathema sit ipse. ⁊ omnes ꝓsentientes ei. quia ꝑm legem dei mori decernitur. Nam diuine legis est mos sponsas appellare coniuges. vt in euangelio accipe mariam ꝓiugem tuam ⁊ in deutronomio. si quis alterius spõsam in agro vel quolibet loco oppresserit vel adduxerit in domum suam moriat. quia vxorem ꝓximi sui violauit. non que iam vxor erat. sed que a parentibus vxor fieri debebat. Ex his colligitur q̃ sponse quedam ꝓiuges sunt añ ꝓmixtionem sexuum. ꝑ forte illud mouet. qd in fine capituli dr. non que iam vxor erat. ꝑ q̃ vxor fieri debebat. qd non ita debet intelligi quasi vxor vere nõ fuerit ex quo pactio ꝓiugalis intercessit. sed quia nondum traducta fuerat nec res vxoria intercesserat scilicet ꝓcubitus ꝓiugalis.

Qualiter accipitur in his alijs capitulis sponsa.

Vocatur etiam sponsa que sic viro despõsata est. vt nõ intercesserit ꝓsensus de ꝓsenti. ꝑ spõsio futuri. Secundum quem modum illud decretum intelligit si quis sponsam filij oppresserit. ⁊ post filius eius eam duxerit. pater postea non habeat vxorem nec mulier virum. filius qui patris facinus ignorauit aliam ducat. Si coniunx illa fuisset. qd vtiq̃ foret si in spõsalib' pactio ꝓiugalis intercessisset. nõ permitteretur sponsus aliam ducere. Mechis autem pena non nubendi ex rigore infligitur vt alij terreant Item ex eodem Quidam desponsauit vxorem et dotauit. vt cum ea coire non potuit. quam clanculo frater eius corrupit ⁊ ḡuidam reddidit Decretum est vt q̃uis nupta non potuerit esse legitimo viro desponsatam tñ fratris frater habere ñ possit. sed mechus ⁊ mecha fornicationis quidem vindictam sustineant. licita vero eis coniugia non negent. De illa desponsatione hoc intelligi debet vbi non fuit ꝓsensus ꝓiugalis de ꝓsenti. alioquin non liceret eis alia sortiri coniugia Secundum hoc etiam illud intelligi debet. Statutum est a sacro ꝓuētu vt si quis sponsam alterius rapuerit publica penitentia mulcet. ⁊ sine spe coniugij maneat. ⁊ si ipsa eidem crimini cõsentiens nõ fuerit. licentia nubendi alij non neget. Apparet hanc fuisse despõsatam sine pactione coniugali de ꝓsenti. ⁊ ideo non fuisse coniugem. cui viuente sponso. alteri nubendi licentia nõ negatur. Sunt enim quedam nuptialia pacta de futuro ex quibus sponsi et spõse

Ex ꝓcilio toletano.

vocant. nec exinde coniuges sunt et est pactio quedam ꝓiugalis de presenti q̃ sponsum ⁊ sponsam etiam ꝓiuges facit ⁊ vtraq̃ pactio desponsatio. vel sponsalia interdum dicunt. ꝓprie tamen spõsalia dicuntur quedam solennia pacta nuptialia.

Quare mox nõ tradant spõte

De nuptialibus

pactis vbi est tamen sponsio futuri. ait aug̃. Institutum est vt iam pacte sponse non statim tradantur ne vilem habeat maritus datam quam suspirauit spõsus dilatam.

Que sponsa sit vidua mortuo sponso et que non.

Et est sciendum

q̃ illa sponsa que tantum in futuro est pacta mortuo spõso nõ remanet vidua quia non fuerat vir eius. Unde si quis eam duxerit ad sacros ordines ꝓscendere non ꝓhibet. qr non duxit viduaz Vidue enim maritus eque sicut bigamus sacerdos fieri ꝓhibet. Ex tali autem copula nullus arcetur a sacris ordinibus.

Qui alterius sponsam eo mortuo ducit ad sacros ordines accedere potest.

Secundum hoc

intelligendum est qd̃ ait pelagius papa de illo qui mortuo sponso/eius sponsaz duxit in vxorem. nihil est inquit quantum ad hunc articulum attinet quod ei obuiet de canonicis institutis. quin ad sacros ordines ꝓmoueri valeat. Si vero talis sponsa fuisset. inter quã ⁊ sponsum eius ꝓsensus de pñti intercessisset eo mortuo vidua remansisset/cui copulatus in ꝓiugio vlterius ad sacros ordines nõ accederent cum viduã duxerit. Non est g̃ ambigenduz quin solus de p̃senti ꝓsensus ꝓiugium efficiat. ⁊ ex inde veri ꝓiuges appellent. Ideo p' talem ꝓsensum si quis alij se copulauerit etiam si carnis ꝓmixtio illic sequat/ad priorem copulam reuocand' est.

Si consensus de futuro cuz iuramento faciat coniugium.

Hic queri

Di XXVIII

debet vtruz ꝓsensus de futuro addito etiam iuramento/ꝓiugium efficiat. vt si q̃s promittat. vel etiam iuret alicui se vsq̃ ad tempus placitum illaz ducturuz. ⁊ illa ꝓmittat vel iuret se illi nupturam. nunq̃d tal' sponsio eos ꝓiuges fecit. Si mutato ꝓposito alter vel vterq̃ ad alienam copulam transit/nũquid ob priorem sponsionez iuramẽto subnixam/secunde federationis pactũ scindet. Considera qr longe aliud ẽ ꝓmittẽ. ⁊ aliud facere. Qui ꝓmittit/nõdum facit. Qui g̃ ꝓmisit se in vxorem ducuz aliquaz/nondum eã duxit vxorem. ⁊ que spopondit se nupturam/nõdum nupsit. Quõ ergo ꝓiuges appellari possunt/q̃ nondum ꝓtrahunt. ꝑ in futuro se ꝓtracturos iurando promittunt Item si ex vi iuramenti ad futuz ꝓtinẽtis mox efficiunt ꝓiuges/cur iurant in futuro se facturos qd̃ in pñti efficiunt. Item si ex q̃ iurant mox efficiunt ꝓiuges/tunc hanc rem efficiunt/qñ iurant se facturos/quod in presenti efficiunt. Ideo dico qr coniugium tunc non fuit sed futurũ promittitur. Si vero ille p' vxorem duxit. ⁊ illa marito nupsit coniugium vtriq̃ fuit. ⁊ non potest dissolui Precedens ergo mendacium vel periurium/penitentia est corrigenduz. sed coniugiuz sequens non est dissoluendũ Non autem sic est quando iuramentuz coniugij presentis consensus attestatione firmatur. quia post talem consensuz si quis alij se copulauerit/etiam si ꝓlez

ꝓcreauerit/irritum debet fieri. et ipse ad priorem copulam reuocari.

Que videtur obuiare premissis nouellarum institutio

Premisse autez sentencie videtur obuiare illud quod leges tradunt. Si q̄s tactis diuinis scripturis iurauerit mulieri se eam legittimam vxorem habiturum vel etiaz si in oratorio tale sacramentum dederit/sit illi legitima vxor. q̄uis nulla dos/nulla alia scriptura interposita sit. Sed h̄ ostenditur quid fieri vel esse debeat/ñ q̄ tunc fiat. Non enim per illud iuram̄tum tunc fit vxor. sed fieri debet/quia iuramentum est. Potest ⁊ de illo iuramento hoc dictum intelligi vbi de p̄senti consentiunt ac se inuicem suscipiunt Illi etiam sentencie qua dictum est solum ꝯsensum facere coniugiuz videtur obuiare quod Eucharistius papa ait. Aliter legitimum non fit ꝯiugium nisi ab his qui super feminam dominationē habere videntur ⁊ a quibus custoditur vxor petatur/et a parentibus sponset ⁊ legib⁹ docetur. ⁊ a sacerdote vt mos est benedicatur/⁊ a paranimphis custodiatur. ac solenniter accipiatur. Item ita legitima scitote esse ꝯnubia. aliter vero presumpta/non ꝯiugia. sed adulteria vel fornicationes sunt nisi voluntas ꝓpria vel suffragata fuerit et vota succurrerint legitima. hoc autez nō ita intelligendum est. tanq̄ sine enumeratis non possit esse legitimum coniugiū sed quia sine illis non habet decorem ⁊ honestatem debitam In huius enim sacramenti celebratione sicut in alijs quedam sunt pertinentia ad substantiaz sacramenti/vt ꝯsensus de presenti q̄ solus sufficit ad ꝯtrahendum matrimonium quedaz vero pertinentia ad decorē ⁊ solennitatem sacramenti. vt parentum traditio. sacerdotum benedictio ⁊ huiusmodi sine quibus legitime fit cōiugium. quantum ad virtutem nō quātum ad honestatē sacramenti Sine his ergo non quasi legitimi ꝯiuges/sed q̄si adulteri vel fornicatores cōueniunt vt illi qui clanculo nubunt. ⁊ vtiq; fornicatores essent nisi eis suffragaretur voluntas v̄bis expressa de presenti. que legitimum inter eos facit matrimoniuz Nam ⁊ consensus occultus de presenti per verba expressus coniugium facit licet non sit ibi honestus contractus. ꝑ matrimonium nō sanxit consensus qui in occulto fiunt. Si enim alter alterum dimiserit nō cogitur iudicio ecclesie redire. ⁊ cōmanere quasi cum cōiuge. q̄ non potest ꝓbari testib⁹ ꝯtractus qui in occulto sibi consenserunt. eundem consensum voluntarie in manifesto ꝓfiteātur/tunc vtiq; propria voluntas suffragatur ⁊ legitima vota succurr̄t ad sanciendum coniugium quod prius occulte fuerat contractum. Voluntas ergo verbis expressa in occulto ad hoc suffragatur vt fiat ꝯiugium. manifeste v̄o expressa suffragatur vt sanciat ⁊ roboret ac liberum fiat ecclesie de hoc iudicare si expedierit.

Determiatio

Que ad necessitatez que ad decorem pertinent sacramenti.

De qua re sit consensus ille an de carnali copula an de cohabitatione an de alio.

Hic queritur cū consensus de p̄nti matrimonium faciat cuius rei consensus sit ille. an carnalis copule. an cohabitationis. an vtriusq; Si cohabitationis cōsensus matrimonium facit. tunc frater cum sorore/pater cum filia potest ꝯtrahere matrimonium. Si carnalis copule tunc int̄ mariam ⁊ ioseph non fuit ꝯiugium. Proposuerat em̄ maria in v̄ginitate manere nisi deus aliter facere iuberet. ꝑm q̄d videtur angelo dixisse. Quomodo fiet istud quoniam virum non cognosco id est me ñ cognituram ꝓposui. Nec enim quia virum tunc non cognoscebat. necesse erat inquiri quomodo posset habere filium. ꝑ quia nunq̄ se cognituram

Beda sup lucam.

ꝓposuerat. Dicit enim beda. q̃ in virginitate manere disposuerat. Si ergo ꝓtra suum propositum post consensit in carnalem copulaz videt facta voti rea mente. ⁊ si non opere violati. Dicam' ergo q̃ consensus cohabitationis vel carnalis copule non facit ꝓiugium. sed consensus coniugalis societatis verbis ꝑm presens tempus expressus vt cũ vir dicit. Ego accipiam te in meam nõ dominam non ancillaz sed coniugẽ Quia enim non ancilla vel domina datur. iõ nec de summo. nec de imo a principio formata est. sed ꝺ latere viri. ob coniugalem societatem. si de summo fieret. vt de capite. videret ad dominationez creata. Si vero de imo vt de pedibus videretur ad seruitutem subicienda. ꝗ quia nec in dominam nec in ancillaz assumitur facta est de medio id est de latere quia ad coniugalem societatem assumitur. Cum ergo sic conueniunt vt dicat vir accipio te in meam coniugem ⁊ dicat mulier accipio te in meum virũ His verbis vel alijs idem significantibus exprimit consensus nõ copule carnalis vel cohabitationis corporalis. ꝗ coniugalis societatis. Ex qua oportet eos cohabitare. nisi forte causa religionis pari voto corporaliter separent vl' ad tempus vel vsq̃ in finem.

Ecce in quaz rẽ fuit ille cõsensus.

Quare de latere viri formata sit mulier.

Coactio excludit consensuz cõiugalem.

OI XXIX

Oportz autem consensum coniugalem liberum esse a coactione. Coactus enim cõsensus qui nec consensus appellari debet. coniugium non facit sicut testatur vrbanus papa scribẽs sanctio regi aragonum in hec verba. De neptis tue cõiugio quam te cuidam militi datuz necessitatis instante articulo sub fidei pollicitatione confirmasti. hoc equitate dictante decreuimus vt si illa virum illuz omnino sicut dicitur renuit. ⁊ in eadez voluntatis autoritate persistit. vt viro illi se prorsus deneget nupturã. neq̃ quaq̃ eam inuitam ac renitentem eiusdem viri cogas coniugio copulari Idẽ si verum esse constiterit quod nobis legati iordanis principis retulerunt scilicet q̃ ipse coactus ⁊ dolens filiam suam flentez ⁊ pro viribus renitentez rainaldo desponsauerit. quoniam legum et canonum autoritas talia sponsalia ñ approbat ne ignorantibus leges ⁊ canones nimis durum videatur. ita sententiam temperamus. vt si princeps cũ assensu filie id quod inceptum est perficere voluerit concedamus. sinautem legatus noster vtrasq̃ partes audiat et si nihil fuerit ex pte rainaldi quod amplius impediat ab ipso iordane sacramentuz quo constent hec que dicta sunt accipiat. ⁊ nos canonum ⁊ legum scripta sequentes. deinceps non perhibem' quin alij viro si voluerit predicta ei' filia tantuz in domino nubat. Ex his apparet coniugium fieri inter consentientes ⁊ spontaneos. non inter renitentes ⁊ inuitos. Veruntamen qui inuiti ⁊ coacti coniuncti sunt. si postea ab aliquo temporis spacio sine contradictione et querimonia cohabitauerit facultate discedendi vel reclamandi habita consentire videntur. et consensus ille consequens supplet. quod precedens coactio tulerat.

In libro pandectarum.

Consentire aũt ꝓbat. q̃ euidenter non ꝓtradicit ꝑm illud. In sponsalib' eoz ꝓsensus exigend' est quoz in nuptijs desiderat. intelligit tũ semper patri filia cõsentiẽ. nisi euidenter dissentiat. Item sponsalia sic nuptie ꝓsensu fiunt ꝓtrahentium. ⁊ iõ sic in nuptijs. ita ⁊ in sponsalib' patrifamilias filiã ꝓsentire oportz. q̃ si prĩs volũtati ñ repugnat ꝓsentire intelligit

De erroze q̃ euacuat cõsensum

DI XXX

Nec solũ co
actio impedit vel exclu
dit consensuz. sed etiaz
error. Non autem om/
nis error ꝯsensuz impedit. Est enim er
ror alius persone. alius fortune. alius
conditionis. alius qualitatis. Error ꝑ/
sone quando hic putat esse homo ille.
⁊ est alius error fortune / quando puta
tur esse diues qui pauper est ⁊ econuer
so Error ꝯditionis quando putat esse
liber qui seruus est. Error qualitatis
quando putat esse bonus qui malus est
error fortune / ⁊ qualitatis ꝯiugij con/
sensum non excludit. Error vero con/
ditionis ꝯiugalem consensum euacuat
De qua ꝯditione post modum tractabi
mus. Error quoqꝫ persone ꝯsensuz cõ/
iugalem non admittit vt si quis feminã
nobilem in cõiugium petat ⁊ ꝓ ea alia
ignobilis tradat ei. nõ est inter eos cõ
iugium. quia non ꝯsensit vir in istaz. ꝑ
in aliam vt si q̃s ꝓmitteret mihi se vẽ/
diturum aurum. ⁊ ꝓ auro offerre mihi
auricalcum ⁊ ita me deciperet. nunq̃t
diceret cõsensisse in auricalcum / nunq̃ꝫ
volui emere auricalcum. nec ergo in il/
lud ꝯsensi. quia ꝯsensus non nisi volun
tatis est. Sicut ergo error materie ex/
cludit ꝯsensum. ita ⁊ in ꝯiugio error ꝑ
sone. Sed obicit de iacob q̃ ꝓ rachel
vij. annis seruierat ⁊ supposita ẽ ei lya
nunquid error persone excludit ꝯiugi/
um cum non in eam. sed in rachel ꝯsen
serit. Sed quod ibi factum est in miste/
rio gestum non improbe tradit. ibi ta/
men ⁊ si non precessit. secutus est ꝯsen
sus. nec ex illo ꝯcubitu qui ꝯsensum p̃/
cessit fornicarij iudicant / cuz ille mari
tali affectu eam cognouerit / ⁊ illa vxo/
rio affectu debitum ꝑsoluerit. putans
lege primogenitarum ⁊ paternis impe
rijs se illi iure copulatam. excusat eti/
am quia dei consilio in misterio ita actũ
est. hodie etiam excusaret ille. cui in/
scio vxoris soror lectuluz eius ingressa
se subiceret. que cum sine spe coniugij
perpetuo maneri censeat / ille tamen q̃
cognouit eam ꝑ ignorantiam excusat.
quod per simile ꝓbat. Si enim dyabo/
lus transfigurans se in angelum lucis /
credat bonus / non est error periculos⁹
Q̃ autem vir ille in illam mulierem non
ꝯsenserit ex simili ostendit. Si q̃s he/
reticus nomine aug̃. vl' ambrosij alicui
catholico se offerret / eũqꝫ ad sue fidei
imitationem vocaret / si ille assentiret /
in cuius sentenciam fidei diceret ꝯsen/
sisse non in hereticoꝝ sectam. ꝑ in inte/
gritatem fidei quã ille hereticus se mẽ
tiebat habere. Error vero fortune ꝯsen/
sum non excludit. Qui enim nubit pau
peri putans esse illum diuitem non po/
test renunciare priori ꝯditioni q̃uis er
rauerit. nec error qualitatis. vt si quis
ducat in vxorem meretricẽ vel corrup
tam quam putat esse castam ⁊ virginẽ
non potest eam dimittere.

Oppositio

De coniugio marie ⁊ ioseph.

Premissis ali q̃d ad
dend̃ est de modo illius ꝯsensus qui int̃ ma/
riam et ioseph intercessit. Sane credi
potest non solum mariam sed etiam io/
seph apud se disposuisse virginitatem
ꝑuare velle nisi de⁹ aliter iuberet eosqꝫ
sic ꝯsensisse in ꝯiugalem societatem. vt
vterqꝫ de altero reuelãte spiritusancto
intelligeret q̃ virginitatez seruare vel/
let. nisi deus alit̃ inspiraret ꝑ illam vo/
luntatem verbis nõ expresserant. post/
ea vero expresserunt ⁊ in virginitate per
manserũt. Consensit ergo maria in ma
ritalem societatem. ꝑ non in carnalẽ co
pulam. nisi de eadem specialit̃ deus p̃/
ciperet. cuius etiam ꝯsilio in maritalẽ
ꝯsensit copulam. quia virginitatez ser
uare volebat. ⁊ iõ non aliter ꝯsensisset
in coniugalem societatem / nisi familia/
re dei ꝯsiliuz habuisset. de qua aug̃. sic
ait. Beata maria ꝓposuit se seruatu/
ram votum virginitatis in corde. ꝑ ip/
sum votum non expressit in ore. Sub/
iecit se diuine dispositioni proposuit se
seruaturam virginitatem. nisi deus ali

Aug̃. in li. d̃ vicijs ⁊ ꝯcu/piscentijs

ter ei reuelaret. Committens ergo virginitatem suam diuine dispositioni cõsensit in carnalem copulam. non illã appetẽdo / ꝑ diuine inspirationi in vtroq; obediendo. postea vero simul cum viro labijs expressit et vterq; in virginitate permansit.

Q; perfectum inter eos fuit cõiugium.

Inter quos vt

ait aug. Perfectum fuit ꝓiugium. perfectum quidem nõ in significatione ꝑ in sanctitate. Sanctiora sunt enim coniugia pari voto ꝓtinentium. Unde aug. Quod deo pari voto ⁊ ꝓsensu vouerat is / ambo pseuerant reddere debuistis a quo ꝓposito si lapsus est ille / tu saltez pseuera non q; pariter temperabatis a commixtione carnali. ideo maritus tuus esse destiterat. immo vo tanto sanctius ꝓiuges manebatis quanto sanctiora ꝓcordit placita seruabatis. Perfectũ ergo fuit marie ⁊ ioseph ꝓiugius in sanctitate. perfectum etiam fuit ꝑm triplex bonum coniugij fidem scz prolem ⁊ sacramentum. Omne enim nuptiarꝝ bonum vt ait aug. impletuz est in illis parentibus christi fides. proles. sacramentum. Prolem cognoscimus ipsuz dominum. fidem quia nullum adulterium. Sacramentum quia nulluz diuortium. solus ibi nuptialis concubitus ñ fuit. quia in carne peccati fieri non poterat sine pudenda ꝓcupiscentia carnis que accidit ex peccato. Sine qua concipi voluit q̃ sine peccato futurus erat. ⁊ licet non intercessisset ꝓiugalis ꝓcubitus ꝓiuges tamen vere fuerunt mente non carne sicut ⁊ parentes. q̃uis ambrosius. dicat perfectum fieri ꝓiugium ꝑ carnalem copulã In omni inquit matrimonio cõiunctio intelligit spiritual' quaz ꝓfirmat ⁊ pficit ꝓiunctorum commixtio corporalis. Sed intelligendum est cõiugium perfici commixtione corporali / non quantum ad veritatem vel sanctitatem ꝓiugij / ꝑ quantum ad significationem. quia perfectius vnionẽ xpi ⁊ ecclesie tunc figurat. Exposito que sit efficiens causa matrimonij. cõsequens est ostendere ob quam causam soleat vl' debeat contrahi matrimonium. Est ergo finalis causa contrahendi matrimonij principalis ꝓcreatio ꝓlis. ꝓpter ꝗ enim instituit deus coniugium int primos parentes. quibus dixit. crescite ⁊ multiplicamini ⁊c. Secunda est p' peccatum ade vitatio fornicationis Unde apostolus ꝓpter fornicationẽ vnusq; scz habeat vxorem suaz. ⁊ vnaqueq; habeat virum suum. Sunt ⁊ alie cause honeste vt inimicorum reconciliatio ⁊ pacis reintegratio Sunt etiam ⁊ alie minus honeste cause ꝓpt quas aliquando cõtrahit vt viri mulierisq; pulcritudo. q̃ animos amore inflamatos sepe impellit inire coniugium vt valeant suuz explere desiderium. Questus quoq; ⁊ diuiciarum possessio frequenter est coniugij causa. ⁊ alia multa que cuiq; diligẽtiaz adhibenti facile ẽ discernere Nec est assentiendum illis q̃ dicunt non esse coniugium q; ꝓpter has causas minus honestas ꝓtrahit. Constat enim ex premissis coniugium fieri ex communi cõsensu verbis de presenti expresso q̃uis amor ad hoc attraxerit. Cuius rei documentum prestat iacob qui rachel decoram facie et venusto aspectu amauit eamq; multum diligens ait Seruiaz tibi ꝓ rachel. vij. annis. In deutronomio etiam legit. Si videris in medio captiuorꝝ mulierem pulcram ⁊ adamaueris eam. volueriscq; vxorem habere / introduces eam in domum tuam ⁊c.

Aug. in li. de bono ꝓiugali

De cã finalis coniugij.

Q; malus finis nõ contaminat sacramentum.

Et licet fine non

bono contrahat coniugiuz. quãdo species contrahentis mouet animum / coniugium tamen bonum est. quia vita mala vel intentio peuersa alicuius scim

non ꝓtaminat. Habuit autez coniugiũ marie et ioseph alias causas speciales scz vt vgo solatio viri sustentaretur. z vt dyabolo part⁹ celaret. vt ioseph esset testis castitatis. defendens eam ab infamia suspicionis. ne vt adultera dãnaretur.

De tribus bonis coniugij.

DI XXXI

Post hoc d bonis coniugij que sint z qualiter coitum excusent / dicendum est. tria sunt principalit bona ꝓiugij. Unũ aug. Nuptiale bonum tripartitum est scilicet fides. ples. sacramentum. In fide attendit / ne post vinculuz coniugale cũ alio vel alia coeat. In ple vt amanter suscipiatur / religiose educet. In sacramento vt coniugium non separet et dimissus vel dimissa nec causa plis alteri coniungat.

Aug. sup genesim.

De duplici separatione.

Beparatio autẽ gemina est corporalis scz z sacramentalis Corporaliter possunt separari causa fornicationis. z ex communi consensu causa religionis. siue ad tempus siue vsqz in finem. Sacramentaliter vo separari non possunt dum viuunt / si legitime psone sint. Manet enim vinculũ coniugale inter eos / etiam si alijs a se discedentibus adheserint. Unde aug. vsqz adeo manent inter viuẽtes semel inita iura nuptiarum / vt potius sint inter se coniuges etiaz separati q̃z cũ alijs quibus adheserunt. Item manet inter viuentes quoddaz coniugale vinculũ. qõ nec separatio / nec cum altero copulatio possit auferre Sicut apostata anima. velut de coniugio christi recedens etiam fide pdita / sacramentum fidei ñ amittit / qõ lauacro regenerationis accepit. Redderet enim redeunti si amisisset abscedens. Habet autem ꝫ qui recesserit ad cumulum supplicij. nõ ad meritum premij. Item quibus placuit ex consensu ab vsu carnalis concupiscentie imperpetuum ꝓtinere / absit vt vinculum inter illos ꝓiugale rumpat. immo firmus erit. quo magis ea pacta se cum gerunt. que carius ꝓcordiusqz seruanda sunt non voluptarijs corporum nexibus / ꝫ voluntarijs animorum affectibus. Et attende q̃ tercium bonũ cõiugij dicitur sacramentuz. non q̃ sit ipsum coniugium / ꝫ quia eiusdem rei sacre signum est. i. spiritualis z inseparabilis coniunctionis christi z ecclesie

Aug. in li. d bono ꝓiugali

Hec tria non assunt omni coniugio.

Et est sciendum ab aliquibus ꝓtrahi coniugiuz qui hec tria bona non comitant. Heest enim fides vbi vir cum alia / z mulier cuz alio coit. Hoc ergo bonum ita coniugio adheret / vt ex eo si assit / amplius commẽdetur coniugium. si nõ assit / non inde adnihilet. Que enim adultera est / non ideo coniunx non est. Immo si ꝓiunx ñ esset / adultera non foret. Qõ cũ sit culpa committit. sacramentum vero non cassat Bonum quoqz plis non omnib⁹ adest coniugibus. Quidam enim pari voto ꝓtinentiam ꝫuant. alij ꝓprietatis defectu vel alterius rei causa generare non valent. nec omnes illi etiam q̃ prolem recipiunt bonum plis habent Nã bonum plis dicit non ipsa ples vel plis spes que ad religionem non refert. immo ad hereditariam successionem vt cum quis heredes terrene possessionis habere desiderat / ꝫ spes ac desiderium quo ples ad hec querit vt religione informet. Multi ergo plem habent / q̃ tamen bono plis carent. nec ideo tñ cõiugium esse desinit. Sacramentum vero ita inseperabiliter coniugio adheret legitimaꝫ psonaꝫ vt sine illo coniugiũ non esse videat. quia semper manet int

viuentes vinculuz ꝯiugale. vt etiaz in/
terueniente diuortio fornicationis cau
sa/ ꝯiugalis vinculi firmitas non solua
tur. Ubi vero non inter legitimas perso
nas ꝯtrahit ꝯiugium/ nõ adest illd bo/
num quod dr sacramentuz. quia potest
solui talium copula. de quib' post dice
tur. Nec vero ꝯiugium sit inter eos q̃ cõ
iugali affectu non tamen gratia ꝓlis/ ꝑ
explende lib/dinis ꝯueniunt/ nec forni
carij sed ꝯiuges appellent/ oñdit aug.
inquiens Solet queri cum masculus ⁊
femina/ nec ille maritus/ nec illa vxor
alterius sibimet non filiorum procrean
dorum/ sed ꝓ incontinentia solius ꝯcu
bitus causa copulant ea fide media vt
nec illa cum altero/ nec ille cum altera
faciat id/ vtrum nuptie sint vocande. ⁊
potest fortasse non absurde hoc appella
ri connubium si vsqz ad mortem alicui'
eorum. id inter eos placuerit. ⁊ prolis
generationem q̃uis non ea causa con/
iuncti sunt/ nõ tñ vitauerint. vel noluit
sibi nasci filios. vel etiam in opere ma/
lo aliquo agant ne nascant. Ceteruz si
vel vtrunqz vel vnum eoꝝ desit non in/
uenio quomodo has nuptias appellare
possimus. Etenim si aliquam sibi ad tẽ
pus adhibuerit. donec aliquam dignã
honoribus aut suis facultatib' inueni/
at quã in coniugio adducat animo ipso
adulter est. nec cum illa quam cupit in/
uenire/ sed cum ista cum qua sic cubat
vt cum ea non habeat maritale ꝯsorti/
um Ecce ꝯiuges dicunt qui solius con
cubitus causa ꝯueniunt. si tamen ꝓlis
generationem aliquo malo dolo nõ vi/
tent.

Aug. in li. de bono ꝯiugali

De his qui procurant venena sterilitatis.

Qui vero vene
na sterilitatis ꝓcurant/ nõ ꝯiuges sed
fornicarij sunt. Unde aug. Aliquãdo
eousqz peruenit hec libidinosa crudeli/
tas/ vel libido crudelis/ vt etiam vene/
na sterilitatis ꝓcuret. et si nihil value
rint ꝯceptos fetus inter viscera aliquo
modo extinguat vel fundat. volendo ꝓ
lem suam prius interire q̃ viuere. aut
si in vtero viuebat/ occidi anteq̃ nasci.
prorsus si ambo tales sint/ coniuges ñ
sunt. ⁊ si ab initio tales fuerunt/ non si
bi per ꝯnubium ꝑ per stuprum potius
ꝯuenerunt/ si vero ambo tales nõ sunt/
audeo dicere. aut illa quodammodo ẽ
mariti meretrix/ aut ille adult̃ vxoris.

Quãdo sunt homicide qui ꝓcurant abortum.

Hic queri solet
de his qui abortuz ꝓcurant quando iu
dicent homicide vel non. tunc puerpe
rium ad homicidiuz pertinet/ quando
formatum est ⁊ animam habet vt aug.
super exodum asserit. Informe autem
puerperium vbi non est anima viua/ lex
ad homicidium pertinere noluit. Dic̃
etiam aug. Nec informe puerperium nõ
hz animam. ideoqz mulctat pecunia. ñ
reddet anima ꝓ anima. sed iam forma
to corpori anima dat/ non in conceptu
corporis nascit cum semine deriuata.
Nam si cum semine ⁊ anima consistit d
anima/ tunc ⁊ multe anime quotidie pe
reunt cum semen fluxu nõ ꝓficit natiui
tati. primum oportet domum compa/
ginari. ⁊ sic habitatorem induci. Cum
ergo limamenta compacta non fuerint
vbi erat anima. Item iero. ad algasiaz
Semina paulatim formant in vtero et
tamdiu nõ reputat homicidium/ donec
elementa confecta suas imagines mem/
braqz suscipiant. Ex his apparet tunc
eos homicidas esse. qui abortum ꝓcu/
rant cum formatum est ⁊ animatum pu
erperium.

De excusatione coitus que fit per hec bona.

Cũ ergo tria bo
na in aliquo ꝯiugio simul concurrũt ad

excusationem coitus carnalis valent. Quando enim seruata fide thori causa ꝓlis ꝯiuges ꝯueniunt/sic excusat coit⁹ vt culpam non habeat. Quando v̄o deficiente bono ꝓlis. fide tamen seruata conueniunt causa incontinentie non sic excusatur vt non habeat culpam/ ꝑ venialem. Unde aug̃. Coniugalis concubitus generandi gratia non habet culpam. Concupiscentie vero saciande. ꝑ tamen cum ꝯiuge ꝓpter thori fidē/venialem habet culpam. Item hoc qđ cōiugati victi ꝯcupiscentia vtunt inuicez vltra necessitatez liberos ꝓcreandi ponam in his ꝓ quibus quotidie dicimus dimitte nob̄ debita nostra ꝛc̄. Ubi autem hec bona desunt fides scz et proles non videtur coitus defendi a crimine. Unde in sentenciolis sexti pitagorici legit Omnis ardentior amator ꝓprie vxoris adulter est. Item iero. Sapiēs iudicio amat ꝯiugem. non affectu. non regnat in eo impet⁹ voluptatis. nec p̄ceps fertur ad coitum. nihil est fedi⁹ q̄ vxorem amare quasi adulteram. q̄ dicunt se causa humani generis vxoribus iungi imitent saltem pecudes. ꝛ postq̄ venter vxoris intumuerit nō ꝑdant filios/nec amatores se vxoribus adhibeant sed maritos Idem in matrimonio opera liberoꝝ concessa sunt. voluptates autem que de meretricum amplexibus capiuntur in vxore damnate.

Aug̃. in li. đ bono ꝯiugali

De indulgentia apostoli quomodo sit accipienda.

Sz si concubitus qui fit causa ꝓlis culpa caret/q̄d apostolus ꝑm indulgentiam ꝑmittit ita em̄ ait. Hoc autem dico ꝑm indulgentiam Cui enim prestat venia nisi culpe Per hoc etiam quidaz ꝓbare volunt nuptias esse peccatum. ꝑ vt predictum ē Indulgentia alia est ꝯcessionis. alia ꝑmissionis. Egerat apostolus de nuptijs et de carnali coitu ꝛ ad vtrunq; retulit illud. hoc autem dico ꝑm indulgentiam Indulgent enim nuptie ꝑm ꝯcessionez ꝛ concubitus nuptialis qui fit tantum causa ꝓlis. Concubitus v̄o qui est pret necessitatem generandi/ob incontinentiam indulget ꝑm permissionem/ quia ibi aliqua est culpa ꝑ leuis. Ideoq; nō iubet nec ꝯcedit ꝑ permittit quia non est laudabilis ꝑ venialis. de hoc aug̃. sic ait. Forte aliquis dicet si veniaz cōcessit apostolus/ergo peccatū sunt nuptie. cui enim venia nisi peccato ꝯcedit plane. quod infirmitati permisit ꝑm veniam audeo dicere peccatum esse. veniam nanq; ꝯcedens apostolus ꝯcubituz attendit ꝯiugatorum vbi est incontinētie malū. Incontinentie malum ꝙ vir cognoscit vxorem. etiam vltra necessitatem ꝓcreandi liberos. ꝑ et ibi ē nuptiarum bonum. Non enim quia incontinentia malum est/iō ꝯiugium. vbi est concubitus preter intentionem generationis nō est bonum. non ꝓpt illud malum/culpabile est hoc bonum. ꝑ illud malum fit veniale/ꝓpter bonuz nuptiale. Quod non reprehendit apostolus. sed malum incontinentie. Idem ꝯcubitus qui non fit causa ꝓlis/nuptie non cogunt fieri/ ꝑ impetrant ignosci. si tamen non ita sit nimis vt impediat tempora que orationi debent nec immutētur in eum vsum qui est ꝯtra naturam. Concubitus enim necessarius causa generandi inculpabilis. ꝛ solus ipse nuptialis est. Ille v̄o qui vltra necessitatē ꝓgredit/non rationi ꝑ libidini obseq̄tur. ꝛ hūc non exigere/ꝑ reddere ꝯiugi ne fornicet/ad ꝯiugē ꝑtinet. Si vero ambo tali concupiscentie subiciunt ꝛ rem faciunt que non est nuptiarum. cuius delicti nō sunt nuptie hortatrices sed de precatrices. decus quidem coniugale est castitas ꝓcreandi ꝛ reddēdi carnalis debiti fides/hoc est opus nuptiarum. qđ ab omni peccato defendit apostolus dicens Non peccat virgo si nupserit. Cum ergo culpabilis non sit generādi intentione ꝯcubitus q̄ ꝓprie nuptijs imputandus est. Quid ꝑm veniam ꝯcedit apostolus/nisi ꝙ cōiuges

ꝙ sit malum incontinentie

debitum carnis exposcunt. non ppagi nis voluntate. sed libidinis voluptate Que tamen voluptas non ppter nup tias cadit in culpam/ ꝗ ppter nuptias accipit veniam. Immoderata ergo p gressio ꝗm veniam pcedit. Quo circa ⁊ hinc laudabiles sunt nuptie. qꝛ etiam illud qd non pertinet ad se/ ignosci fa ciunt ppter se. Non enim concubitus iste quo seruit pcupiscentie/ agitur vt impleat fetus quem postulant nuptie. Omnino ergo in genere suo nuptie bo ne sunt. quia fidem thori ꝗuant. ⁊ plis suscipiende causa vtrunq; sexum com miscent ⁊ impietatem separationis hor rent. Sanctitati etiam coniugij nec cō iunx infidelis obesse potest. ꝗ potius fi delis pdesse infideli. vt apostolus docꝛ Ex his ostendit q; piuges qui causa p lis tantum pueniunt. vel qui exigenti bus debitum reddunt/ defendit a pec cato sanctitas piugij. bonumq; nuptia le. Si enim absq; peccato non possꝛ fie ri pcubitus coniugalis/ non precepissꝛ dominus post diluuiū eos copulari di cens. crescite ⁊ multiplicamini cum iā sine carnali concupiscentia non possunt commisceri.

Qd non omnis delectatio carnis peccatum est.

Bꝛ forte aliquis

dicet omnem carnis pcupiscentiaꝛ ⁊ de lectationem que est in coitu malam esse ⁊ peccatum. quia ex peccato est. ⁊ inor dinata. ⁊ nos dicimus illaꝛ concupiscē tiam semper malaꝛ esse. quia feda est. ⁊ pena peccati/ ꝗ non semp peccatum ē Sepe enim delectat vir ꝗm carnem in aliqua re. vt requiescendo post laborē edendo post esuriem. nec tamen tal' de lectatio est peccatum nisi sit immodera ta sic ⁊ delectatio que fit in coitu coniu gali cui assunt illa tria bona a peccato defendit. Videt tamen beat' grego'. aliter sentire scꝛ q; sine peccato nō pos sit fieri carnalis pmixtio dicens Vir cū

Greg. alit vi detur dicere

ppria piuge dormiens nisi lotus aqua ecclesiam intrare non debet. Cuius diū se hominum nationes de hac re diuer sa sentiant ⁊ alia custodire videantur. Romanorum tamen semper ab antiqo ribus vsus fuit/ post ammixtionem pro prie piugis. ⁊ lauacri purificationeꝛ q̄ rere. ⁊ ab ingressu ecclesie paululuꝛ tē perare. nec d dicentes culpam deputa mus esse piugium. ꝗ quia ipsa licita ad mixtio coniugis sine voluptate carnis fieri non potest/ a sacri loci ingressu est abstinendū. quia voluptas ipa sine cul pa esse nullatenus potest.

Determinat autoritates

Hoc autem ne p

dictis obuiet intelligendum est in illis qui non gratia plis pueniunt quoꝛ vo luptas non est sine peccato. ⁊ vix aliqui reperiri possunt adhuc amplexus car nales experientes. qui nō interduꝛ cō ueniant preter intentionem procreāde plis. hoc autem quociens fit. ab ingres su ecclesie abstinendum est. ⁊ q; ita in telligenduꝛ sit gregorius psequent ostē dit. Si quis vero sua coniuge. non cu pidine voluptatis raptus. ꝗ tantū cre andorum liberorum gratia vtitur. iste profecto siue de ingressu ecclesie siue de sumendo corporis dominici ministerio est iudicio relinquendus. quia phibe ri a nobis non debet accipere qui in ig ne positus nescit ardere. Cum vero nō amor pcreande sobolis. sed voluptas dominat in opere commixtionis habe ant piuges etiam de pmixtione sua qd defleant. Tunc autem vir qui p' amix tionem piugis lotus aqua fuerit. etiam sacram communionem valet accipe cū ei ꝗm prefinitam sentenciam ecclesiam etiam licuerit intrare.

Greg. confir mat determi nationeꝛ per verba augu stini.

De solutione carnalis debiti.

Sciendum etiā

est. q̃ cũ in omnibus alijs vir presit mulieri vt caput corpori. est eñ vir caput mulieris in soluendo tamen carnis debito pares sunt. Ideo apostolus vtriq̃ pariter precipit. in hac causa sibi inuicem subici inq̃ens. vir debitum reddat vxori similiť z vxor viro. qz mulier nõ habet potestatem sui corporis sed vir. similiter et vir non habet potestatẽ sui corporis. sed mulier. Quia nec mulier ad alium virum nec vir ad aliam mulierem potestatem habet sui corporis. Nec vir ad continendũ/nec mulier potestatez habet sine mutuo consensu sed alter alterius potestatem habet corporis/vt poscenti alteri/non liceat alteri negare debitum In hoc eñ pares sunt quia nec viro nec mulieri corpus suum licet alij tradere. sed sibi inuicem debitores sunt in hac causa. ne peccandi detur occasio/per quod non dominiũ tollitur viro sed vitium Debent enim sibi coniugati. non solum ipsius sexus sui commiscendi fidem liberorum procreandoz causa que prima est in ista mortalitate societas verum etiam infirmitas inuicem excipiẽde ad illicitos concubitus deuitandos mutuam quodam modo seruitutẽ. vt et si alteri eorum cõtinentia placeat nisi ex alterius consensu non possit. Ad hoc enim neuter habet potestatem sui corporis. quod adeo verum est/vt etiam q̃ nõ filiorũ ꝓcreãdorum sed infirmitatis et incontinẽtie causa expetit vl'ille de matrimonio vel illa non sibi alterutrum negent. ne per hoc incidãt in damnabiles corruptelas Reddere enim debitum coniugale nullius est criminis. exigẽ autẽ vltra generãdi necessitatẽ culpe ẽ venial'. Fornicari vo vel mechari puniẽdi ẽ crimis.

Qz neuter continere valeat nisi ex communi consensu.

DI XXXII

Quod vero sine ꝓsensu vxoris vir ꝓtinẽ ñ valeat subditis ꝓbat testimonijs. Ait eñ aug. Si dicat vir ꝓtiner iã volo nolo autẽ vxore/nõ potest. Quod enim tu vis illa non vult. Nonquid per continentiam tuam illa debet fieri fornicaria. Si alij nupserit te viuo adultera erit. Non vult tali lucro deus tale damnum cõpensari. Redde debitum et si non exigis redde pro sanctificatione perfecta deus tibi computabit/si non quod tbi debetur exigis sed reddis quod debes vxori Idem secunduz verba apostolica etiam si vir cõtinere voluisset et tu noluisses debitum tibi reddere cogeretur. et illi deus imputaret continentiam si non sue sed tue concederet infirmitati ne in adulteriũ caderes. Quisquis ergo compatiens infirmitati vxoris reddit non exigit debitum aut si propter propriam infirmitatem ducit vxorem plangens pocius. q̃a sine vxore esse nõ potuit q̃ gaudens qz duxit securus expectat diem nouissimũ Idem vna causa sola esse potest qua te ad id quod vouisti non modo non hortaremur/sed etiam prohiberemus implere. si forte tua coniunx hoc tecum suscipere animi vel carnis infirmitate recusaret. nam vouenda talia non sunt a cõiugatis/nisi ex cõsensu et voluntate cõmuni et si pre propere factum fuerit magis est corrigenda temeritas/q̃ persoluenda promissio. Non enim deus exigit si quis ex alieno aliquit vouerit. sz potius vsurpare vetat alienum. Idem apostolus nec ad tempus vt vacet orationi/nisi ex consensu voluit coniugem carnali inuicem fraudari debito Idem manifestum est ita voluisse legem. feminam sub viro esse/vt nulla eius vota q̃ abstinentie causa vouerit reddãtur ab ea/nisi auctor fuerit vir permittendo. nam cum ad peccatum eiusdem viri ꝓtinere voluerit lex. si prius permiserit et postea ea prohibuerit/non tamen dixit vt faciat mulier quod vouerat/quia ꝓmissa iam prius a viro fuerat. Viri dixit esse peccatum. quia abnuit q̃d prius concesserat. nõ tamẽ mulieri ex hoc insuz dedit. vt cuz prius vir ei cõcesserat

Aug. sup. po xlvi.

Aug. in li. 8 adulteris cõiugijs.

postea si prohibuerit contemnatur. Ex his apparet q̃ vir vel mulier continentiam deo offerre nõ potest sine communi prosensu. nec alter alteri debitum negare debet. si vero quilibet eorũ alterũ a suo iure absoluerit/ad preteritam seruitutem nunquid reuocare poterit Hoc enim videt aug. supra voluisse. quibusdam videtur q̃ mulier non discedens a domo viri. que viro permittente continentiam promiserit eodem prohibente soluere non valeat. et hoc propter dignitatem viri qui est caput mulieris. sed melius hoc intelligit in tali casu/ vbi vir concedit mulieri vouere continentiam. et ante votum prohibet implere/si vero habitũ mutauerit non potest reuocari fm illud. Qui vxorem suam velare permiserit/aliam non accipiat/ sed similiter conuertatur.

Ex concilio remensi.

Quibus temporib⁹ cessandum sit a coitu.

Et licet debitum poscenti sit semper soluendum/non licet tamen qualibet die poscere. vñ aug. Cristiano cum vxore sua aliquando licet conuenire. aliquando non/ propt processionis enim dies et ieiuniorum aliquando non licet conuenire. quia etiam a licitis abstinendũ est/ vt facilius impetrari possit q̃d postulatur. Idem quotiẽs enim vel dies natiuitatis. vl'relique festiuitates aduenerint/non solum concubinarum consortio. ſ etiam a propriis vxoribus abstinere. Item ambro. Si causa procreandorũ suorũ filiorũ ducitur vxor non multum tempus concessum videt ad ipsum vsum. quia et dies festi et dies processionis et ipsa ratio cõceptus et partus iuxta legem cessare vsum carnis his debere temporibus demonstrant.

Aug. in li. de questiõe noui et veteris testamenti.

Iero. videtur dissentire a premissis.

Illi autem quod dictum est reddere debitum non esse peccatum videt obuiare q̃d ait iero. Qui cunq̃ vxori debitum reddit/vacare nõ potest orationi. nec carnes agni edere Item si panes propositionis ab his qui vxores suas tetigerant comedi non poterant. Quantomagis panis qui de celo descendit. non potest ab his qui coniugalibus paulo ante hesere complexibus violari atq̃ contingi non q̃ nuptias condemnemus/ ſ q̃ eo tempore q̃ carnes agni manducaturi sumus/vacare a carnalibus operibus debeamus. Hoc capitulum maxime ad ministros ecclesie pertinere videt quibus non licebat sacra officia celebrare/atq̃ misteria tempore coniugalis amplexus quo etiam presentia spiritussancti non dat. Vñ idem ait. Connubia legitima carent quidem peccato. nec tamen tempore illo q̃ coniugales actus gerunt presentia spiritussancti dabit/etiam si propheta esse videatur q̃ officio generationis obsequitur.

Iero. in quodam sermone

Iero. super math.

Quibus temporibus nõ sunt celebrande nuptie.

Nec solum in opere carnali obseruanda sunt tpa. ſ etiam in celebrandis nuptijs. fm illud. Non oportet a septuagesima vsq̃ in octauã pasce et tribus ebdomadibus ante festum sancti iohannis. et ab aduentu dñi vsq̃ post ephiphaniam celebrare nuptias. Quod si factum fuerit separent. Item nicolaus papa. Nec vxorem ducere nec coniugia facere quadragesimali tẽpore conuenire posse nullo modo arbitror

ex concilio verdensi.

Nicolaus ad consulta bulgarorum.

De diuersis coniugij legibus.

DI XXXIII.

Querit hic de antiquis patribus q̃ plures simul legunt habuisse vxores vel cõcubinas vtrum peccauerint. Ad q̃d dicimus p varietate tẽporũ varia inuenit

dispensatio ꝓditoris. Ab exordio enim temporis inter duos tantum adam scz ⁊ euam inchoatum est ꝓiugium/deo p os ade dicente. homo adherebit vxori sue ⁊ erunt duo in carne vna et ꝑm inchoationis modum inter duos tantum p omnem successionem tempoꝝ ꝓiugium cõtraheret. si primi homines in obedientia pstitissent. Post eorum vero copulam filij ⁊ filie eorum matrimonio coniuncti sunt ꝑ vnus vni tm̃. Ideo autem fratres sororibus sunt copulati/ qz nõ erant alie mulieres vl' viri. quibus ade filij vel filie iungerent. Primus omnium lamech duas legitur simul habuisse vxores. ⁊ b̃ in eo arguit. quia p expletione carnalis voluptatis id fecisse perhibetur. Postea vo cum iam pene omnes homines falsis dijs seruirent paucis in cultu dei permanentibus consultum est a deo plures in matrimoniũ copulare sibi ne illis paucis deficientibus cultus ⁊ noticia dei deficeret. Ũ abrabam viuente vxore ad ancillam intrauit ⁊ ex ea genuit. iacob etiam liberis ⁊ ancillis se copulauit. ⁊ filie loth. patre ebrio vse sunt Cum enim ceteris in idolatria relictis abraham et filios eius in peculiarem populum sibi dominus delegisset/ rite fecunditate multaꝝ mulierum populi dei multiplicatio querebatur. quia in successione sanguinis erat successio religionis. Unde etiam in lege. Maledicta erat sterilis que non relinquebat semen super terrã. Hinc etiam sacerdotibus coniugia decreta sunt quia in successione familie/successio est officij. Non ergo abrahaz vel iacob deliquit. quia preter vxorem filios ex ancilla quesiuit/nec illorum exemplo preter ꝓiugale debitum fecunditatem in aliqua licet alicui querere cum illoꝝ coniugia nostroꝝ equant vginitati. ⁊ immoderat' vsus cõiugij nostri temporis turpitudinem fere imitet fornicationis illius temporis. Ve b̃ aug̃. sic ait Antiquis iustis non fuit peccatum q̃ pluribus feminis vtebant. nec ꝓtra naturã hoc faciebant cum non lasciuiendi causa sed gignendi hoc facerent nec contra morem. qz eo tempore ea fiebant. nec ꝓtra preceptum. quia nulla lege erat p̃hibitum. Idem obiciunt iacob q̃tuor vxores qd̃ quando mos erat/ crimẽ nõ erat. sic patriarche ꝓiugib' excipientibus semen suum miscebant /non concupiscentia perficiende voluptatis/sed ꝓuidentia ꝓpagande successionis. sic̃ apostoli auditoribus suis admirantib' doctrinam suam ꝓdelectebant. nõ auiditate consequẽde laudis/ ꝑ caritate seminande veritatis. Idem alibi. Antiquis temporibus cum adhuc salutis nostre misterium velaret iusti officio propagandi nuptias ꝓtrahebant non victi libidine. ꝑ ducti pietate. qui multo facilius ꝓtinere possent ⁊ vellent. Utebãtur tamen ꝓiugibus. ⁊ plures vni viro habere licebat. quas castius hẽbat quã nunc vnam quilibet istoꝝ in quib' videmus qd̃ ꝑm veniam concedit apostolus Habebant enim eas in opere generãdi non in morbo desiderij. Item ambrosius. Dixit sara ad abraham. Ecce conclusit me dominus vt non pariam. Intra ergo ad ancillam meam vt filium facias ex ea. ⁊ ita factum est. ꝓsidera primum q̃ abrahaz ante legem moysi ⁊ añ euangelium fuit. Non ergo in legem cõmisit abraham ꝑ legem preuenit. Nondum em̃ interdictum videbat. Secũdo considera non ardore aliquo vage succensus libidinis non peculantis forme captus decore ancille ꝓtubernio cõiugalem post habuit thorum. ꝑ studio querende posteritatis. et ꝓpagande sobolis. adhuc post diluuiũ raritas erat humani generis. erat etiã religionis Denicq ⁊ loth sancti hanc filie causam querende posteritatis habuerunt. ne genus deficeret humanum ⁊ ideo publici muneris gratia. priuatam culpam preterit. Item aug̃. Iust' q̃uis cupiat dissolui ⁊ esse cum christo. tamẽ sumit alimentum non cupiditate viuendi ꝑ officio ꝓsulendi vt maneat qd̃ necessarium est ꝓpter alios. sic misceri feminis iure nuptiarum officiosum fuit sanctis viris

non libidinosum. Qd enim est cib' ad salutez hominis. hoc est concubitus ad salutem humani generis. z vtrunqz nõ est sine delectatione carnali. q̃ tamẽ modificata et refrenante tpantia in vsum naturalem redacta. libido esse non potest. Q̃ autem in sustentando vitam illicitus est cibus. hoc est in querenda ꝓle fornicarius vel illicitus concubitus z qd est in cibo licito immoderatior appetitus b̃ est in ꝓiugib' veniale z ꝓcubit'

Non prefertur virginitas iohannis castitati abrahe.

Qd vo castitas

virginalis non preferat in merito ꝓiugali. castitati abrahe Aug. ostendit in quiens. Sicut non est impar meritũ patientie in petro qui passus est. z in iohãne qui passus non est. sic non est impar meritum continentie in iohanne q̃ nullas expertus est nuptias. z in abrahaz qui filios genuit. nam illius celibatus. et istius connubium per temporum distributionem christo militauerunt. sed continentiam iohannes in opere. abraham in solo habebat habitu. Melior est autem castitas celibum q̃ nuptiarũ Quaꝝ vnam abraham habebat in vsu ambas autem in habitu. Caste enim cõiugalit vixit. esse autem castus sine cõiugio potuit ꝗ tunc non oportuit. Itez Iero. quis ignoret sub alta dispensatione dei / omnes retro sanctos eiusdez fuisse meriti cui' nũc xpiani sunt Quomodo autem abraham placuit in coniugio. sic nunc virgines placent in castitate. Seruiuit ille legi z tempori suo. seruiamus et nos legi z tempori nostro in quos fines seculorum deuenerunt. Ex his apparet. q̃ sancti patres ante legem sine peccato plures habuerunt vxores vel concubinas Eas em̃ nunc vxores appellat scriptura nũc concubinas Rachel tamen z lia ambe vxores fuerunt / non ꝓcubine Si q̃s opponat. q̃ fidem thori non seruabant illi patres. dicimus in b̃ seruasse fidem thori. qz nõ alijs ꝗ ꝓprijs vxoribus vel ancillis miscebant. Ecce que fuerit ꝓsuetudo. in hac re ante legem. Legis vero tempore interdixit moyses carnalem copulaz fieri cum matre. cum nouerca cum sorore. cum nepte. cum amica. cum matertera. cũ nuru z alijs quibusdã Permisit autem diuortium fieri dato libello repudij In quo vir scribebat causas ꝓ quibus vxorem repudiabat Permisit autem aliaz ducere dato priori libello quod propter duriciam cordis eorũ permissum christus dicit. Non vt concederetur discidiuz. sed vt tolleret homicidium. Permisit fieri mala ne fierent peiora. z hoc permittendo nõ dei iusticiam demonstrauit. sed in peccatore minuit culpam.

Aug. in li. de virginibus

Que erat cõsuetudo legalis.

Cui licebat plures hẽre vel nõ

Bz nũquid sub

lege licebat habere plures vxores Audi qd scriptum ẽ in deutronomio Non hẽbit vxores plurimas q̃ alliciant animã eius sup quez locum ait aug. Manifestum est salomonez b̃ preceptũ transisse. Dauid autez plures habuit. nec ꝑceptum preterijt Permissum est enim regi plures habere. non plurimas q̃ alliciant animam multiplicare. Cum tñ addit vt ñ eleuet cor eius alienigenas ꝓhibituz esse videt Veruntamen multiplicatio vxorũ generalit ꝓhibita est. Permissum est autez regi plures habere ꝗ non multiplicare. Veniente autez plenitudinis tempore q̃ xpi gra vbiqz est dilatata. reducta est lex nuptiaꝝ ad priorem honestiorem q̃z institutionẽ vt vnus vni in figura christi z ecclesie coniungat. Nec querit electio muneris in successione generis / ꝗ in perfectione vite z sinceritate scientie z virginitas fecunditati prefert z sacerdotibus continentia indicitur.

De virginitate mẽtis z carnis

Ambro. in libro de virginibus.

Aug. in li. de bono ꝯiugali

Melior est autez

vginitas mentis q̄ carnis Vñ ambro. Tolerabilius est mentez virginē q̄ carnem habere. vtrunq; bonū est si liceat. Si non liceat saltez non homini casti ꝑ deo simus. Virgo ꝓstitui potest. adulterari nō potest nec lupanaria infamāt castitatem. ꝑ castitas etiam loci abolet infamiam. Idez non potest caro añ corrūpi nisi mens añ fuerit corrupta Itez isidorus. non potest corpus corrumpi nisi p̄us animus corruptus fuerit Mūda enim a contagione anima/caro non peccat In fine huius capituli aperitur quō vez sit nisi anima prius fuerit corrupta/corpus non posse corrumpi scilicet peccato. Illud etiam augustini aduertendum est sicut inquit sanctius est mori fame q̄ ydolaticis vesci/ita sanctius est defungi sine liberis/q̄ ex illicito coitu stirpē querere Undecunq; vo nascant homines si parentum vicia nō sectent. ⁊ deum recte colant/honesti et salui erunt. Semen em̄ ex q̄licunq; homine dei creatura est. ⁊ eo male vtenti male erit/non ipsum aliqñ malum erit

De personis legitimis.

DI XXX IIII

Nunc super

est attendē que ꝑsone sint legitime ad ꝯtrahendū matrimonium. Legitime iudicant ꝑsone ꝑm statuta patz que diuersa sunt. alie nanq; fuerūt legitime añ legez. alie sub lege. alie in tpe gratie Itez in primitiua ecclesia quedaz erant legitime q̄ modo non sunt. eaz vero q̄ modo legitime sunt vel illegitime. quedam sunt plene legitime. quedā omnino inlegitime. q̄dam medie. plene legitime sunt quib' non obuiat votum cōtinentie vel ordo sacer vel cognatio vel dispar cultus vl' conditio. vel nature frigiditas et si q̄d est aliud. penitus vero inlegitime sūt per votum. per ordinem. ꝑ cognationē per disparem cultum. Medij vo sunt nec plene legitimi. nec omnino inlegitimi per frigiditatem. per conditionez Si enim tales iungunt ignorant ꝯmanere possunt quibusdam accidentibus causis. ⁊ eisdem deficientibus diuidi.

De frigidis separandis.

De his enim qui

causa frigiditatis debitum reddere nō possunt/ꝯsulit beatus gregorius. vt ꝑ maneant/ꝑ si mulier causat dicens volo esse mater et filios ꝓcreare decreuit et vterq; eoz. vij. manu propinquoruz iuret. quod vnq̄ carnaliter cōuenerūt ⁊ tunc mulier secundas nuptias contrahat. Vir autem qui frigide nature est/absq; spe coniugij permaneat. Ait em̄ sic. Interrogastis de his qui matrimonio iuncti sunt et nubere non possunt si ille aliam vel illa aliuz ducere possit. d quib' scriptum ē Vir ⁊ mulier si se coniunxerint ⁊ post dixerit mulier de viro q̄ coire non possit cum ea. si potest probari qd dicit ꝑ iustum iudicium aliū accipiat Si vero ille acceperit aliaz/separent. Item d his requisisti qui ob hāc causaz frigide nature dicunt se non posse inuicem operaz carnis dantes commisceri Iste vero si non potest ea vti ꝓ vxore habeat eaz quasi sororem. quod si retinaculum ꝯiugale voluerit rescindere maneant vtriq; innupti. nā si huic non potuit naturaliter cōcordare quomodo alteri ꝯueniet. Igit si vir aliam vxorem vult accipere/manifesta patet ratio qr suggerente dyabolo odij fomitem exosam eam habuerit. ⁊ ideo eam dimittere mendacij falsitate molit Qd si mulier causat ⁊ dicit volo esse mater et filios ꝓcreare. Uterq; eorum septima manu ꝓpinquorum tactis sacro sanctis reliquijs iureiurādo dicat. v tnūq̄ ꝑ commixtionem carnis coniuncti. vna caro effecti fuissent. Tunc videt mulierem secundas posse contrahere nuptias humanum dico. ꝓpter infirmitatē carnis eoruz. vir autez qui frigide nature

est. maneat sine ꝯiuge. Q̃ si ⁊ ille aliaꝫ coniugem acceperit. tunc hij qui iurauerant periurij crimine rei teneant. et penitentia peracta priora cogant recipere connubia. Hoc seruanduꝫ est cum vterq; idem fatet. Sed vir si asserit se debitum reddidisse vxori ⁊ illa diffitet cui potius fides habenda sit/ merito q̃ritur. De h̃ ita statutum est. Si q̃s ita acceperit vxorem ⁊ habuerit eam aliq̃ tempore. ⁊ ipsa femina dicit. q̃ nunq̃ coisset cum ea. ⁊ ille vir dicit q̃ sic fecit in veritate viri ꝯsistat/ quia vir est caput mulieris/ hoc de naturali impossibilitate statutum est.

De his qui maleficijs impediti coire non possunt.

De maleficij aũt impedimento hoc tenendum decernit. Q̃ si per sortiarias et maleficas ꝯcubitus non sequitur hortandi sunt quibus ista eueniunt et spiritu contrito et humiliato deo ⁊ sacerdoti de omnib' peccatis confessionem faciant/ et lacrimis atq; elemosinis/ orationibus ⁊ ieiunijs domino satisfaciant/ et per exorcismos ac cetera ecclesiastice discipline munimina ministri ecclesie tales sanare procurent. Quod si non potuerint separari valebunt Sꝫ postq̃ alias nuptias expecierint illis viuẽtib' quib' iuncte fuerint prioribꝰ q̃s reliquerant. etiã si possibilitas concumbendi eis reddita fuerit reconciliari nequibunt. Quod in fine huius capituli continetur ex rigore magis dictum intelligenduꝫ est q̃ ex canonica equitate Vel intelligendum est non posse reconciliari prioribꝰ nisi iudicio ecclesie quo diuisio facta fuerat.

De furiosis addit.

Furiosi quoque dum in amentia sunt matrimonium cõtrahere nõ valent. Vñ fabianus Neq; furiosus neq; furiosa matrimonium cõtrahere possunt/ sed si contractum fuerit non separentur. Item nicolaus papa. Hij qui matrimonium sani contraxerunt et vni ex duobus vel ambobus amentia vel furor vel aliqua infirmitas accesserit ob hanc infirmitatem talium coniugia solui non possunt. Similiter est etiam scienduꝫ de his qui ab aduersarijs excecantur vel membris truncãtur vel a barbaris ex secti fuerint.

De his qui cum duabus sororibus dormiunt.

De his etiaꝫ qui cum duabus sororibus vel cum duob' fratribus dormiunt videnduꝫ est quid censeant canones. Qui dormierit cum duabus sororibus ⁊ vna ex illis añ fuerit vxor/ neutraꝫ ex ipsis habeat nec ipsi adulteri vnq̃ in coniugio copulentur Item nec ꝓprie vxori licet sibi reddere debitum quam sibi reddidit illicitaꝫ sororem eius cognoscendo/ nec etiam post mortem vxoris licet ei vel adultere copulari. Item zacharias papa. concubuisti cum sorore vxoris tue si fecisti neutram habeas ⁊ vxor tua si nõ fuerit conscia sceleris ⁊ ꝯtinere non vult nubat in domino cui vult. Tu vero ⁊ adultera sine spe coniugij maneatis et dũ viuitis penitentiaꝫ agite Quod ait cui vult nubat. intelligendum est post mortem viri. Unde grego. Qui vxores suas in adulterio deprehendunt/ nec ille nec illa aliam vxorem accipiat. vel alium virum q̃diu ambo viuunt. si v̄o adultera mortua fuerit/ vir ei' si vult nubat. adultera vero nunq̃. ⁊ si mortuus fuerit vir eius. sed omnibus diebus penitentia lamenta persoluat.

Ex aurelianẽ si concilio

Non est dimittenda vxor pro aliqua macula seu deformitate corporis.

Hic de illo adul
terio agit qd cum cognato viri vel cuz
cognata vxoris ꝯmittit. illud etiaz sci
enduz est q ꝓ aliqua infirmitate vl' ma
cula corporali/non licz viro vxorez di/
mittere ⁊ econuerso/ ꝑ debet alter al/
teri subsidia ꝓuidere. Unde aug. Si
vxorem quis habeat sterilem siue debi
lem membris vel cecam vel claudaz vl'
surdaz vel si quid aliud. siue morbis vl'
laborib'. doloribusqꝫ ꝯfectam et q̄cq̄d
excepta fornicatione excogitari potest
vehementer horribile/pro societate fi/
deqꝫ sustineat.

Eodē iure vtitur vir ⁊ mulier

DI XXXV

Hoc etiam
notandum est q cum do
minus concedat vxorez
dimitti causa fornicatō
nis viro eadez licentia non tollit femi
nis Unde iero. Precepit dñs vxorem
non dimitti excepta causa fornicatiōis
et si dimissa fuerit manere innuptam.
quicquid viris precipit/hoc consequē
ter redundat ad feminas. Non em̄ ad/
ultera vxor dimittenda est. ⁊ vir mech'
tenend'. Item apud nos quod non licz
feminis eque non licet viris. et eadem
seruitus pari conditione censetur. Ex
his ostendit q mulier potest super for/
nicationem virum ꝯuenire vt vir mu/
lierem. Unde innocentius papa. Cri/
stiana religio adulteruz in vtroqꝫ sexu
pari ratione condemnat/ ꝑ viros suos
mulieres non facile de adulterio accu/
sant. viri autē liberius vxores suas ad/
ulteras apud sacerdotes deferre consue
uerunt. ⁊ iō mulieribus ꝓdito eaꝝ cri
mine negat communio viroꝝ ante latē
te ꝯmisso/non facile quisq̄ ex suspitio/
nibus arceatur qui submouebitur/si e/
ius flagicium detegatur.

Iero. d morte fabiole.

Q fornicariam nequit dimit/
tere vir nisi ipse expers fuerit
et econuerso.

Si vero querit
an adult adulteraz possit dimittē causa
fornicationis Dicimus qz neq̄t adulte
ra vxor dimitti a viro/nisi ⁊ ip̄e expers
fornicatōis existat ⁊ econuerso. vñ aug.
Nihil iniqui' ē q̄ causa fornicatōis di
mittē vxorez/si ⁊ ipse ꝯuincit fornica/
ri. Occurrit enim illud in q̄ alteꝝ iudi/
cas teipsum ꝯdemnas. Qua propt q̄s/
quis fornicationis causa vult abicē vx
orē/prior debz esse a fornicatione pur/
gatus. qd similit ⁊ de femina dixerim
Idez indignant mariti si audiant adul
teros viros pēdere similes adulteris fe
minis penas. cuz tanto g̃ui' eos puniri
oportuerit. q̄ntomagis ad eos ꝑtinet.
⁊ vtute viri esse. ⁊ exēplo regere femi/
nas. Ex his apparet q adult adulterā
dimittē non valet ⁊ econuerso.

Q possunt reconciliari qui se/
parantur causa fornicationis

Si quis autem
fornicationis expers fornicariaz dimi/
serit alij copulari non potest. ꝑ ꝯtinere
oportet vel ad dimissaz redire. sic et d
feminis. Unde ⁊ apostolus. His q̄ ma
trimonio iuncti sunt precipio non ego
sed dominus vxorez a viro non disce/
dere. q si discesserit manere innuptam
aut viro suo recōciliari. ⁊ d viro addit
⁊ vir vxorē non dimittat. Sz ambro.
ait. Iō non subdit de viro sic de mulie
re quia licet viro aliam ducere. Sed h
a falsarijs in ambrosij libro posituz cre
ditur. Supplendum enim in viro quod
de vxore p̄misit. aperte dicit augusti.
sic. Quare non addit de muliere qd p̄/
misit de viro non q similez formā vult
intelligi Ut si dimiserit qd causa forni
cationis permittitur. maneat sine vxo
re aut reconcilietur vxori. Idez si nec
nubere illi ꝯceditur viuo viro a quo re
cessit nec huic alterā ducere. viua vxo/
re quam dimisit. multo minus fas ē il/

Aug. sup epistolā ad Cor.

licita cum quibuslibet stupra committere. Idem. vt non facile dimittatur vxor. dominus solaz fornicationis causam excepit. ceteras vo vniuersas molestias si que extiterint iubet ꝑ fide cõiugali z ꝑ castitate fortiter sustineri. et mechum dixit. qui a suo viro solutam duxerit. Ex his ostendit q̃ si causa fornicationis fit separatio non potest vir vel mulier in aliam transire copulam. Possunt autem reconciliari z cohabitare si prius dimissuz alter reuocare voluerit.

Que predictis videt obuiare

Dicit tamẽ iohãnes crisostim' sicut crudelis et iniquus est qui castam dimittit. sic fatuus est z iniquus qui retinet meretricem Patronus enim turpitudinis est qui celat crimen vxoris. Item iero. Cum mulier vnam carnem in aliã dimiserit z se fornicatione a marito separauerit. nõ debet teneri ne virum quoqz sub maledicto faciat. dicente scriptura. Qui tenet adulteram stultus z impius est Idẽ ad amandum scribens presbiterum de quadam que viro suo viuente alij nupserat sic ait. Rem nouam loquor immo non nouam sed veterem que veteris testamenti autoritate confirmat. Si reliquerit secundum virum mulier z reconciliari voluerit priori non potest.

Determinatio.

Sed hec omnia intelligenda sunt de illa que ab adulterio recedere noluit. nec per penitentiã peccatum delere. Nõ si vir scient patitur consentire videtur. Si enim in adulterio pseuerare elegit. patronus turpitudinis z lenocinij reus maritus habebitur nisi eam adulterij ream facere voluerit. Si autem a peccato recesserit z per penitentiam illud purgauerit poterit viro reconciliari. Unde aug. Quid tibi duruu videtur vt post adulterium reconcilietur coniunx si fides assit non erit durum Cur enim adhuc deputamus adulteros quos credimus penitentia esse sanatos. Idẽ non erit turpis nec difficilis etiam post patrata et purgata adulteria reconciliatio coniugij. vbi per claues regni celozuz nõ dubitatur fieri remissio peccatozuz nõ vt post viri diuortium adultera reuocet. sed vt post christi consortium adultera non vocetur. Item gregozius debet recipere peccatricem que penitentiam egit sed non sepe. Item hermes. Si vir scierit vxorem suam deliquisse et non egerit penitentiam mulier. sed permanet in fornicatione sua z vir viuit cum illa. vir reus erit z particeps peccati eius. Nẽ si mulier dimissa egerit. penitẽtiam z voluerit ad virum reuerti debz recipere peccatricem que penitentiam egit sed non sepe.

De illis qui se ante polluerũt per adulterium.

Volet etiaz queri an valeat duci ĩ ꝓiugiũ que prius est polluta ꝑ adulterium. De b leo papa ait. Nullus ducat in matrimoniuz quã prius polluit ꝑ adulteriuz Itez relatũ est auribꝰ sanctoꝝ sacerdotuz quendam alterius vxorẽ stupro violasse. et insup meche iuramentum dedisse qõ post legitimi mariti mortẽ si superuiueret duceret eaz in vxorẽ. qõ et factum ẽ Tale ergo ꝓnubiũ ꝓhibemus z anathematizamus. Vis alijsqz autoritatibꝰ vetantur in ꝓiugiuz copulari q̃ se prius adulterio maculauerunt. ꝗ econtra aug. testat dicens. Deniqz mortuo eo cum q̃ fuit vez connubium. fieri potest coniugium cum q̃ precessit adulterium Idẽ posse fieri sane licitas nuptias ex personis illicite ꝓiunctis honesto placito subsequente manifestum est.

Ex ꝓcilio tiburiensi.

Determinatio.

Sz hec ⁊ vltima autoritas ꝺ concubinis loquit̃ prohibens concubinam posse transire ad honestum placitum nuptiarum / si castitatem ⁊ fidem seruare velit. Prima vero autoritas augustini de illis ait q̃ de peccato penituerunt. et nihil in morte viri machinati. nec viuente viro fidem adultere dedit mechus / ꝙ eam in coniugio duceret si superuiueret Qui vero hoc faciunt / premissis alijs autoritatibus prohibentur copulari.

Si pro extrema cõditione valeat vxor separari a viro ⁊ ecõuerso.

DI XXXVI

Nunc ꝺ cõditione videamus an valeat coniugium diuidẽ. Ad quod dicimus quia non negatur ingenua posse nubere seruo / sed si nescitur esse seruilis conditionis / libere potest dimitti cum ꝑuit⁹ eius fuerit deprehensa. ꝑm illud Si quis ingenuus homo ancillam alterius vxorez acceperit. ⁊ estimat ꝙ ingenua sit. si ipsa femina fuerit postea in seruitutem deiecta / si eam a seruitute redimere potest faciat. si non potest / si voluerit aliaz accipiat. Si vero ancillam eam scierat. et collaudauerat. post eam vt legitimã habeat. Item ex eodem. Si femina ingenua acceperit seruum. sciens ꝙ ꝑuus esset / habeat eum. quia omnes vnum patrem habemus in celis / vna lex erit viro ⁊ femine. Cum dicitur sciens illũ seruum datur intelligi. ꝙ si nescierit illum seruum esse / nõ cogitur manere cũ ipso. Si enim conditionis dolum patitur / non cogit̃ adherere ei cuius fraude decepta est. Si autem scierit vir cõditionem mulieris / vel econuerso / non valet eam dimittere. Unde zacharias papa. Si quis liber ancillam in matrimonio acceperit / non habet licentiam dimittendi eam. si consensu amboꝝ cõiuncti sunt / nisi ob fornicationem. de illis agit quibus alterutrius conditio nota est quando coniunguntur.

De copula ꝑui et ancille diuersorum dominorum.

Queritur etiaz si ꝑu⁹ vnius ancillam alterius acceperit an sit int̃ eos ꝯiugium. De h̃ etiaz ita statutum est. Dictuz est nob̃ ꝙ quidam legitima ꝑuoꝝ matrimonia potestatiua quadaz presumptione dirimant non attendentes illud. qꝺ deus ꝯiunxit hõ ñ seperet vnde nob̃ visum est vt cõiugia ꝑuoꝝ nõ dirimant̃. etiaz si diuersos dominos habeant. ꝑ in vno ꝯiugio permanentes dominis ꝑuiant illis. ⁊ h̃ in illis obseruanduz est vbi legalis coniunctio fuit ⁊ ꝑ voluntatem dominoꝝ. Attẽde finem huius capituli vbi videt̃ innui p̃ter voluntatẽ dominoꝝ inter ꝑuuz ⁊ ancillam non posse ꝯtrahi ꝯiugium. vel si ꝯtrahit̃ non esse ratum. Quibusdaz tamen videtur inter eos posse fieri ꝯiugium. dominis ignorantibus.

De viro qui se facit seruum vt diuidatur ab vxore.

Illud etiam notanduz / ꝙ si mulier viꝝ libeꝝ acceperit ⁊ ille vt causaz p̃stet discidij se alicuius ꝑuuz fecerit. nec ille vxorẽ dimittẽ nec illa ob vinculum ꝯiugij in seruitutez redigi poterit. Unde illud ꝑlatuz est ad sanctam sinodum. ꝙ quidam ingenuus ingenuam acceperit vxorem. ⁊ post filiorum ꝓcreationez occasione diuortij cuiusdã ꝑuuz se fecerit. vtꝝ ⁊ mulierez necessario tenere debeat et si tenuerit an illa etiam ꝑuituti subici debeat quesitum est. Iudicatũ est vxorez minime debere dimitti non tamen ob christi legem mulierez in ꝑuitutez redigi dũ ille nõ ex ꝯsensu ꝯiugis se ꝑuuz fecerit quẽ libeꝝ ipsa maritum acceperat.

In tiburiensi concilio.

De etate contrahentium.

Hoc etiam scien
dum est q̄ pueri ante. xiiij. annos. ⁊ pu
elle añ. xij. annos ſm leges matrimoni
um inire nequeunt. Q̄ si ante predicta
tempora copulam inierint separari pos
sunt. q̄uis voluntate ⁊ assensu paren/
tum iuncti sunt. Qui v̄o in puericia co/
pulati post annos pubertatis nolunt se
relinquere. ſ in ꝯiunctiōe ꝑmanere. iā
ex h̄ efficiunt̄ ꝯiuges. ⁊ deinceps neq̄/
unt separari. Itez sponsalia ante septē
nium ꝯtrahi non possunt. solo enim cō/
sensu ꝯtrahunt̄. qui interuenire nō po
test nisi ab alterutra parte intelligatur
qd̄ inter eos agit̄. Duo illa executi su/
mus cum aliorū quorundam adiectione
quib⁹ coniugiuz solui potest nec tamen
solui semp̄ necesse est. nunc de alijs que
ꝑsonas illegitimas penitus faciunt ad/
dendum est ⁊ primum de ordine.

In quo ordine nequeat fieri
coniugium.

DI XXXVII

Nuncergo
quidam ordines in qui/
bus nullatenus potest
contrahi coniugium. et
si intercesserit copula fit diuortium vt
sacerdotium dyaconatus ⁊ subdyaco/
natus. In alijs v̄o permittit̄ sortiri cō
iugium nisi religionis habitum sumpse
rint vel ꝯtinentie votum fecerint. Vñ
leo papa. Clericos lectores hostiarios
exorcistas acolitos. si extra votū ⁊ ha/
bitum inueniunt̄ et ꝯtinentiam ꝓfiteri
nolunt vxorem ducere virginem eccl̄ia
romana ꝑmittit/non viduaz vel repu/
diataz q̄ deinceps nec ad subdyacona
tum ꝓuehi poterunt. nec laycus vxo/
rem sortitus nisi v̄ginem. vel bigamus
ad clericatum Itē ex carthaginensi cō
cilio. Placuit ep̄os presbiteros dyaco
nos subdyaconos etiam ab vxorib⁹ ab
stinere. Quod si non fecerint etiam ab
ecclesiastico remoueantur officio Cete
ros vero clericos ad hoc non cogit Itē
leo papa Lex ꝯtinentie eadem est mini
stris altaris/que episcopis ⁊ presbite/
ris qui cum essent layci vt lectores lici
te vxores ducere potuerunt. ſ cū ad p̄/
dictos ꝑuenerunt grad⁹/cepit eis nō li
cere qd̄ licuit. Item in vj. sinodo. Si
quis eoruz q̄ ad clerum accedunt volue
rit nuptiali lege mulieri copulari/ hoc
añ ordinez subdyaconatus faciat. Itez
calixtus papa presbiteris dyaconibus
subdyaconibus monachis concubinas
habere seu matrimonium ꝯtrahere pe/
nitus interdicimus. ꝯtracta quoq̄ ma
trimonia ab huiusmodi ꝑsonis disiun/
gi. ⁊ ꝑsonas ad penitentiaz debere re/
digi. iuxta sanctoꝝ canonum distinctio/
nez iudicamus. Item grego. Nullū fa
cere subdyaconuz episcopi presumant
nisi qui se caste victuruz ꝓmiserit. quia
nullus debet ad ministeriuz altaris ac/
cedere nisi cuius castitas ante suscep/
tum ministerium fuerit approbata.

Ex carthagi/
nensi ꝯcilio

De interfectoribus suarū con/
iugum.

His adiciendus
est de occisorib⁹ suaꝝ ꝯiugum. De qui
bus nicolaus papa scribit radulpho bi
turicensi archiepiscopo. Interfectores
suarum cōiugum sine iudicio. cum non
addis adulteroruz vel aliquid huiusmo
di/quid aliud habendi sunt q̄ homici
de. Ac per h̄ ad penitentiam redigēdi
quib⁹ penitus denegat̄ ꝯiugium. Hic
videt̄ nicolaus permittē maritis ꝓ ad
ulterio aut alio huiusmodi vxores suas
interficē/ſ ecclesiastica disciplina spiri
tuali gladio non materiali criminosos
feriri iubat. vnde idez nicolaus. Inter
hec nostra sanctitas addere studuit. si
cuius vxor adulterium perpetrauerit/
vtrum marito eius ſm mundanam legē
interficere liceat. Sed sancta dei eccle
sia nunq̄ mundanis constringitur legi/
bus. gladium non habet nisi spiritualē

Item pius papa. Quicunq; propriam vxorem absq; lege. ⁊ sine causa interfecerit / aliamq; duxerit / armis depositis publicam agat penitentiam ⁊ si contumax extiterit / et anathematizet vsq; quo consentiat.

De voto

DI XXX VIII

Nunc de voto inspiciamus. Votuz est testificatio quedaz p missionis spontanee. q̃ deo ⁊ de his que dei sunt ꝓprie fieri debet. Sunt tamen ⁊ vota stultorum que frangenda sunt.

De votorum differentijs.

Sciendum vero q̃ votorũ aliud est commune. aliud singulare. Cõmune vt illud quod in baptismo omnes faciunt cum spondent renunciare diabolo ⁊ pompis eius. Singulare vt cuz aliquis sponte promittit seruare virginitatem vel continentiaz vel aliquid huiusmodi. Item singulare votum. aliud est priuatum. aliud solenne. priuatum est in abscondito factũ solenne vero in ꝓspectu ecclesie factum. Itez priuatum votum si violet / peccatuz est mortale. solenne vo violare peccatum ⁊ scandalum est. qui priuatũ faciunt votum ꝓtinentie / matrimoniũ cõtrahere non debent. quia contrahendo mortaliter peccant. si tamen ꝓtraxerit non separent. quia probari non potest q̃d occulte factum est. Qui enim solenniter vouent / nullatenus ꝓiugiuz inire queunt. quibus non solum nubere / sed et velle damnabile est. Unde aug̃. In coniugali vinculo si pudicicia seruatur damnatio non timet / sed in viduali cõtinentia. ⁊ virginali excellẽtia / virtus muneris amplioris expetit / qua expedita ⁊ electa ⁊ voto oblata. iam non solum capescere nuptias. sed etiaz si non nubat nubere velle damnabile est. Nouentibus enim virginitatem vel viduitatem non solum nubere sed etiam velle damnabile est. Quod apostolus ostẽdit thimotheo scribens. Adolescentiores viduas deuita. Cum enim luxuriate fuerint in christo nubere volunt id ẽ cum post votum continentie in delicijs egerint vitam non dico nubunt sed nubere volunt in christo. quasi tunc nõ sit peccatum. sed q̃ sic ostendit subdens ha. da. ⁊ quare subdit quia primam fi. irri. fe. ⁊ si non nubendo tamen volendo vt voluntatez que a ꝓposito cecidit appareat esse damnatam siue sequant nuptie siue non. Damnat em̃ ꝓpositi fraus / damnant tales q̃ ꝓtinentie fidẽ primam irritam fecerunt id est votum vel in voto violato fidem quaz in baptismo ꝓfessi sunt. Si autem ꝓ volũtate nubendi damnant ꝓstat si eã affectui mancipauerint reuocanduz id esse inirritum. easq; arcendas redire ad ꝓpositum. Unde gregorius viduas a ꝓposito recedentes viduitatis super quibus nos consuluisti. credo te nosse a sancto paulo nisi ꝓuertantur olim esse damnatas quas ⁊ nos apostolica autozitate dãnandas ⁊ a communione fidelium atq; a liminibus ecclesie arcendas fore censemus vsq;quo obediant episcopis suis et ad bonum quod ceperunt inuite aut voluntate reuertant.

Aug̃. ad iulianaz de sancta viduitate

Greg̃. ad bonifacium

De virginibus non velatis

De virginib' autem non velatis si deuiauerint a prede cessore nostro innocentio papa tale decretum habemus. Hee que nondum sacro velamine. recte tñ in ꝓposito virginali semper se simulauerunt permanere licet velate non fuerint / tñ si nupserint aliquo tempore his agenda penitentia est. q̃ sponsio earum a domino tenebatur. Si enim inter homines solet bone fidei ꝓtractus nulla ratione dissolui q̃ntomagis ista pollicitatio quam cuz deo

pepigit solui sine vindicta non poterit. Item si virgines nonduz velate taliter publica penitentia puniunt z a cetu fidelium vsqz ad satisfactionem excludũtur/quantomagis vidue que pfectioris etatis z maturioris psilij existunt et habitum religionis assumpserunt z deinde apostatauerunt atqz ad priorem vomitum sunt reuerse a nobis z ab omnibus fidelibus a liminibus ecclie z a cetu fidelium vsqz ad satisfactionem sunt eliminãde et carceribus tradende. Ex his apparet vgines vel viduas voto cõtinentie astrictas siue fuerint velate siue nõ. nullatenus piugium sortiri posse. Quod itidem de omnibus intelligẽdum est qui ptinentiaz vouerint Quod eñ ante erat licitum. post votum fit illicitum. Non est pretermittendum qd innocẽtius papa de viduis et puell' decreuit que christo spiritualiter nubũt. si postea publice nupserint non eas admittendas esse ad penitentiam nisi hij quibus se iunxerant de mundo recesserint. Si eñ de hominib' hec ratio custodit vt quecunqz viuente viro alteri nupserit adultera habeat. nec ei agende penitentie licentia pcedit. nisi vnus de illis fuerit defunctus. quantomagis de illa tenenda est que añ se immortali sponso piunxerat. z post ad humanas nuptias transmigrauerit. Attẽde q nõ solum piugium talibus negare videtur ꝗ etiam locum penitentie. Sed nõ ita intelligenduz est. vt aliqñ excludant a pnia que digne penitentiam agere volunt. ꝗ ille non sunt admittende ad penitentiam que ab incestus copula discedere nolũt. quia post religionis ppositum non potest deo reconciliari per penitentiam que ad habitum sue pfessionis redire neglexerit. tunc ille cui se cõiunxerat ei defunctus erit/cum ab eius añ illicitis amplexibus hec penitus recesserit. Cum ergo dicit eas nõ esse admittendas ad penitentiam/nisi hij quibus se iunxerant de mundo recesserint subaudiendum est eis. Tunc eñ eis viri de mundo recedunt z defunguntur/cũ ab eorum pcupiscentia iste se alienant/quem sensum similitudo subdita declarat z pfirmat.

¶Quaz grande malum sit adulterium.

Cum vir et mulier legitime piuncti sunt/pstat alteruz altero viuente. ad aliam non posse transire copulaz. alioquin adulterium committit. de quo clemens papa ait. Q̃ in omnibus peccatis adulteriuz est ĝuius secundum nanqz in penis tenet locum quem primum illi habent q̃ aberrant a deo. Grauissime ergo peccant adulteri grauit fornicarij. ꝗ cunctis his grauius incestuosi. q̃s omnes transcendunt contra naturam delinquentes. vnde aug. Adulterij malum vincit fornicationem vincit ab incestu. Peius enim est cum matre q̃ cuz aliena vxore dormire sed horz omnium pessimum est qd ptra naturam fit. vt si vir membro mulieris nõ ad hoc pcesso vtat. hoc execrabilit fit in meretrice. ꝗ execrabilius fit in vxore

¶De illis qui post longam captiuitatem redeunt.

Hic queritur de ill' feminis que putantes viros suos interemptos vel in captiuitate vel ab iniqua damnatione nunqz liberandos in aliorum piugia transierunt. si illi q̃ putabant perisse remeauerint/vtrum eis reddi debeant. et an secundi fornicati sunt. z ipse ree adulterij. de b̃ leo papa ait sic. Necesse est vt legitimarũ federa nuptiarum reintegranda credam' z remotis his q̃ hostilitas intulit/cuiqz id legitime reformet qd intulit. procurandumqz est vt recipiat quisqz qd proprium est. ne culpabilis iudicet. z quasi alieni iuris peruasor habeat/qui psonam eius mariti q̃ iam non esse estimabat/assumplit. Sic enim multa q̃ ad

eos qui in captiuitatem ducti sunt pertinebant in ius alienum transire potuerunt. ⁊ tamē plene iusticie est. vt eisdē reuersis reformentur. Ideoq; si viri post longam captiuitatem reuersi. ita in dilectione suarum ꝓiugum perseuerant. vt eas in suum cupiant redire ꝓsortium omittendum est ⁊ inculpabile iudicandum quod necessitas intulit. ⁊ restituēdum qd̄ fides poscit. Si autez alique mulieres ita viroꝝ posteriorum amore sunt capte ⁊ malint his coherere q̄ ad legitimum transire consortium / merito sunt notande. ita vt ecclesiastica communione priuent. que de re excusabili contaminationem criminis elegerūt Redeant ergo in suum coniugia statū. quia sicut mulieres q̄ ad viros suos reūti noluerint impie sunt habende ita ille que redeunt merito sunt laudande Ex his ostendit illos qui talit iungunt vt credant virum interemptum per ignorantiam aliquam excusationem habere de peccato ⁊ tantum primam copulam esse legittmam non secundam. veniam tamē habere / si careat obprobrio male voluntatis. Sed si quis relicta in patria sua vxore in longinquam abiēs regionem aliam ducat vxorem deinde penitentia ductus eam dimittere velit asserens se aliaz habuisse que viuit nec ecclesia pmittat. que qd̄ ille asserit ignorat. queritur an in hac secunda copula sit ꝓiugiz. Sane dici potest nō esse ꝓiugium ⁊ mulierem de crimine excusari per ignorantiam. virum autem adulteriuz admisisse. Sed ex quo ad p̄maz redire volens nec valens cogit ecclesie disciplina hanc tenere. incipit excusari per obedientiam ⁊ timorem de b̄ q̄ poscenti mulieri debitum reddit a qua ip se nunq̄ poscere debet ⁊ sic de alijs huiusmodi sciendum est.

De dispari cultu.

DI XXXIX

Post hoc de dispari cultu videndum est hec est enim vna de causis quibus pso ne inlegitime fiunt ad ꝓtrahendum matrimonium. Non enim licet xp̄iano cū gentili vel iudea inire ꝓiugium qz etiā in veteri testamento ꝓhibitum est fideles viros infideles ducere vxores domino dicente. Non accipies vxorem de filiabus alienigenaꝝ filijs tuis ne tradāt eos post deos suos Juxta hoc domini preceptum iudeorum coniugia cū alienigenis inita hesdras separauit. b̄ idez etiam in nouo testamento seruat. Unde aug. Ne nubat femina nisi sue religionis viro. vel ne vir talez ducat vxorem. Idem enim vt dicis iubet dominus. docet apostolus vtrunq; precipit testamentum. Itē ambro. caue xp̄iane gentili vel iudeo filiam tuam tradere. caue ne gentilē vel iudeam vel alienigenam id est hereticam ⁊ omnez alienam a fide tua vxorem accersias tibi. Item si quis iudee siue xp̄iana iudeo siue iudea xp̄iano carnali ꝓsortio misceatur quicunq; tantum nephas admiserit a xp̄iano cetu ꝓtinus segreget Ex his alijsq; pluribus testimenijs apparet non posse ꝓtrahi ꝓiugiz ab his q̄ sunt diuerse religionis ⁊ fidei.

Ambro. in libro d̄ patriarchis.

De coniugio fidelis et infidelis et duorum infidelium.

Huic autē vide tur obuiare qd̄ apostolus ait de imparibus coniugijs. Ego dico non dominus Si quis frater habz vxorem infidelem ⁊ hoc ꝓsentit h. cum. il. nō di. illam et si qua mulier ⁊c. Sed aliud b̄ esse aliud illud euident ostendit aug. Ibi em̄ agitur de illis ꝓiugijs fidelium ⁊ infideliū que ꝓtrahunt ab eis in dispari religione ⁊ fide manentibus. Apostolus vero ait de illis que vnius eiusdemq; infidelitatis fuerūt quando ꝓiuncti sunt. Dz cum venisset euangelium alter sine altera credidit. Intelligis ne quid dicā Attende vt rem ipsam diligentius explanē. Ecce ꝓiuges duo vnī infidelitatis

Aug. ad pollentium.

fuerunt quando ꝓiuncti sunt. nulla de
his questio est que pertineat ad illud p̄
ceptum veteris et noui testamenti quo
ꝓhibet fidelis cum infideli copulare cō
iugium. iam sunt coniuges ⁊ ambo ad
huc sunt infideles Tales sunt adhuc q̄
les ꝓiuncti sunt. Venitq̄ euangelij p̄
dicator credidit eox vnus vel vna. sed
ita vt infidelis cum fideli habitare con
sentiat. nō iubet dominus vt fidelis in
fidelem dimittat taliter ꝓiunctuz. nec
apostolus iubet vt non dimittat. ꝑ con
sulit. vt si quis aliter agat non sit trans
gressor. sicut ⁊ de virginibus consulit.
Monet ergo qd̄ est lucrandi occasio
cum possit licite relinquere. ꝑ non ex
pedit. Tunc enim non expedit id qd̄ li
citum est quando permittit quidem. ꝑ
vsus ipsius alijs affert impedimentum
salutis. sicut discessio fidelis ab infide
li. quam non ꝓhibet dominus. qz corā
illo non est iniusta. ꝑ apostolus ne fiat
consilio caritatis suadet. vt nemo in ea
re iussionis necessitate teneat. ꝑ cōsilij
voluntate libere faciat. Ex hijs mon
strat inter fideles ꝓiugium esse. ⁊ consi
liuz apostoli nō obuiare p̄cepto domini
quo iubet fidelem non iungi infideli et
si ꝓiuncti fuerint seperari. Legit em̄ q̄
hesdras ꝓpheta. immo dominus p euz
iussit israhelitis vxores dimittē alieni
genas. p quas ibant ad deos alienos.
non ille p maritos acquirebantur deo.
Recte hoc precepit. quia p moysen ius
ferat dominus ne quis vxorem alieni
genam duceret Merito ergo q̄s duxe
rant domino ꝓhibente. dño iubente di
miserunt. qz vt ait ambrosius. Non ē
imputanduz matrimoniuz qd̄ extra de
cretum dei factum est. ꝑ non cognoscit
emendanduz. vt quando fidelis infide
li copulat. Dz vt ait auḡ. Cum cepis
set gentib' euangelium p̄dicari iam cō
iunctos gentiles gentilib' comperit cō
iugibus. ex quibus si non ambo crede
rent. ꝑ vnus vel vna. ⁊ infidelis cum fi
deli ꝓsentiret habitare. nec ꝓhiberi a
dño debuit fidelis infidelem dimittere
nec iuberi. Ideo non ꝓhiberi qz iusti
cia pmittit a fornicāte discedere. Et in
fidelis hominis fornicatio est maior in
corde. nec vera eius pudicicia cum con
iuge dici potest. qz omne qd̄ non est ex
fide peccatum est. q̄uis veram fidel' ha
beat pudiciciam etiam cum infideli cō
iuge que non habet veram. Ideo autē
nec iuberi. qui nec cōtra iussionem dñi
gentiles fuerunt ambo ꝓiuncti. Licitū
ergo erat per iusticiam fideli infidelem
dimittere. ꝑ licitum non erat faciendū
ꝓpter liberam beniuolentiam. Euidē
ter apparet ⁊ inter infideles ꝓiugiuz es
se ⁊ apostolum de illis agere. qui in in
fidelitate ꝓiuncti fuerunt. ⁊ post alter
ad fidem ꝓuersus est. cum quo etiaz fi
delis habitare ꝓsensit. ⁊ hec non dimit
tere fideli ꝓsulit apostolus. quia forte
per fidem saluabit infidelis.

Ambrosius

Auḡ. ad pol
entium.

Non est vera pudicicia fi
deli cū ifideli

De fornicatione spirituali ob quam potest dimitti coniunx.

Potest tamen li
cite dimittere. qz in infideli est fornica
tio si non corporis tamen mentis. Cau
sam em̄ fornicationis dominus excepit
Fornicationem vero generalem ⁊ vni
uersalem intelligere cogimur. non mo
do scz corporalem. ꝑ ⁊ spiritualez de q̄
auḡ. ait. Idolatria ⁊ quelibet noxia su
perflicio fornicatio est. Dominus aūt
permisit causa fornicationis vxorez di
mitti. ꝑ non iussit. et sic dedit apostolo
locum monendi. vt qui voluerit nō di
mittat. potest tamen licite dimittē Si
enim fornicatio carnis detestanda ē in
coniuge. quantomagis fornicatio men
tis. i. infidelitatis.

Auḡ. in ꝑmo
ne dñi i mōte

Dzo quibus vicijs possit di
mitti.

Si autez queris
an ꝓpter aliud viciuz nisi ꝓpter infide
litatem vel ydolatriam possit dimitti.

Aug. in li. 8 sermone dñi in monte

attende qd aug. ait Si infidelitas fornicatio est. ⁊ ydolatria infidelitas. et auaricia ydolatria. non est dubitandũ ⁊ auariciam fornicationem esse. Quis ergo quamlibet illicitam concupiscentiam potest a fornicationis genere separare. si auaricia fornicatio est. Ex quo intelligit q ꝓpter illicitas ꝓcupiscentias. non tantum que in stupris cũ alienis viris vel feminis cõmittuntur ꝗ ob quaslibet que animam a lege dei aberrare faciunt ⁊ perniciose corrumpi possit sine crimine. ⁊ vir vxorem suam dimittere. ⁊ vxor virum Item rectissime dimittit si viro suo dicat. non ero vxor tua. nisi mihi de latrocinio diuicias congeras. vel nisi solitã lenocinia exercens. aut si qd aliud facinorosum vl flagitiosum a viro suo expetat. Tunc ille si veraciter penitens est. habet qꝫ fidem per dilectionem operantem. membrum qd eum scandalizat amputabit. Ex his apparet q non solus infidelitas sed etiam quelibet ꝓcupiscentia q̃ perniciose turpiterqꝫ corrumpit fornicatõ spiritualis est/per quam vir vxorẽ vel vxor virum dimittere potest. ꝓsulit tamen apostolus ne fidelis dimittat infidelem volentem cohabitare nec a deo reuocare.

Aug. de fide et operibus.

Si fideli liceat aliaz ducere infideli discedente vel dimissa

Hic queritur si

fidelis dimittat infidelez. vel infidelis a fideli discedat. an liceat fideli aliam ducere. Videt autoritas testari q viuente illa alteram ducere non valeat. Ambrosius enim verba apostoli exponens ait. Alioquin si discedatis ab inuicem ⁊ volentes cohabitare dimittatis ⁊ alijs vos copulatis adulteri estis. ⁊ filij vestri qui de hac copula nascunt immundi id est spurij sunt. Item si quis habuerit vxorem virginez ante baptismũ viuente illa post baptismum alteraz habere non potest. Crimina enim in baptismo soluuntur non ꝓiugia.

Ambrosius.

Ex ꝓcilio meldensi.

Que premissis contraria videntur.

Sed ecõtra am

brosius testat Si infidelis dicit apostolus discedit/discedat. Non enim est seruituti subiectus frater aut soror in huiusmodi. qz non debet reuerentia coniugij ei qui horret auctorem ꝓiugij Nõ est enim ratum ꝓiugij matrimoniuz qd sine deuotione dei est. ⁊ ideo nõ ē peccatum ei qui dimittitur ꝓpter deuz. si alij se copulauerit. Contumelia enim creatoris soluit ius mrimonij circa euz qui relinquit ne accuset alij copulatus Infidelis autem discedens et in deum peccat ⁊ in matrimonium nec est fuanda ei fides cõiugij. qui ideo recessit ne audiret christum esse deum xpianorum coniugiorũ Si vero ambo crediderint per cognitionem dei ꝓfirmat ꝓiugium

Determinatio.

Attende hic pre

dictis ꝓtraria posse videri ita vt sibi ambrosius ꝓtradicere videatur. ꝗ distinguendus est hic aliud esse dimittere volentez cohabitare. aliud dimitti ꝓpter deum ab illo qui horret nomen christi. Ibi enim lex beniuolentie non seruat Hic veritas custodit. ⁊ ideo cum liceat dimittere volentem cohabitare non tamen ea vinente aliam ducere licet. discedente vero sequi non oportet. et ea viuente aliam ducere licet. Sed hꝫ non est intelligendum nisi de his qui in infidelitate sibi copulati sunt. ꝗ si ad fidez vterqꝫ ꝓuersus est. vel si vterqꝫ fidelis matrimonio coniunctus est. ⁊ post alter eorum a fide discesserit ⁊ odio fidei cõiugem reliquerit dimissus discedentem non comitabitur. nec tamen illa viuente alteram ducere poterit quia int̃ eos fuerat ratũ ꝓiugium qd nõ põt dissolui

Quidaz dicunt coniugiuz nõ esse inter infideles ⁊ quare.

Sunt tamẽ non nulli qui inter infideles asserunt non esse coniugium. quia nec rata nec legitima est eoꝝ copula. Rata non est. quia solui potest / nec legitima quia apostol⁹ ait. Omne qđ non est ex fide peccatuz est / eoꝝ autem coniunctio non est ex fide. ⁊ ideo peccatum est. Non est ergo coniugium quia nullum coniugium peccatum est Augustinus etiaz dicit. quia non est vera pudicicia infidelis cum fideli. Sed vera negat esse pudicicia / ñ ꝙ infidelium ꝯiugium non sit verum / ꝑ qꝛ non hz illud triplex bonum qđ excusat coitum ⁊ meret premium. Item illud apostoli. Omne quod non est ex fide peccatum est. non ita intelligenduz est. vt q̃cq̃d fit ab infidelibus peccatuz sit. ꝑ omne quod fit ꝯtra fidem. i. conscientiam male fit. ⁊ ad gehennam edificat. vel in omni eo qđ infidelis facit / peccat. non quia illud facit ꝑ quia non eo modo illud facit quo debet non referens ad debitum finem.

Qꝛ legitimum sit coniugiuz infidelium ⁊ non ratuz et quare

Copula ergo maritalis que est inter infideles coniugiũ est legitimum / sed non ratum legitimũ quia est inter legitimas personas / ꝑ nõ ratum / quia sine fide. Coniugiuz vero fidelium est legitimum ⁊ ratuz. si tamẽ legitime sunt persone. Qꝛ autem legitima sit infidelium coniunctio aug̃. testatur dicens Uxor legitima societate cõiuncta sine vlla culpa relinquit. si cũ viro xp̃iano ꝑmanere noluerit. Ex h̃ etiam ꝓbat ꝙ infideli ad fidem ꝯuso apostolus ꝯsulit infidelem non dimittere. qđ non faceret si non esset inter eos legitimum ꝯiugium. legitimum est quod legali institutione vel ꝓuincie moribus non ꝯtra iussionem domini ꝯtrahitur.

Aug̃. in li. de fide ⁊ opibus

De cognatione carnali et spirituali et prius de carnali.

Nunc super est de cognatione aliq̃d dicere. Est autem cognatio alia carnalis. alia spiritualis Primuz de carnali cognatione ⁊ affinitate inspiciamus. Cognati g̃ vel affines in vij. g̃du vel infra copulari nõ debent. vnde greg̃. Progeniem suam vnumquenqꝫ vsqꝫ ad septimam obseruare decernim⁹ generationem. ⁊ quamdiu se agnoscũt affinitate ꝓpinquos / ad coniugalez copulam accedere denegamus qđ si fecerint separent. Item nicolaus papa. đ consanguinitate sua nullus vxorem ducat vsqꝫ post generationem septimam vel quousqꝫ parentela cognosci potest. Item nulli ex ꝓpinquitate sui sanguinis vsqꝫ ad septimum gradum vxores ducant. His autoritatibus alijsqꝫ pluribus ꝯsanguineoꝝ coniunctiones ꝓhibent vsqꝫ ad septimum gradum. Quõ autem gradus consanguinitatis computandi sint / ysidorus ostendit sic.

DI XL

Greg̃. episcopis gallie

De computatione graduũ cõsanguinitatis.

Series consanguinitatis vj. gradibus dirimitur h̃ modo. filius ⁊ filia qđ est frater ⁊ soror sit ipse truncus illis seorsum se iunctis / ex radice illius trunci egrediuntur isti ramunculi / nepos ⁊ neptis. primus pronepos ⁊ ꝓneptis. secundus abnepos ⁊ abneptis. tercius adnepos et adneptis quartus trinepos ⁊ trineptis. quintus trinepotis. nepos et trineptis neptis sextus. Attende ꝙ sex gradus tantum ponit ysidorus. quia truncum int̃ gradus non computat. Alij vero qui septẽ gradus ponunt truncum inter gradus computant varie nanqꝫ computant g̃d⁹

Isidorus

consanguinitatis. Alij enim patrem in primo gradu. filios in. ij. ponunt. Alij primum gradum filios appellant negantes gradum cognationis inter patrem et filiuz esse. cum vna caro sint pater ⁊ filius. Autoritates ergo que consanguinitatis cautelam vsqz in septimum gradum ꝓhibent. patrem ponunt in primo gradu. Ille vero que vsqz ad sextuz gradum ꝓhibent primum gradū filios appellant. atqz ita fit vt eedem ꝑsone ſm hanc diuersitatem inueniant in vj. et vij. gradu/ patrem vero in primo gradu ponit qui fratres dicit esse primuz gradum. hoc modo computat zachaias papa inquiens. parentele gradus talit computamus. Ego et frater meus vna generatio sumus. primumqz gradum efficimus Rursus filius meus. fratrisqz mei filius. ij. generatio sunt. ⁊ secundū gradum faciunt atqz ad hunc modū cetere successiones. Inter illos vero qui sex computant gradus ⁊ illos qui. vij. computant gradus nulla in sensu existit diuersitas. q̄uis in numero graduum varietas videat. Ultima vero generatio si a fratribus sumat iniciuz numerandi. vij. inuenitur. Quare vero. vj computet ysidorus ipse aperit dicens. Consanguinitas dum se paulatim propaginum ordinibus dirimens vsqz ad vltimum gradum ꝓtraxerit/ ⁊ ꝓpinquitas esse desierit. tunc primuz lex in matrimonij vinculuz eam recipiet ⁊ quod ammodo incipiet reuocare fugientem. Ideo autem vsqz ad sextuz generis gradum consanguinitas ꝯstituta est. vt sic vj. etatibus mundi generatio ⁊ hominis status finitur. ita ꝓpinquitas generis tot gradib⁹ terminetur In his sex gradibus omnia ꝓpinquitatum nomina ꝯtinent/ vltra quos nec affinitas inueniri nec successio potest amplius propagari. Secundum alios septem ideo computant/ vt ita post septem gradus sponsus sponse iungat/ sicut post hanc vitam que vij. diebus agit/ eccl̄ia xp̄o iunget. His autem occurrit illud quod gregorius augus. anglorum episcopo a quo requisitus fuerat. quotta generatiōe debeāt copulari. rescribit sic Quedam lex romana permittit. vt siue fratris vel sororis seu duoꝝ fratrum germanorum seu duarum sororum filius ⁊ filia misceant. Sed experimento didicimus ex tali ꝯiugio sobolem non posse succrescere Unde necesse est vt q̄rta vel quinta generatio fidelium licent sibi ꝯiungatur Sed post multum temporis idem greg. a felice messine sicilie p̄sule requisitus. vtrum augustino scripserit/ vt anglorum quarta generatione contracta matrimonia non soluerentur inter cetera talem reddidit rationem. Quod scripsi augustino angloꝝ episcopo ipsi etiam angloruz genti que nuper ad fidem venerat ne a bono quod ceperat metuendo austeriora recederet specialiter ⁊ nō generaliter me cognoscas scripsisse. Nec iō hoc eis scripsi vt postq̄ in fide fuerint solidati si infra ꝓpriam consanguinitatem inuenti fuerint nō se parent aut infra affinitatis lineam id ē vsqz ad septimam generationem iungantur.

Zacharias aliter ꝯputat.

Quare sex gradus ꝯputant

Quare septē

Johes criso. Constantino politano ep̄o

De affinitatis gradibus.

Nunc d affinitate videndum ē de qua gregorius ait Porro de affinitate quaz dicitis parentelam esse que ad virum ex parte vxoris seu que ex ꝑte viri ad vxorem pertinet. manifesta ratio est. qz si ſm diuinam sentenciā ego ⁊ vxor mea sumus vna caro ꝓfecto michi ⁊ illi mea suaqz parentela ꝓpinquitas vna efficitur. Quocirca ego ⁊ soror vxoris mee in vno ⁊ primo gradu erimus. filius vero eius secūdo gradu erit a me. neptis vero in tercio Idqz vtrimqz in ceteris agendum est successionibus. Uxorez vero ꝓpinqui cuiuscunqz gradus sit/ ita me oportet attendere quemadmodum ipsius quoqz grad⁹ aliqua femina ꝓprie ꝓpinquitatis sit. Quod nimiruz vxori

DI XLI

mee de ꝓpinquitate viri sui i cũctis cognationis gradibus conuenit obseruare Qui vero aliorsum sentiunt antechristi sunt. Item iulius papa. Equaliter vir coniungat ꝯsanguineis ꝓprijs et consanguineis vxoris. Item isidorus Sane consanguinitas que in ꝓprio viro cõseruanda est/etiam in vxoris parentela de lege nuptiarum custodienda est. qꝛ cõstat eos duos fuisse in carne vna. Jõqꝫ communis est illis vtraqꝫ parentela Itẽ iulius papa Nulluꝫ in vtroqꝫ sexu ꝑmittimus ex ꝓpinquitate sui sanguinis vel vxoris/vsqꝫ in. vij. generationis gradum vxorem ducere vel incesti macula copulari. qꝛ sicut non licꝫ cuiq̃ de sua consanguinitate xp̃iano/sic nec de consanguinitate vxoris ꝯiugem ducere/ꝓpter carnis vnitatem Itẽ greg̃. De affinitate ꝯsanguinitatis per gradus cognationis placuit vsqꝫ ad vij. generationem obseruare. Nam ꝛ hereditas rerum per legales instrumentorum diffinitiones sanccita/vsqꝫ ad septimũ gradum heredum ꝓtendit successionez Non enim eis succederent/nisi de propagine cognationis deberet. His autoritatibus insinuat. ꝛ que sit affinitas ꝛ vsq̃ ad quem gradum sit obseruãda scꝫ vsqꝫ ad septimum.

Ex ꝯcilio maciensi.

In ꝯcilio meldensi.

Varie traditiones de affinitate.

Sed alij vident

concedere in. v. generatione inter affines ꝯtrahi ꝯiugium. ꝛ in quarta etiaꝫ si ꝯtractum fuerit non separari Ait em̃ fabianus papa. De ꝓpinquis q̃ ad affinitatem per viꝝ ꝛ vxorem veniunt/defuncta vxore vel viro. in quinta generatione iungant. In quarta si inuẽti fuerint/non separent. In tercia vero propinquitate non licet vxorez alterius accipere post obitum eius. Equaliter vir iungat in matrimonio eis qui sibi consanguinei sunt/ꝛ vxoris sue consanguineis post mortem vxoris. Ecce hic conceditur in quinta vel quarta ꝓpinquitate affinium fieri ꝯiugium. Julius etiam papa ait. Statutum est vt relictaꝫ patris vxoris sue/relictam fratris vxoris sue/relictam filij vxoris sue nemo sibi in matrimonium sumat. relictaꝫ vxorem consanguineorum vxoris sue vsqꝫ in terciam ꝓgeniem/nemo in vxorẽ sumat. In quarta vero ꝛ quinta si inuenti fuerint/non separent. Ecce q̃ varie de affinitatis obseruatione loquunt auctores. Alij enim vsqꝫ ad septimuꝫ gradum eam obseruari sanciunt. Alij vero in quinto vel quarto matrimonia cõtracta non diuidunt. Sed illi veritatis rigorem/isti minime dispensationez vident ꝓponere. Potest enim ecc̃lia dispensare in copula affinium vsqꝫ ad tercium gradum. sicut greg̃. dispensauit in quarto gradu consanguinitatis. Ille autẽ non est pretereundum qd greg̃. venerio episcopo scripsit. Sedem apostolicaꝫ ꝯsulere decreuisti. si mulier copula nuptiali extraneo viro coniuncta cognationi eius pertineat/si eo defuncto cognatio maneat. vel sub alio viro cognationis vocabula dissoluant. vl' si suscepte soboles possunt legitime ad p̃oris viri cognationis transire copulam si vna caro fuerit/quõ aliquis eoruꝫ potest ꝓpinquus vni ꝑtinere/nisi ꝑtineat alteri. Hoc minime posse fieri credendum est. Porro vno defuncto in supstite affinitas non delet/nec alia copula ꝯiugalis affinitatem copule prioris soluere valet. ꝑ nec alterius coniunctionis soboles placet ad affinitatis prioris viri consortium transire Si quis ergo sacrilego ꝛ temerario ausu in defuncto q̃rit ꝓpinquitatez extinguere vel sub altero affinitatis vocabula dissipare. vel susceptas soboles alterius copule propinquitati prioris credit legitime sociari hic negat dei verbum validũ esse qd dixit. Erunt duo in carne vna ecce hic ꝓhibet si mortuo primo viro vxor eius alij nupserit filios de secundo viro genitos ducere vxores de cognatione p̃oris viri. quia filie mediante matre ad

Fabianus papa.

Julius papa

Greg̃.

cognationem prioris viri pertinent cũ quo mater eoꝝ vna caro extiterat Hoc idem etiam innocencius papa ait. Si que mulier ad secundas nuptias trãsierit ⁊ ex eis sobolem genuerit nullatenꝰ potest ad consortium cognationis prioris viri contingere. Hoc autem obseruandum est vsqꝫ ad septimum generis gradum sed maxime vsqꝫ ad tercium ⁊ quartum sicut supra positum est.

Innocencius papa

Si coniugiuz sit inter eos qui nota consanguinitate diuiduntur.

Et est sciendum ꝙ ecclesia infra predictos gradus consanguinitatis ꝯiunctos separet. Si autem ignoranter coniuncti fuerint in cõspectu ecclesie ⁊ postmodum ꝓbata cõsanguinitate eiusdem iudicio separari Queritꝫ vtrum copula illa coniugiũ fuerit. Quibusdam videtur non fuisse cõiugium. quia non erant legitime persone/ ꝑ tamen de crimine excusantꝫ ꝑ ignorantiam et quasi coniugium reputatꝫ quia bona fide ⁊ per manum ecclesie cõuenerunt. Unde et filij eorum legitimi habentur. Alij vero dicunt fuisse coniugium licet non essent legitime persosone quia talium ꝯiunctiones vocãt canones coniugia.

Quibus personis testificantibus sint diuidenda coniugia.

Ubi de personis agunt quaruz testimonio consanguineorum sit dirimenda coniunctio. Unũ vrbanus papa. Si duo viri vel tres consanguineitatem iureiurando firmauerint vel ipsi forte confessi fuerint coniugia dissoluantꝫ. Si vero neutrum contigerit episcopi eos per fidez christi obtestentur/ quatenus palam fateantur si se recognoscunt consanguineos si se iudicio episcopoꝝ segregauerint alia matrimonia non ꝓhibeantꝫ ꝯtrahere Idẽ Notificamus tibi vt cum tres vel duo ex ꝓpinquioribꝰ eius qui accusatꝫ hanc ꝓpinquitatem iuramento firmauerint vel si duo vel tres ex antiquioribus genuensibus quibꝰ hec ꝓpinquitas ẽ nota qui bone fame et veracis testimonij sint. remoto amore. timore. precio. et omni malo studio predicto modo firmauerint sine mora ꝯiugia dissoluantꝫ Cõsanguineos vero extraneoꝝ nullus accuset vel consanguinitatez in sinodo cõputet/ ꝑ ꝓpinqui ad quorum noticiam pertinet. Si autem ꝓgenies tota defecerit ab antiquioribus ⁊ veratioribꝰ q̃bus ꝓpinquitas tota nota sit. episcopus canonice requirat ⁊ si inuenta fuerit separentꝫ. Ecce quibus accusantibꝰ ⁊ testificantibus dirimenda sit consanguineorum coniunctio que coniugiũ vocatur.

Richario genuensi epo

Fabianus papa.

Distinctio vtilis.

Hic dicendum ẽ ꝙ aliud est fornicatio. aliud stupꝝ. aliud adulteriũ. aliud incestus. aliud raptus. Fornicatio licet sit genus omnis illiciti coitus qui fit extra vxorem tamẽ specialiter intelligitꝫ in vsu viduaꝝ vel in meretricuz vel concubinaꝝ. Stupꝝ ꝓprie est virginum illicita defloratio. Adulteriuz est quasi alieni thori violatio. vnde adulterium dr̃ quasi alterius thori accessio. Incestus est consanguinearum vel affinium abusus. Unde incestuosi dicuntur qui consanguineis vl̃ affinibus suis abutuntꝫ. Raptus admititur cum puella violenter a domo patris educitꝫ. vt corrupta in vxorem habeatur. siue puelle siue parentibus ius illata constiterit. hic morte mulctatur. sed si ad ecclesiam conrapta confuerit ꝑuilegio ecclesie mortis impunitatez meretur. Attendendum est etiam illud alexandri quod ait ꝙ frater soror ve vxoris tue cognati dicuntꝫ equiuocatiõis iure fit ⁊ nccitate vulgaris appellatõis

Quid sit fornicatio.

quid sit stupꝝ

Quid sit adulterium

Quid sit incestus.

Quid sit raptus.

potius q̃ vlla cognationis causa Uxor enim fratris fratrissa. potius q̃ ꝓgnata vocat. Mariti frater levir dicit duorum fratrum vxores ianitrices vocant q̃si eandem ianuam intrantes. Viri soror glos appellat. Sororis autem vir ñ habet speciale nomẽ nec vxoris frater

De spirituali generatione.

DI XLII

De parentalium graduum famosa questione aliq̃d licet minus sufficienter diximus iam de spirituali cognatione addamus q̃ etiam personas impedit vt non sint legitime ad ineundas nuptias Tria quedam sunt. ꝓsanguinitas. affinitas. ⁊ spiritualis germanitas Consanguinitas est inter eos q̃ iungunt̃ ꝑm lineam generis Affinitas inter eos q̃ genere quidem non sunt ꝓiuncti, sed mediante genere sunt sociati verbi gratia Uxor filij fratris mei que non ẽ de genere meo per ipsum qui est de genere meo mihi affinis facta est ⁊ ego illi Spiritualis ꝓximitas est inter compatrem ⁊ commatrem ⁊ inter eos quorum vnus alterꝫ de sacro fonte leuauit vl' in cathezizatione aut ꝓfirmatione tenuit Est etiam inter filios eiusdem hominis carnales ⁊ spirituales.

Qui sint filij spirituales.

Spirituales filij sunt q̃s de sacro fonte leuamus vel in cathezizatione seu ꝓfirmatione tenem̃ Filij etiam ⁊ filie spirituales eorũ sunt qui trine mersionis vocabulo eos sacro baptismate tingunt. Dicitur etiam spiritualis filia sacerdotis que ei peccata sua confitet. vnde simachus papa Omnes quos in penitentia suscipimus ita nostri spirituales sunt filij vt ⁊ ipsi quos vel nob̃ suscipientib̃ vel sub trine mersionis vocabulo mergentib̃ vnda baptismi regenerauit. Siluester etiam admonet vt ad suam filiam penitentialem nullus sacerdos accedat. q̃ scriptum ẽ in autoritate siluestri Omnes q̃s in penitẽtia accepim̃ ita nr̃i filij sunt in baptismo suscepti. quorum omnium flagitiosa ꝓmixtio est. Que autem ꝓpater ⁊ ꝓmater sibi iungi nequeant nec pater spũalis nec mater filie vel filio spirituali ex consilio maguntiensi docet. De eo q̃d interrogastis si aliquis filiolam suam duxerit vxorem et de eo qui concubuit cũ matre spirituali ⁊ de eo qui filium suum baptizauit et vxor eius eum de fonte leuauit hac causa vbi discidium fieret cõiugij si post in tali copula possunt ꝓmanere sic respondendum est. Si filiolam aut ꝓmatrem suam aliquis in ꝓiugium duxerit separandos esse iudicamus et g̃ui penitentia plectendos. Si vero coniuges legitimi vel vnus vel ambo ex industria hoc fecerint vt filium suum de fonte susciperent si innupti manere voluerint bonum est. Si in autem g̃uis penitẽtia insidiatori iniungat ⁊ simul maneat ⁊ si priuaricator ꝓiugij superuixerit acerrima penitentia mulctetur ⁊ sine spe ꝓiugij maneat. Ex his apparet q̃ aliq̃s filiolam suam vel commatrẽ non potest sibi copulare nuptialiter. ⁊ si presumptum fuerit separandi sunt. Qui autem legitime ꝓiuncti sunt non ideo separandi sunt. q̃ alter eorꝫ insidiose filium de tõte leuauit Quod etiam nicolaus confirmat dicens. Nosse desideras vtꝫ mulier que viri filium ex alia femina genitũ de sacro fonte leuauerit postmodum possit cum eodem viro copulari quos ideo coniungi posse decernimus quia ꝑm canones sacros nisi amborum ꝓsensu nullius religionis obtentu debet coniunꝫ dimittere coniugem eum apostolus precipiat nolite fraudari inuicem n. f. ex. p. ad. t. 7c̃. Item dictum est nob̃ quasdam feminas desidiose. quasdam vero fraudulent vt a viris suis separent. ꝓprios filios coram episcopis ad confirmandum tenuisse. Unde nos dignũ duximus vt si qua mulier filium suum desidia. aut aliqua fraude coram episcopo

Ex ꝓcilio maguntiensi.

Nicolaus ꝑpa.

Ex cõcilio tabilonensi.

tenuerit ad ꝯfirmanduz ꝓpter fallaciã vel fraudem q̃diu viuat pniam agat. tamen a viro suo non separetur. Item iohãnes papa ad limina sancti petri homo nomine stephanus veniens nostro p̃sulatui innotuit q̃ filium suum in extremo vite positum nondum baptismi vnda lotum. absentia sacerdotum cogente baptizauit eumq̃ ꝓprijs manib' suscepit atq̃ ꝓ huiusmodi negocio reuerentia tua prefatum hominem a sua cõiuge iudicauit esse seperandum. quod fieri nullatenus debet dicente scriptura. qd̃ deus ꝯiunxit homo non separet et dominus non dimittere vxorem nisi causa fornicationis iubet. et nos tanta autoritate freti dicimus dimittendum esse ⁊ inculpabile iudicanduz qd̃ necessitas intulit. Naz baptizandi op' laicis fidelibus. si tamen necesse fuerit libere ꝯcedit. Unde si supradictus homo filiũ morientem aspiciens ne animam ꝑpetuo perire dimitteret vnda baptismi lauit vt eũ de potestate mortis eriperet bene fecisse laudat. Ideoq̃ sue vxori sibi iam olim legitime sociate impune duz vixerit iudicamus manere ꝯiunctũ nec ob hoc separari debere His alijsq̃ pluribus autoritatibus edocet. ꝯiuges non esse separandos si post legitimã copulam alter alterius filium de fonte leuauerit vel in ꝯfirmatione tenuerit

Iohes papa.

Quid premissis obuiet.

His autẽ obuiare videt qd̃ deus dedit. papa ait Peruenit ad nos dyaconus sanctitatis vestre epistolam deferens q̃ quidam viri ⁊ mulieres preterito sabbato pascali ꝓ magno populi incursu nescientes filios suos suscepissent de lauacro. Cupis ergo scire an ꝓpter h̃ debeant viri ac mulieres ad ꝓprium vsum redire vel non. Nos vero hac re mesti prioꝝ inquisiuimus dicta. ⁊ inuenimus in archinis .i. armarijs apostolice sedis iam talia contigisse. ⁊ plurib' ecclesijs quarum episcopis ab hac apostolica sede volentib' scire vtrũ viri ac mulieres redirent ad proprium thorũ beate memorie sancti patres Julius papa. Innocentius ⁊ celestinus cum episcopoꝝ multoꝝ consensu in apostoloꝝ principis ecclesia ꝓhibentes talia rescripserunt ⁊ ꝯfirmauerunt. vt nullo modo se in coniugio reciperent viri ac mulieres quicũq̃ alia ratione susceperunt natos. sed separarent se. ne suadente dyabolo. tale viciuz inualescat Item si quis filiastrum vel filiastram suam ante episcopum tenuerit ad ꝯfirmationem sepetur ab vxore sua ⁊ aliam nunq̃ accipiat. Hec autem vel ad terrorez dicta sunt non q̃ ita essz faciendum. ꝑ ne illud fieret summo opere cauendum. vel de illis est intelligendũ qui prius filios suos vicissim de fonte susceperunt q̃ fierent ꝯiuges. Premissis autem autoritatibus omnino ꝯsentiendum est vt siue ꝓprium siue tantuz viri filium. mulier de fonte susceperit non ideo a viro separet. Quod et de viro similiter oportet intelligi.

De copula spiritualiuz vel adoptiuoꝝ et naturalium filioꝝ

Quod autez spirituales vel adoptiui filij naturalib' copulari nequeant. Nicolaus papa testatur ita inquiens. Ita diligere debet homo eum qui se suscepit de sacro fonte sicut patrem. Inter fratres ⁊ filias spirituales gratuita ⁊ sancta communio ẽ que dicenda nõ est consanguinitas sed habenda spiritualis proximitas. vnde inter eos arbitror non posse fieri legale coniugium quia nec inter eos qui natura ⁊ eos qui adoptione filij sunt venerande leges matrimonia contrahi ꝑmittunt. Item si inter eos non contrahitur matrimonium quos adoptio iungit q̃to potius a carnali oportet inter se contubernio cessare quos per celeste sacramentum regeneratio sancti spiritus vincit.

Nicolaus papa ad consulta bulgarorũ

De copula filioꝝ q̃ ante cõpaternitatem vel post nati sunt.

Si filij qui ante paternitatem vel post nati valent coniungi.

Hoc autem qui dam volunt intelligere de illis tm̄ filijs quib⁹ ꝯpatres facti sunt De alijs vero qui ante compaternitatem vel post geniti sunt ꝯcedunt ꝙ legitime ⁊ licite iūgi possunt/ quibus videtur consentire vrbanus secundus dicens. Super quibus ꝯsuluit nos tua dilectio. hic videt respondendum vt ⁊ baptismus sit si instante necessitate femina puerꝫ in nomine trinitatis baptizauerit. ⁊ ꝙ spūalium parentū filij. vel filie. ante vel post compaternitatem genite possunt legitime coniungi. preter illam personam q̄ compatres effecti sunt.

Urbanus papa.

Pascalis papa.

Pascalis vero secundus post compaternitatem genitos copulari ꝓhibet scribēs regino episcopo post susceptum filium de fonte vl' filiam spiritualem q̄ ex compatre vel ex cōmatre fuerint nati matrimonio ꝯiūgi non possunt. Illud etiaz notandum est qđ in triburiensi ꝯcilio legit si quis sue spūalis ꝯmatris filiaz fortuitu ⁊ ita cōtingente reꝫ casu in cōiugium duxerit maturiori ꝑuato habeat ꝯcilio atqꝫ legitimo ꝯnubio honeste operam det

Ex triburiēsi concilio

Si quis ducere possit duas cōmatres alteram post alteram.

Solet etiaz queri/ si ꝯmatrem vxoris post eius obitum quis ducere valeat. De h̄ nicola⁹ papa sic scribit. Sciscitat a nobis sanctitas vestra. si quis duas ꝯmatres habere valeat vnam post alteram in q̄ meminisse debes scriptum esse. erunt duo in carne vna Cum g̊ ꝯstet ꝙ vir ⁊ mulier vna caro efficiunt/ restat viꝫ compatrez cōstitui mulieri. cuius assumpta vxor cōmater eius erat ⁊ ideo viꝫ illi femine ñ posse coniungi que commater eius erat cum qua idem fuerat vna caro effectus huic autem illud ꝯtrarium videt. Qui spiritualem habet compatrem cuius filium de lauacro acceperit/ ⁊ vxor eius commater non est/ licet ei defuncto cuz patre/ eius viduam ducere in vxorem q̄s nulla generatio spiritualis secernit Item ex epistola pascalis pape. Post vxoris obitum cum commatre eius coniugio copulari. nulla vero ratio vel autoritas videtur ꝓhibere. Non enim ꝑ carnis vnionem ad vnionem spiritus ꝑtransitur. Sed sciendum est. quod autoritas nicolai đ illo ait. qui vxori sue debitum reddit postq̄ꝫ commater illius extitit. alie vero autoritates de illo agunt cuius vxor postq̄ꝫ a viro suo derelinquitur illius commater efficitur. nec post compaternitatem a viro suo agnoscitur vel de viro potius agunt. cuius vxor ante defungitur q̄ꝫ ab eo agnoscat

Nicola⁹ p̄pa
Constantieñ episcopo.

Ex triburiēsi concilio.

Si vir et vxor possint simul tenere puerum.

Solet etiaz queri si vxor cū viro simul debeat in baptismo suscipe puerū. de h̄ vrbanus ait. ꝙ vxor cū marito ī baptismo simul nō debeat suscipe puerū nulla aucte videtur vel reperit ꝓhibitum. sed ipsa puritas spūalis paternitatis ab om̄i labe et infamia ꝯseruet immunis decreuimus vt vterqꝫ simul ad h̄ aspirare non p̄sumāt qꝛ vero piaculare flagicium ꝯmisit qui duab⁹ ꝯmatribus vel sororibus nupsit. magna penitentia debet ei iniungi.

De ij. ⁊. iij. nuptijs ⁊ đinceps

Sciendum ē etiā ꝙ non solū p̄me vel scđe nuptie sunt licite sed etiaz tercie et quarte non sunt dānande. Unde aug̊. Secundas nuptias

omnino licitas apostolus ꝯcedit de iij. autem ⁊ q̄rtis ⁊ de vtraq; plurib⁹ nuptijs solent homines mouere questionez Sz quis audeat diffinire qd̄ nec apl'm video diffinisse Ait enim Si dormierit vir ei⁹ cui vult nubat / ñ dicit prim⁹ vel secund⁹ vel tercius vel quotuslibet nec nobis diffiniendum est / qd̄ non diffinit apostolus Unde ⁊ breuit̄ respondeam nec illas nuptias debeo dānare nec eis verecundiaz numerositatis afferre nec ꝯtra humane verecundie sensuz audeo dicere. vt quotiens voluerint nubant nec ex meo corde preter scripture autoritatem quotaslibet nuptias damnare Idem testat̄ iero. Ego nunc libera voce exclamo nec damnari in ecclesia bigamam immo nec trigamam ⁊ ita licere quinto ⁊ sexto quemadmodum secūdo marito nubere. apostolus tñ bigamos a sac̄dotali honore excludit. Sed hoc non facit ꝓ vicio bigamie immo ꝓ sacramēti virtute vt sit vna vnius sicut vnica vnici. Illud tamē cesariensis cōcilij videt̄ innuere bigamiaz esse peccatum. Presbiterꝫ inquit in nuptijs bigami prādere nō ꝯuenit. qz cum pnīa bigamus indigeat q̄s erit presbiter q̄ talib⁹ nuptijs possit prebere ꝯsensum Sz hoc de illo intelligi potest q̄ prime vxori insidiatus putat̄ desiderio scd̄e. vel ꝓ signaculo sacramenti. illud d̄r qd̄ in bigamo non seruat̄. Ambrosius etiam dicit q̄ p̄me nuptie tm̄ a domino sunt institute. secunde vero sunt permisse. ⁊ prime nuptie sub benedictione dei celebrant̄. sublimiter vero secunde etiam in presenti carent gloria.

Ambro. sup epl'az ad cor.

De resurrectionis et iudicij cōdicione.

DI XLIII

Postremo de ꝯditione resurrectionis ⁊ modo resurgentiū necnon ⁊ de iudicij ⁊ misericordie qualitate breuiter disserendum est. Omnib⁹ questionib⁹ q̄ de hac re moueri solent satisfacere non valeo. resurrecturam tñ carnem omnium quicunq; nati sunt atq; nascent̄ et mortui sunt ⁊ morient̄ nullatenus ambigē debet xp̄ianus. Ait em̄ isaias resurgent mortui / ⁊ resurgēt q̄ erant in sepulcris ⁊ apostolus. Nolumus vos igno. f. de d. vt vbi. si. ⁊. c. qui. se. nō habent s̄m resurrectionis. h̄ enim ostendens nobis in ver. do. qz nos qui vi. qui. s. in aduen. do. non. pre. eos qui dormi. Qm̄ ipre. do. in iu. ⁊ in vo. at ⁊ in cu. des. de ce. ⁊ mor. qui in christo sunt re. primi de. tamen nos qui vi. qui relin. su. ta. cum illis in nu. obui. christo in aera ⁊ sic semper cum eo erimus. his verbis ⁊ veritas re. ⁊ causa atq; ordo resurgētium preclarissime insinuat̄.

De voce tube.

Causa enī resurrectionis mortuoꝝ erit vox tube que in aduentu iudicis ab omnib⁹ audietur. ⁊ cuius virtute excitabunt̄ mortui. et de monumentis resurgent. Unde ꝓpheta dabit voci sue vocez virtutis. i. effectū resuscitandi mortuos. ⁊ iohannes euāgelista ait. Uenit hora in q̄ omnes qui in monumentis sunt audient vocez filij dei ⁊ ꝓcedent boni in resurrectionē vite. mali v̄o in resurrectionez iudicij. Si vero querit̄ cuius vel q̄lis erit vox illa apostolus dicit q̄ erit archangeli. i. ipsius christi q̄ est princeps archangelorū vel vox erit alicuius vel plurium angeloꝝ. Eademq; d̄r tuba. qz erit manifesta ⁊ nouissima / qz post eā non erit alia hec tuba vt ait aug̃. est clamor. de q̄ d̄r in euangelio. Media nocte clamor factus est / ecce spon. ve. ex. ob. ei. Tube nomine aliqd̄ euidens ⁊ preclaꝝ signuz intelligit̄. Qd̄ vox archangeli et tuba dei ab apostolo d̄r in euangelio vox filij dei. ⁊ clamor appellat̄. qd̄ signū mortui audient ⁊ resurgent.

De nocte media

Media autez nocte dicit venturus vt ait aug. Non pro hora temporis. ꝗ quia tunc veniet cuz nõ speratur. media ergo nocte scz cum valde obscurum erit id est occultum veniet. Dies eniz domini sic fur in nocte ita veniet Potest tñ non incongrue intelligi medie noctis tempore venturus qz vt ait cassiodorus. ꝑ tempore. ꝓmo genita egipti percussa sunt. quãdo etiam sponsus venturus est. plurib⁹ etiam locis ꝓtestant autores q aduentus xpi dies dicitur domini non pro qualitate temporis ꝗ rerum. quia tunc cogitationes z ꝓsilia singulozum patebunt. Unde in daniele vetustas dieruz sedit. z libri aperti sunt coram eo. libri sunt conscientie singulozum. que tunc aperient eis vel alijs. z tunc implebit nihil occultũ qd non reuelet. Aduentente autem summo iudice/non solum aeris tenebre illuminabunt sed etiam abscondita cordium manifestabunt. Virtute ergo diuina fiet vt cuiq opa sua bona vel mala cuncta in memoriam reuocent z meritis intuitu mira celeritate cernant vt accuset vel excuset hominem ꝓscientia eaq teste damnet vel saluet.

De memoria electoruz si tunc precedentia mala teneat.

Hic querit vtrũ electis tunc assit memoria precedentiũ malozum sicut bonozum. Quedam autozitates vident bonos tradere nõ habituros tunc memoriam precedentium malozum id est peccatozum vel tozmentozum. Ait enim isaias. Ego creo celos nouos z terram nouaz z non erunt in memoria prioza z non ascendent super cor ꝗ gaudebitis ineternum Item obliuioni tradite sunt angustie priores z abscondite ab oculis vestris. que de futuro exponẽs iero. ait. obliuioni tradentur priori mala. quia forsitan in futuro pristine conuersationis memoria omnino delebitur succedentibus bonis eternis ne sit pars malorum prioris angustie memorari. Sed hec et his similia possunt accipi sic vt non excludant memoriam precedentium malozum/ ꝗ ex ea molestiam z lesionem amoueant Non enim eozum memoria sanctos cõtristabit. vel eozum beatitudinem obfuscabit/ ꝗ gratiozes deo reddent Unde super psalmum octuagesimum septimũ ait greg. Quomodo ineternum miseri cordias domini canit q̃ miserie non meminit. Quomodo autem plena beatitudo si memoria reatus mentem tangit. Sed sepe leti tristium meminimus. et sani dolozum meminimus sine dolore. z inde amplius leti z grati sumus Ex his apparet q si priozum malozum memoriam sancti habebunt in futuro non eis tamen erit ad penam vel glorie derogationem sed ad gratiarum actionẽ Si vero querit vtrum peccata que fecerunt electi prodeant tunc innoticiam omnium sicut mala damnandoruz. omnibus erunt nota. non legi hoc expressum in scriptura. Unde non irrationabiliter putari potest. peccata hic per penitentiam tecta et deleta illic etiaz tegi alijs. alia vero cunctis ꝓpalari.

De his qui viui reperientur.

Queri solz vtrũ illi q̃s viuos inueniet xps nunq̃ omino mozituri sunt. an ipso tpis puncto q̃ rapient obuiam xpo ad immortalitatem mira celeritate sunt transituri Non em̃ dicenduz ẽ fieri non posse. nisi paera in sublime portent in illo spacio z mozian tur z reuiuiscãt. Ad hunc aũt sensuz q̃ estimem⁹ illos in puo spacio z passuros mortem z accepturos immortalitatem aplus nos vrgere videt vbi dicit Oẽs in xpo viuificabimur. z alibi Qd̃ seminas non viuificat. nisi prius moriatur Cur autẽ nob incredibile videat illam multitudinez corpoz in aere qd̃ammõ seminari atq ibi ꝓtinus immortaliter

ꝛ incorruptibiliter reuiuiscere. cuꝫ credamus in ictu oculi futuram resurrectõnem ꝛ in membra sine fine victuram. tãta velocitate rediturum antiquissimorum cadauerum puluerem. sed vellem de his potius audire doctiores. Si ergo sanctos qui reperientur christo veniente viuentes eiq; obuiam rapient̃ crediderimus in eodem raptu de mortalibus corporib⁹ exituros ꝛ ad eadẽ mox immortalia facta redituros. Nullas in verb̃ apostoli patiemur angustias. generaliter accipientes illud quod dictuꝫ est. Omnes quidem resurgemus scꝫ tã boni q̃ꝫ mali. sed non omnes immutabimur scꝫ in solennitatem resurrectionis De h̃ etiam ambrosius ait in ipso raptu eoꝝ qui viui reperient̃ mors erit et resurrectio vbi anima quasi per soporẽ egressa de corpore eidem in momento reddat̃. Econtra vero scribens ad marcellam iero. detestari videtur dicens. Quosdam in fine seculi aduenięte xp̃o nõ esse morituros. ꝑ viuos repertos in immortalitatem repente mutandos. Horum autem qd̃ verius sit non est humani iudicij diffinire.

Quomodo intelligit̃ christus iudex viuorum ꝛ mortuorum

His autez adicienduꝫ est dupliciter intelligi ꝙ dicitur christus iudicaturus viuos ꝛ mortuos Aut enim viui accipiunt̃ q̃ in aduentu eius viui reperiunt̃. licet in raptu moriant̃. ꝛ mortui q̃ ante decesserant vel viui et mortui accipiunt̃ iusti ꝛ iniusti.

Quomodo omnes incorrupti

Cunqꝫ ex predictis sane credi valeat. ꝛ omnes resurrecturos credendum est. etiam ꝙ omnes resurgent incorrupti non vtiq; impassibiles qꝛ mortem patient̃ eternam. sed sine diminutione membroꝝ omnia humani corporis habituri membra. Nec tamen gloria ac specie impassibilitatis induentur.

De etate et statura resurgentium.

Solent autem nonnulli percunctari ꝛ querere an in eadez etate ꝛ statura corporis omnes resurrecturi sint. Quidam putauerunt omnes resurrecturos ꝑm mẽsuram etatis ꝛ stature christi. Ideo quia apostolus ait. Donec occurramus omnes in virum perfectum in mensurã etatis plenitudinis christi. Sed his v̄bis non eadem resurgentibus assignat̃ statura sed etas. Omnes enim in eadem etate resurgent. in qua christus mortuus est. et resurrexit. cuiuscunq; etatis mortui fuerint. Virum autem posuit ñ vt distingueret sexum ꝑ vt significaret perfectionem virium quam tunc habebunt. sed non omnes eandem staturaꝫ corporis obtinebunt. Unde aug̃. Nõ ait in mensuram corporis vel stature. ꝑ etatis. quia vnusquisq; suam recipiet mensuram corporis quaꝫ vel habuit in iuuentute. etiam si senex obijt vel fuerat habiturus. si añ est defunctus Etas vero erit illa ad quam peruenit christ⁹ scꝫ iuuenilis vt circa. xxx. annos Triginta enim duum annorum et triuꝫ mẽsium erat etas christi in qua mortuus est ꝛ resurrexit. Non est autem fas dicere ꝙ in resurrectione accedat corpori magnitudo quaꝫ nec habuit hic. nec erat habiturum diu viuendo. nec maiora corpora redigenda sunt ad modum dominici corporis. Periret enim multum de illis corporib⁹. cum nec periturus sit capillus vt ait dominus. Capillus de capite vestro non peribit.

DI XLIIII

Aug̃. in li. d̃ ciuitate dei.

Augustinus.

Qꝛ resurget quicquid fuit de substantia ꝛ natura corporis ꝛ in eadem parte corporis.

Non eniz perijt deo terrena materies de qua mortaliũ creat caro. ꝑ in quemlibet puluerem cineremue soluat in quoslibet alitus aurasq; diffugiat / ⁊ in quamcunq; aliorũ corporꝝ substantiam vel in ipsa elementa vertat in quorumcunq; animaliuz vl' hominum cibum carnemq; mutetur illi anime puncto temporis redibit qua illam carnẽ primitus vt homo fieret cresceret viueret animauit. Ipsa ergo terrena materies qua discedente anima fit cadauer non ita resurrectione reparabitur vt ea qua dilabuntur ⁊ in alias atq; alias reꝝ species vertunt q̃uis ad corpus redeant vnde dilapsa sunt ad easdem quoq; corporis partes vbi fuerũt redire necesse sit Alioquin si capill' redit q tã crebra tonsura detraxit. si vnguibus q tociens depressit exsectio immoderata ⁊ indecens cogitantibus resurrectionem carnis / ⁊ iõ non credentibus occurrit infirmitas. Sz quemadmoduz si statua cuiuslibet solubilis metalli igne liquesceret vel ꝯteret in puluerem vel ꝯfunderet in massam. ⁊ eam vellet artifex rursum ex illius materia ⁊ quantitate reparare nichil interesset ad eius integritatem que particula materie cui membro statue redderet. duz tamen totum ex quo ꝯstituta fuerat restituta resumeret. ita deus mirabiliter atq; ineffabiliter artifex de toto q̃ caro nostra extiterat eam mirabili celeritate restituet. Nec aliquid attinebit ad eius reintegrationem vtꝝ capilli ad capillos redeant ⁊ vngues ad vngues an quicquid eoꝝ perierat mutet in carnẽ ⁊ in partes alias corporis reuocet curante artificis ꝓuidentia ne quid indecens fiat. Indecorum quippe aliq̃d ibi non erit. sed quicquid futuꝝ est h̃ decebit. qꝛ nec futuꝝ est si non decebit.

Congrua similitudo ꝑ exemplum statue

Q sancti sine omni deformitate resurgent.

Hoc autez in corporibus sanctoꝝ intelligendum est. d̃ q̃bus ꝯsequenter adiungit. Resurgent ergo sanctoꝝ corpora sine vllo vicio / sine vlla deformitate sic̃ sine vlla corruptione onere / difficultate / in quib' tanta facilitas quanta felicitas erit. ꝓpt q̃d ⁊ spiritualia dicta sunt cum ꝓculdubio corpora sint futura nõ spiritus Ex his apparet q vna erit etas omnium resurgentium scz iuuenilis. statura v̄o diuersa scz quam quisq; habuerit in iuuenili etate vel erat habiturus. si ante est defunctus nec de substantia de qua hominis caro creat. Aliquid peribit ꝑ omnium particulaꝝ ante dispersaꝝ collectione reintegrabit naturalis substantia corporis sanctorumq; corpa sine omni vicio fulgida sicut sol refulgent precisis cunctis deformitatib' quas hic habuerunt.

Aug. in eodẽ

Si mali tũc habeant quas hic habuerunt deformitates.

De reprobis autem queri solet an cum deformitatibus hic habitis resurgant. h̃ autez aug. nõ asserit. ꝑ dubium relinquit ita inquiẽs Quicunq; ab illa ꝑditionis massa q̃ per adaz facta est non liberabunt ꝑ christũ resurgent quidem etiam ipsi vnusq̃sq; cum sua carne. ꝑ vt cuz dyabolo eiusq; angelis puniant. vtrum vero ipsi cũ vicijs ⁊ deformitatibus suoꝝ corporũ resurgant quecunq; in eis gestauerunt in requirendo labore quid opus est Non enim fatigare nos debet incerta eorum habitudo vel pulcritudo. quorum erit certa ⁊ sempiterna damnatio Ecce nõ diffinit an tunc habeant deformitates quas hic habuerunt reproboꝝ corpora

Aug. i ench.

Q non consumuntur corpora que tunc ardebunt.

Si vero querit

de corporib' malorum quomodo in igne ardeant et non psumantur aug. varijs exemplis astruit et sempiternis ignib' ea ardere ⁊ non psumi illa combustione sicut animus cuius presentia corp' viuit ⁊ dolores pati potest. ⁊ mori nõ potest Hoc enim erit tunc etiam in corporib' damnatorũ quod nunc esse scimus in animis omnium.

Si demones corpali igne cremantur.

Aug. sup genesim.

Queri etiam solet an demones corporali igne ardeãt ad qd aug. respondens ait. Cur nõ dicamus q̃uis miris. tamen veris modis etiam spiritus incorporeos posse pena corporalis ignis affligi si spiritus hominum etiam ipsi incorporei ⁊ nunc potuerunt includi corporalibus membris et tunc potuerunt corpor suorũ vincul' insolubiliter alligari Gehenna illa q̃ stagnum ignis ⁊ sulphuris dicta est corporeus ignis erit ⁊ cruciabit damnatorũ corpora hominum vel demonum ꝗ solida hominum aerea demonum. Vnus enim vtriusq; ignis erit vt veritas ait.

Qual' vel vbi sit ille ignis

De quo igne si querit. qualis vel vbi sit aug. sic respondet. Ignis eternus cuiusmodi sit ⁊ in qua mundi vel rerum pte futurus sit. hominem scire arbitror neminem nisi forte cui spiritus diuinus ostendit.

Si anime sine corporibus sentiunt ignem corporalem.

Lum autem constat animas igne materiali in corporibus cruciandas. queri solet an interim ante resurrectionem corpor anime defunctorum reproborum materiali igne cõerement. De hoc iulianus toletane ecclesie episcopus greg. dicta secutus ita scripsit. Si viuentis hominis incorporeus spũs tenet in corpore. cur nõ post mortem etiam corporeo igne teneatur Teneri autem per ignem ispm̃ dicimus vt in tormento ignis sit. videndo atq; sentiendo. Q̃ autem non solum videndo ꝗ etiam experiendo anima ignis tormentum patiat ex euangelio colligitur vbi veritatis voce diues mortuus dicitur in inferno sepultus. cuius anima q̃ in igne teneat insinuat cum abrahã deprecat dicens. Mitte lazar vt intingat ex. d. s. m. a. vt. re. l. m. q̃ cru. in. h. f. Cum ergo peccatorem diuitem dãnatum in ignib' veritas phibet q̃s sapiens reprobor animas teneri ignib' neget. Precipue cum humanam animam corporis similitudinem habere doceat aug. ita inquiens. pfiteri animam habere posse similitudinem corporis ⁊ corporalium omnino membror quisq̃s renuit. potest negare animam esse que in somnis videt vel ambulare se vel sedere vel huc atq; illuc. gressu vel etiam volatu ferri. ꝗ sine quadã similitudine corporis non fit. pinde si hanc similitudinem etiam apud inferos gerit non corporalem ꝗ corpori similem. ita etiam in locis videt esse non corporalib'. ꝗ corporaliũ similib' siue in requie siue in doloribus. In cassiani etiam voluminib' legit. q̃ nõ sit ociose. neq; nihil nõ sentiant. cum diues ille in inferno se flamma cruciari clamet. vnde pbatur animas defunctor non solum suis sensibus non priuari. ꝗ nec istis affectibus scilicet spe/tristicia/gaudio/ac metu carere. ⁊ ex his que sibi in illo generali examine reseruant eas quidam iam incipere pregustare.

Aug. sup genesim.

De abortiuis fetibus et monstris.

Illud etiã inuestigari oportet si abortiui fetus et monstra resurgẽt ⁊ qualia de q̃ aug. ita ait Occurit de abortiuis fetibus questio q̃ iã nati sunt in vteris matr. ꝗ nõ ita vt iã possint renasci Si em̃ resurrecturos

Aug. i encl.

Iulianus

eos dixerimus. De his qui iam forma ti sunt tolerari potest vtrunq; quod d̄r Informes vero quis non ꝓcliuius perire arbitret. sicut semina que cōcepta simul non fuerunt. Scrupulose quidez int̄ doctores queri ac disputari potest. quando incipit homo in vtero viuē. an sit quedaz vita occulta que nonduz motibus viuentis appareat. Negare eniz vixisse puerperia que ideo membratim exsecant̄ vt eiciant̄ ex vteris pregnantium. ne matres etiaz si mortua fuit ibi relinquant̄ occidant impudētia nimia videt̄. Ex quo autem incipit homo viuere ex illo vtiq; iam mori potest. mortuus v̄o vbicunq; illi potuit mors euenire quomodo ad resurrectionez non ꝑtineat reperire nequeo. Neq; enim et monstra que nascuntur ⁊ viuunt quantumlibet cito moriant̄. aut resurrectura negabunt̄. aut ita resurrectura credenda sunt. Sed potius correcta eorū emendataq; natura. Absit enim vt illū bimembrem quem nuper natum in oriente fratres fidelissimi qui eum vider̄t retulerunt. ⁊ sanctus iero. scriptum reliquit vt vnum hominem duplicem ac non potius duos qd̄ futuꝝ erat. si gemini nascerent̄ resurrecturos estimem⁹ ita ⁊c̄. que nimia deformitate monstra dicuntur ad humane nature figuraz resurrectione reuocabunt̄.

Attende.

De monstris

De bimēbre

De diuersis animarum receptaculis.

DI XLV

Aug̃. sup io.

Preterea sciendum est ꝙ omnes anime vt ait aug̃. Cū de hoc seculo exierint diuersas habent receptiones. bone habent gaudium. male v̄o tormenta. Sz cum facta fuerit resurrectio ⁊ bonoruz gaudium amplius erit. ⁊ malorum tormenta grauiora quando cum corpore torquebunt̄. Ex his ostendit̄ ꝙ maius erit gaudium sanctorū in resurrectione ⁊ plusq̄ꝫ fuerit ante ⁊ ꝙ diuersa receptacula habebunt anime sanctorum De quibus idem aug̃ ait. Tempus qd̄ int̄ hominis mortem ⁊ vltimam resurrectōnem interpositu; est animas abditis receptaculis ꝯtinet sicut vnaqueq; digna est vel requie vel erumna ꝓ eo qd̄ sortita est in carne dum viueret.

Aug̃. de verbis apostoli.

De suffragijs defunctorum augustinus in encheri.

Neq; neganduz est vt ait aug̃. defunctorum animas pietate suorum viuentium releuari. cuz ꝓ illis sacrificium mediatori offertur vel elemosine fiunt in ecclesia. ꝑ hec eis tm̄ ꝓsunt q̄ cum viuerent hec sibi vt postea possent ꝓdesse meruerunt.

Quibus prosint orationes et elemosine et sacrificium et huiusmodi.

Est quidez viuēdi modus nec tam bonus vt non requirat ista post mortez. nec tam malus vt ei non ꝓsint ista post mortem. Est vero talis in bono vt ista non requirat. ⁊ est rursus talis ī malo vt nec his valeat cū hec vita transierit. adiuuari. Quocirca hic omne meritum comparat̄ quo possit post hanc vitam quispiaz grauari vl̄ releuari. Nemo enim speret qd̄ hic neglexit cum obierit apud deum ꝓmereri. Non ergo ista que ꝓ defunctis commendandis frequentat ecclesia illi apostolice sunt aduersa sententie qua dictū est. Omnes astabimus añ tribunal xp̄i vt referat vnusquisq; ꝑm ea que ꝑ corpus gessit scz bona vel mala. qr etiam hoc merituz sibi quisq; cum in corpore viueret comparauit vt possent ei ista ꝓdesse Non enim omnibus ꝓsunt. ⁊ q̄re non nisi ꝓpter differentiam vite quam quisq; gessit in corpore. Cum ergo sacrificia siue altaris siue quarumcunq; aliaꝝ elemosinaꝝ ꝓ baptizatis omnib⁹

offerunt. ꝓ valde bonis gratiarum actõnes sunt. ꝓ non valde malis sunt ꝓpiciationes. sed ꝓ valde malis. ⁊ si nulla sunt adiuuamenta mortuorꝫ. tñ qualescunqꝫ viuorꝫ ꝯsolationes sunt. quibus vero ꝓsunt. vel ad ꝫ ꝓsunt vt sit plena remissio vel certe vt tollerabilior sit ipsa damnatio. Orationib⁹ ergo sancte ecclesie ⁊ sacrificio salutari et elemosinis que ꝓ eorꝫ spiritib⁹ offerunt. Non est dubium mortuos adiuuari vt cum eis misericordius agat a domino q̃ꝫ eorum peccata meruerunt. Hoc enim a patribus traditum tota obseruat eccl̃ia vt ꝓ eis q̃ in cõmunione corporis ⁊ sanguinis dñi defuncti sunt cum ad ipsum sacrificium loco suo commemorent oretur ac ꝓ illis quoqꝫ id offerri ꝯmemoretur Non est ergo ambigendum ista ꝓdesse defunctis. ꝫ talib⁹ qui ita vixerunt ante mortẽ vt possint eis hec vtilia esse post mortem. Naꝫ q̃ sine fide operante per dilectionem eiusqꝫ sacramentis de corpore exierunt frustra illis a suis huiusmodi pietatis officia impendunt. cui⁹ dum hic essent pignore caruerunt non misericordiam sibi tesaurizantes. ꝫ irã Non em̃ mortuis noua merita comparant cum ꝓ eis aliq̃d boni operant sui sed eorꝫ precedentib⁹ consequentia ista reddunt. Nam istam quisqꝫ finiens vitaꝫ. nisi qd̃ in ea quisqꝫ meruerit nõ poterit habere post eam. Ecce quib⁹ ⁊ q̃liter ꝓsint. illa que ꝓ defunctis frequentat eccl̃ia mediocriter malis suffragantur ad pene mitigationeꝫ Mediocrit̃ bonis ad plenam absolutioneꝫ Qui nõ habent tante perfectionis merita vt nõ indigeant iuuari per pauperes quoruꝫ est regnum celorꝫ q̃s sibi fecerunt amicos de mammona iniquitatis Quoruꝫ tanta est ꝑfectio vt his adiutorijs nõ indigeant q̃les sunt apl̃i ⁊ martyres. Ut enim ait aug̃. Iniuria est pro martire orare in eccl̃ia. cuius nos debemus orationibus commendari. pro alijs autem defunctis oratur.

Aug̃. in ꝑmonib⁹ de v̄bis apostoli

Aug̃. de verbis apostoli.

De officijs sepulture.

De pompis vero

exequiarꝫ. Idem aug̃. ita dicit pompa funeris agmina exequiaruꝫ sumptuosa diligentia sepulture viuorꝫ sunt qualiacunqꝫ solatia non adiutoria mortuoruꝫ Si aliquid ꝓdest impio sepultura preciosa oberit pio vilis vel nulla. preclaras exequias in ꝯspectu hominum purpurato illi diuiti exhibuit turba famulorum. ꝫ multo clariores in ꝯspectu dñi vlceroso illi paupi ministeriũ exhibuit angelorꝫ qui eum extulerunt non in marmoreum tumulum ꝫ in abrahe gremiũ Sit tñ cura mortuos sepeliẽdi ⁊ sepulcruꝫ ꝯstruendi qꝛ hec in scripturis sanctis int̃ bona opera deputata sunt. nec solum in corporib⁹ patriarcharum aliorumqꝫ sanctorꝫ. ꝫ etiaꝫ in ipsius dñi corpore. qui ista fecerunt laudati sunt. impleant g̃ hec homines erga suos officia postremi muneris ⁊ sui humani lenimẽta meroris. Verꝫ illa que adiuuant spiritus defunctorꝫ scꝫ oblationes or̃ones multo obseruantius ꝓcurent.

Aug̃. in ꝑmone d̄ v̄bis apl̃i

Aug̃. in eodẽ

De duobus bonis quorum alter plura post mortẽ habet auxilia.

Solet moueri q̃

stio de duob⁹ vno diuite altero paupere pariter ꝫ mediocriter bonis que predictis suffragijs indigent ⁊ meruerunt pariter post mortem iuuari. ꝓ altero v̄o id est ꝓ diuite speciales ⁊ communes fiunt orationes multeqꝫ elemosinarꝫ largitiones. ꝓ paupere v̄o nõ fiunt nisi cõmunes largitiones. ⁊ orationes. Querit̃ ergo an tm̃ iuuet̃ paup̄ paucioribꝰ subsidijs quantuꝫ diues amplioribꝰ Si non pariter iuuat̃ non ei reddit̃ ꝑm merita. Meruit em̃ pariter iuuari qꝛ pariter boni extiterunt. si vero tm̃ suffragij ꝯsequit̃ quantuꝫ diues quid ꝯtulerunt diuiti illa specialiter pro eo facta. Sane dici potest non ei magis valuisse generalia et specialia quã pauperi sola

Responsio.

generalia suffragia. ⁊ tamen ꝓfuerunt diuiti specialia non quidem ad aliud vl' magis aliquid ꝑ ad idem ad qđ generalia vt ex pluribus ⁊ diuersis causis vnũ perciperet emolimentum. Potest tamen dici illa plura subsidia ꝯtulisse diuiti celeriore absolutõez non pleniorez

Aliter.

Quibus suffragijs iuuabunt mediocriter boni qui ĩ fine inuenientur.

Sed iteruz queritur de aliquo mediocriter bono q̃ talibus indigens suffragijs in ipso consummationis seculi articulo cum reliq̃s migrabit si saluus fuerit ꝓ eo non offertur vlterius sacrificium vel oratio vel elemosina nec habebat tante perfectionis merita. que his suffragijs non egerent. Nunq̃t ergo saluabit. estimo euz quasi per ignem transeuntem saluari meritis ⁊ intercessionib' celestis ecclesie que ꝓ fidelib' semper intercedit voto ⁊ merito donec impleatur christus.

Quomodo sãcti glorificati audiunt preces supplicantium et quomodo intercedunt pro nobis ad dominum.

Sz forte queris nunquit preces supplicantiuz sancti audiunt ⁊ vota postulantium in eoꝝ noticiam perueniunt Nõ est incredibile animas sanctoruz que in abscondito faciei dei veri luminis illustratione letant' in ipsius ꝯtemplatione ea que foris aguntur intelligere quantum illis ad gaudium vel nobis ad auxilium ꝑtinet. Sic enim angel' ita ⁊ sanctis q̃ deo assistunt petitiones nostre innotescunt in verbo dei qđ ꝯtemplant'. vnde ⁊ dicuntur angeli orationes ⁊ vota nostra offerre đo non qꝛ eum doceant. ꝑ qꝛ eius voluntatem sup eis ꝯsulunt. Unde aug'. angeli qui sunt apud deum innotescunt petitiones nostre vt quoddãmodo eas offerant deo. ⁊ de his ꝯsulant ⁊ q̃ deo iubente implenduz esse cognouerint. hoc nobis euidenter vel latenter reportent Unde ⁊ angelus hominib' ait. cũ oraretis orationem vestraz obtuli deo. ad omnia quedam scienda sufficit deo sua perfectio. hz tamen nuncios. i. angelos non qui ei que nescit annuncient. Non enim sunt vlla que nesciat. ꝑ bonum eorum est de operib' suis eius ꝯsulere veritatem. ⁊ h̃ est qđ ei dicunt' non nulla nunciare. non vt ipse ab eis discat. sed vt ab eo ipsi per verbum eius sine corporali sono nunciant. etiaz quod voluerit ab eo missi ad quos voluerit totum ab illo per illud verbum eius audiẽtes id est in eius veritate inuenientes. quid sibi faciendum quid quib' ⁊ qñ nunciãdum sit. Naz ⁊ nos orantes eum nõ eũ docemus qꝛ nouit vt ait verbum eius. pater vester quid vobis necessariuz sit priusq̃ petatis ab eo. Nec ista ex tpe ꝯgnouit. ꝑ futura oĩa tpalia atq̃ in eis etiam q̃d ⁊ qñ ab illo petituri fueram' ⁊ quos ⁊ de quib' rebus vl' exauditurus vel nõ exauditurus esset sine initio ante presciuit Non ergo dicit' angelus dei orationes nostras offerre deo quasi deus tunc non nouerit quid velimus ⁊ quo indigeamus que omnia anteq̃ fiant sicut et postq̃ facta sunt nouit. ꝑ qꝛ necesse habet rationalis creatura ⁊ tpales causas ad eternam veritatem referre siue petendo quid erga se fiat siue cõsulendo quid faciat.

Aug'. in li. đ orãdo ad deũ

Aug'. in libro xv. de trini.

Aug'. in libro đ gr̃a noui testamenti.

Quod dictum est de angel' attribuit sanctis animabus.

Si autez angeli a deo ꝑ verbuz eius discunt petitiones nr̃as ⁊ q̃d de his implenduz sit. ⁊ quid non Cur non credamus ⁊ aĩas sanctorum dei faciez ꝯtemplantiuz in eius veritate intelligere preces hominum et q̃ implende sint vel non Inde est q̃ deus đꝛ exaudire preces quorundaz nõ solũ

quando effectui mancipiat / ꝑ etiam qñ innotescit curie angelorum ⁊ sanctarum animarum / quid inde futurum sit vel non. et quid cognoscunt in dei voluntate esse volunt ⁊ ipsi Adeo enim superne volũtati addicti sunt vt nihil preter eius voluntatem queant velle. Intercedunt ḡ ad deum ꝓ nobis sancti. ⁊ merito / duz illorum merita suffragant nobis ⁊ affectu dum vota nostra cupiunt impleri. Quod tamen non faciunt nisi in voluntate dei implenda didicerint Oramus ergo vt intercedant ꝓ nobis. i. vt merita eorum nobis suffragent / et vt ipsi velint bonum nostrum. qr eis volentibus deus vult ⁊ ita fiet. Ex premissis ꝯstat ꝙ cum quibusdam misericordius agit deus q̃ eorum peccata meruerint scz cum mediocriter malis qui suffragijs ecclesie iuuant.

Si valde malis detur mitigatio pene.

DI XLVI

Sed queritur hic ꝺ valde mal' vtrum ⁊ ipsi in aliqua earum penarum mitigatione dei misericordiam sentiant vt minus q̃ meruerint puniantur Quidam autumant eos nullam reuelationem pene habituros. qꝺ ꝯfirmant iacobi autoritate dicentis Judicium sine misericordia fiet illi qui non fecit misericordiam. aug. etiam ait Misericordia hic exhibetur scz ad iudicium in futuro. Idem distinguens quomodo omnes vie domini sicut misericordia ⁊ veritas ait erga sanctos omnes. vie dei misericordia veritas. qr ⁊ in iudicando subuenit ⁊ ita ñ deest misericordia ⁊ in miserando id exhibet quod ꝓmisit ne desit veritas Erga omnes autem quos liberat et dãnat omnes vie sunt misericordia ⁊ veritas quia vbi nõ miseretur vindicte veritas datur dicens vbi non miseret dat intelligi aliquid a deo fieri vt non miseret / sed his occurrit qꝺ ait cassiodorus sup psalmum. l. loquens de misericordia ⁊ pietate dei. hec due inquit res iudicio dei semper adiuncte sunt. Ergo ⁊ in punitione malorum non est iusticia sine misericordia Idez de iudicio ⁊ misericordia ait. hec duo mutua societate sibi iũguntur In his breuiter omnia opa dei includit Aug. quoq; respondens illis q̃ reproborum supplicia finem habitura cõtendunt ita illorum repellit opinionem asserens reprobos perpetuo puniẽdos vbi eorum supplicia mitigari aliquatenus non neget. frustra inquit nonnulli eternam damnandorum penam ⁊ cruciatus sine intermissione perpetuos humano misereãtur affectu. atq; in futurum esse non credunt. Non quidem scripturis aduersando diuinis. sed ꝓ suo motu dura quoq; molliendo ⁊ in leuiorem flectendo sententiam qua putant in eis terribilius esse dicta q̃ verius Non em̃ inquiũt obliuiscetur misereri deus aut contineat in ira sua misericordias suas hoc quidem in psalterio legitur Sed ꝺ his intelligitur qui sunt vasa misericordie. quia et ipsi non pro meritis suis ꝑ deo miserante de miseria liberant. aut si hoc ad omnes estimant pertinere non ideo necesse est vt damnationem opinẽtur finiri posse eorum de quibus dictum est Ibunt hij in supplicium eternum ne hoc modo putetur habitura finem felicitas eorum de quibus econtrario dictum est. Justi autem in vitam eternam. Sz penas damnatorum ceteris temporib' estiment si hoc eis placet aliquaten' mitigari. ⁊ sic quippe intelligi potest manere ira dei in illis id est ipsa damnatõ Hec enim vocat ira dei non diuini animi perturbatio vt in ira sua id est manente ira sua non contineat miseratões suas. non eterno supplicio finez dando sed leuamen adhibendo vel interponẽdo cruciatib'. quia nec psalmus ait ad finiendam iram suam vel post iraz suaz sed in ira sua. Que si sola esset alienari a regno dei. carere magna multitudie dulcedinis dei. tam grandis tamen est pena. vt ei possint nulla tormenta que

Aug. sup octonariuz.

Aug. i ench. ꝯtra illos qui asserunt malorum cruciatus terminandos

nouimus comparari si illa sit eterna. ista autem sit q̃libet multis secul' longa. Manebit ergo sine fine mors perpetua damnatorum. et ipsa omnib' erit communis. sicut manebit communiter omnium vita eterna sanctorum. Ecce ita asserit hic penas reproborum nõ esse finiendas quod non improbat si dicatur. eorum supplicio aliquod leuamẽ adhiberi. vnde ⁊ nõ incongrue dici potest deuz ⁊ si iuste id possit non omnino tamen punire malos in futuro quantuz meruerunt. sed eis aliquid quantumcunq; mali sint de pena relaxare.

Determinat premissas autoritates.

Qd ergo dictum est iudicium sine misericordia fieri illi q̃ non fecit misericordiam. Ita intelligi potest q̃ iudicium damnationis fiet illi qui non fecit misericordiam pro eo q̃ fuit sine misericordia. vel fiet ei iudicium sine misericordia. liberante ⁊ saluãte qui tamen in aliqua pene alleuiatione misericordiam dei sentiet. Ita cum dicitur a misericordia hic iudiciuz in futuro non negetur quin in futuro sit misericordie effectus. ⁊ in electis qui p̃ misericordiam ab omni miseria liberabũtur ⁊ in reprobis qui minus q̃ meruerint cruciabuntur. Sed hic nõ sine causa dicitur fieri dei misericordia ⁊ iudiciuz in futuro. quia ⁊ hic multis modis miseret deus quib' non miserebit tũc Vocat enim deus nunc peccatores et iustificat qd tunc non faciet. ⁊ tunc reddet singul' s̃m merita sua manifeste iudicabit qui nunc occulte iudicat.

De occulto iudicio dei.

Cuius occultuz iudiciũ vt ait aug. intelligit pena qua quisq; vel exercet ad purgationem vel mouet ad ꝯuersionem vel si ꝯtemnit excecat ad damnationem. Occultum ergo iudiciũ dei pena d̃r qua iudicat purgando ꝯuertendo vel excecando Iudicia quoq; dei interdum appellantur dispensationes eiusdem omnibus rebus. vnde q̃ in comprehensibilia sunt iudicia eius. ⁊ iudicia eius abissus multa. Iudicium autem quo in futuro iudicabit intelligit sentencia qua ventilabit area id est diuident localit boni a malis ministerio angelorum. ⁊ isti in vitaz ducent. illi in suppliciuz mittentur qui nunc simul mixti sunt.

Augustin' super psal. viij.

De sentencia iudicis.

De iusticia ⁊ miscdia dei.

Sz quomodo iusticia dei ⁊ pietatem. id est misericordiam supra cassiodorus duas esse res dixit que semp adiuncte sunt iudicio dei. Iusticia em dei ⁊ miscdia non due res sed vna res. i. vna diuina essentia est sicut supra plurib' autoritatib' ostensum est. qr non est deo aliud esse misericordem q̃ misericordiam. nec iustum q̃ iusticiam. s̃ idez prorsus. nec aliud est ei esse misericordem q̃ iustum. vel misericordiam q̃ iusticiam. s̃ omnino idez est qr non denominatiue. sed essentialiter hec de deo dicunt Cur ergo dicit scriptura de operibus dei quedam esse misericordie. quedam iusticie. Si ergo iusticia dei misericordia ẽ. quecunq; sũt opera misericordie esse vident iusticie ⁊ econuerso. His rñderi potest sic illis locutionibus quibus huiusmodi operũ fiunt distinctiones vt alia misericordie alia iusticie alia bonitati attribuantur non diuersitas subiacentis id est rei his vocabul' significate exprimitur. sed varietas sensuuz ⁊ effectuum in creaturis monstrat Cum enim dicit deus iustus vel iusticia essentia diuina predicatur ⁊ etiam q̃ ipse sit distributor ⁊ iudex meritorum intelligi datur Ita ⁊ cum dicitur misericors essentia diuina predicatur ⁊ insup q̃ ipse sit miseroꝝ liberator

De opibus ⁊ iusticie ⁊ misericordie dei ⁊ bonitatis

Responsio

intelligi dat. Similiter cum dicit bonus essentia diuina predicat. vt cum dicit deus. ⁊ insuper auctor omnium bonoꝝ ostendit. Ita ⁊ cum dicit deus essentia diuina predicat. et ipse timendꝰ ostendit. Inde ergo quedaꝫ opera misericordie. quedam iusticie dicunt. nõ quin diuina essentia hec ⁊ illa operet ⁊ quin hec et illa sint opera diuine essentie que dicit misericordia et iusticia. ꝑ quia quedam sunt quibus ostendit iudex ⁊ equus distributor. quedam quibus ostenditur miserator Misericors enim dicit in natura. miserator in exhibitione. et in quibusdam operibꝰ dicit effectus esse misericordie. in quibusdaꝫ effectus iusticie. non ꝙ aliud efficiat iusticia. aliud misericordia dei. Si ad essentiam referas/ sed quia ex quibusdã effectibꝰ intelligit iudex. ex quibusdaꝫ miserator vel vt quibusdam placet iustus ⁊ misericors/ sed ꝑm hoc occurrit questio quomodo ex alijs ostendatur ⁊ ex alijs misericors cum sit idez ei esse iustum ⁊ esse misericordem. Si enim ꝑm eandem rationem dicitur iustus ⁊ misericors ex eo opere quo intelligitur iustus intelligit misericors ⁊ econuerso. Sed dixi supra quia cum dicitur deus iustus ⁊ misericors ita eadez diuina essentia significatur. ⁊ ꝑm eam idem predicatur vt etiam quedam diuersa intelligantur. Intelligimus enim per hꝰ euꝫ esse miseratorem ⁊ iustum iudicem. qđ euident origenes ostendit dicens. Omnia que dei sunt christus est. ipse sapiẽtia eius. ipse fortitudo/ iusticia sanctitas/ ipse prudentia. sed cum vnuꝫ sit in subiacenti ꝓ varietate sensuum diuersis nuncupatur vocabulis. Aliud enim significat sapientia aliud iusticia. Qñ enim sapientia dicit disciplinis te diuinarum humanarumqꝫ rerum instituere intelligitur. quando iusticia distributor vel iudex meritorum insinuat Ita et prudentia cum dicit doctor ⁊ demõstrator bonarum vel malarum rerũ vel neutrarum intelligitur.

Autoritatibus probat quedã iusticie. alia misericordie alia bonitati tribui.

Quod autẽ quedam opera misericordie/ quedam iusticie/ quedã bonitati attribuant in scripturis facile est reperire. ⁊ de misericordia quidez ⁊ iusticia manifestum est. đ bonitate vo ⁊ misericordia amplius latet ꝑ aug. docet illa opera ꝓprie ad misericordiam pertinere quibus aliqui a miseria liberantur. Ad bonitatez vero non solum illa. sed facturam ⁊ gubernationem naturalium ita dicens. ad misericordiam pertinet ꝙ a peccatis mundat. ⁊ de miseria liberat. Ad bonitatẽ vero ꝙ celum ⁊ terram et omnia valde bona creauit vt essent idem celi non indigent misericordia vbi nulla est miseria in terra hominis abundat miseria ⁊ superabundat dei misericordia. Miseria ḡ hominis ⁊ misericordia dei plena est terra. non celi qui non indigent misericordia. indigent tamen regente domino. Omnia enim indigent domino ⁊ misera ⁊ felicia. quia sine illo miser nõ subleuatur. felix non regitur. Itez alibi misericordia est erga miseros. bonitas erga quoslibet Interdum tamẽ misericordia large accipit vt bonitas

Aug. sup ps

Quomodo vniuerse vie dñi dicantur misericordia ⁊ veritas

Post hoc cõsiderari oportz. ex q̃ sensu vniuerse vie domini dicant misericordia ⁊ veritas hic multiplicem recipit expositionez. Vniuerse em̃ vie domini quibꝰ ad nos veit vt ait aug. super psalmum. intelligunt duo aduentus. primus in q̃ manifestaꝫ ⁊ multiplicem misericordiam nobis exhibuit. ⁊ secundꝰ in quo requirẽdo merita iusticiam exhibuit. Vniuerse etiã vie dñi id est quibus ad dominuꝫ ascendimus sunt iusticia q̃ a malo declinamꝰ

ꝛ misericordia qua bonum facimus In his enim duob⁹ omne bonum meritum includit. Sed cum superius cassio. dixerit in his duobus omnia opera dei includi. merito queri potest an i om̄i ope domini hec duo mutuo sibi iungantur. Quibusdam placuit non in omni opere domini hic duo ꝯcurrere ꝑm effectuꝫ dico. nam ꝑm essentiam non diuidit misericordia a iusticia / ꝑ vnum est. Verum ꝑm effectum non in omni opere domini dicunt esse misericordiam ꝛ iusticiam. Sed in quibusdam tantum misericordiam ꝛ in alijs iusticiaꝫ atq; in alijs misericordiam ꝛ iusticiam. Fatent tamen dominum omnia que fecit misericorditer agere ꝛ iuste. referentes rationeꝫ dicti ad dei voluntatem que iusticia est et misericordia non ad effectus misericordie ꝛ iusticie qui sunt in reb⁹. Alijs autem videt q̄ sicut dicit deus omnia opera sua iuste facere ꝛ misericordit ita concedendum sit in omni opere dei iusticiam esse ꝛ misericordiam. i. clementiā ꝑm effectum vel signum. qꝛ nulluꝫ opus dei est in quo non sit effectus vel signuꝫ equitatis ꝛ clementie siue occulte siue aperte aliquando enim manifesta est clementia siue benignitas ꝛ occulta equitas. aliquando econuerso.

De sententia iudicij.

DI XLVII

Solet etiā queri qualiter dabit iudicij sententia. Sed nō est perspicuum id explicare. Non enim scriptura aperte diffinit an voce illa ꝓferant. Venite benedicti. ꝛ ite maledicti. an virtute iudicis ita fiat ꝯscientijs singuloꝝ ita attestantibus vt modo d̄r futuꝝ vt iudicis potentie effectus ipsius dictione significet Illa etiaꝫ esuriui ꝛ non dedistis michi manducare ꝛ huiusmodi magis ꝯscientijs exprimenda plurimi putant q̄ ver bis. qꝛ apostolus in momento ꝛ in ictu oculi misterium ꝯsumandum tradit Sꝫ illud ad resurrectionis statum tm̄ referunt non ad iudicium qui iudicij sentēciam ꝛ maloꝝ increpationes ꝛ bonorū p̄mia v̄bis exprimenda asserunt.

Q̄ iudicabunt sancti ꝛ quomodo.

Non autem sol⁹ christus iudicabit / sed et sancti cum eo iudicabunt nationes. Ipse enim apostolis ait sedebitis ꝛ vos sup̄ duodecim sedes iudicantes. xij. trib⁹ israel. Nec est putandum q̄. xij. apostolis tantum hoc promiserit christus. Ubi enim sedebit paulus qui plus omnibus laborauit si non ibi sedebunt nō. xij. Per. xij ergo sedes perfectio tribunalis. i. vniuersitas iudicantium intelligitur scilicet omnes perfecti qui relictis omnibus secuti sunt christum. per. xij. trib⁹ vniuersitas iudicandorum Iudicabunt vero eos sancti non modo comparatione sed etiam autoritate ꝛ potestate. vnde gladij ancipites in manibus eorum id ē sententia de bonis ꝛ de malis in potestate eorum Si vero queritur que erit eorum potestas vel autoritas in iudicādo. puto non ante posse sciri q̄ videatur nisi diuina reuelatione quis didicerit.

Ge. xij. sedibus.

De ordinibus eoruꝫ qui iudicandi erunt.

Erunt autē quatuor ordines in iudicio Due quippe sūt partes electorum scilicet et reproboruꝫ vt greg. in moralib⁹ ait Sed boni ordines eisdeꝫ singulis partibus continent Alij enim iudicantur ꝛ pereunt. alij nō iudicantur ꝛ pereunt. alij iudicantur ꝛ regnant. alij non iudicant et regnant. Iudicant ꝛ pereunt quibus dominica in clamatione dicet. Esuriui ꝛ non dedistis mihi man. ꝛc̄. Non iudicantur ꝛ peunt quib⁹ dominus ait. q̄ non credit

Greg. super Job.

iam iudicatus est. Eorum enim damnatō toti ecclesie nota est ⁊ certa. ⁊ iō dicuntur tunc non iudicari. Quia ad ꝯspectū districti iudicis cum aperta damnatiōe sue infidelitatis accedent. Qui vero ꝓfessionem fidei sine operibus habent iudicabunt ⁊ peribunt. i. redarguent vt pereant. Qui vero nec fidei sacramenta tenuerunt/ increpationem iudicis in se fieri nō audient. qꝛ infidelitatis sue tenebris preiudicati eius quem despexerunt inuectione redargui non merent. Illi saltem verba iudicis audient q̄ eius fidem saltem verbo tenuerunt. Illi in dānatione sua eterni iudicis nec verba ꝑcipient q̄ eius reuerentiā nec vbo/ tenus ſuare voluerunt. ⁊ iō illi iudicandi isti non iudicandi dicunt. Ex electorum vero parte alij iudicant ⁊ regnant scꝫ qui vite maculas lacrimis tergunt ⁊ elemosinarum superinductione operiunt quibus iudex veniens in dextra ꝯsistentib⁹ dicet esu. ⁊ dedistis mihi manducare. Alij autem non iudicant et regnāt qui etiaꝫ precepta legis perfectiori virtute transcendunt. qꝛ non hoc soluꝫ qđ lex precipit implere ꝯtenti sunt/ sed et qđ ad perfectionem ꝯsulit implere studēt. de quib⁹ ꝓpheta ait. Dominus ad iudicium veniet cum senatorib⁹ populi sui. Et salomon de ecclesie sponso loquens ait. Nobilis in portis vir ei⁹ qñ sederit cum senatoribus terre. ⁊ iob ait Non saluat impios ⁊ pauperibus iudicium tribuit Hij ergo recte sub generali iudicio non tenent. ſ iudices veniūt. qꝛ et precepta generalia viuendo vicerunt ⁊ omibus relictis christum secuti sunt. Recte pauperib⁹ iudiciuꝫ tribuit qui quanto huic mundo magna humilitate despecti sunt tāto tūc maioris culmine potestatis excrescent de talib⁹ đꝛ Qui vicerit dabo ei sedere mecū ī throno meo sicut ⁊ ego vici ⁊ sedi cuꝫ patre meo in throno eius. Vincens dominus cum patre in throno sedit. qꝛ post passionis certamen ⁊ resurrectionis palmā q̄ pater esset equalis omnibus claruit. Nobis vero in throno filij sedere est ex eiusdeꝫ filij potestate iudicare Qui em̄ iudicandi principatum ex eius virtute percipimus quasi in throno eius residemus. Ex his apparet q̄ etiam perfectiores sancti cum christo iudicabunt potestate. ⁊ quare quidam dicunt iudicandi. alij non iudicandi.

In apoc̄

De ordine iudicij et ministerio angelorum.

Cum autem in euangelio legat q̄ dominus mittet angelos suos qui colligent de regno eius omnia scandala ⁊ mittēt iniquos in caminum ignis Et item exibunt angeli ⁊ separabunt malos de medio iustoruꝫ ⁊ mittent eos in caminum ignis. Et iterum mittet angelos suos cum tuba et ꝯgregabunt electos a quatuor ventis. ⁊ cuꝫ ꝓpheta dicat. Congregate illi sanctos eius ministerio angelorum illa impleri dubitandum non est. Domino enim veniēte ad iudicium precedet ante euꝫ ignis quo comburetur facies mundi huius ⁊ peribit celum ⁊ terra. non ſm substantiam/ sed ſm speciem que immutabitur celum quidem aereum non ethereum. Tm̄ enim ascēdet ignis in iudicio. quātum ascenderunt aque in diluuium Ille autem ignis malis q̄ reperti fuerint viui erit ꝯsumptio. bonis vero non. Ut enim ait aug̃. h̄ erit incendium mundi sanctis qđ fuit camin⁹ trib⁹ pueris. In quib⁹ si aliquid purgandum fuerit ꝑ illum ignem purgabit. Alijs vero nullam ingeret molestiam Purgato vero ꝑ ignem mundo. ⁊ ad iudicium veniente domino. emittetur vox illa magna q̄ resurgent om̄es mortui. ⁊ tunc ministerio angelorum ventilabitur area. qꝛ boni ꝯgregabunt ibi de quatuor partib⁹ orbis angelico ministerio q̄ ⁊ rapient obuiam christo in aera. reprobis in terra quaꝫ dilexerunt remanentibus Et tūc preconia illa bonorum esuriui et dedistis mihi manducare. Et increpatiōes

ille maloꝝ esuriui ⁊ non dedistis michi manducare ⁊c̄. ꝓferent̄. vel sono vocali. vel alio modo. Deniq; ꝓfertur sentētia super vtrosq;. Uenite benedicti et ite ma. ⁊c̄. ⁊ ministerio angelorum virtute dei cooperante mittent̄ mali in caminum ignis hoc est in infernum.

Si post iudiciū demones preerunt hominibus ad puniēdū

At solet queri vtrū in inferno malis ad puniendum presint demones post iudiciū quos carnifices tortoresq; animarum scriptura appellat. appostolus dicit ꝙ xp̄c tunc euacuabit omnem principatum ⁊ potestatē et virtutem. Dum em̄ durat mundus angeli angelis. demones demonib⁹. homines hominibus presunt. ꝑ omnib⁹ collectis. iam omnis prelatio cessabit/hinc quidam putant post iudicium demones nō habere potestates cruciandi homines sicut modo. sed vt demones virtute dei cruciari sine creature ministerio assert̄ sic reprobos homines ibi non per opationem demonum. ꝑ virtute diuina tm̄ eternis subici cruciatib⁹. Premissa tamen autoritas non id cogit cōsentire q̄ ⁊ si asserat. tunc non demones demonibus. nec homines hominib⁹ preesse. nō diffinit tn̄ an demones presint hominibus ad torquendum. Unde quibusdaz videt̄ eos sic cōstare hominib⁹ tortores in pena. sicut extiterunt incentores in culpa.

De forma iudicis.

DI XLVIII

Solet etiā queri in q̄ forma christ⁹ iudicabit in forma vtiq; serui iudicabit q̄ omnibus in iudicio apparebit vt videant mali in quem pupugerunt. Diuinitatez vero eius mali non videbunt. Un̄ isaias Tollat̄ impius ne videat gloriam dei. humanitatem videbunt vt timeāt Diuinitatem v̄o non. ne gaudeant. diuinitas em̄ sine gaudio videri non potest

Q̄ apparebit tūc in forma ꝑui

Sz cum ī forma humana ꝯstet eum apparituꝝ querit̄ an in forma illa gloriosa appareat sic̄ vere est. an in forma q̄lis in passione extitit Quidaz putant a mal' talem videri qualem crucifixert̄. i. infirmaz q̄ dic̄ scriptura vt videant in quē pupugerūt/ꝑ apte aug̃. dicit. formam ꝑui glorificatam a bonis ⁊ a mal' tunc videri sic. cū in forma ꝑui glorificata iudicantez viderint boni ⁊ mali/tollet̄ impius vt non videat claritatem dei q̄ deus est quam soli mundo corde videbunt. qd̄ erit eis vita eterna. forma g̃ humana in xp̄o glorificata videbit̄ a cunctis. vn̄ et xp̄s d̄r iudicaturus. q̄ filius hoīs est. Ita em̄ legit̄ in euangelio iohis. Et potestatē dedit ei iudicium facere. q̄ filius hoīs est/non ꝙ ipse ex virtute hominis sit iudicaturus. vel ꝙ ipse solus sine patre ⁊ spiritusancto sit iudicium facturus ꝑ q̄ ipse solus in forma ꝑui iudicans bonis ⁊ malis videbit̄. Cum g̃ pater non iudicat quenq̄. ꝑ omne iudiciuz dedit filio non ita est intelligenduz q̄si filius solus iudicet ⁊ non pater/ꝑ q̄ forma filij humana cunctis in iudicio apparebit nō in forma infima ꝑ gloriosa. Iudicabit autem ex virtute diuinitatis non sine patre ⁊ spiritusancto et apparebit terribil' impijs. ⁊ mitis iustis Erit enim terror malis. et lumen iustis.

Aug̃. sup io.

Quare christus d̄r iudicaturus.

Quare secunduz formam ꝑui dicitur christus suscitaturus corpora.

Et sicut d̄r christus secundū formaz serui iudicaturus propter causam premissam. ita etiam dicit̄ suscitaturus corpora mortuorum

secundum humanitatez. cum tamen vir tute diuinitatis sit suscitaturus. nõ hu mãitatis. Sed hac ratione illud dicit quia in humanitate suscepit que ẽ cau sa nostre resurectionis id est passionem et resurrectionez. Ideo ei ascribit secũ dum hominem suscitatio mortuorum. Unde aug. per verbum filiuz dei fit ãi marum resurrectio. Per verbum factũ in carne filium hominis / fit corpum re surrectio. Itez iudicat ⁊ suscitat corpo ra non pater sed filius secundum dispẽ sationem humãitatis in qua minor pa tre ẽ. xp̃c in eo ꝙ est filiꝰ dei. ẽ vita que viuificat animas. In eo ꝙ est filius ho minis iudex. Ecce secundum formã hu manitatis dicitur suscitaturus corpora ⁊ iudicaturus. Iudicaturus autẽ quia illa forma cũctis in iudicio apparebit. ⁊ suscitaturꝰ. quia in eadem forma me rituz ⁊ causam resurrectionis nostre su scepit. ⁊ quia secundum eandem formã vocem dabit qua mortui de mõumẽtis resurgẽt ⁊ procedent. secũdum ꝙ deus ẽ. viuificat animas. nõ pater tantũ. qꝛ non tantum pater vita est. sed et filius cum eo. ⁊ spiritussanctus eadem vita ẽ que pertinet ad animaz non ad corpus Corpus enim non sentit vitam sapien tie / ꝑ anima que illuminat a lumine et no. licz ergo xp̃s potentia diuinitatis viuificet animas ⁊ suscitet corpora. et iudicet non ocio se tamen ⁊ preter rõ nem ei ꝑm formam dei tribuit viuifica tio animaꝝ. ⁊ ꝑm formam ꝑui iudicium ⁊ resuscitatio corporꝝ.

De loco iudicij.

Putant quidaz dñm descensuꝝ in valle iosaphat in iu dicio eo ꝙ ipse per iohelez ꝓphetaz sic loquit. Congregabo oẽs gentes ⁊ de ducam eas in vallem iosaphat ⁊ discep tabo ibi cum eis. In cuius capituli ex positione ita reperi. Hoc quidam pue riliter intelligunt ꝙ in valle que ẽ in la tere montis oliueti descensurus sit dñs ad iudicium. qd̃ friuolum est. qꝛ nõ in terra. sed in spacio huius aeris sedebit ꝯtra locum montis oliueti ex q̃ ascẽdit ⁊ sicut iohannes crisostomus dic̃. An geli deferent ante eum signuz crucis vñ in euangelio. Ueritas dicit ⁊ tunc ap parebit signum filij hominis ⁊c̃. Iosa phat autem interpretat iudicium dñi. In valle ergo iosaphat. i. iudicij domi ni ꝯgregabunt omnes impij. Iusti ve ro non descendent in vallem iudicij. i. damnationis. sed in nubibꝰ eleuabunt obuiam christo.

De qualitate luminarium et temporis post iudicium.

Veniẽte aũt ad iudiciuz dño in fortitudine ⁊ potestate magna sol ⁊ luna dicunt obscurari. nõ sui luminis priuatione / ꝑ superuenien te maioris luminis claritate Uirtutes quoqꝫ celoꝝ. i. angeli dicunt moueri / non metu damnationis vel aliqua ꝑtur batione pauoris / ꝑ quadam ammiratõ ne eoꝝ que viderint. vnde iob Colũne celi pauent aduentum eius. Ante diem v̄o iudicij sol ⁊ luna eclipsim patientur Sicut iohel testat dicens. Sol ꝯuerte tur in tenebras ⁊ luna in sanguinem an teq̃ veniet dies dñi magnus ⁊ horribi lis Magnus v̄o dicit ꝓpter magna q̃ ibi fient. Cum autez fuerit factum celũ nouum ⁊ terra noua. tunc erit lux lune sicut lux solis testante isaia ⁊ lux sol' sep templiciter. i. sicut lux septem dieꝝ. qꝛ q̃tuz luxit sol in prima ꝯditione septez dieꝝ ante peccatum primi hominis tm̃ lucebit post iudicium. Minorata eniz fuit lux solis ⁊ lune aliorumqꝫ siderum per peccatuz primi hominis. ꝑ tunc re cipiet sol mercedem sui laboris. qꝛ sep templiciter lucebit. ⁊ tunc non erit vi cissitudo diei et noctis / ꝑ tantum dies. Unde zacharias. Et erit dies vna que nota est dño nõ dies neqꝫ nox. ⁊ in tem pore vesperi erit lux. qꝛ tunc non erit varietas diei et noctis que modo est / ꝑ

continua dies ⁊ lux Isaias tamen vide tur dicere q̃ tunc non liceat sol vel lu/ na loquens ꝓgregationes beatoꝝ/non erit tibi inquit amplius sol ad lucendũ per diem. nec splendor lune illumina/ bit te/sed erit tibi dñs in lucem sempi ternam. Ex his verbis non negat solez ⁊ lunaz tunc lucere. ꝗ significat his qui tunc erunt in eterna beatitudine nullus lucis vsum prestare. qz vt ait iero. sup eundem locum. Celi terreq̃ solis atq̃ lune vobis cessabit officium ⁊ erit ipse dñs lumen suis imperpetuum. Potest etiam intelligi illud isaie ratione ea di ctũ. qz sol ⁊ luna tunc non habebunt or tum ⁊ occasum sicut nunc. vñ isidor' il/ lud isaie q̃si exponens ait post iudiciuz sol laboris sui mercedem suscipiet. vn/ de ꝓpheta lucebit septempliciter ⁊ nõ veniet ad occasuz. nec sol nec luna. sed in ordine q̃ creati sunt stabunt ne impij in tormentis sub terra positi fruant lu ce eoꝝ. vnde abacuc. sol et luna steterẽt in ordine suo. Ecce aperte dicit solem ⁊ lunam tunc lucere. ꝗ stabiliter perma nere vbi etiam significat infernum esse sub terra Si vo querit quis sit vsus lu cis sol' et lune tunc fateor me ignorare qz in scripturis nõ memini me legisse.

De differentia mansionum in celo et in inferno.

DI XLIX

aug. in ench.

Post resur rectionem vo facto vni/ uerso impletoq̃ iudicio suos fines habebunt ci/ uitates due vna xpi. alia dyaboli. vna bonoꝝ. altera maloꝝ. vtraq̃ tamen an geloꝝ ⁊ hominum istis voluntas. ill' fa cultas non poterit esse peccandi vl' vlla conditio moriendi. Istis in eterna vita felicit viuentib'. ill' infeliciter in eterna morte sine moriendi potestate duranti/ bus. qm̃ vterq̃ sine fine. ꝗ in beatitudi ne isti. alius alio prestabilius. In mise ria vo illi alius alio tolerabilius pma/ nebunt. Ex his apparet q̃ sic̃ boni dif/ ferenter glorificabunt. alij maius. alij minus. ita ⁊ mali differenter in inferno punient. Sicut em̃ in domo pris. i. in regno celoꝝ mansiones multe sunt id ẽ premiorum differentie. ita ⁊ in gehenna diuerse sunt mansiones. i. suppliciorum differentie. Omnes tamen eternaz pe/ nam patient. sicut omnes electi eundez habebunt denarium quem paterfami/ lias dedit omnib' q̃ operati sunt in vi/ nea nomine denarij aliquid omnib' ele/ ctis cõmune intelligit scz vita eterna. deus ipse q̃ omnes fruent/ ꝗ impariter Nam sic̃ erit differens clarificatio cor poꝝ. ita differens glia erit animarum. Vt stella enim a stella id est elect' ab electo differt in claritate mentis ⁊ corporis. Alij em̃ alijs vicini' clariusq̃ dei speci em ꝓtemplabunt ⁊ ipsa ꝓtemplãdi dif ferentia diuersitas mansionum vocatur Bonus ergo est vna. i. denarius ẽ vn' sed diuersitas est ibi mansionum. i. dif ferentia claritatis. qz vnum est ⁊ sum/ mum bonum beatitudo ⁊ vita omnium id est deus ipse. b̃ bono omnes electi p/ fruunt/ ꝗ alij alijs plenius. Perfruen/ tur vo videndo per speciem. non p spe/ culum in enigmate. habere ergo vitam est videre vitam. i. ꝓgnoscere deum in specie. Vñ vitas ait in euangelio. hec est vita eterna vt cognoscant te. ⁊ quẽ misisti iesum xpm̃ esse vnum ⁊ solũ verꝝ deum. b̃ est habere vitaz. i. cognoscere te/ nõ est ipsa cognitio q̃ tu es. ꝗ p cog/ nitionum habere bonum qd̃ tu es. i. vi ta.

Cassiodorus

Si omnes homines volunt eẽ beati.

Volet etiaz que ri de beatitudine vtq̃ eam omnes velit ⁊ sciant que sit vera beatitudo. de hoc aug. in. xij. li. de trinitate ita disserit Dix est cum capescende retinendeq̃ beatitudinis voluntas vna sit omnium vnde tanta existat de ipsa beatitudine rursus diuersitas voluntatum. non q̃

Aug. i li. xij de trinitate.

eam aliquis nolit. ꝗ q̃ non omnes eam
norint. Si enim eam omnes noscerent
non ab alijs putaret esse in virtute ani-
mi. ab alijs in voluptate corporis. ab a
lijs atq̃ alijs alibi atq̃ alibi Quō ergo
omnes amant qd̄ non oēs sciunt. Quis
potest amare qd̄ nescit sicut sup̄ disputaui. Cur ergo beatitudo amat ab omnibus. nec tamen scit ab omnib̄ an forte sciunt omnes que ipsa sit / ꝗ non omnes sciunt vbi sit ⁊ inde ꝓtentio est. an forte falsum est qd̄ ꝑ vo posuimus beate viuere omnes homines velle. Si em̄ beate viuere est. verbi gratia ꝑm animi virtutem viuere quō beate viuere vult qui b̄ non vult. nonne verius dixim̄ hō ille non vult beate viuē qr non vult ꝑm virtutem viuere qd̄ solum est beate viuere. Non g̃ omnes beate viuere volūt immo pauci b̄ volunt / si nō est beate viuere nisi ꝑm virtutem animi viuere qd̄ multi volunt. Ita sane falsum erit. vnde nec ipse cicero dubitauit. ait enim. Beati certe omnes esse volumus. absit vt b̄ falsuz esse dicamus. Quid ergo an dicendum erit / etiā si nihil aliud sit beate viuē q̃ ꝑm virtutem animi viuere. ⁊ tamen q̄ hoc non vult beate viuē vult. Nimis quidez b̄ videt absurduz. Tale enim est ac si dicamus q̄ non vult viuere beate. beate vult viuere. Istaz repugnantiam quis audiat. q̄s ferat. Et tñ ad hanc ꝓtrudit necessitas si ⁊ omēs beate viuē velle verz est ⁊ non omēs volunt sic viuē. quō solum viuit beate An illd̄ ab his angustijs potuerit nos eruere. Si dicamus nihil esse beate viuere nisi viuere ꝑm delectationem suam. ⁊ iō falsum non esse q̃ omnes beate viuē velint. qr omnes ita volunt. vt quēq̃ delectat. Hz id quidem falsum est. Velle enim qd̄ non deceat. est esse miserrimū Nec tam misez est non adipisci qd̄ velit. q̃ adipisci velle qd̄ nō oportz Quis ita cecus sit vt dicat aliquem iō beatū qr viuit ut vult. cuz ꝓfecto ⁊ si miser esset Minus tñ esset. ⁊ si nihil eorz q̃ ppe ram voluisset habere potuisset. Mala em̄ voluntate vel sola miser quisq̃ efficit. ꝗ miserior cum desideriuz male voluntatis implet. Quapropt qm̄ verum est q̃ omnes homines esse beati velint. idq̃ ardētissimo amore appetāt. ⁊ ppt̄ hoc cetera quecunq̃ appetūt. nec q̄sq̃ potest amare qd̄ omnino q̄d vel q̄le sit nescit. nec pōt nescire q̄d sit qd̄ se velle scit. sequit vt omnes beatam vitam sciant. Omnes autez beati habent qd̄ volunt. q̃uis non omnes q̄ habent qd̄ volunt ꝓtinuo sint beati. Continuo autē miseri sunt qui vel nō habent qd̄ volūt vel id habent qd̄ non recte volunt Beatus ergo nō est. nisi q̄ ⁊ habet omnia q̄ vult ⁊ nihil vult male. ille quippe beate viuit q̄ viuit vt vult. nec male aliquid vult Cum g̃ ex his duobus ꝓstet beata vita licz in malis sit aliq̄s bonus. nō tamen nisi finitis omnib̄ malis est beatus Cum g̃ ex hac vita. qui in his miserijs fidel' ⁊ bonus est venerit ad beataz vitam. tunc erit ve qd̄ nunc nullo modo esse potest vt sic homo viuat quomodo vult. Non enim ibi valet male viuere. aut volet aliquid qd̄ deerit. aut deerit quod voluerit q̄cq̄d amabit aderit nec desiderabit qd̄ non aderit. ⁊ omne qd̄ ibi erit. bonū erit. ⁊ summus de' summum bonum erit. ⁊ qd̄ est omnino beatissimum. ita semp forze certū erit Beatos autez esse se velle omnium hominū est. beatos se esse velle omnes in corde suo vident. nec tamen omniū est fides qua ad beatitudinem peruenit.

Aug. in eodē

Quid sit btūs

Si quid de deo cognoscit aliquis quod ibi non intelligant omnes.

Bolet etiaz queri vtz aliquid d̄ deo cognoscat aliquis magis meritus vt petrus. qd̄ nō cognoscat aliq̄s minus merit̄. ut linus. Pluribus videt q̃ omnia de deo ad beatitudinem spectantia omnes ꝓmuniter electi cognoscant ꝗ different. Nihil em̄ in deo noscibile maius digniusq̃ videtur q̃ eum intelligere trinum ⁊ vnum Hoc

autem omnes tunc per speciem cognoscent Unde sequitur vt non sit aliquid beatitudini pertinens incognitum alicui beatorꝝ. Omnes ḡ cuncta illa videbunt quorꝝ cognitio seruit beatitudini. ꝗ in modo videndi different. Alius em̄ alio magis. alius alio minus fulgebit.

De paritate gaudij.

Bolet etiam querí an in gaudio dispares sint. sic̄ in claritate cognitionis differunt De h̄ aug̃. ait. Multe mansiones in vna domo erunt. scz varie premiorꝝ dignitates Ez vbi deus erit omnia in omnib' erit. etiam in dispari claritate. par gaudium vt qd̄ habebunt singuli commune sit omnibus. qz etiam gloria capitis omnium erit per vinculum caritatis. Ex his dat̃ intelligi q̃ par gaudium omnes habebunt. ⁊ si disparem cognitionis claritatem. et per caritatem que in singul' erit perfecta. tantum quisq̃ gaudebit d̄ bono alterius. quantum gauderet si in seipso haberet. ꝗ si par erit cunctorꝝ gaudium. videt̃ q̃ par sit omnium beatitudo. qd̄ ꝓstat omnino non esse Ad qd̄ dici potest q̃ beatitudo par esset si ita esset par gaudium. vt etiam par esset cognitio. ꝗ quia hoc non erit / non faciet paritas gaudij paritatē beatitudinis. potest etiam sic accipi par gaudium. vt nō referat̃ paritas ad intentionem affectionis gaudentium. ꝗ ad vniuersitatem rerum de quib' gaudebitur qz de omni re vni gaudebit vnus gaudebunt omnes.

Aug̃. in li. d̄ ciuitate dei

Si maior sit beatitudo sanctorum post iudicium.

Post hoc q̃rí solz si beatitudo sanctorꝝ maior sit futura p' iudicium q̃z interim sine omni scrupulo credendum est eos habituros maiorem gloriam post iudicium q̃z ante. qz ⁊ maius erit gaudium eorum vt sup̄ testatus est aug̃. et amplior erit eorum cognitio Unde iero. Perado iudicio ampliorē gloriam sue claritatis deus demonstrabit electis. Si quem mouet quid op' sit spiritib' defunctorū corpora sua in resurrectiōe recipere si eis potest sine corporib' summa beatitudo preberi difficilis questio est. nec potest a nobis perfecte diffiniri. ꝗ tamen dubium non est ⁊ raptam ad carnis sensib' hominis mentem ⁊ post mortem ipsa carne deposita nec sic videre posse incommutabilē substantiam sicut sancti angeli vident siue alia latētiori causa. siue ideo qz inest ei naturalis quidam appetitus corp' ministrandi quo retardat̃ quodammodo. ne tota intentione pgat in illd̄ summum celum donec ille appetitus ꝓquiescat. Porro si tale sit corp' cuius sit difficilis ⁊ grauis amministratio sicut hec caro que corrūpit̃. multomagis auertitur mens ab illa visione summi celi. Proinde cum h̄ corp' iam non animale ꝗ spirituale receperit equata angelis habebit pfectum nature sue modum obediens ⁊ imperans viuificata. ⁊ viuificans tā ineffabili facultate vt sit ei gloria qd̄ fuit sarcine.

Jeronim' super Osee.

Si mali in inferno peccabunt

Hic orítur questio ex premissis ducens originem. Supra enim augustinus loquēs de malis in inferno damnatis. ⁊ bonis in celo glorificatis dixit. q̃ nec bōis voluntas. nec malis facultas esse peccandi poterit. ⁊ de bonis quidem ꝓstat. sed de malis a quibus voluntatem malam non remouet querit̃. quomodo sit verū eos non posse peccare immo quō verum sit eos non peccare cum malam habeāt voluntatem. Quidam autumant illam malam voluntatem non esse peccatum sed supplicium tm̄. Alij vero peccatum esse fatent̃. ꝗ per illud eos non mereri aliq̃ penam qz non est ibi locus merēdi

DI L

Soluit ꝑm diuersos

Illud ergo peccatū dicunt non esse meritum supplicij ꝑ supplicium mali meriti qđ in hac vita precessit. De hoc autem aug. ita dicit. Tempus acquirēdi vitam eternaz in hac tm̄ vita deus hominibus dedit vbi voluit etiam penitētiam esse fructuosam. Ideo hic penitētia fructuosa est. qꝛ potest hic homo deposita nequicia bene viuere. ⁊ mutata voluntate merita simul operaqꝫ mutare. ⁊ ea gerere que deo placeant qđ qui in hac vita non fecerit habebit quidem penitentiā in futuro seculo de mal' suis sed indulgentiam in ꝯspectu domini nō inueniet. qꝛ ⁊ si erit ibi stimulus penitudinis. tñ nulla ibi erit correctio volūtatis. A talib' enim ita culpabit' iniq̄tas sua vt nullatenus ab eis possit vl' diligi vel desiderari iusticia. Voluntas enim eoꝝ talis erit vt habeat in se semp malignitatis sue supplicium. nunq̄ꝫ tamen recipere possit bonitatis affectum qꝛ sicut illi q̄ cuz christo regnabunt nullas in se male voluntatis reliquias habebunt. ita illi q̄ erunt in supplicio eterni ignis cum dyabolo ⁊ angelis eius deputati sicut nullam habebunt vlterius requiem. sic bonam nullatenus poterunt habere. ⁊ sicut coheredib' christi dabit' perfectio gratie ad eternam gloriaz. ita consortib' dyaboli cumulabit ipsa malignitas penam qñ exterioꝛib' deputati tenebris nullo illustrabunt' interiori lumine veritatis Ex his apparet reprobos in inferno penitentiam sic gesturos vt per eam prauam voluntatem non deserant ⁊ illa maligna voluntas erit eis ad cumulum pene. per quaz tñ non merebunt' qꝛ nullus meret' nisi in hac vita

Aug. in libro de fide ad petrum.

Quare dicuntur tenebre exteriores.

Hic queri potest quare ille tenebre quib' inuoluent' mali. in gehenna dicunt' exteriores. quia tunc mali penitus extra lucem corporalem ⁊ spiritualem scz dñi erunt. Nunc euim et si patiant' tenebras in cecitate mentis non tamen penitus extra lucez dei sunt. nec corporali luce priuantur. De hoc aug. sic ait. Ira dei ⁊ in iudicio erit. ⁊ h̄ est in cecitate mentis cum dantur mali in reprobum sensum. Ibi exteriores tenebre erunt. qꝛ tunc peccatores penitus erunt extra deū Quid est enim penitus esse extra deum nisi esse in summa cecitate. Siquidem habitat deus lucem inaccessibilem. hec aūt tenebre hic iaz incipiunt in peccante cū ab interiori dei luce secludit'. ꝑ non penitus dum in hac vita est. Ecce q̄re ibi peccator đr pati exteriores tenebras. ⁊ non hic. qꝛ ibi secludet' penitus a luce dei qđ non hic. Sed quō intelligenda est illa seclusio. an qꝛ nō videbūt deum per speciez. Sicut nec aliq̄s videt hic deum per speciem. an per dissimilitudinē quaz facit peccatum inter deum ⁊ hominem. Sicut et hic multi ꝑ ḡuia peccata elongant' a deo an quia deum oderunt ita vt velint eum non esse. Sz ⁊ hic multi deū oderunt de quib' scriptum est. Superbia eorum q̄ te oderunt ascendit semper. Que est ergo illa elongatio. Sane exteriores tenebre intelligi possunt quedā malignitas odij ⁊ voluntatis. que tunc excrescet in mentib' reproboꝝ ⁊ quedam obliuio dei. quia tormentoꝝ interioꝝ ⁊ exterioꝝ doloribus adeo afficient' et turbabunt' vt ab illis ad cogitanduz aliq̄d de deo vix vl' raro vel nunq̄ꝫ mentem reuocent. Ut q̄ nimio premuntur pondere adeo stupescunt ⁊ turbant' vt interim in alia cogitationem non extendant ꝑ illuc tendit impetus cogitatiōis vbi sentit' uis doloris. Sed in hac vita nullus adeo malus est. vt penitus secludat' a cogitatione dei. qui nec dum ꝑdit appetituz beatitudinis ⁊ quendaz boni amorem quē naturaliter hz rationalis creatura. Illas autem exteriores ⁊ profundissimas tenebras reprobos ꝑpessuros post iudicium. dicit aug. opponens de illo diuite qui in inferno positus eleuans oclos vidit abraham. et in sinu eius lazarum

Aug. sup ps vj.

cuius ꝓparatione coact⁹ est ꝓfiteri ma/
la sua vsq; adeo vt ⁊ fratres eius roget
ab his ꝓmoneri. qd ante iudicium fa
ctũ legit. sed post iudicium in ꝓfundio
ribus tenebris erunt impij vt nullã dei
lucem videbunt cui ꝓfiteant.

De animab⁹ damnatoꝝ si quã habent noticiam eorũ que hic fiunt.

Preterea queri
solet si reproboꝝ anime q̃ nunc in infer
no cruciant noticiaꝫ habent eoꝝ q̃ cir/
ca suos in hac vita gerunt. ⁊ si aliquo
modo doleant sup infortunijs suoꝝ ca/
roꝝ. Hanc questionem aug ꝓmemorat
ex parte eam explicans. ex parte vero
insolutam relinquens. Ait enim. que/
ret aliquis an vllus dolor tangat mor/
tuos de his q̃ in suis post mortem ꝓtin
gunt. vel quomodo ea que circa nos a
gunt nouerint spiritus defunctoꝝ Cui
respondeo magnaꝫ esse questionez nec
in pnti disserendam. Veruntamẽ bre/
uiter dici potest q̃ est cura mortuis de
suis caris vt de diuite legitur qui dum
tormenta apud inferos pateret. leua/
uit oculos ad abrabaꝫ. ⁊ int alia dixit
Habeo enim quinq; fratres vt testetur
illis ne ⁊ ipsi veniant in hunc locuꝫ tor/
mentorum Habent em̃ mortui curaꝫ d
viuis q̃s sciunt viuere. qz nec in locis
penaꝫ vident eos. vbi diues sine fratri
bus erat. nec in requie beatoꝝ vt laza/
rum ⁊ abrabam quamuis longe agno/
scebat. Nõ tamen iõ ꝓsequens est eos
scire que circa caros suos agunt hic vl
leta vel tristia.

Augustin⁹ su/
per p̃s .cviij.

Quõ accipiẽda sunt que de la/ zaro et diuite leguntur.

Si quis autez q̃
rat quomodo intelligat qd d lazaro et
diuite legit. audiat augustini respon/
sum dicentis. Si q̃s putat animas cor/
pore exutas locis corporalib⁹ contine/
ri cum sint sine corpore. non deerunt q̃
faueant ⁊ diuitem sitientem in loco cor
porali fuisse ꝓtendant. ipsamq; animã
corpoream preparasse linguam. ⁊ stillã
de lazari digito cupijsse Sed melius ẽ
dubitare de occultis q̃ litigare de in/
certis diuitem in supplicio. pauperem
in refrigerio esse non dubito. Ex quõ
intelligat diuitis lingua. digitus laza
ri. flamma inferni. sinus abrahe. ⁊ hu
iusmodi / vix a mansuetis / a ꝓtentiosis
nunq; inuenit.

Si se vident boni et mali.

Queri etiam so
let vtrũ vicissim se videant illi q̃ sunt in
inferno ⁊ illi qui sunt in gloria. sic̃ san/
cti tradunt / ⁊ boni malos. et mali bo/
nos vident vsq; ad iudicium. Post iu/
dicium vo boni videbunt malos. ꝑ non
mali bonos. vnde grego. Infideles in
imo positi ante diem iudicij fideles sup
se in requte attendunt. quoruꝫ gaudia
post ꝓtemplari non possunt.

De chaos int bonos ⁊ malos.

Sed cum sancti
malos in tormentis videant nonne ali/
qua ꝓpassione erga eos mouent Non/
ne eos de tormentis liberari cupiunt.
Recole illud euangelicũ qd abrabã di
uiti rndit Inter nos ⁊ vos chaos mag
num firmatũ ẽ. vt hij q̃ volunt hinc trã
sire ad vos non possunt. neq; inde huc
transmeare Quid est illud chaos inter
bonos et malos. nisi hinc iusticia. inde
iniquitas que nullatenus sociari valet.
Adeo em̃ sancti dei iusticie addicti sunt
vt nulla cõpassione ad reprobos transi
re valeant. ⁊ nulla ꝑ eis int sanctos fi/
at intercessio. Quõ g̃ inde volunt alicq
transire ad illos. ꝑ non possunt. quia si
d iusticia admitteret non fieret eis mo
lesta liberatio eorũ. vel ita dicuntur se

velle ⁊ ñ posse. nõ qꝛ velint ⁊ nõ possint ꝑ qꝛ ⁊ si vellent non possent eos iuuare

Greg. sup lucam. De h̄ ita greg. ait. Sic̄ reprobi a peis ad gl̄iaꝫ sanctoꝝ transire volũt. ⁊ ñ possunt. ita ⁊ iusti ꝑ miscd̄iaꝫ mẽte ire volunt ad positos in tormẽtis vt eos liberent. ꝑ nõ possunt. qꝛ iustoꝝ anime ⁊ si nature sue bonitate miscd̄iaꝫ habent iã tunc auctoris sui iusticie ꝯiuncte. tanta rectitudine ꝯstringuntur vt nulla ad reprobos compassione moueant̄.

Qꝛ visa impioꝝ pena non minuit beatorum gloriam.

Postremo queritur. an pena reproborũ visa decoloret gl̄iaꝫ beatoꝝ. an eoꝝ beatitudini ꝓficiat.

Greg. sup lucam. De h̄ ita greg. ait. Apud animũ iustoꝝ nõ obfuscat beatitudinem aspecta pena reproboꝝ. qꝛ iam vbi ꝯpassio miserie nõ erit. minuẽ beatoꝝ leticiam nõ valebit. ⁊ licꝫ iustis sua gaudia sufficiant. ad maiorem tñ gl̄iaꝫ vident penas maloꝝ q̄s ꝑ gr̄aꝫ euaserunt qꝛ q̄ dei claritatem vident nil in creatura agit̄ qd̄ videre nõ possint. Non est aũt mirand̄ si sancti iã immortales reprobos videant mẽtis intelligentia cũ ꝓphete mortales adhuc videre hec oĩa meruerunt Egredient̄ ḡ electi non loco ꝑ intelligẽtia. vel visione manifesta ad videndum impioꝝ cruciat' q̄s videntes nõ dolore afficient̄. ꝑ leticia saturabunt̄. agẽtes gr̄as de sua liberatione. visa impioruꝫ ineffabili calamitate Vñ isaias impioꝝ tormẽta describens ⁊ ex eoꝝ visione leticiã bonoꝝ exprimens ait Egredient̄ electi scꝫ ⁊ videbunt cadauera viroꝝ q̄ ꝑuaricati sunt in me. v̄mis eoꝝ nõ morie t̄. ⁊ ignis nõ extinguet̄. et erũt vsqꝫ ad sacietatẽ visiõis om̄i carni. i. electis Letabit̄ em̄ iustus cũ viderit vindictã

Hec de pedib' sedentis sup soliũ excelsuꝫ q̄s seraphin duab' alis velabant scriptori ⁊ si non auditori cõmemorasse sufficit q̄ a facie exorsus sedentis ꝑ media ad pedes vsqꝫ via duce peruenit.

Explicit liber sententiaꝝ